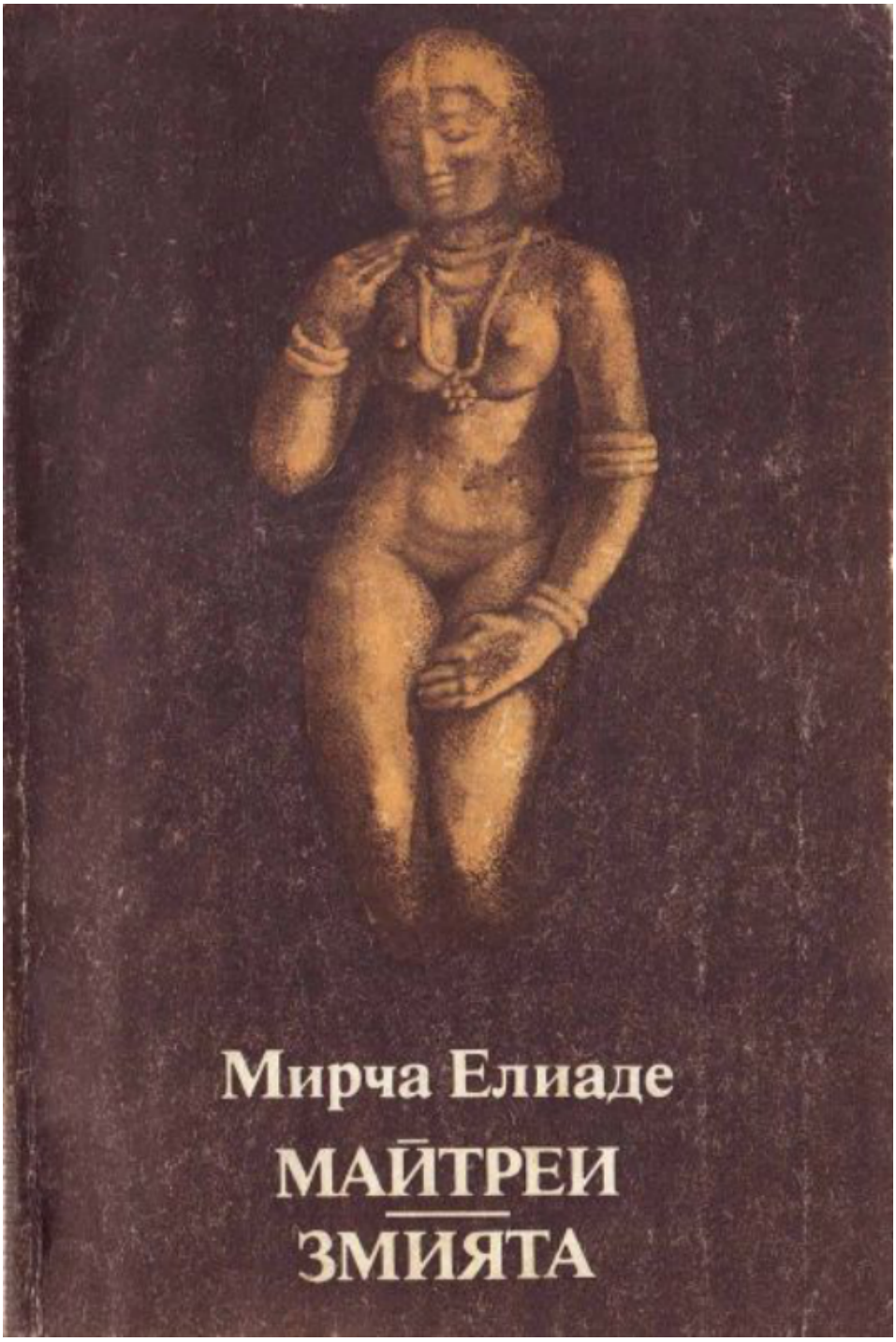

Мирча Елиаде

МАЙТРЕИ

ЗМИЯТА

Мирча Елиаде

Майтреи. Змията

Василка Алексова

Мирча Елиаде и неговото тройно призвание

Световноизвестният учен-изследовател в областта на историята на религиите и на индийската култура Мирча Елиаде е и един от най-интересните и самобитни писатели в съвременната румънска литература, останал за съжаление до смъртта си (в 1986 г.) непознат у нас. Неговите научни трудове привличат интереса на специалистите още през 30-те години на нашия век, а днес се издават навсякъде — в Америка и Западна Европа, в СССР, Китай, Индия и Япония. Съдбата води М. Елиаде от една страна в друга, от един континент в друг, целият му живот преминава в творчество и странстване, а пълният с ръкописи куфар е негов постоянен спътник. На научното дело на Елиаде са посветени 27 монографии и множество студии и статии, за него се говори повече от пет десетилетия. Но този забележителен ерудит, който чете лекции и публикува научни изследвания на четири западни езика, е написал всичките си художествени произведения на родния румънски език. Далеч от родината, той продължава да мисли и твори „по румънски“ като истински представител на румънската култура.

Роден на 9 март 1907 г. в Букурещ, в семейството на военен, М. Елиаде получава образование в един от най-добрите букурещки лицеи „Спиру Харет“. Още в началните класове будното и любознателно дете се увлича от естествени науки, а на единайсет години започва да пише и фантастични разкази. Мансардата в малката семейна къща превръща в лаборатория и библиотека. Интересите му са всестранни, малкият Мирча иска да узнае всичко за света, вселената и живота. Той не чете, а „поглъща“ знания, спи по четири часа в денонощие, но изучава само онова, което го привлича. Много години по-късно ще признае, че никога не е могъл да се задълбочи и да усвои нещо наложено отвън, по програма. Ето защо в края на една учебна година се оказва на поправителен изпит по румънски, френски и английски. (Същият Елиаде след време ще пише и говори свободно на френски и

английски, а затова колко добре познава родния си език, можем да съдим по художественото му творчество.) На 14-годишна възраст (през 1921 г.) публикува първата си статия, а още същата година получава наградата на вестник „Зиарул щиинцелор популаре“ за фантастичния разказ „Как открих философския камък“. До 1925 г. печата в различни вестници и списания статии по ентомология, история на религиите, ориенталистика и алхимия. И така, когато завършва лицея, разбира, че има тройно призвание: от една страна — научното изследване, а от друга — литературата, най-напред фантастичната, а после — реалистичната, което определя неспокойния му творчески път.

През 1928 г. той завършва Философско-филологическия факултет на Букурещкия университет и заминава с румънски кораб за Индия, където махараджа Маниндра Чандра Нанди му предлага стипендия. Какво по-хубаво за младия учен-ориенталист! В Калкута Елиаде изучава с истински жар индийската философия и необходимата му санскритска граматика. Книжните знания обаче не го задоволяват и през 1930 г. се отправя към високите хималайски манастири, където две години наблюдава живота на йогите. През времето, прекарано в Индия, публикува няколко статии върху индийската философия и подготвя дисертация на тема „Сравнителна история на йогийските техники“ (издадена през 1936 г.). Верен обаче и на литературното си призвание, Елиаде написва два романа — единият е до голяма степен автобиографичен („Изабел и водите на дявола“), а другият — фантастичен („Угасващата светлина“). Когато се завръща в Румъния, натрупал познания, опит, впечатления, той се опитва да покаже своята Индия в научните си трудове и в художествената си проза. Започва да чете лекции в Букурещкия университет на теми „Проблемът за злото в индийската философия“ и „Всеобща история на религиите“. Основава списание „Залмоксис“. До 1940 г. (когато напуска родината си) издава няколко пространни научни изследвания („Азиатска алхимия“, „Йога“, „Космология и алхимия на брахманите“) и много статии („Индия“, „Океанография“ и т.н.). Научните публикации на Елиаде впечатляват със своеобразния си, дори поетичен език. Той пише леко, увлекателно, сякаш разказва, като се старае читателят да схване и възприеме идеите му, да повярва в истинността им. Все по това време пише и няколко романа и новели, „реалистичните“ — „Майтреи“, „Завръщане от рая“, „Сватба в небесата“, „Хулигани“, и фантастичните — „Госпожица Кристина“, „Змията“, „Тайната на доктор Хонигбергер“. Според критика Еуджен Симион художествените творби на Елиаде, посветени на темата за любовта и проблемите на младото поколение, вълнуват

румънския читател от 30-те години, защото му предлагат необичаен за него възглед: бунт и еротика, трагични изживявания, философия на отчаянието. Екзистенциалната проблематика е нещо ново за румънската литература в междувоенния период. Колкото до фантастичните новели на Елиаде, те са построени върху фолклорни символи или върху мотиви, свързани с индийската философия и мистика. Читателският интерес към книгите му е огромен и критиката откликва на всяка от тях. Отзивите са ту ласкави, ту критични и все пак за всички е ясно — и като учен, и като писател М. Елиаде е явление в културния живот на страната. „За този човек от нашето племе някога ще се говори само в суперлативи… защото трябва да се признае, че М. Елиаде е една от най-ярките личности, които е създал румънският народ“ — казва неговият съвременник Петру Манолиу.

През 1940 г. младият учен е изпратен като културен аташе в Лондон, а по-късно става румънски културен съветник в Лисабон. През 1945 г. се установява в Париж и започва преподавателска работа в Сорбоната. Периодът 1950–1957 г. за него е „скитнически“ — чете лекции и изнася доклади в Рим, Падуа, Страсбург, Мюнхен, Франкфурт на Майн, Марбург, Цюрих, Аскона. И все пак именно тогава излизат едни от най-важните му трудове по митология, сравнителна история на религиите, семиотика на религиозните обреди („Трактат по история на религиите“, 1949; „Митът за вечното завръщане“, 1949; „Шаманизмът и архаичните техники на екстаза“, 1951; „Ковачи и алхимици“, 1956). Името на Елиаде е вече легенда. Книгите му се публикуват в Америка и Европа и почти веднага се превеждат и преиздават. Когато през 1957 г. се премества в Чикаго като професор по история на религиите, М. Елиаде е вече учен със световна известност. Изследванията му са насочени към широк кръг от проблеми — древноиндийска философия, магия и окултизъм, закономерности на митологичните системи на Изтока и Запада, митологично мислене в различни исторически епохи, шаманизъм, вярвания и обреди на народите от Индонезия и Австралия, религиозен символизъм и мистика. Един след друг излизат нови теоретични и обобщаващи трудове: „Митове, видения и мистерии“ (1957), „Раждане и ново раждане“ (1958), „Мит и реалност“ (1963), „Свещеното и обновеното“ (1963), „История на религиозните вярвания и идеи“ (I-II, 1976–1978), „Йога. Безсмъртие и свобода“ (1968), „Мистични раждания“ (1976) и т.н. Елиаде неведнъж е упрекван за небрежно цитиране и неточно тълкуване на източниците, както и за това, че провежда изследването не от фактите към изводите, а от идеята към

подбрани примери, но неговата блестяща ерудиция, оригинални схващания, аналитично мислене гарантират шумния успех на книгите му. Днес библиографията на трудовете на големия учен включва около 1300 заглавия (книги, студии, статии). Признание на научното му дело е неговото избиране за редовен член на Американската академия за наука и изкуство и на Белгийската академия на науките, а шест университета (между които и Сорбоната) са му присъдили званието доктор хонорис кауза.

И през този толкова „академичен“ период от живота на Елиаде ученият и писателят в него живеят в съгласие, в творческо единство. На писателя се дължи образният език в научните трудове, а изследователят предлага интересни сюжети. Едва ли конкретното научно знание поражда автоматично литературен сюжет, но богатата ерудиция подхранва непрекъснато художественото въображение на белетриста. Въпреки че многобройните лекции и пътувания го принуждават да ограничи литературната си дейност, М. Елиаде успява да завърши в „западния“ си период романа-фреска („Забранената гора“, 1955) и няколко фантастични новели и малки романи („Новели“, 1963; „На улица Мънтуляса“, 1968; „В двора на Дионис“, 1977; „Младост без младост“, 1979). Новите му произведения бележат и нов етап в неговата фантастика, фантастика от „ерудитски“ тип, както я нарича румънският критик Еуджен Симион. Основна тема в, тях продължава да бъде отношението между свещеното и обикновеното, а действието се развива почти винаги в Букурещ. „Всяко родно място представлява една свещена география — казва Елиаде. — За тези, които са го напуснали, градът на детството и юношеството се превръща винаги в митичен град. Букурещ е за мен център на неизчерпаема митология.“ Обитателите на този „митологичен, свещен“ град обаче са обикновени, непосветени хора, които авторът поставя в необикновени ситуации. Фантастичният елемент в романите и новелите му се подсилва от целенасочените прекъсвания в хода на белетристичното време. Много характерна в това отношение е новелата „При циганките“. Всекидневието, обикновеният живот пораждат според Елиаде успореден, въображаем свят и разликата между тези два свята е различното усещане за времето и пространството.

Включените в този том романи представят и двете страни от литературното призвание на М. Елиаде — реалистичната (чрез „Майтреи“) и фантастичната (чрез „Змията“). Двата романа добре характеризират ранния период на писателя. Преведени са на много

чужди езици. Различни по тематика и сюжет, те имат и нещо общо — репортажната структура. Накъсано повествование, кратки изречения, повторение на имена и лични местоимения, наблягане върху жестовете на героите, честа, дори понякога прекалено честа употреба на глаголи със значения „говоря“. У читателя се създава впечатлението, че е свидетел на непосредствена изповед („Майтреи“) или че следи коментар от мястото на действието („Змията“). Едно от достойнствата на книгите на Елиаде е тъкмо силното усещане за автентичност на събитията. И още нещо сближава двата представени тук романа — темата за любовта. Всъщност любовта присъства във всички творби на писателя, но може би основна тема тя е само в „Майтреи“ и „Сватба в небесата“. Романът „Майтреи“ почти единодушно е приет за най-доброто произведение на Елиаде. Написан е през 1933 г., когато авторът е едва на 26 години, и многократно е обект на литературни анализи както в междувоенния период, така и в наши дни. В тях се срещат нерядко възторжени определения — „роман-чудо в творчеството на писателя“, „поема за любовта“, „роман-соната“, „митология на любовното изживяване“. Правят се сравнения с „Манон Леско“ и „Павел и Виргиния“, героинята бива наричана нова Жулиета. Дори големият румънски критик Дж. Калинеску, иначе прекалено строг спрямо творчеството на М. Елиаде, по-ласкаво, макар и с лека ирония, представя „екзотичния“ роман „Майтреи“. Но доколко романът е екзотичен и какво е екзотичното в него? Разказана е вълнуващо любовна история, която би могла да се случи навсякъде, ала авторът е избрал за място на действието Индия, опитвайки се да предаде на читателя своята дълбоко осмислена представа за тази страна със странния й за европееца морал, с твърдо установените й идеи за прекрасното и доброто. Особената атмосфера в романа се създава от преплитането на простота и тайнственост в поведението на главната героиня. Майтреи за любимия е необикновена — наивна и спонтанна, непоследователна в реакциите си, но твърде интелигентна и задълбочена. У нея Алън открива „тропическа флора от символи“. Наблюдавайки семейството й, той все по-дълбоко прониква в мисленето и духовния мир на индийците: „Колко богата беше душата й! Отново си давах сметка, че обикновените, наивните, прозрачните сме ние, цивилизованите, че всеки един от тези хора, които обичах толкова много, крие една история и една митология, в която не може да се проникне, че те са пълнокръвни и дълбоки, сложни и неразбираеми.“ Екзотиката в романа на М. Елиаде идва не отвън, от индийския пейзаж или от порядките в Индия, а от поведението на

главните герои, от сблъсъка на двата различни морала, който предопределя раздялата им. Извисеността и силата на чувствата, пълното себеотдаване, поетичността на физическата близост все така проникновено са отразени и в „Сватба в небесата“. Любовта в романите на Елиаде сякаш пренася героите в друг свят — чист и богат, свят за двама. „Ние не сме влюбени от този свят. Нашата съдба не се осъществява тук, на земята. Ние се опознахме само в любовта и любовта е нашият рай — казва героят от «Сватба в небесата». — … Нашата любов сякаш нямаше земни корени… Може би само веднъж на хиляди години тайнството на любовта се проявява така пълно.“ Еротиката в цялото творчество на — Елиаде, както и в „Майтреи“, има според самия автор метафизична функции. Героите се влюбват и се обичат, но за писателя не е важно как и къде. Единствено важна е самата любов, отражение на една съдба, а нейният социален контекст остава на заден план. „Майтреи“ е един от най-вълнуващите любовни романи в румънската литература. Учудваща за младостта на писателя е лекотата, с която създава така пластични, ярки и сложни образи в твърде ограничено по обем повествование. В настоящото издание „Майтреи“ е поднесен на български език в талантливата интерпретация на неотдавна починалия млад преводач Валентин Харалампиев.

Нито една от белетристичните творби на Елиаде не блести със сложни стилистични фигури, но писателят притежава чудесната дарба да извлича от думите дълбок, неподозиран смисъл. Показателен в това отношение е романът „Змията“, единственото може би фантастично произведение на Елиаде, от което отсъства характерното за неговото творчество прекъсване в хода на времето. Изходен тук е фолклорният мотив за любовното заклинание, а основен елемент — пак времето, но в повествованието то запазва естествения си ход. И макар че романът започва твърде „обикновено“, постепенно натрупващото се безпокойство у героите се предава и на читателя. А събитията, които го пораждат, Елиаде втъкава някак мимоходом, почти незабелязано и все пак степенувано. Всеки нов момент идва да засили объркването, тревогата, събудените копнежи — разговорът за Исус, репликата за възможността да изживяваме отново същите неща, със същите хора и на същото място, играта на залози през нощта в гората, която пробужда толкова любовни копнежи и желания за приключения, разказът на Андроник в избата за отдавна убитата в манастира княжеска дъщеря. Читателят долавя, че героите на Елиаде живеят някак другояче, че усещат времето по различен начин. „Аз познавам

всички тези стени, сякаш съм бил тук от самото начало… Понякога ми се струва, че сънувам, толкова много неща помня… Сякаш, съм се родил, когато се е градил манастирът“ — казва Андроник. Румънският критик Сорин Александреску установява три равнища на времето в този роман: обикновеното време на непосветените — групата; цикличното време на Дорина, за която някои събития се повтарят; извънвременния свят на Андроник. Второто и третото равнище са форми на свещеното време, времето на посветените.

Кулминационният момент в романа е чародейното повикване на змията в полунощ, под лунните лъчи. Андроник, който извършва магията, в еротичен план се идентифицира със змията. Като проследява въздействието му върху подсъзнанието на хипнотизираните герои, авторът разкрива психологическата си дарба. Андроник не успява да ги промени, но ги раздвижва, показва им, че има и друго усещане за времето. Единствено Дорина сякаш се ражда отново, напълно посветена, но такъв преход за нея е по-лесен. Пътят й към острова е символ на бягството от сивия, посредствен живот в истинския, чист свят без условности, където самотното дотогава „аз“ се слива с космоса.

Фантастичната проза на Мирча Елиаде ще се стори може би малко необичайна на българския читател. И все пак се надяваме, че литературното творчество на румънския писател и учен, представено в тази книга откъм двете му насоки, ще намери ценители у нас, защото в него има нещо много дълбоко и истинско: вечната връзка на човека с вселената и природата, с дървеса и треви, цветя и животни, въздух и вода — онова, което е по-силно и по-значимо дори от любовта и което откриваме истински може би тъкмо чрез нея.

Василка Алексова

Майтреи

... Какво мислиш, Майтреи? Ако се уморя да те обичам, ще ми простиш ли?...

I

Прелиствах тъй дълго този дневник и все не успявах да открия точно деня, в който срещнах Майтреи. Сред записките ми от онази година не намерих нищо. Името й се появява там много по-късно, след като бях излязъл от санаториума и се наложи да се преместя в къщата на инженер Нарендра Сен, в квартала Бхаванипур. Това обаче се случи през 1929 г., а бях срещнал Майтреи поне десет месеца по-рано. Сега, като започвам този разказ, ми е мъчно именно защото не зная как да възкреся тогавашния й образ и не мога да изживея отново учудването, неувереността и вълнението си от първите срещи.

Съвсем смътно си спомням, че след като я видях веднъж да чака в колата пред книжарницата на „Оксфорд букс“ (докато аз и баща й — инженерът — избирахме книги за коледната ваканция), усетих странна тръпка, последвана от удивително презрение. Видя ми се грозна — с прекалено големите си и твърде черни очи, с дебелите си изпъкнали устни, с налятата гръд на отгледана прекалено грижовно бенгалска девойка, приличаща на узрял вече плод. Когато й бях представен, тя поднесе длани към челото си, за да ме поздрави; изведнъж видях разголената й ръка и останах поразен от цвета на кожата — беше матова, с невиждан дотогава кафеникав оттенък, сякаш беше смесица от глина и восък. Тогава още живеех на Уелсли Стрийт, в пансиона „Рипън Маншън“, а съсед по стая ми беше Харолд Кар, чиновник в „Арми енд Нейви Стоърс“ — дружах с него, защото имаше многобройни познати семейства в Калкута, с които прекарвах вечерите си и с чиито дъщери ходех на танци всяка седмица. Опитах се да опиша на Харолд (като се стремях по-скоро да изясня нещата за себе си) голата ръка на Майтреи и оня тъй смущаващ, странен кафеникав цвят, толкова малко подходящ за жена; подхождаше повече за богиня или за рамка на картина, отколкото за индийка.

Харолд се бръснеше пред огледалото със стойка, поставено на масичката в стаята му. Като че ли виждам и сега сцената: чашките с чай, изцапаната му с боя за обувки лилава пижама (беше набил жестоко слугата заради станалото, въпреки че беше изцапал сам пижамата си, след като се бе върнал една нощ пиян от бала на YMCA[1]), няколко никелови монети върху разхвърляното легло — и аз, който напразно се опитвах да почистя лулата си с навито на масур

парче хартия, усукано като фитил.

— Честно казано, Алън, как може да ти харесва някаква бенгалка? Отвратителни са. Родил съм се тук, в Индия, и ги познавам по-добре от теб. Мръсни са, вярвай ми, а и за нищо не стават, дори за любов. Това момиче никога няма да ти протегне ръка…

Слушах го с неизразима наслада, въпреки че Харолд не бе разбрал нищо от онова, което му разказах, и смяташе, че ако говоря за ръката на някакво момиче, си мисля само за любов. Странно е обаче колко ми харесва да слушам злословия по адрес на хора, които обичам, на които се чувствам близък или пък са ми приятели. Когато истински обичам някого, ми харесва да слушам как се клюкарства по негов адрес; това подлага сякаш на проверка някакви тайнствени процеси в мен, които не проумявам и за които не обичам да си спомням. Би могло да се каже, че едновременно с увлечението или с искрения ми интерес към някого нараства и чувството на враждебност, което изисква симпатията да бъде потисната, видоизменена, отхвърлена. Не зная. Но след като изпитах удоволствие от идиотската критика на Харолд — глупав и фанатизиран като всеки евроазиец — срещу бенгалските жени, веднага си дадох сметка, че споменът за Майтреи и моите мисли или желания са свързани с нещо по-дълбоко. Това ме удиви и в същото време ме развълнува. Прибрах се в стаята си, като се опитвах машинално да прочистя лулата. Не помня какво съм правил след това, защото тази случка не е отбелязана в тогавашния ми дневник — спомних си за нея едва във връзка с жасминовото венче, чиято история ще опиша по-нататък.

По онова време кариерата ми в Индия едва започваше. Дошъл бях с куп предразсъдъци, членувах в Ротари Клъб, много се гордеех с континенталното си гражданство и произход, четях много за математическата физика (въпреки че като юноша бях мечтал да стана мисионер) и водех най-редовно дневника си. След като напуснах службата в местното представителство на заводите „Ноел енд Ноел“ и ме наеха за технически чертожник в новата компания за канализиране на делтата, опознах по-отблизо Нарендра Сен (а той още тогава бе много известен и уважаван в Калкута, тъй като бе първият инженер, завършил с отличие в Единбург) и животът ми започна да се променя. На новото място печелех по-малко пари, но работата ми харесваше. Вече не бях принуден да се пържа в канцелариите на Клайв Стрийт, да подписвам и да разчитам разни документи, да се напивам всяка лятна вечер, за да се опазя от неврастенията. Пътувах на всеки две-три седмици — ръководех строежите в Тамлук — и всеки път, когато

пристигах от центъра, за да видя на място как върви работата, душата ми се пълнеше при вида на извисяващия се строеж.

Онези месеци наистина бяха щастливи за мен, защото заминавах рано сутрин с експреса Хаура-Мадрас и пристигах преди обяд на строежа. Винаги са ми харесвали пътуванията из колониите. В Индия обаче да пътуваш в първа класа е истинска почивка. Щом слезех от таксито, гарата ме приемаше дружелюбно и тичах пъргаво по перона — с нахлупен над очите кафяв тропически шлем, следван от слугата, с пет илюстровани списания под мишница и с две кутии тютюн „Капстан“ в ръце (в Тамлук пушех много и при всяко минаване край магазина за тютюн в Хаура ми се струваше, че не съм си купил достатъчно „Капстан“ — потръпвах при спомена за една нощ без тютюн за лула, когато бях принуден да пуша долнокачествения тютюн на работниците). Не завързвах никога разговори със съседите си по купе, не ми харесваха тези *бара-сахиб*, завършили как да е Оксфорд, нито младежите с криминални романи в джоба, нито богатите индийци, които се бяха научили да пътуват в първа класа, но още не се бяха научили как да носят сако и как да си чистят зъбите с клечка. Гледах през прозореца равнините на Бенгалия — никога, възпявани, никога оплаквани — и занемявах пред самия себе си, без да си кажа нещо, без да си пожелая нещо.

На строежа бях единственият господар, тъй като бях единственият бял. Неколцината евроазийци, които надзираваха работата до моста, нямаха същия авторитет; пристигаха с трета класа, с обичайните костюми в цвят каки — къси панталони и блузи с големи джобове на гърдите, — и ругаеха работниците на безукорен хинди. Съвършенството на езика и богатството на запаса им от ругатни ги принизяваха в очите на работниците. Аз обаче говорех лошо и без произношение и това им допадаше, защото доказваше чуждия ми произход и превъзходството ми. Много ми харесваше впрочем да разговарям с тях вечер, преди да се прибера в палатката и да се заловя с писане или да изпуша замислен последната лула. Обичах този къс земя край морето, това пълно със змии тъжно поле, където само тук-там растяха палми, а храсталаците излъчваха аромати. Обичах утрините преди изгрев-слънце, когато тишината ме предизвикваше да крещя от радост; самотата сякаш се материализираше в това тъй зелено и тъй изоставено поле, зачакало своя пътник под най-красивото небе, което съм виждал в живота си.

Дните на строежа ми се струваха като истински отпуск. Работех с желание, раздавах в добро настроение заповеди наляво и надясно и

сигурен съм, стига да имах там интелигентен другар, щях да му разкажа прекрасни неща.

Случи се да срещна Люсиен Мец тъкмо в един от дните, когато се връщах (загорял от слънцето и страшно изгладнял) от Тамлук. Срещнах го на перона, докато чаках слугата да ми намери такси (експресът от Бомбай току-що бе пристигнал и на гарата имаше необичайна навалица). С Люсиен се бях запознал преди две години в Аден — слязъл бях на това пристанище за няколко часа, на път за Индия, а той чакаше един италиански параход, за да се завърне в Египет. Още отначало ми хареса този некултурен и нахакан вестникар, надарен с много талант и прозорливост, в състояние да напише икономически репортаж, като разлисти на борда на параход списъците с цените и ги сравни с цените, обявени на пристанището. Мец беше способен да направи прекрасно описание на някой град само след едночасова разходка с автомобил. Когато се запознах с него, вече бе посещавал многократно Индия, Китай, Малайзия и Япония и бе един от хората, които злословеха срещу Махатма Ганди не заради делата му, а заради онова, което Махатма не правеше.

— Хей, Алън! — извика той без сянка от удивление, че ме е срещнал. — Пак ли в Индия, друже? Я кажи, моля те, на оня човечец, дето се преструва, че не ми разбира английския, да ме закара до YMCA, а не в хотел. Дошъл съм да пиша книга за Индия, книга-сензация, политическо криминале. Ще ти разкажа после…

Люсиен наистина бе дошъл да напише книга за съвременна Индия; беше тук от няколко месеца и вземаше интервюта, посещаваше затвори, правеше снимки. Още същата вечер ми показа албума и колекцията си от автографи. Донякъде го смущаваше темата за жените — не бе виждал досега *истинските* жена Индия. Съвсем смътно беше чувал за живота им зад *пурда*[2], за гражданските им права и най-вече за женитбите между деца. Няколко пъти ме запита:

— Алън, вярно ли е, че тия хора се женят за осемгодишни момиченца? Честна дума, четох за това в книгата на един човек, който е бил тук съдия трийсет години.

Прекарахме много приятна вечер на терасата на пансиона, но при цялото ми добро желание не можах да му разкажа много неща, защото и аз не познавах отблизо личния живот на индийците — виждал ги бях дотогава само на кино или по приемите. Сетих се обаче, че бих могъл да помоля Нарендра Сен да покани Люсиен някой път на чай и да му разясни нещата. Може би с това съм смятал, че и аз ще мога да погледна по-отблизо Майтреи, която не бях виждал оттогава, защото

отличните ми отношения със Сен се свеждаха до общата ни работа в кантората и до разговорите в автомобила. Дотогава инженерът ме беше канил два пъти на чай, но тъй като ценях много свободното си време (което отдавах изключително на математическата физика), бях отказвал.

Когато му казах, че Люсиен пише книга за Индия, която ще бъде отпечатана в Париж, и му обясних коя тема го затруднява, Сен ме помоли да поканя Люсиен веднага на чай, още същия следобед. С каква радост изкачих стълбите на пансиона, за да му съобщя новината. Дотогава Люсиен не бе гостувал на богати индийци и се готвеше да напише великолепен репортаж.

— Този твой Сен от коя каста е? — попита ме той.

— Истински брахман е, но съвсем не следва сляпо каноните. Член-основател е на Ротари Клъб, член е на Калкута Клъб, отлично играе тенис, кара автомобил, яде риба и месо, кани европейци в дома си и ги представя на жена си. Ще те очарова, сигурен съм.

Трябва да призная, че изненадата ми беше също толкова голяма, колкото и на Люсиен. Познавах дома на инженера в Бхаванипур, защото бях ходил веднъж там с кола да взема едни планове, но никога не бих предположил, че в една бенгалска къща могат да се открият толкова чудесии, толкова светлина, процеждаща се през прозрачните като шалове пердета, толкова приятни за пипане килими и покрити с тъкани от кашмирска вълна дивани, приличащи на подноси от кована мед еднокраки масички, върху които бяха чашките с чай и разни бенгалски сладкиши — донесени от Нарендра Сен специално, за да може Люсиен да се запознае с тях. Стоях и гледах стаята, сякаш току-що пристигах в Индия. Бях живял две години тук, но никога не бе ми се приисквало да проникна в бенгалско семейство, да опозная живота му отвътре, да се възхитя поне на вещите — ако не на душите им. Животът ми беше типичен за колониите, работех сам по строежите или в кантората, четях книги или гледах филми, с които много лесно бих могъл да се запозная и в белите континенти. През онзи следобед за първи път изпитах съмнения и си спомням, че се върнах вкъщи без настроение (Люсиен беше въодушевен и проверяваше впечатленията си, като ме подпитваше дали е разбрал добре всичко, което му бе разказал стопанинът), с рояк мисли в главата, които ме обземаха за първи път. Въпреки това не записах нищо в дневника си — и днес дори, когато търся в тези тетрадки и най-малката следа, която би ми напомнила за Майтреи, не откривам нищо. Странна е все пак моята неспособност да предвидя най-съществените събития, да открия

хората, които по-късно ще променят хода на живота ми.

Тогава Майтреи ми се стори по-красива — в сари с цвят на блед чай, обута в обшити със сребро бели чехли, с шал, напомнящ цвета на бели череши, а прекалено черните й букли, много големите й очи, неестествено червените й устни сякаш придаваха нещо по-малко човешко на това облечено и все пак прозрачно тяло, което живееше, би могло да се каже, по някакво чудо, а не по законите на биологията. Гледах я донякъде с любопитство, защото не успявах да разбера каква тайна крие това създание с меките си копринени движения, с плахата усмивка, предизвикваща паника, и най-вече с променливия си глас — глас, който сякаш в момента откриваше някои звуци. Говореше на безличен и правилен английски, учен от учебник, но щом кажеше нещо, и аз, и Люсиен не можехме да се въздържим да не я погледнем; думите и бяха сякаш някакъв призив.

Гостуването беше пълно с изненади. Люсиен си записваше нещо всеки път, щом вкусваше някой сладкиш, и постоянно задаваше въпроси. Тъй като говореше зле английски и тъй като инженерът го бе уверил, че разбира френски (бе ходил два пъти на конгреси в Париж и бе наредил в библиотеката си безброй френски романи — които впрочем не четеше), Люсиен понякога задаваше въпросите на парижкия си жаргон, а инженерът отвръщаше усмихнат *„Oui, oui, c'est ça“*[3], след което ни гледаше с огромно задоволство. Люсиен помоли за разрешение да разгледа по-отблизо бижутата и орнаментите по дрехата на Майтреи; инженерът се съгласи със смях и доведе дъщеря си за ръка, защото Майтреи се бе облегнала на прозореца, долната и устна трепереше, а шалът бе паднал върху челото й. Гледката беше безподобна — прегледът на облеклото, претеглянето в ръка на бижутата, последвано от възклицания и възхита, въпроси и отговори, които Люсиен стенографираше в бележника си, докато Майтреи не знаеше къде да скрие очи и трепереше цялата, бледа и ужасена. Това продължи, докато срещна погледа ми и аз и се усмихнах; тогава тя като че ли откри островче, на което да си почива, и вперила взор в очите ми, започна да се успокоява бавно, постепенно, естествено. Не зная колко трая този поглед, но той не приличаше на нито един, който бях срещал и приемал дотогава — и след като погледите ни се разделиха, а Майтреи отново избяга до прозореца, и двамата не смеехме да се погледнем: толкова тайно и дружеско бе нашето съучастие.

След като не можех да гледам нея, загледах се — с други очи — в инженера и се запитах как е възможно толкова грозен и безизразен

човек да бъде баща на Майтреи. Сега видях по-отблизо и по-свободно лицето на инженера, който приличаше толкова много на жаба с облещените си очи и с голямата си уставна кръглата и мургава глава, която имаше ниско чело и черна къдрава коса; беше нисък на ръст, с увиснали рамене, разплут корем и къси крака. Още по-трудно беше да се проумеят симпатията и обичта, които предизвикваше моят началник. Поне за мен Нарендра Сен беше чаровен мъж, умен и деликатен, образован, с чувство за хумор, кротък и справедлив.

Докато продължавах да го гледам, влезе (и донесе със себе си странна атмосфера на топлота и паника) съпругата на инженера — Шримати Деви[4] Индира, която беше облечена в синьо сари и син шал със златни нишки. Ходеше боса, като петите и ноктите на краката й бяха начервени. Госпожата почти не знаеше английски и постоянно се усмихваше. Вероятно беше дъвкала същия следобед много *пан*[5], тъй като устните й бяха кървавочервени. Още щом я погледнах, останах изумен; не бих повярвал, че е майка на Майтреи — по-скоро изглеждаше като по-голямата й сестра, толкова беше млада, свежа и плаха. С нея беше дошла и другата дъщеря, Чабу, която бе на десет-единайсет години, с подстригана коса и облечена в басмена рокля — без чорапи и без обувки, а голите й нозе и ръце, както й хубавичкото й мургаво лице, ме накараха, развеселен, да я сравнявам мислено с циганка.

Невъзможно ми е да разкажа в тези редове какво се случи след това. Събраните заедно пред нас три жени се скупчиха една до друга със същата паника в очите, докато инженерът напразно се опитваше да им вдъхне смелост и да ги накара да говорят. Госпожата реши да поднесе чая, но после се отказа и остави Майтреи да свърши това. Не знам по чия вина чайникът се разля върху подноса и върху панталона На Люсиен — и тогава всички се втурнаха да му помагат, инженерът загуби спокойствие и започна да се кара строго на семейството си на бенгалски, докато Люсиен се извиняваше на френски, без някой да го разбира. Най-накрая Нарендра Сен произнесе: *„Scusez-moi! Ici votre place.“*[6] Момичетата хукнаха веднага да сменят копринения калъф на креслото, инженерът продължаваше да им се кара, а ние не знаехме къде да денем ръцете си и кого да погледнем. Самият Люсиен изглеждаше малко смутен, макар че след като си тръгнахме, в колата започна да се шегува на воля със случилото се. Само госпожата запази своята усмивка на червените си устни и същата топла плахост в очите.

Разговорът след това не продължи дълго. Инженерът показа на Люсиен санскритските ръкописи от библиотеката на чичо си, бивш

първи пандит на правителството, после — колекция от картини и старинни облекла. Аз се бях приближил до прозореца и гледах в двора — странен двор с висока зидана ограда, храсти и глицинии, а отвъд, зад къщата, се извисяваше трепетният букет на една кокосова палма. Гледах и се удивлявах откъде идва това очарование, тази невероятна за Калкута, тишина. Внезапно се разнесе волен и заразителен смях, едновременно смях на жена и на дете, който ме прониза право в сърцето и ме накара да потръпна. Наведох се малко повече през прозореца и съзрях в двора Майтреи, излегнала се на двете стъпала, полуразголила тялото си, с разрошена коса и хванала гръдта си с ръце — видях я как размахва крака и се превива от смях и после как с един ритник запрати чехлите си чак на другия край на зида. Не можех да откъсна очи от нея, а изминалите няколко минути ми се сториха безкрайни. Смехът й, буйните движения, на разгорещеното й тяло ми се струваха част от някакъв свещен обред. Струваше ми се, че върша светотатство, като я гледам, но нямах сили да се откъсна от прозореца.

Когато си тръгвахме, чувах смеха й през всички прекосени стаи.

II

Веднъж, когато бях в Тамлук, тръгнах на разходка нагоре по реката. Тогава изведнъж усетих колко съм самотен: спомних си, че само преди два дни Норин се беше сгодила и гуляхме цяла нощ — пихме много, танцувахме до самозабрава, целувахме всички момичета и на сутринта потеглихме с коли към Езерата. Бяхме решили да направим и вечеринка — също като през март миналата година, когато се скарах с Еди Хигъриг и се боксирахме. Навремето и аз бях обичал Норин — така както обичахме ние, младежите на 24 години: една прегръдка, един танц и една целувка. Нищо повече. Сега, докато се разхождах бавно с лула в едната ръка и с камшик в другата (слънцето още не беше заляло в пожара си равнината и птичките още чуруликаха из храсталаците, ухаещи на тамян и на канела), внезапно разбрах, че с мен става нещо необичайно, че съм останал сам и че ще умра сам. Тази мисъл не ме натъжаваше; напротив, бях спокоен и ведър, помирен с цялото поле около мен, и ако някой ми кажеше, че ще трябва да умра след час, нямаше да се опечаля. Щях да се изтегна на тревата, щях да подложа ръце под главата си и вперил очи в синия океан над мен, щях да чакам да изтекат минутите — без да ги броя и без да бързам, почти без да ги усещам. Не зная какво нечовешко величие се бе вселило

тогава в мен. Способен бях да направя всичко, въпреки че не исках вече нищо. Опиянил ме беше вкусът на моята самота в този свят на чудесата. Мислех си за Норин, за Харолд и за всички останали и се питах как са влезли в живота ми и какъв е смисълът на моето присъствие сред техните тъй безлични и посредствени съществования. Скитах, без да разбирам нищо.

Когато се завърнах на строежа, изпитвах диво желание за уединение и покой и се радвах, че ще остана тук, в палатката, още една седмица, през която няма да чета вестници и няма да виждам електрическа светлина. Дежурният обаче ме посрещна с думите:

— *Сахиб*, имате телеграма от Калкута.

Помислих, че става дума за доставка на материали, и не побързах да я отворя. Щом я прочетох обаче, останах за минута учуден и разочарован. Нарендра Сен ме викаше спешно в центъра. Заложи се да замина още същата вечер и със съжаление гледах през прозореца на вагона бледите сенки на самотни палми сред изпаренията на равнината, която ме беше приела сутринта с такава щедрост в лоното на своя живот без начало и без край. Как ми се искаше тогава да съм свободен, да остана в палатката си с газената лампа и да слушам милионите щурци и скачащи живинки край себе си…

— Алън, имам добра новина за теб — каза инженерът. — Нужен ни е способен човек в Асам, за да инспектира трасирането и мостовете по линията Лумдинг-Садия. Веднага се сетих за тебе и Съветът прие кандидатурата ти на наша отговорност. Имаш три дни, за да си уредиш работите и да предадеш Тамлук…

Гледаше ме с безкрайно благоразположение и грозното му лице светеше с такава топлота и любов, от която чак ми стана неловко. По-късно разбрах, че е трябвало да води дълга борба в Съвета, за да подкрепи мен — един бял, — защото акционерите бяха свараджисти[7] и се стремяха да елиминират малкото останали чужди служители, като ги заменят с индийци. Новият пост беше и по-висок, и по-добре платен (вместо 250 — 400 рупии месечно), което надхвърляше дори заплатата ми на представител на компанията „Ноел енд Ноел“. Трябваше да работя в една нецивилизована област и при тежък климат, разбира се, но любовта ми към джунглата — с която бях дошъл в Индия и която още не бях задоволил напълно — надделя. Приех предложението и благодарих сърдечно. Инженерът сложи ръка на рамото ми.

— Много те обичаме, Алън, и аз, и съпругата ми, и често мислим за теб. Жалко, че не разбираш езика ни…

Тогава не се замислих над тези неща. Запитах се (съвсем разсеяно)

защо Сен е предпочел мен пред всички свои сънародници и си отговорих просто — че го е направил заради моите качества. Винаги съм съзнавал, че имам деловитост и енергия на бял цивилизатор и че ще бъда от полза за Индия.

Когато Харолд научи това, веднага реши да отпразнуваме повишението ми и по-голямата заплата с малък банкет в „Чайна-таун“. Поканихме момичетата и заминахме с два автомобила; бяхме шумни, в добро настроение, лекомислени. Когато излязохме от Парк Стрийт и поехме по Чоранги Роуд, започнахме надпревара с колите, като всички викахме по шофьора (нашият беше един великолепен сикх, който бе воювал във Франция и все викаше: *„Diable, diable! Vin rouge, vin blanc!“*[8]), тупахме го по рамото и го окуражавахме. Гърти, която беше седнала на колене ми, се притискаше тревожно (беше научила за чувствителното увеличение на заплатата ми) и повтаряше:

— Ще падна! Ще се уплашиш ли, ако падна?

На пресечката с Дхърмтълла Стрийт таксито ни трябваше да изчака преминаването на трамвая. Другата кола ни бе изпреварила и всички се ядосвахме на лошия късмет. Тогава край нас премина колата на инженера и аз неочаквано потръпнах, като видях, че до него са съпругата му и Майтреи. Изчервих се глупаво, докато ги поздравявах, а той се усмихна презрително, докато госпожата ме изгледа с ужас и удивление, които не можех да изтълкувам. Само Майтреи вдигна събрани длани пред челото си и отговори на поздрава ми, заинтригувана донемайкъде от компанията и от момичето, което бях прегърнал. Опитах се и аз да направя този индийски поздрав и в същия момент си дадох сметка колко глупава е ситуацията. Тогава изпитах известна паника, докато колата потегли. Като обърнах глава, видях да се ветрее шалът на Майтреи с цвят на блед чай.

Другарите ми се развеселиха от смущението ми и от уважението, което бях проявил спрямо „един негър“

— В скоро време вероятно ще те видя да се къпеш в Ганг, Алън — каза ми злобничко Гърти.

— Как можеш да поддържаш връзки със семейство негри? — възмути се още веднъж Харолд.

Шофьорът обаче, който беше забелязал сцената, бе възхитен. Когато му платих пред ресторанта, изрече следните думи на френски, за да не разберат другите:

— Très bien, sahib, jeune fille à vous. Bahut achhal.[9]

На другия ден сутринта, когато се срещнах с Нарендра Сен, той ме попита най-непринудено:

— С кого беше снощи, Алън?

— С приятели, сър — отговорих аз със заядлива вежливост.

— Ами момичето в ръцете ти? Много красиво беше. Харесва ли ти?

— Твърде евтини са, за да ми харесват, мистър Сен. Наложи се обаче да дам една прощална вечеря за приятелите си и тъй като бяхме много и решихме да спестим парите за такси, всеки взе на коленете си по едно момиче. В това няма нищо нередно, сър, ако мога така да се изразя…

Както изглежда, бе разбрал предизвикателния ми тон, защото ме потупа по рамото и каза:

— Пред теб, Алън, се простират други пътища. Животът на тези англоиндийци не е достоен за теб. Според мене много ти е навредило това, че си живял в пансион на англоиндийци; сред тях никога няма да обикнеш Индия…

Чудех се на интереса, който инженерът проявяваше към личния ми живот. До този момент ме беше питал само дали ми понася храната, дали имам свестен слуга, дали не страдам от горещините и от шума, дали обичам тениса.

Трябваше да започнем бързо работа и да подпиша куп документи, а на тръгване Сен ме покани да обядвам с него в Ротари Клъб. Не можаха да го убедят разните ми извинения (че не съм добре облечен, че се чувствам уморен и така нататък). Наложи се да приема, а онази реч, която държа инженерът същия ден пред избрано и ентусиазирано общество, ми хареса и ме поласка донякъде, защото ми доказа още веднъж, че споделям трапезата на един забележителен човек.

Вечерта заминах за Шилонг. Харолд ме закара до гарата и ми даде последни напътствия — да се пазя от змии, от проказа, от малария и от разстройство.

— Пий бренди със сода и уиски със сода! — извика ми той и ми пожела още веднъж добър път.

III

Днес прелиствах дълго дневника си от Асам.

С колко труд разчитах всекидневните бележки и ги преписвах в тетрадката, започната заедно с новия ми живот. Обхванало ме беше необичайното чувство, че живея като пионер, че трудът ми по изграждането на железопътни линии в джунглата е много по-полезен за Индия в сравнение с десетина книги за тази страна, че този тъй древен свят и нашата тъй нова работа в него все още очаква своя писател. Защото сред различните племена, сред хората, познати дотогава само на етнолозите, сред отровната флора на Асам, под неспирните дъждове, във влажната и замайваща горещина пред мен се откриваше една друга Индия, различна от страната, описана в репортажите на пътешествениците и в романите. Исках да придам живот на тези места, потънали в папрати и лиани, сред които срещнах такива свирепи и невинни хора. Исках да разбера техните естетически и морални норми и затова всеки ден събирах притчи, фотографирах, скицирах генеалогията им. И колкото повече затъвах в дивото, толкова по-буйно изниквaха в мен неподозирана гордост и непознато дотогава достойнство. В джунглата бях добър и справедлив, по-щедър и по-спокоен, отколкото в градовете.

Дъждовете обаче ме съсипваха… Какви нощи прекарах в борба с неврастенията, заслушан в незабравимото ритмично потропване на капките по покрива, какви невероятни порои се изливаха по цели дни, прекъсвани само за няколко часа от ситен като мъгла дъжд с горещи капчици, през които се движех като в оранжерия, защото онези безкрайно малки капчици разнасяха изтощително упойващи аромати; тогава издържах с усилие да стоя с наведена глава, принуждавах се да я отмятам силно назад и да тичам с широко разтворени ноздри и устни. Вечерите прекарвах в удобната си и хладна стая или се разхождах по терасата на бунгалото, като опитвах да си припомня вкуса на тютюна (който не можа да се запази от влагата въпреки най-старателните ми предпазни мерки), и понякога усещах, че повече няма да издържа. В подобни моменти ми се искаше да стисна юмруци и да заудрям дървените перила, да закрещя и да поема без посока в дъжда и в мрака, за да открия място, където отгоре да не се излива вечно вода и тревата да не бъде толкова висока, влажна и месеста. Искаше ми се да видя пак

цветя, да се скитам из поля, подобни на равнината в Тамлук, да усетя солен бриз или сух пустинен вятър, защото изпаренията и мирисът на растенията ме бяха влудили.

Освен мене имаше трима слуги и пазачът на бунгалото; случеше ли се да дойде някой пътник — инспектор от ютена плантация, чиновник от някое министерство или търговец на чай, отправил се за Китай, — изпивахме по една бутилка уиски. Пиех всяка вечер, след като свършвах инспекцията и пристигах в бунгалото да се изкъпя. Това беше часът, когато едва усещах плътта си; случеше ли се да се одраскам, не ме болеше. Все пак усещах нервите си като мрежа от живак, треперех, дъхът ми ставаше горещ, главата ми се замайваше, щом се надигнех от стола, и оставах загледан в пространството, без воля, извън времето. Слугата ми донасяше на масичката бутилка уиски и бутилка сода, а аз пиех бавно, с подпряна на гърдите брадичка, изтегнал се морно по пижама в преносимия шезлонг, докато не усетех как ласкава топлина съживява тялото ми — тогава скачах, разтривах слепоочията си, обличах се и тръгвах да се разхождам под дъжда. Като вдишвах наситения с фини топли капчици въздух, мечтаех за скромен и щастлив живот във ферма край някой град, до който бих могъл да ходя всеки ден с автомобил. Тези скитания в дъжда бяха моите моменти на слабост — оставах вън, докато не ме обземеше желание да работя или да спя. Спях дълго и тежко, особено когато се наложи да работя за три седмици на четирийсет мили северно от Садия. Връщах се в бунгалото с кола, понякога дори след полунощ, защото се налагаше да избягваме разположените в низините пътища и да търсим само шосетата по склоновете. Заспивах облечен и неизмит, след като изсърбвах чаша чай с много ром и хинин, защото на другия ден преди девет вече трябваше да съм на път. Все повече занемарявах тоалета си. През онези месеци на развихрилите се мусони в целия район нямаше нито един бял; останали бяха само няколко семейства евроазийци, при които се отбивах понякога от скука — само за да чуя английска реч и за да пийнем нещо.

Дойдеше ли неделя — когато слугите ми заминаваха с влака за Шилонг да донесат провизии, — спях до обяд, събуждах се с размътен мозък и с блудкав вкус в устата и оставах в леглото по цял ден, преписвайки бележките си в дневника. Исках по-късно да публикувам книга за истинския живот на белия човек в Асам и анализирах себе си най-подробно: описвах както дните на безволие и неврастения, така и дните (по-многобройни, естествено) на смели начинания, на горди усилия, на растеж.

През целия юли ходих само веднъж до Шилонг — там стоях жадно на слънце, ходих отново на кино, поправих грамофона си и купих криминални романчета — единственото, което бях в състояние да чета, откакто пристигнах в Асам. Известно ми беше все пак, че работата ми се цени в центъра: узнах това не от нашия служител в Шилонг — надменен ирландец, който се бе опитал да ме застави да чакам пред вратата му, — а направо от Нарендра Сен, който ми изпращаше почти всяка седмица няколко машинописни реда с топли, дружески думи. През октомври ми предстоеше да ползвам едномесечен отпуск, но можех да замина за Калкута още по средата на август, ако успеех да предам доклада и ако завършех инспекцията и ремонта из трудните райони около Садия.

Случи се обаче онова, от което се опасявах в моменти на пълно униние. В началото на август заболях от тежка малария, придружена от нервно изтощение. Прибрал се бях няколко часа по-рано в бунгалото и чаят ми се стори без никакъв вкус. Имах треска, целият треперех. Легнах си, след като изпих три чаши бренди — спомнил си бях съветите на Харолд. На другия ден обаче започнах да бълнувам и повикаха един евроазиец, мистър Франк, който разбра, че имам малария; още същия следобед ме закараха до Садия. Грееше чудесно слънце, виждах цветя и птици, а на гарата видях една жена и това ме разтърси — не бях срещал бели жени от четири месеца.

След това вече не си спомням нищо. Знам само, че са ме закарали в Шилонг и са ме настанили в тамошната болница за европейци; телеграфирали в Калкута и преди да се яви заместникът ми, господин Сен идвал да ме види в болницата. След пет дни, придружен от две милосърдни сестри и от Харолд, съм заминал в първокласно купе за Калкута, където са ме приели веднага в болницата за тропически заболявания.

… Една сутрин се събудих и огледах учудено бялата стая, която миришеше на карамелизирана захар и на амоняк, както и дамата, която четеше, настанена удобно в кресло до прозореца. Няколко минути се вслушвах в шума на вентилатора и се опитвах да разбера кой ми беше говорил току-що за романа „Господарят Джим“ на Джоузеф Конрад. Бях чул и запомнил този глас; бих дал всичко, за да мога да стана от леглото и да му кажа, че романът е посредствен и че изобщо не може да се сравни с любимата ми книга „Лудостта на Олмайър“, написана от Конрад на млади години.

— Който не е чел „Лудостта на Олмайър“, още не познава таланта на Конрад — заявих аз на висок глас на дамата, която продължаваше

да чете с лице към прозореца.

— Мили боже! Не си оглушал значи!… — възкликна тя с огромно удивление, като се приближи до мен и позвъни. — Искаш ли нещо?

— Искам да се избръсна — казах спокойно аз, като поглаждах хлътналите си и студени бузи, по които беше покарала гъста брада. — Моля да ме извините, че се представям пред вас в подобен вид. Струва ми се, че са ме докарали тук, докато съм бълнувал. Още веднъж моля за извинение.

Жената се посмя до насита и после изведнъж стана сериозна.

— Добре, че дойдохте на себе си. Вече се бях отчаяла. Ще трябва да се обадя на господин Кар. Горкото момче пита всеки ден за вас…

Вестта, че Харолд се е интересувал за мен, ме развълнува толкова силно, че усетих сълзи да напират в очите ми. Струваше ми се, че съм сам, изоставен кой знае къде, без приятели и без познати, и ме обзе страх от смъртта. Изведнъж се видях мъртъв тук, на пет седмици път от родината си, и тази мисъл ме вцепени, страх вледени страните ми.

— Какво ви става? — попита с почуда дамата.

— Нищо, нищо, искам да се избръсна — излъгах аз, защото помислих, че няма да ме разбере.

Сълзите обаче не спираха и тогава я попитах шепнешком:

— Смятате ли, че ще се оправя, че ще видя пак Ню Йорк и Париж? Ще бъда ли отново здрав?

Не си спомням какво ми отговори, въпреки че денят на пробуждането се запечата добре в съзнанието ми. Дойдоха няколко лекари европейци, а след това влезе Харолд, който дълго ми стискаше ръцете.

— Добре си, нали? Добре ли си, а? — питаше и ме гледаше той.

Разказа ми куп неща, които ме развеселиха: Гърти сега флиртувала с един управител от Мидъл Банк — слабичък индивид, който се осмелявал само да я целува и я водел на кино, като купувал билети от три рупии и осем ани. След сватбата Норин изглеждала по-малко красива. В моята стая на Уелсли Стрийт се настанило семейство бедни англоиндийци: той бил млад и водел ученички в стаята да ги опипва пред очите на жена си, която била бременна в деветия месец и все му повтаряла: „Джек, пак ще се развълнуваш…“

Докато ние си говорехме глупости, пристигна инженерът, който ми стисна топло ръката и ме погали по челото, като ме изгледа продължително. Представих му Харолд, който заяви безцеремонно:

— Драго ми е да се запозная с вас, господин Сен.

— Алън, ти прекали с работата и затова се разболя — утешаваше

ме инженерът. — Никак не се безпокой, уредил съм всичко.

Виждах, че се притеснява от Харолд и че щеше да ми каже много неща, ако бяхме останали сами. Обеща да намине пак на другия ден привечер, след работа.

— Страшен тип е тоя индиец — разсъждаваше Харолд. — Чудя се защо толкова се интересува от теб. Да не би да иска да те ожени за дъщеря си?

— Това е абсурдно, Харолд — възпротивих се лицемерно аз и се изчервих.

Образът на Майтреи, с който се бях разделил за дълго, се яви отново пред мен — този път обаче по-разбираем, по-човешки и почти насмешлив с гримираната си усмивка (любопитно е, че лицето на Майтреи и лицето на госпожа Сен се наслагваха едно върху друго в паметта ми, като начервената с *пан* уста на майката се съединяваше с големите очи и с прибраната зад тила черна коса на дъщерята). Съзерцавах известно време този образ с учудване и със сладка болка и изкушавах душата си. (Дали причината не беше нейното отсъствие или опасението, че скоро ще трябва да я видя и може би да говоря с нея?) Присъствието на Харолд изведнъж ми се видя нечестиво; не знаех как да си обясня това странно чувство — в никакъв случай не беше любов, не беше и уважение, защото Майтреи досега ми изглеждаше високомерно и чудато бенгалско момиче, което презира белите и въпреки това е привлечено от тях. Нищо от това, което ми разказа по-нататък Харолд, вече не ме интересуваше. Желаех да си иде, за да остана сам. Твърде много неща се бяха случили в този ден. Сред тези неща — усещах го много добре — се намираше и образът на Майтреи, изникнал изведнъж в освободеното ми от треската съзнание. Не знаех какво да правя с този образ и какво да кажа на самата нея, щом случаят ни събереше отново заедно.

Никога досега не бях боледувал; тревожеше ме възстановяването, което, по всичко личеше, щеше да е дълго. Искаше ми се да отметна завивките, да си намеря дрехите и да тръгна напосоки из Калкута, за чиито светлини бях закопнял. Искаше ми се да отида в „китайския град“, да си поръчам *чжао* — сварена в масло юфка с праз и много зеленчуци, с омари и с жълтъци — и на връщане да се отбия във „Фирпос“ и да послушам джаз с чаша коктейл пред мен. Цялата ми жизнена сила на горделив бял човек се възпротивяваше срещу скучния режим на санаториума. Не можех да върша нищо — нито дори да пуша.

На другия ден се оплаках пред момичетата (Гърти и Клара), които

бяха дошли с шоколад, цигари и плодове:

— Ще ми се да избягам оттук и да върша каквото ми скимне.

За вечерта, в която щях да изляза от санаториума, Харолд бе замислил чудовищен гуляй с продължение на Езерата. Практичната Гърти вече търсеше лист и молив, за да направи списък на поканените. Двамата Симпсън нямало да покани, защото Айзък се криел по кьошетата и пиел често уиски, докато Джералд крадял цигари — самата тя го забелязала на годежа на Норин. Непременно ще трябва да поканим Катрин, която все питала за мене и се натъжила толкова много, щом научила, че съм болен и в санаториум. Ще трябва да си помислим за братята Хюбър с красивата Айви; колкото до останалите, всички ги знаем.

Като я слушах как изрежда имена и решава вместо мен, се зачудих дали да се натъжа, или да се разсмея. Гледах я, но очите ми постоянно отскачаха встрани от лицето и.

— Господин Сен — обяви сестрата.

В същия момент изпитах същото объркване, с което се сблъсквам всеки път, когато се налага да събера някой индиец, когото уважавам, с евроазийски младежи и девойки. Момичетата обърнаха с любопитство глави към вратата. Нарендра Сен влезе с познатата усмивка, която разширяваше още повече устата му, а след него пристъпи колебливо и със ситни стъпки Майтреи. Усетих как сърцето ми спира за миг и веднага си спомних, че не съм се бръснал от вчера, че съм облечен в чужда пижама, която не ми отива, и че в крайна сметка изглеждам смешен. Стиснах ръката на инженера, като се престорих, че ми е зле (за да оправдая всяка евентуална нелепост), и събрах длани пред челото си, като поздравих с комична сериозност Майтреи. За мое огромно учудване обаче, когато я представих на момичетата, тя се отправи решително към тях и се ръкува, като ги поздравяваше учтиво: *How do you do?*

— Дъщеря ми е запозната с две норми на вежливост — засмя се инженерът, като поглеждаше към Гърти (впрочем той продължи да я следи непрестанно до края, особено когато тя кажеше нещо духовито). — Към западната норма обаче се придържа само в присъствието на госпожи и госпожици.

Аз бях като на тръни. Момичетата започнаха да си говорят, като привлякоха и Харолд, а инженерът заобяснява нещо на бенгалски на дъщеря си, която се оглеждаше с живо и същевременно насмешливо любопитство. Още тогава забелязах, че щом се заслуша внимателно в нещо, което сериозно й се обяснява, по устните на Майтреи заиграва

едва доловима иронична усмивка, примесена с необуздан сарказъм, в чието съществуване човек трудно би повярвал, като гледа невинното й и уплашено лице. Запитах се, малко разгневен от собствената си неловкост, с какво ме вълнува това момиче, в което нямаше нищо привлекателно, което не бих могъл да обичам никога и с което щях да се срещам случайно и без полза.

— Кога ще дойдете у нас, господин Алън?

Гласът й звучеше странно и другите трима обърнаха глави, за да я изгледат.

— Веднага щом оздравея… — И се поколебах, защото не знаех как да се обърна към нея: не беше удобно да я нарека *мис*, а не се осмелявах да й кажа *деви*; смущението ми ме накара да се изчервя и започнах да се извинявам: — Извинете ме за това, че ме намирате необръснат и че в стаята е разхвърляно. Днес се почувствах толкова зле… — И направих същия престорено-уморен жест, като се молех в себе си Майтреи най-после да си тръгне и да сложи край на това, както смятах, непоносимо положение.

— Знаеш ли, Алън, реших да те поканя да живееш у нас — обади се инженерът. — Моята съпруга ми даде тази идея. Ти не си привикнал към тукашните храни и ако се наложи да останеш в Калкута, животът по тези места (както си отслабнал от болестта) ще те съсипе. Има и нещо друго: ще спестиш значителна сума и след година-две ще можеш да заминеш, за да се видиш със семейството си. Мисля, че няма нужда да ти обяснявам какво означава за нас твоето присъствие…

Той завърши думите си със същата влажна и разтеглена жабешка усмивка. Майтреи ме гледаше право в очите и чакаше, без дума да промълви, без да пита. Колко се ядосвам сега, че не записах веднага след тяхното заминаване изключителното си вълнение, предизвикано от думите на Нарендра Сен. Спомням си смътно (и тази неяснота се дължи не толкова на изминалото време, колкото на безбройните усещания и вътрешни конфликти, които изживях тогава и които почти неутрализираха и потопиха в сивота и баналност обстоятелствата около решението ми), спомням си, че в мен се надвикваха двама души: единият ме зовеше към нов живот, който, доколкото знаех, не бе познат направо от извора на нито един бял — живот, който след гостуването с Люсиен ми се бе сторил като чудо, още по-вълнуващо и примамливо като приказка поради присъствието на Майтреи, живот, който ме привличаше и обезоръжаваше; другият човек в мен се противеше срещу този потаен заговор на моя началник с цел да ми отнеме свободата и да ме въвлече в съществуване, изпълнено с

огорчения и тайни, заради което трябваше да пожертвам младежките си забавления, да се откажа от напитките и да разредя посещенията в кината. И двата повика бяха еднакво органични и „свои“, но не можех да забавям прекалено отговора и благодарността си.

— Изключително съм ви благодарен, господин Сен, но се боя, че ще ви причиня безпокойство — избърборих аз, загледан в момичетата, които се наслаждаваха злобно на пленничеството ми (инженерът и Майтреи бяха до леглото, а Харолд и момичетата край прозореца).

— Това е глупаво — засмя се Нарендра Сен. — Долу, до библиотеката, има толкова свободни стаи, пък и твоето присъствие ще бъде още един катализатор на делото по цивилизоването на моето семейство, вярвай ми. (Дали го каза иронично? — запитах се аз.)

Спомних си, че като говорих веднъж с момичетата за инженера и за хубавата му дъщеря, им бях казал на шега, че се нуждая от помощта им: ако се случи да се срещнем — инженерът, те и аз, — Гърти трябва да ме попита невинно:

— Какво прави любимата ти, Алън?

Аз ще се престоря на смутен, ще се опитам да й правя знаци, но Гърти трябва да продължи:

— Хайде, не се преструвай, че не знаеш за кого говоря! Питам те как е Норин — или Изабел, или Лилиан, което и да било женско име, за което се сети.

Почти бях забравил за тази шега, когато Гърти се отправи към мен и ме попита с лукаво намигане:

— Какво прави любимата ти, Алън?

И без да чака отговор (дъхът на инженера беше замрял на дебелите му устни, а Майтреи бе вдигнала очи, за да я погледне), Гърти, както изглежда, много развеселена, продължи:

— Хайде, не се преструвай! Трябва да попиташ и нея, преди да се преместиш при господин Сен. Не е ли така?

— Без съмнение — съгласи се инженерът, като се опитваше да се усмихне.

Майтреи я изгледа с истинско удивление, после впери поглед в очите на баща си.

— Донесох ти нещо за четене, Алън — произнесе бързо инженерът, за да прекрати тази сцена. — Дъщеря ми избра „Отвъд Изтока“ от Лафкадио Хърн, но сега е твърде късно, за да ти почете.

— Изобщо не ще мога да чета *баба* — каза Майтреи. — Английският ми е неразбираем. — Тя изрече тази дума с очевидно внимание за произношението и за акцента.

— Алън, ама ти нищо не ми каза за любимото си момиче — намеси се пак Гърти, недоволна от това, че думите й не бяха предизвикали желания ефект.

— О! Остави ме на мира, нямам никакво любимо момиче! — извиках аз, вбесен от собствената си и от нейната глупост.

— Лъже — произнесе тя по-тихо, почти доверително, към инженера. — Голяма хаймана е.

Последва мъчителна сцена. Инженерът гледаше замаян и объркан дъщеря си. Майтреи наблюдаваше всичко с отсъстващия си нечовешки поглед. Харолд мислеше, че битката е спечелена, и ми правеше знаци от прозореца. За мен всичко бе нелепо до безкрайност и тъй като при глупаво положение се оказвам неспособен да взема някакво решение, а чакам да стане чудо, че да му се сложи край, бях заковал поглед в една точка и разтърквах челото си, за да се измъкна от затруднението чрез симулиране на болка.

— Време е да оставим Алън да си почине — заяви господин Сен, като ми стисна ръката.

— След малко тръгваме и ние — добави Харолд, сбогувайки се с инженера и с Майтреи (като явно се затрудняваше как да се обърне към нея).

След като си тръгнаха, момичетата със смях се приближиха до леглото ми и започнаха да ме поздравяват иронично.

— Алън, момчето ми, загубен си — каза Гърти.

— А тя не е грозна — каза между другото Клара. — Само че ми се струва мръсна като всяка индийка. С какво ли си маже косата?

Изведнъж ме обзе подло малодушие. Започнах да клюкарствам по адрес на инженера и на Майтреи, без да вярвам в нито една от собствените си думи, но слушах развеселен брътвежите на момичетата и на Харолд. Всяка следа от преклонение и уважение бе изчезнала от съзнанието ми. Най-важното бе, че не разбирах нищо от случилото се.

— Я пак да прегледаме списъка — спомни си Гърти. — Мисля, че би било добре да поканим и братята Хюбър. По-големият, Дейвид, има кола. Какво ще кажеш впрочем за ловкия ми ход с „любимото момиче“? Спасих те, Алън, тъй да знаеш…

IV

Събуждах се всяка сутрин с някакво ново учудване. Походното ми легло се намираше до самата врата и щом отворех очи, откривах чудната стая с висок зарешетен прозорец и с боядисани в зелено стени, в която имаше голямо плетено кресло и две табуретки близо до работната маса и няколко бенгалски литографии, закрепени с кабарчета вдясно от библиотеката. Необходими ми бяха няколко минути, за да си спомня къде се намирам и да схвана смисъла на глухите звуци, които идваха отвън — от отворения прозорец или от коридора, през широката врата, която затварях нощем с дървено резе. Отметвах прозирния балдахин, който висеше над леглото ми, и отивах да се измия на двора, в една ламаринена постройка, приютила циментова вана, в която слугите наливаха от вечерта няколко десетки кофи с вода. Този импровизиран душ в средата на двора бе нов и освежителен церемониал за мен. Гребях вода с една кана и я изливах върху треперещото си тяло, защото беше зима, а дворът бе покрит с калдъръм. Гордеех се със собствения си кураж — останалите идваха тук с по една кофа гореща вода и когато научиха, че вземам студен душ, не можаха да скрият учудването и възхищението си. Няколко дни цялата къща говореше само за утринната ми баня без топла вода. Очаквах да ми каже нещо и Майтреи, с която се срещах съвсем рано на чая, облечена в просто бяла сари и босонога. Ето че един ден тя ми каза (и това бяха първите й неофициални думи): — Във вашата страна трябва да е много студено, затова сте толкова бели…

Произнесе думата „бели“ с известна завист и меланхолия, като задържа неволно поглед малко по-дълго върху ръката ми — облегната на масата и наполовина разголена от широките ръкави на работната ми риза. Останах учуден и очарован, когато усетих тази завист, но усилията ми да продължа разговора бяха напразни. Майтреи изпи чая си, заслушана в разговора между мен и инженера, като кимаше одобрително с глава на всеки мой пряк въпрос към нея.

Почти никога не говорехме насаме. Виждах я да минава по коридора, чувах я да пее, знаех, че прекарва по-голямата част от деня в стаята си или на терасата — и това същество, което се намираше толкова близо и в същото време беше толкова чуждо, будеше у мен неизказано удивление. Освен това ми се струваше, че се намирам под

непрекъснато наблюдение: не поради кой знае какви подозрения, а защото всички се опасяваха да не би да се чувствам неудобно в новото си жилище. Когато оставах сам, смеейки се на всичко, което ми се беше сторило странно и непонятно, получавах на всеки час сладкиши и плодове, чай с мляко или добре почистени кокосови орехи. Носеше ми ги един слуга с открита и космата гръд — единственият човек, с когото можех да разменя няколко думи на хинди. Виждах го как гледа жадно вещите ми, застанал със скръстени ръце край вратата, как ме попива с очи и как все отлага тръгването си, като ме питаше дали леглото е удобно, дали мрежестият балдахин ме пази добре от комари, дали обичам суровото мляко, дали имам братя или сестри, дали ми е мъчно за родината — и знаех, че в стаята на горния етаж го чакат госпожа Сен и другите жени (които още не познавах), на които щеше да повтори дума по дума целия ни разговор.

Майтреи ми се струваше горда и надменна. Когато бяхме на масата, често пъти улавях някоя хладна и малко злобна усмивка. Винаги си тръгваше по-рано, за да подъвче *пан*, и щом се оттеглеше в някоя съседна стая, започваше да се смее и да говори на бенгалски. С мен не говореше никога, когато бяхме повече хора, а срещнехме ли се двамата, не се осмелявах да я заговоря аз. Страх ме беше да не наруша някое правило от оня непознат церемониал на индийското добро държане. Ето защо често се преструвах, че не съм я забелязал, и се прибирах в стаята си. Питах се понякога какво ли си мисли за мен, каква ли душа се крие зад променливия израз на лицето й (имаше дни, в които погрозняваше, а имаше и други, в които беше толкова красива, че не можех да откъсна очи от нея). Питах се най-вече дали е глупава като всички момичета, или може би наистина е простодушна като всеки примитивен човек, за каквито смятах тогава индийците. След това, за да не се поддавам на празни мисли, изтърсвах пепелта от лулата си и се връщах към четенето. Библиотеката на инженера заемаше две стаи на партера и аз всеки ден си избирах нови книги.

Веднъж — бяха изминали само няколко седмици от пристигането ми в Бхаванипур — срещнах Майтреи на верандата. Поздравих я почти машинално, като събрах длани пред челото си, тъй като (не зная защо) ми се струваше смешно да повдигна колониалния шлем пред една индийка — може би смятах, че ще се обиди при чужд за расата й поздрав, или може би я поздравявах така, за да спечеля доверието й.

— Кой ви е научил на нашия поздрав? — запита ме тя, като се усмихна неочаквано дружелюбно.

— Вие самата. — Тук си спомних мъчителната сцена при срещата

на двата автомобила.

Тя ме изгледа за миг, лицето й се разкриви от почти животински страх, устната й се разтрепери — и избяга в коридора, без да ми каже нито дума повече. Влязох смутен в стаята си. Реших да разкажа всичко на инженера и да му призная колко съм объркан, да го помоля за съвет.

Няколко дни след тази случка, когато се бях върнал от кантората и се бях тръшнал изтощен в леглото с празна глава, Майтреи почука на вратата ми.

— Моля да ми кажете кога ще се върне татко — промълви тя, облегнала се плахо на вратата.

Скочих объркан (признавам, че не проумявах как да се държа с това момиче) и издекламирах всичко, което знаех — с повече думи от необходимото, без да смея да я поканя да седне в стаята.

— Мама ме прати да ви питам — добави плахо тя, все пак заковала поглед в очите ми. — Не се забавлявате достатъчно в нашия дом и затова се затваряте по цели часове в стаята си. Мама казва, че ако работите след залез-слънце, ще се разболеете.

— Че какво друго бих могъл да правя? — попитах аз.

— Ако искате, говорете с мен… или се разхождайте.

— Вече нямам приятели — казах искрено аз, като се доближих до вратата. — Нямам при кого да ида. Разхождам се достатъчно, докато се връщам от работа.

— Сигурно сте се забавлявали много по-добре там, на Уелсли Стрийт — заяви тя с усмивка.

След това сякаш си спомни нещо и се отправи към верандата.

— Отивам да видя дали са дошли писма.

Останах облегнат на вратата, за да я дочакам. Тананикаше си някаква монотонна песен; и вечер я бях чувал да си припява в стаята. Знаех, че на горния етаж, където са прозорците към улицата, пресичаща площада, и където една врата излизаше на обраслия в червеноцветни глицинии балкон, беше нейната стая. Чувал я бях да пее и да се кара на по-малката си сестра, усещах някак си кога е излязла на балкона, откъдето се разнасяше отривистият й глас, на подплашена птичка, която отговаря на нечий зов от долния етаж: *джачхе*.

Върна се с няколко писма и се спря пред мен, като се опитваше да върже ключа за ъгълчето на сарито.

— Аз се грижа за пощенската кутия — заяви гордо тя. — На мен обаче никой не ми пише — добави малко тъжно, като гледаше имената по пликовете.

— Кой да ви пише?

— Ами хората. Защо има поща, щом не получавам писма от хора, които не виждам?

Погледнах я, без да разбирам. За момент замълча и тя, замислена уплашено за нещо и затворила очи.

— Стори ми се, че направих грамадна грешка — разкри причината за вълнението си тя.

— Нямаше никаква грешка.

— Тогава защо ме гледахте така?

— Защото не разбрах добре. Как могат да ви пишат непознати хора?

— Не е възможно, нали? И татко казва същото. Татко казва, че сте много умен, вярно ли е?

Усмихнах се глупаво и се опитах да се пошегувам, но тя продължи:

— Искате ли да видите терасата?

Съгласих се с радост, защото отдавна мечтаех да се изтегна горе, на покрива на къщата, и да погледам на воля небето, букетите от кокосови палми и градината, да погледна отвисоко този квартал, само от паркове и вили, в който отначало губех пътя си почти всеки ден.

— Мога ли да дойда с това облекло?

Тя ме изгледа учудено и аз обясних:

— Обут съм като за тенис, без чорапи, нямам яка, нито сако.

Тя продължи да ме гледа. После ме попита със странно любопитство:

— Във вашата страна в какво облекло се качвате на терасата?

— Ние нямаме тераси на покривите.

— Ама въобще ли нямате?

— Въобще.

— Сигурно е тъжно нещо. Откъде виждате тогава слънцето?

За миг се замисли.

— Ето защо сте бели. Много сте хубави. И аз бих искала да съм бяла. Това е невъзможно, нали?

— Не зная, но подозирам, че е така. Може би с пудра…

Тя хвърли презрителен поглед.

— Пудрата се измива. Вие пудрили ли сте се като малък?

— Не, никой не се пудри като малък…

Изгледа ме щастлива.

— Ако се бяхте пудрили, щяхте да се разболеете. И Толстой казва така.

Отново се учудих и трябва да съм я погледнал много странно,

защото веднага стана сериозна.

— Не познавате ли граф Лев Толстой — произнесе малкото му име на английски: *Лю*, — великия 1 руски писател? Пише много хубаво; бил богат, а на старини захвърлил всичко и се оттеглил в гората; все едно, че е бил индиец…

Спомни си за терасата и ме покани да я следвам. Изкачихме стълбите — аз малко смутен от това, че трябваше да мина покрай стаята на жените, а тя се опитваше да говори по-силно, за да я чуе майка й, та да знае — както ми призна по-късно, — че ме „забавлява“. (Госпожа Сен не бе спала няколко нощи от мисълта колко трудно ще ми бъде без „забавления“: без музика, без приятели, без грамофон.) Когато стигнех горе, тутакси ме обзе безгранична радост. Никога не съм подозирал колко променен изглежда светът от покрива на къщата, колко мирен изглежда градът, колко зеленина има в квартала ви. Всеки ден минавах край дърветата на Бхаванипур, но никога не бих повярвал, че са толкова много. Облегнах се на парапета и погледнах надолу, в двора. Спомних си за деня, в който видях Майтреи да се смее, излегнала се върху стъпалата, и ми се стори, че оттогава са изминали години. Години бяха изминали и от мига, в който Майтреи се бе явила боязливо на вратата ми, за да ме запита: „Моля да ми кажете кога ще се върне татко…“ Не я разбирах; мислех я за дете, за примитивно създание. Думите й ме привличаха, несвързаната й мисъл и наивните й съждения ме очароваха — но още дълго време след това продължих да се смятам за цялостна личност в сравнение с тази варварка.

— Сестра ми не говори добре английски — каза ми тя, като се появи, хванала Чабу за ръка, — но разбира всичко. Моли ви да й разкажете една приказка… И аз обичам приказките.

Отново стоях занемял и скован пред тези момичета, хванали се за ръка, под свечеряващото се небе, каквото не бях виждал никога. Изпитах необичайното чувство, че сънувам, че декорът се е сменил само за миг, сякаш някъде се бе вдигнала завеса. Вероятно се бях променил и аз, не зная.

— Отдавна не съм чел приказки — отговорих след доста дълга пауза. — Трябва да ви кажа и още нещо: не умея да разказвам. Това е дар, който не всеки притежава.

Изведнъж и двете се натъжиха толкова искрено, че се почувствах виновен и започнах да мисля дали все пак не си спомням нещо от всички приказки, които бях чел в детството си. Не можах да си спомня нито една. Чувствах се като глупак и съзнанието, че в ума ми няма нищо, ме парализираше. Бързо прехвърлих в паметта си приказките на

Перо, Грим, Андерсен, Лафкадио Хърн — всички ми се сториха известни. Мислех, че би било глупаво да им разкажа приказката за Червената шапчица или за Спящата красавица, или пък за Огнивото. Бих искал да се сетя за някоя чудесна приказка с много приключения и премеждия, която да хареса и на Майтреи. Приказка, която да представи достойно един интелигентен и начетен младеж, която да бъде оригинална, вълнуваща и символична. В главата ми обаче нямаше и помен от такава символична приказка.

— Разкажи ми приказка за някое дърво — каза Чабу, като погледна сестра си, за да разбере дали се е изразила правилно.

Реших, че бих могъл да импровизирам нещо, и започнах:

— Имало едно време едно дърво и в корените на това дърво било скрито съкровище. Един рицар…

— Какво значи рицар? — попита Чабу.

Сестра й заобяснява на бенгалски, докато аз се опитвах да измисля продължението.

— Един рицар сънувал, че една фея му показва къде е скрито съкровището. — Тези думи ми се сториха толкова глупави, че се засрамих да гледам момичетата и се наведох да си завържа обувките. — С помощта на вълшебно огледало рицарят открил съкровището. — Не можех повече да продължавам. Стори ми се, че Майтреи разбира смущението ми, но когато вдигнах очи, видях, че слуша много внимателно, привидно силно заинтересувана от продължението. — Каква изненада било за него да открие, че над съкровището бди един змей с очи като жарава и с огнена паст. — Изчервих се, като произнесох последните думи. — Тогава…

— А дървото? — прекъсна ме Чабу. — Какво е казало дървото?

— То не било вълшебно дърво и не можело да говори, така че не казало нищо.

— Ама защо трябва да бъде вълшебно, за да говори? — попита Чабу…

Малко се посмутих и си казах наум: пантеизъм.

— Какво да се прави, такава е приказката; не всички дървета имат души — само вълшебните.

Чабу заговори много разпалено с Майтреи и съжалих за първи път, че не разбирам нищо от езика им. В него имаше меки италиански звуци, както и удължени гласни, които сякаш всеки момент щяха да се превърнат в песен.

— Какво казва? — попитах Майтреи.

— Пита ме дали нейното дърво има душа. Аз й казах, че всички

дървета имат души.

— Тя значи си има собствено дърво?

— Не е точно дърво; това е един храст на двора, онзи, който е простря клони по оградата на верандата. Чабу всеки ден му дава храна: питка и сладкиши, както и трошици от всичко, което тя е яла.

Бях щастлив и все повтарях в себе си: пантеизъм, пантеизъм. Какви редки свидетелства имах пред очите си!

— Добре, Чабу, но дървото не яде питки.

— Ама нали ги ям *аз*! — отговори тя, много учудена от забележката ми.

Реших, че това откритие не трябва да се загуби, и под претекст, че отивам да изпуша една лула, слязох в стаята си. Затворих вратата с резето и написах в дневника: „Първи разговор с Майтреи. Примитивизмът в мисленето й е достоен за отбелязване. Дете, което е чело прекалено много. Днес на терасата се получи неловка ситуация с разказването на приказки. Не съм способен да разказвам; причината вероятно е в смущението ми от всичко, което е невинно и наивно. Истинското откровение беше Чабу, дете с пантеистичен дух. Не прави разлика между своите чувства и усещанията на предметите; така например дава питки на едно дърво, защото тя яде питки, макар и да знае, че дървото не може да яде. Много интересно."

След като записах в дневника си тези няколко реда, изтегнах се в леглото и се отдадох на мислите си. Не зная точно какви съмнения ме обзеха в този момент, защото след няколко минути станах, отворих отново дневника си и добавих: „Може и да се лъжа…"

Вечерта работих с инженера в кабинета му. Преди да се разделим, той постави ръка на рамото ми и каза:

— Жена ми много държи на теб, Алън. Искам да се чувстваш тук като у дома си. Можеш да влизаш във всички стаи, ние не сме мюсюлмани и нямаме женско отделение. Ако имаш нужда от нещо, обърни се, моля те, към жена ми или към Майтреи. Смятам, че сте доста добри приятели…

Случилото се през този ден ме изкушаваше да отговоря с „да". Все пак споделих с него затрудненията си.

— Всяко индийско момиче се държи така с чужденците…

След това започна да ми разказва. Веднъж, когато били канени на чай в италианската легация, консулът поискал да помогне на Майтреи да прекоси вътрешния двор (тъй като валял дъжд и имали само един чадър) и я хванал под ръка. Майтреи толкова се уплашила от жеста на този непознат, че хукнала през дъжда, излязла на улицата и скочила в

колата, като не спряла да плаче чак до Бхаванипур, където се хвърлила в прегръдките на майка си. Това се случило само преди една година, когато Майтреи, почти петнайсетгодишна, била взела изпитите си в университета, където се подготвяла за *бакалавър на изкуствата*. Друг път, когато едно европейско семейство ги поканило на опера в ложата си и един елегантен младеж се опитал в мрака да я хване за ръката, Майтреи му казала на ухото достатъчно силно, за да чуят и съседите: „Ще те перна с чехъла през устата!“ Настъпила паника, всички в ложата станали на крака. Намесила се госпожа Х (името й е достатъчно известно в Калкута, за да го споменавам тук). Последвали спорове, обяснения, извинения.

— Допуснала ли съм някаква граматична грешка? — попитала Майтреи.

Посмях се от сърце на тази случка, макар и да се питах дали това момиче крие в себе си невинност или някаква съвършена изтънченост със силно развито чувство за хумор и се забавлява за наша сметка. По-късно тази мисъл ме спохождаше всеки път, когато я слушах да говори или когато чувах смеха й от другите стаи.

— Не знаеш ли, че Майтреи пише стихове? — попита ме с много гордост инженерът.

— Само го предполагах — отговорих аз.

След това разкритие тя донякъде ми стана антипатична. Всички момичета, а и всички деца-чудо пишат стихове. Разбирах, че инженерът иска да представи дъщеря си като един вид дете-чудо, и това ме отблъскваше. Колкото пъти в миналото ми беше казвал: „Майтреи има голям талант!“, толкова пъти аз изпитвах известна неприязън. Сигурно затова е толкова надута — разсъждавах.

— Пише философски поеми, които се харесват много на Тагор — добави той, като ме наблюдаваше.

— Така ли? — заявих колкото е възможно по-равнодушно аз.

Когато слизах по стълбите, срещнах Майтреи, която излизаше от библиотеката.

— Не знаех, че си поетеса — заявих й аз, като се стараех думите ми да прозвучат иронично.

Тя почервеня и се облегна на стената. Тази болезнена чувствителност започваше да ме дразни.

— В края на краищата няма нищо лошо в това, че пишеш стихове — добавих аз. — Важното е да ги пишеш добре.

— Откъде знаеш, че не са хубави? — попита ме тя, като въртеше в ръце взетата от библиотеката книга.

— Не се съмнявам в това. Питам се само какво знаеш за живота, за да можеш да пишеш философски поеми.

Замисли се за миг, после започна да се смее. Смееше се все по-искрено, като притискаше ръце към гърдите си със странно свенлив жест.

— Защо се смееш?

Смехът й изведнъж секна.

— Не трябва ли да се смея?

— Не зная. Не разбирам нищо. В крайна сметка всеки прави това, което му харесва. Попитах те защо се смееш и мислех, че можеш да ми отговориш.

— Татко казва, че сте много умен. — Аз направих нетърпелив жест. — Ето защо постоянно ви задавам въпроси; страх ме е да не сгреша, да не ви ядосам.

Изразът на лицето й ме изпълни с радост.

— А защо не искаш да ме ядосваш?

— Защото сте наш гост. Гостенинът е пратен от Бога…

— Ами ако гостенинът е лош човек? — попитах я аз така, както се пита дете, въпреки че лицето й беше станало сериозно, почти навъсено.

— Господ ще го прибере обратно — отговори бързо тя.

— Кой Господ?

— Неговият Господ.

— Как, нима всеки човек си има *собствен* Господ?

Изрекох натъртено последните думи. Тя ме погледна, помисли, затвори очи и после ги отвори с нов, влажен, гальовен поглед.

— Сгреших, нали така?

— Откъде да знам? — казах аз, за да прикрия смущението си. — Не съм философ.

— Аз обаче съм — изрече бързо тя, без да премигне. — Харесва ми да мисля, да пиша стихове, да мечтая.

Казах си наум: понятие си няма от философия! И се усмихнах.

— Иска ми се да бъда стара — заяви внезапно тя с топъл и меланхоличен глас, който ме прониза. — Стара като Роби Такур.

— Кой е този Роби Такур? — попитах аз, развълнуван без причина.

— Тагор. Бих искала да съм стара колкото него. Когато си стар, обичаш повече и страдаш по-малко.

След това се засрами от думите си и понечи да избяга. Спря и се овладя, защото ме изгледа и вероятно разбра колко съм смутен, както стоях подпрян на стълбата, без да зная как да се държа с нея.

— Мама се разтревожи много: чела в една книга, че в Европа сервират супа всяка вечер. У нас никога не сте яли супа и затова слабеете. Ние не пазим бульона от яденето, даваме го на птиците.

— И аз не обичам супа — опитах се да я успокоя.

— Бих искала да обичате! — каза тя и очите й проблеснаха.

— Какво значение има в края на краищата?

— Има, заради мама…

Поиска да добави нещо, но се спря. И аз се почувствах неловко от това прекъсване, като не знаех как да изтълкувам гневния проблясък в очите й. Може и да съм я разсърдил, помислих си аз.

— Моля да ме извиниш, ако съм сбъркал с нещо — казах меко. — Не зная как да се държа с индийците…

Когато й заговорих, тя вече се готвеше да се изкачи по стълбите, но спря, за да ме изслуша. Погледна ме отново, но този път толкова странно (О! Как да опиша погледите й, които не бяха никога едни и същи, никога), че и аз широко отворих очи, попивайки я с поглед.

— Защо ми поискахте извинение? Защо ме карате да страдам?

— И през ум не ми е минавало — извиних се объркан аз. — Стори ми се, че съм те ядосал, и тогава…

— Как е възможно един мъж да иска извинение от едно момиче?

— Ако е сбъркал нещо, налага се… Освен това така е прието…

— Да се извинява на едно момиче?

— И на едно дете — похвалих се аз. — Поне така…

— Така ли правят всички европейци?

Поколебах се.

— Истинските европейци, да.

Тя се замисли и затвори за миг очи, но само за миг, защото избухна в смях и пак притисна свенливо гърдите си с ръце.

— Може би се извиняват един на друг само помежду си, между бели. От мен би ли поискал някой извинение?

— Естествено.

— Ами от Чабу?

— И от нея.

— Чабу е по-черна от мене.

— Не е вярно.

Очите й заблестяха пак.

— Вярно е. Аз и мама сме по-бели от Чабу и от татко. Не сте ли забелязали?

— И какво от това?

— Как какво от това? Чабу ще се ожени по-трудно, защото е

мургава, и ще трябва да се дадат повече пари за нея…

Като изрече това, почервеня и съвсем се развълнува. Всъщност доста смутен бях и аз, защото сега знаех много повече за сватбите в Индия, отколкото ми беше известно по време на посещението на Люсиен, и защото разбрах колко мъчително е за едно индийско момиче да говори за тези пазарлъци. За наш късмет госпожа Сен повика отгоре Майтреи и тя хукна натам щастлива с книгата под мишница, като извика: *джачхе*!

Върнах се в стаята си очарован от всичко, което бях открил през този ден. Измих се, защото наближаваше часът за вечеря (вечеряхме много късно, към 10–11, по бенгалски обичай, а след ядене всички отиваха да си легнат), и отворих дневника, за да запиша нещо. Подържах няколко секунди писалката във въздуха, а после затворих тетрадката, като си казах: глупости…

V

Иска ми се да заявя категорично от самото начало, че изобщо не съм мислил за любов през първите месеци, които прекарах в компанията на Майтреи. Очароваше ме повече същността й, онова, което бе недостъпно и завладяващо в живота й. И ако мислех често за Майтреи, ако в дневника ми от онова време се срещат много нейни мисли, ако разказвах случки с нея и най-вече, ако това момиче ме смущаваше и ме вълнуваше, то е било заради нещо странно и непонятно в очите й, заради отговорите й, заради смеха й. Истина е, че се чувствах привлечен от нея. Дори в стъпките й имаше някакъв чар и зов. Ще излъжа обаче, ако не кажа, че целият ми живот в Бхаванипур — не само момичето — ми се струваше вълшебен и нереален. Бях влязъл толкова бързо и цялостно в един дом, в който всичко ми изглеждаше неразбираемо и подозрително, че понякога се събуждах от този индийски блян и се връщах мислено към *своя*, към нашия живот — и усмивка се явяваше на устните ми. Нещо се беше променило, разбира се. Вече не ме интересуваше почти нищо от предишния ми свят, не се виждах с никого, освен с гостите на семейство Сен, и дори бях променил тематиката на четивата си. Малко по малко интересът ми към математическата физика отслабна, започнах да чета романи и политически книги, а след това все повече история.

Случи се обаче друго. Един ден Майтреи ме попита дали искам да науча бенгалски, като предложи да ми дава уроци. Още през първата седмица аз вече си бях купил прост разговорник по бенгалски, в който се зачитах скришом и се мъчех да разбера смисъла на думите, с които Майтреи отговаряше при повикване или с които изразяваше недоволството си. По този начин успях да науча, че *джачхе* означава „ей сега идвам“ и че *ки вишан!* — което чувах във всеки разговор — изразява възклицание и учудване, нещо като „колко любопитно!“. Не напреднах обаче много с този учебник и затова се съгласих да учим заедно с Майтреи. В замяна аз трябваше да й предавам уроци по френски.

Още същия ден, веднага след обяда, седнахме да работим в моята стая. Отначало се побоях да учим там и бях предложил библиотеката, но инженерът ме посъветва да останем при мен, където беше по-тихо.

(Очевидните усилия на Сен да ме сприятели с дъщеря си и прекалената снизходителност на госпожа Сен ме поставяха във все по-неудобно положение и ме караха да бъда подозрителен и сприхав. Понякога се питах дори дали не са решили да ме оженят за дъщеря си, въпреки че логично погледнато подобно нещо беше невъзможно, а те, ако приемеха подобен брак, биха изгубили и кастата, и името си.)

Седнахме двамата на масата — аз доста далеч от нея — и урокът започна. Веднага разбрах, че бенгалски ще мога да науча единствено сам. Обясняваше ми толкова изразително и ме гледаше толкова отблизо, че я слушах, без да запомням нищо. Само от време на време казвах „да“.

Наблюдавах я и се отдавах изцяло на това занимание, на този неясен порив, който няма нищо общо с очите, въпреки че започва от тях. Никога досега не бях виждал по-променливо лице, което се съпротивляваше упорито на всеки опит за постоянство. Още пазя три снимки на Майтреи, но когато и да ги извадя от чекмеджето и да ги погледна, не мога да я разпозная върху нито една от тях.

Последва, както се бяхме уговорили, урок по френски. Започнах да й обяснявам местоименията и произношението на азбуката, но Майтреи ме прекъсна:

— Как се казва „аз съм младо момиче“?

Казах й го, а тя взе да повтаря доволна:

— *Je suis jeune fille, je suis jeune fille!*

Произнасяше думите с невероятна точност. Урокът ми обаче се оказа ненужен, защото тя все ме прекъсваше, за да й казвам на френски разни изречения и думи без връзка помежду им.

— Кажете нещо, преведете ми го и аз ще повтарям — налучка тя най-добрия метод.

Тогава започна серия от много странни беседи, защото Майтреи постоянно ме питаше дали превеждам точно онова, което бях казал на френски.

— Аз бих казвала едно, а щях да превеждам друго — призна си тя.

След няколко урока вече не ме гледаше, а драскаше с молива в тетрадката, докато говорех. Пишеше по десет пъти: Роби Такур, Роби Такур, после се подписваше, рисуваше цветя, изписваше калиграфски „Калкута“, „Съжалявам“, „Защо?“ или импровизираше стихове на бенгалски. Когато не можех да се вглеждам в очите й, говорех безспир като пред чужд човек. Все пак не се осмелявах да я помоля да престане.

— Защо не искаш да ми кажеш, че не ти харесва да пиша, докато

говориш? — попита ме тя изведнъж, като ме гледаше право в очите, с учудваща женственост в гласа.

Отвърнах неопределено и продължих урока — по-смутен, вярно е, но и малко ядосан. Тя отново наведе очи над тетрадката и написа: „Късно е, твърде късно, но не е късно.“

— Какво означава това? — попитах я аз, тъй като не можах да се сдържа и да не погледна в тетрадката.

— Нищо, просто игра — отвърна тя, като изтри написаното буква по буква и нарисува по едно цвете над всяка дума. — Дойде ми нещо наум: ще предавам уроци по френски на Чабу.

Спомням си, че ме обзе лудешки смях, който зарази и нея.

— Да не мислиш, че няма да мога? Ще бъда по-добър учител от теб, дори и по френски…

Говореше полусериозно-полузакачливо, като ме поглеждаше крадешком (нещо, което не бе правила никога досега); това ме накара да трепна и ме зарадва, защото ми се стори много по-женствена, много по̀ моя. Разбирах я по-добре, когато си играеше на жена, отколкото когато си оставаше варварка до мозъка на костите или „пантеистка“, както казвах аз. Казах й нещо на френски и не пожелах да го преведа; Това я предизвика; тя почервеня и помоли да повторя изречението. Запамети го отлично, взе от масата английско-френския речник и започна да търси в него думите, които й се струваше, че се съдържат в тайнственото изречение. (Всъщност то не беше нищо особено; казал й бях нещо най-банално.) Тя не откри нито една дума от изречението ми и това я разсърди много.

— Не умееш да играеш — рече тя.

— Въобще не ми се играе по време на урок — отвърнах аз, като се стараех да се държа по-сухо от обичайното.

Тя се замисли и затвори за миг очи, както й беше навикът. Клепачите й бяха по-бледи с много лека и очарователна виолетова сянка.

— Отивам да проверя дали не са пристигнали писма — каза тя и стана бързо от масата.

Зачаках я с лека досада, защото виждах, че не научава нищо, и се боях инженерът да не помисли, че не учи заради мен. Върна се много бързо, много потисната, като носеше два цвята от глицинията на верандата. Седна и ме запита:

— Няма ли да продължим урока?

— Разбрах, че знаеш това, а по-нататък?

— *J’apprends le français…’*[10]

— Това е от миналата седмица.

— Преподавал ли си френски на онова момиче от колата? — попита ме ненадейно тя, като ме погледна пак с известна уплаха.

Разбрах, че мисли за Гърти, след като я беше видяла в прегръдките ми, и почервенях.

— Би ми било много трудно — протестирах аз. — Онова момиче бе много глупаво. Дори да я учех пет години…

— На каква възраст ще бъдеш след пет години? — прекъсна ме Майтреи.

— Ще карам трийсет и първата — отговорих поласкан.

— Няма да си дори наполовина на годините му — прошепна тя сякаш на себе си.

Наведе очи над тетрадката и започна да пише: Роби Такур — както с бенгалски букви, така и на латиница. Всичко това ме ядоса по няколко причини: най-напред, защото ме интригуваше влечението й към един седемдесетгодишен мъж; след това, защото разговорът се отклони от темата за Гърти (бях помислил, че с това ще я накарам да ревнува), и най-накрая защото подозирах, че ми се подиграва и се преструва на по-наивна, отколкото бе в действителност. Не бих допуснал за нищо на света с мен да се подиграва едно шестнайсетгодишно момиче, към което не изпитвах никакви любовни чувства — общуването с нея ми носеше само интелектуална наслада. Ето защо дълго време пренебрегвах редица много ловки и дискретни постъпки, с които тя вероятно се опитваше да ме хване в клопка и да ме направи смешен. Мислех си, че в крайна сметка аз съм първият младеж, с когото Майтреи общува по-отблизо, живея в дома й, бял човек съм — следователно има ред мотиви, за да ме хареса. Тази мисъл ми даваше кураж, нравеше ми се да я подхранвам в себе си, защото се чувствах неуязвим, усещах, че ще успея да остана извън играта — замесен в евентуалното й увлечение, но аз самият свободен. Дневникът ми от онези седмици доказва достатъчно убедително това. Следях съвсем трезво играта на Майтреи. И действително, откакто първоначалната й свенливост се загуби и започна да говори открито с мен, Майтреи създаваше впечатление, че разиграва някаква игра.

Тя стана, събра книгите си и взе едното цвете в ръка.

— Избрах най-червените — заяви тя, загледана в цветовете на глицинията.

Готвеше се да си тръгне.

— Вземи си и двете — напомних й аз, като пълнех с тютюн лулата си, за да покажа колко малко държа на нейните цветя.

Върна се, взе и другото цвете, благодари ми за урока и си тръгна. Като стигна до вратата обаче, бързо се обърна, хвърли едното цвете на масата (другото беше закичила в косите си) и побягна. Чувах я как се качва по стълбите през две стъпала. Не знаех какво да мисля: дали не беше обяснение? Отворих дневника и записах случката с един глупав коментар.

На другия ден сутринта, когато пиех чая си, преди да замина на работа, Майтреи ме попита мимоходом какво съм направил с цветето.

— Притиснал съм го в книга да се суши — излъгах аз, за да я накарам да си помисли, че в душата ми се заражда някакъв блян.

— Аз пък изгубих моето на стълбите — каза тъжно тя.

През целия ден мислих за тази сцена и си представях най-различни случки — всичките съвършено абсурдни. Когато се върнах от работа, застанах пред огледалото и за първи път в живота си поисках да съм по-красив. Притежавам обаче някакъв остатък от чувство за хумор, който не ме напуска никога, и като се видях пред огледалото да гримасничa като киноактьор, избухнах във волен смях и се тръшнах на леглото щастлив, че все пак съм млад, умен и с трезв разсъдък. Тогава влезе Майтреи с книгите си в ръце.

— Ще имаме ли урок днес? — попита много плахо тя.

Започнахме с бенгалски, където бях доста напреднал, защото вечер учех сам и постоянно говорех с Чабу само на бенгалски. Майтреи ми даде нещо за превод и докато пишех, ме попита:

— Къде си сложил цветето?

— Да се суши.

— Покажи ми го.

Доста се обърках, защото в действителност бях хвърлил цветето през прозореца.

— Не мога — излъгах аз.

— Държиш го на много тайно място, така ли? — попита крайно заинтригувана тя.

Замълчах, като я оставих да повярва в това, и продължихме урока. След като си отиде, излязох на верандата и откъснах едно цвете, което, както ми се струваше, приличаше много на подареното. След това го притиснах, като първо се постарах да го поизсуша с помощта на малко пепел от лулата, за да изглежда откъснато от предишния ден. Срещнах Майтреи на трапезата. В очите й имаше странен блясък, смях напираше в гърдите й.

— Мама казва, че се занимаваме с глупости…

Погледнах я изстинал, след това спрях очи на госпожа Сен, която

се усмихваше снизходително. Мисълта, че се насърчават дори и сантименталните ни шеги, ме отврати. Стори ми се, че е организиран общ заговор с цел да се влюбя в Майтреи. Така си обяснявах тогава защо винаги ни оставят сами, защо инженерът постоянно се скрива в стаята си да чете криминални романи, защо никоя от многото жени на горния етаж не бе слизала никога да ни шпионира. Още тогава ми се прииска да избягам от къщата, защото нищо не ме отблъсква повече от заговор с цел женитба. Наведох очи и започнах да се храня мълчаливо. Бяхме само тримата: Майтреи, госпожа Сен и аз. Инженерът беше на вечеря у приятели. Майтреи не спря да говори по време на цялата вечеря. Бях забелязал впрочем, че тя мълчи само пред баща си или пред някой чужд мъж; с нас, хората от къщата, беше много приказлива.

— Трябва да се разхождаш понякога вечер — каза Майтреи. — Мама твърди, че пак си отслабнал…

Отговорих с общи фрази и твърде хладно — нещо, което веднага бе забелязано от госпожа Сен. Тя започна да задава въпроси на Майтреи на бенгалски, а тя отговаряше намусено, като тропаше с крак под масата. Престорих се, че не забелязвам нищо, но ме болеше да гледам натъжена госпожа Сен, която обичах като майка, въпреки че изглеждаше толкова млада и плаха. Когато си тръгнах, Майтреи ме настигна в коридора. Никога досега не се беше приближавала до стаята ми нощем.

— Върни ми цветето, моля те.

Веднага забелязах, че е развълнувана. Направи дори и сериозна граматична грешка. Не се осмелих да я поканя в стаята, но тя влезе направо, без да чака. Показах й притиснатото цвете и я помолих да ми го върне, защото все пак искам да го запазя (или нещо друго в същия дух; казах във всеки случай някаква баналност, която трябваше да бъде тайнствена и едновременно с това сантиментална). Тя взе разтреперана цветето, погледна го и после се разсмя толкова силно, че трябваше да се подпре на вратата.

— Това не е моето цвете — каза много щастлива тя.

Сигурно съм пребледнял, защото ме изгледа победоносно.

— Как можеш да говориш така? — казах аз с presторено негодувание.

— В онова цвете бях вплела косъм от косата си…

Изгледа ме още веднъж, както ми се стори много весело, и побягна. Чувах я как си припява до късно след полунощ в стаята.

VI

Един ден господин Сен почука на вратата ми.

Излязох на прага и видях, че се е приготвил за излизане, а Майтреи беше в най-хубавото си сари (с цвят на сурови кафеени зърна), с кафяв шал и с позлатени чехли.

— Днес дъщеря ми ще изнесе лекция за същността на красивото — каза ми той.

Погледнах го изненадан и се усмихнах с учудване и с престорено възхищение. Майтреи безразлично си играеше с шала. В ръката си държеше ръкописен свитък и беше с много грижливо направена прическа. Без съмнение се беше парфюмирала с *Keopa amap*, защото замайващият аромат достигаше до мен.

— От все сърце й желая успех. Само да не се смути — добавих аз, като я погледнах.

— Няма да говори пред хора за първи път — обясни гордо господин Сен. — Жалко, че не разбираш добре бенгалски, за да я чуеш и ти…

Влязох в стаята си пообъркан, със смътно разочарование в душата. С голям труд продължих четивото си, защото в съзнанието ми се натрапваше представата за Майтреи, която изнася лекция за красивото. Казвах си, че или в цялата работа има някаква измама, или аз съм пълен глупак. Никога не бих повярвал, че това момиче може да разисква толкова сериозни въпроси. Повтарях си глуповато: същността на красивото…

Когато след около два часа чух колата да спира пред къщата, излязох нарочно на верандата, за да ги посрещна. Майтреи ми се стори малко тъжна.

— Как беше? — обърнах се и към двамата аз.

— Не я разбраха всички — отговори инженерът. — Разсъжденията й бяха твърде задълбочени, засегна твърде лични неща: говори за творчеството и емоцията, за вътрешното преосмисляне на красивото, така че публиката не успяваше винаги да следи мисълта й.

Помислих за миг, че Майтреи ще се спре да поговорим, но тя мина покрай вратата ми, без да ме погледне, и изтича горе. Чух я да затваря прозорците на стаята си. Не си намирах място, затова си взех шапката и тръгнах да се разходя из парка. Като слизах по стълбите на

верандата, чух, че някой ме вика от балкона.

— Къде отиваш?

Майтреи се беше облегнала на парапета в бяло домашно сари, като беше разпуснала косата си по раменете и по голите ръце. Казах й, че отивам да се разходя из парка и да си купя тютюн.

— Можеш да изпратиш слугата да ти купи тютюн.

— Ами аз какво да правя?

— Ако искаш, ела горе да си поговорим…

Тази покана ме развълнува много, защото досега не бях влизал в стаята на Майтреи, въпреки че можех да обикалям свободно цялата къща. Стигнах за миг до горния етаж. Тя ме чакаше на вратата с уморено лице, с молещи очи и със странно червени устни. (Тази подробност ме порази; по-късно разбрах, че колкото пъти излиза в града, тя черви устните си с *пан* според изискванията на бенгалската елегантност.)

— Моля те, остави обувките си тук — каза тя.

Останах по чорапи и се почувствах смешен, като се смутих още повече. Покани ме да седна на една възглавница до вратата към балкона. Стаята приличаше повече на монашеска килия. Макар да беше голяма колкото моята, в нея имаше само едно легло, стол и две възглавници. На балкона имаше работна масичка, която вероятно също прибираха в стаята. По стените нямаше никакви картини, нито шкафове, нито огледала.

— На леглото спи Чабу — каза тя с усмивка.

— Ами ти?

— Върху тая рогозка.

Показа ми под леглото тънка като платно рогозка от бамбукови стебла. Развълнувах се; изведнъж ми се стори, че се намирам пред някоя светица, и в оня миг почти я обожавах. Тя обаче се засмя тихичко и ми прошепна на ухото:

— Често спя на балкона: подухва ветрец и се чува шумът от улицата.

След осем вечерта по оная улица не минаваше вече никой; тя беше по-скоро кътче от парка, отколкото улица.

— Обичам да слушам улицата — каза тя, поглеждайки през оградата. — Кой знае къде води този път?

— До Клайв Стрийт — отвърнах аз с намерението да се пошегувам.

— А от Клайв Стрийт?

— До Ганг.

— А след това?

— До морето.

Тя потрепери и се приближи до мен.

— Когато бях съвсем малка, по-малка от Чабу, всяко лято ходехме в Пури, на морския бряг. Дядо ми държеше хотел там. Струва ми се, че такива вълни, каквито се надигаха в Пури, няма в останалите морета. Бяха колкото тази къща…

Представих си големите колкото къща вълни и край тях Майтреи, зачела лекцията си за същността на красивото. Не можах да прикрия усмивката си на превъзходство, предизвикано от трезвия ми поглед върху нещата.

— Защо се смееш? — попита ме тъжно тя.

— Стори ми се, че преувеличаваш.

— Но защо трябва да се смееш? Дядо ми надхвърлил мярката много повече от мен: направил единайсет деца…

Върна се пак на балкона. Помислих, че съм я обидил, и промърморих някакво извинение.

— Недей, моля те, сега не ми се извиняваш както първия път — каза хладно тя. — И ти не вярваш на думите си. Харесва ли ти Суинбърн?

Привикнал бях с отскоците в мисълта и; затова отговорих, че много ми харесва. Тя взе от масата поизтрито томче и ми показа подчертан с молив пасаж от „Анактория“. Зачетох го на глас. След няколко стиха взе книгата от ръцете ми.

— Може би харесваш друг поет, защото Суинбърн не ти се нрави достатъчно.

Засегнах се и започнах да се извинявам, като заявих, че цялата поезия на романтиците не струва колкото една-единствена поема на Валери. Слушаше ме с голямо внимание, вперила поглед в очите ми (като на първите уроци по френски), и кимаше покорно-одобрително с глава.

— Ще пийнеш ли чашка чай? — прекъсна ме тя тъкмо когато критикувах „философската поема“ като такава, наричайки я непълноценен хибрид.

Млъкнах, леко ядосан от прекъсването. Тя излезе в коридора и извика към готвача на долния етаж да приготви чая.

— Надявам се, че няма да ми го разлееш върху панталоните, както го разля миналата година върху панталоните на Люсиен!

Очаквах да се засмее, но тя изведнъж замръзна насред стаята, възкликна нещо на бенгалски и изчезна. По стъпките и познах, че се е отправила към кабинета на инженера, който се намираше до гостната.

Върна се с две книги в ръце.

— Получих ги тази сутрин от Париж, но дотолкова се бях залисала с лекцията си, че съвсем забравих за тях.

Бяха два екземпляра от книгата на Люсиен *„L'Inde avec les Anglais"* и тъй като бяха изпратени от издателя, нямаха посвещения.

— Едната книга е твоя — каза Майтреи.

— Знаеш ли какво ще направим? Аз ще ти подаря с посвещение моя екземпляр, а ти — твоя, също с посвещение.

Тя плесна с ръце. Донесе ми мастило и едва сдържаше нетърпението си, докато аз изписвах: „На моята приятелка Майтреи Деви — от един ученик и учител, за спомен и т.н." Много я заинтригува това „и т.н.". На своята книга тя бе написала само следното: „На приятеля".

— Ами ако някой открадне тази книга?

— Какво от това, може и той да ми бъде приятел.

Седна на рогозката, подпряла брадичка на колене, и ме загледа как пия чая си. Беше се свечерило съвсем. Долу, на улицата, бяха запалили фенера и сянката на кокосовата палма беше станала учудващо голяма и синя. Питах се какво ли правят останалите хора в тая къща, защо ли никога не им чувам нито гласовете, нито стъпките, дали не са се сговорили да ни оставят винаги сами — този път даже в нейната стая, под синкавия светлик на фенера.

— От днес започва приятелството ни, нали? — попита с много нежност Майтреи, поемайки празната чашка.

— Защо от днес? Станахме приятели по-отдавна, откакто започнахме да си говорим за сериозни неща.

Седна пак на рогозката и ми каза, че ако бяхме добри, много добри приятели, би ми разкрила причината за тъгата си.

Помолих я да го стори; тя мълчеше и ме гледаше. Млъкнах и аз.

— Роби Такур не дойде днес на лекцията ми.

От това признание ме заболя. Прииска ми се да й кажа нещо, което да я засегне, да й кажа, че се лъже, ако ме смята за приятел, че е смешна и влюбена.

— Значи го обичаш — казах злобно аз.

Готвех се да й поднеса нещо обидно.

Тя обаче отвърна бързо лице от мен и ме попита рязко и изневиделица:

— Харесва ли ти да седиш в мрака с момичета?

— Никога не съм го правил — отговорих напосоки аз.

— Бих искала да остана сама — каза след малко тя, съсипана и

отмаляла, и се отправи да легне върху рогозката на балкона.

Излязох, обух си с мъка обувките, защото беше тъмно, и слязох крадешком по стълбите, изпълнен със странно огорчение и ярост. Много се развълнувах, когато видях, че навсякъде лампите са запалени.

* * *

От дневника ми за онзи месец:

„Красотата й не е хармонична, а надхвърля каноните — бунтовно-изразителна е и очарователна в магическия смисъл на думата. Признавам, че не можах да откъсна мислите си от нея през цялата нощ. И сега, вместо да работя, пак мисля за нея, блед образ в синьо копринено сари със златни орнаменти. Ами косата… Персийците са имали право, когато в поемите си са оприличавали косите на змии. Какво ще стане, не зная. Вероятно ще забравя…

Кога ли ще намеря покой, човеко, Господи, друже мой?“

„Чабу написала приказка и Майтреи днес ми я превежда със смях на терасата. Може да се преразкаже по следния начин: един цар имал син на име Фул. Веднъж принцът навлязъл с коня си в голяма гора. Изведнъж всичко, което било в гората, се превърнало в цветя, само принцът и конят му си останали същите. Като се върнал в палата, синът разказал на баща си случката, но царят не му повярвал и го обвинил в лъжа. След това извикал царския *пандит* и му заповядал да чете на принца проповеди и притчи за лъжата. И понеже принцът все не искал да признае вината си, царят събрал цялата си войска и навлязъл в гората. Всички те веднага се превърнали в цветя. Изминал един ден. Тогава дошъл Фул, царският син, като носел книгите, в които се съдържали проповеди и притчи за лъжата. Взел книгите и започнал да пуска страниците им по вятъра. Както разпилявал страниците, така постепенно започнали да оживяват царските войници и самият цар…“

„Забелязвам някои отблъскващи черти в характера на инженера. Много е самодоволен; поставя се невероятно високо над останалите. Тази нощ на терасата дискретно ме помоли да му разкажа подробности за парижките кокотки. Иска да замине след няколко месеца за Франция, за да полекува кръвното си налягане. От време на време заради кръвното пред очите му започвали да плават «мушици».“

„Братовчедът на инженера — Манту — пристигна от Делхи, където е бил учител в гимназията, за да заеме поста лектор в Държавното търговско училище. Изглежда на около трийсет години, нисък и слаб е

и живее в една съседна стая. Много бързо се сприятелихме. Призна, че е дошъл да се ожени; той самият не желае, но господин Сен желае. Предчувства нещо лошо и се бои.

Добро момче е. Когато говори английски, затваря очи. Смее се много.“

„Сватбената церемония на Манту, която започна преди четири дни, завърши снощи. Пиршества имаше и в дома на младоженката (черничка, обикновена, но много симпатична), и в дома на инженера. Забелязах поведението на Сен на тази сватба; той всъщност бе уредил всичко и ми се оплака, че Манту «предлага» твърде много неща и бърза. Манту го уважавал толкова много, че би му принесъл в дар и девствеността на младоженката — както гласи обичаят в някои части на Индия, ученикът може да подари първата брачна нощ на своя *гуру* (Манту все ми говори, че инженерът не му е само братовчед, но и *гуру*).

Ходих навсякъде и видях всички подробности, като бях винаги начело, облечен в индийска копринена дреха (трябва да призная, че ми стои много добре; освен това искреното ми спонтанно държане и опитите ми да говоря постоянно на бенгалски ми създадоха широка популярност). Признавам, че индийското «общество» ме очарова, че индийските ми приятели нямат цена. Понякога се влюбвам странно — в божествения смисъл на думата (като в Индия), — като смятам всяка жена за «майка». Никога не съм изпитвал по-всеотдайна, по-чиста и по-успокояваща синовна обич от обичта ми към госпожа Сен, а тази жена, както е обичаят тук, всеки я нарича «мама». Зърна ли на улицата сари като на госпожа Сен, изпитвам същото вълнение, дори когато не виждам лицето на жената. Усещам, че съм «син», че никъде другаде няма да намеря по-безкористна, по-чиста и по-възвишена майчина любов, отколкото в Индия.

Харесваше ми да си представям как се женя за Майтреи. Не мога да лъжа: щастлив бях. Мечтаех за нея през цялото сватбено тържество на Манту, виждах я своя годеница, любовница. Никога обаче не загубвах ясния си разсъдък. (*Забележка:* исках с други думи да се убедя, че не е толкова хубава; откривах, че ханшът й е прекалено широк за твърде тънкия й кръст, и намирах всевъзможни физически несъвършенства с надеждата, че по този начин ще я отдалеча от себе си.

Както често се случва обаче, точно тези несъвършенства ме накараха да я чувствам по-близка.)

Не зная дали всички намеци, които ми правят приятелите на дома, са просто шеги, или имат сигурен източник със сериозна информация

за сватбата ми — инженера. Като бяхме веднъж на масата, подразбрах, че и госпожа Сен би желала същото нещо. Не мога да кажа, че зад всичко това се крие заговор (*забележка:* въпреки че дълго време ми се струваше така), защото за тях сватбата е щастие и дълг, защото ме обичат много, и искрено, и най-после — защото Майтреи е толкова известна в бенгалския елит, че много лесно би могла да си намери по-добър съпруг от мен.

Мислех си какво би станало с мен, ако се оженя за Майтреи. Възможно ли е да си загубя дотолкова ума, че да приема това, след като попадна в клопката? Няма съмнение, че от всички момичета, които съм познавал, тя бе най-талантливото и най-загадъчното, но аз *чисто и просто* не можех да се оженя. Какво ще стане със свободата ми? Представих си, че съм станал съпруг на Майтреи; щях да съм много щастлив. Какво обаче щеше да стане с моите пътешествия по широкия свят и с книгите, които купувам в един град, за да ги продам в следващия?

Междувременно обаче изпитвах такова щастие, а и видях толкова неща. Онази нощ — *prima nox* — щеше да се състои в потъналата в цветя стая; на балкона пееха девойки, а Майтреи прочете своя поема — «написана специално за тази церемония».“

„Едно наблюдение, което повтарях до насита в последните дни: всеки път, като усетя, че се говори за евентуалната ми сватба с Майтреи, или като предположа това — внезапно ме пронизва едно силно вълнение. Основата е сексуална: прекалена нервност, продължително въздържание, полова възбуда, вътрешно безпокойство и страх от съдбата. Страхувам се все повече, но опасната ситуация ме увлича и не смея да обясня, да кажа недвусмислено, че няма да се оженя. Дори не мога да избягам. Глупаво би било да бягам. Аз съм един непоправим моралист, макар моят демон да ме тегли към обратната посока.“ (*Забележка:* дневникът е почти винаги лош психолог, както ще потвърди тази история. Затова сега правя извлечения, за да разбера още веднъж колко глупаво се оставях да бъда носен от въображението си.)

„Манту признал днес на жените това, което му бях казал аз — че нямам намерение да се женя и няма да се оженя никога. Сега Майтреи е гневна и презрителна; вече не идва на уроци, не ме търси, когато се връщам от работа, за да си поприказваме. Госпожа Сен вече не се отнася към мен със същата топлота.

Чувствах се смутен от тая промяна, въпреки че я желаех и се страхувах от предишната користна любов.

Тази вечер Майтреи се смя безмерно, като слушаше шегите на Кхока. (*Забележка:* един младеж, беден роднина на инженера, приютен в Бхаванипур във връзка със сватбата на Манту, който спеше в коридора.) Аз пишех в моята стая. Имах един досаден пристъп на ревност, от който ме е срам.“ (Забележка: всъщност не бях твърде влюбен тогава. Все пак ревнувах от всеки, който разсмиваше Майтреи.)

„Майтреи ми беше безразлична, докато усещах, че цялото семейство ме гледа с топлота; плашех се, когато подозирах брачната примка. Но щом като решението ми да не се женя стана известно, и Майтреи изцяло се промени към мене — тя ми стана скъпа.“ (*Забележка:* не е вярно, страдах мъничко от ревност, от самота, от орисията си.)

„Много неща се промениха: храня се само с инженера и с Манту, жените се хранят след нас. Без Майтреи няма никаква радост на нашата трапеза. Много бих искал да замина на инспекция из Южна Бенгалия, а при завръщането си да измисля нещо и да се преместя другаде. Историята продължава прекалено дълго.“

„Мрачно е от два дни и вали. Днес — истински порой. Като излязох на верандата, видях улиците залети. Срещнах Майтреи, облечена разкошно(вишнево кадифе с черна коприна), да гледа и тя. (Знаех, че е писала поеми за дъжда — може би същия ден, горе, в стаята си.) Говорихме малко и хладно. Гледаше ме равнодушно, разсеяно. Можех ли изобщо да си представя, че в нея се крие толкова женски нюх и може интуитивно да избере точно изискваната от новата ситуация тактика?

Чувствам се чужд в тази къща, където вкусих най-искрената, истинската индийска топлота. Изведнъж всичко замръзна около мене и непосредствеността ми се изпари. На трапезата съм мрачен и мълчалив, в стаята си се чувствам почти болен. Вярно е, от време на време имам изблици на паническа радост, танцувам и си тананикам (нещо, което ми се случва толкова рядко).“

„От вчера отношенията ни с Майтреи и семейството отново си възвърнаха старата изключителна топлота. Може би защото обясних на инженера — когато се връщахме с колата от кантората — недискретността на Манту, който не е разбрал съвсем добре моите схващания за брака. (*Забележка:* струва ми се, че студенината, която дневникът ми приписва на заглъхването на плановете за женитбата с Майтреи, се дължеше всъщност на недоразумение: Манту казал, че аз не давам пет пари за брака, и тъй като за индийците няма по-свещено

задължение от това, естествено, че са реагирали, може би неволно.)

Вечерта се смяхме много с Майтреи; днес говорихме дълго в библиотеката, заедно четохме на килима «Шакунтала», тъй като беше дошъл нейният частен учител и аз се примолих да остана на урока. През нощта, на терасата, рецитира по памет от «Махуа» на Тагор. След това се оттегли, без да я усетим — защото поезията е нейната последна дума и след като я е казала красиво, помръква.

«Обичам ли я?»“

VII

Из дневника през следващия месец:

„Ние двамата, сами, разговаряме за мъжествеността; за Уолт Уитман, Папини[11] и други. Тя е чела малко, но ме слуша. Знам, че ме харесва. Казва ми го. Признава, че би се отдала както в една поема на Тагор, на плажа, в началото на буря. Литература.“

„Страстта расте, възхитителна и естествена смесица между романтична любов, сексуално привличане, приятелство и преданост. Когато седя до нея на килима и четем заедно, ако ме докосне, се възбуждам и безумно се вълнувам. Знам, че и тя е развълнувана. (*Забележка:* не е вярно. Майтреи никога не е изпитвала страст по онова време.) Казвахме си много чрез литературата. Понякога усещахме и двамата, че се желаем.“ (*Забележка:* не е точно; Майтреи се поддаваше само на *играта* да очарова, не и на изкушението. Тогава дори не си е представяла какво може да означава страстта.)

„Първата вечер и нощ (до 11 часа), която прекарахме сами, превеждахме «Балака» от Тагор и разговаряхме. Когато инженерът се върна от една официална вечеря в града, ни изненада да си бъбрим в нейната стая. Аз продължих да говоря спокойно. Майтреи се обърка, хвана тома със стиховете и го отвори. А когато господин Сен влезе в стаята, тя каза:

— Учим бенгалски…

Значи и тя лъже?!“ (*Забележка:* този дневник е отчайващ. Защо трябва да страдам толкова, за да разбера един-единствен човек? Понеже, признавам си, по онова време изобщо не разбирах Майтреи, ако и да вярвах, че я обичам и че съм обичан. Тя не лъжеше, а само *забравяше*. Беше забравила, че съм дошъл при нея за „Балака“, а когато инженерът влезе, тя, разбира се, си спомни. Ако беше някой друг, би продължила разговора, но пред баща си никога не говореше — затова се върна към книгата.)

„Днес й донесох лотоси, толкова много, че като ги взе в ръце и ми благодари, лицето й не се виждаше. Сигурен съм, че Майтреи ме обича. (*Забележка:* колко време ми е трябвало, за да разбера!) Пише стихотворения за мене и по цял ден ми рецитира стихове. Аз не я обичам. Възхищавам й се много и ме вълнува цялата, телом и духом. Усетих нещо ново в нея. Говорех с Лилу и й казах, че ще повторя

някои неща, чути от нея, пред мъжа й.

— И какво толкова може да ми направи? — попита многозначително Лилу.

— Знам ли, не разбирам от брачни борби — отговорих.

— Ще я накаже, *по един или друг начин* — подчерта Майтреи и повтори думите със смях, когато останахме сами.

Значи и *тя знае*?… Впрочем сподели, че би искала да се отдаде на безумие, изпълнена с любов или въодушевление. Научавам откровения, недостъпни за другите, които не бих могъл да допусна в първите дни на нашето приятелство.“ (*Забележка:* истината беше, че Майтреи просто си *играеше*, и даже след като Лилу й довери в какво се състои любовта на съпруга, тя не разбираше нищо и повтаряше някои неща само защото я забавляваха.)

„Нашето приключение — Майтреи, Лилу, Манту и аз — в кварталното кино, където се прожектираше индийски филм с Химансурал Рай. Колко си говорихме един до друг и колко се смяхме! Но на тръгване тя получи криза и загуби съзнание. Не знаех как, да си го обясня: мракът, сюжетът на филма или сексуален спазъм поради близостта ми? Зная, че е невъобразимо чувствена, макар и чиста като светица. Всъщност това е чудото на индийската жена (потвърдено и от признанията на моите бенгалски приятели): девицата става идеална любовница от първата нощ.“

„Майтреи ми намеква за някакъв роман с един чудесен младеж, бенгалец, студент в Англия. И така, проследяваме пътя на всички сантиментални баналности…“ (*Забележка:* тя искаше само да ми покаже решението си да се откаже от всичко, което се е случило преди мене.)

„Отново донасям цветя. Тя се сърди, че съм дал и на другите момичета, и на госпожа Сен. Мисля, че Манту е забелязал пашата близост, тъй като се явява веднага щом останем сами, и макар Майтреи да му; казва, че това е «частен разговор», той пак остава.

Бяхме на кино с инженера, който ми се оплаква, че се отлага пътуването му до Франция. Стори ли ми се, или той загатна за евентуално съединяване на съдбите ни с Майтреи? На връщане се питах дали наистина *ми е скъпа*, въпреки че през цялото време в колата бях пронизан от представата за нашето брачно легло.“

„Продължавам една стратегия, която ме забавлява. Избягвам да срещам Майтреи, като се преструвам, че ме е страх, че съм безумно влюбен и т.н. Заговори ме тази сутрин и почти ме принуди да я приема в моята стая. Такава интимност с една индийка е нещо нечувано. Дори

не зная как ще свърши. Вълнува ме, очарова ме, но не съм влюбен. Само се забавлявам.“

„Неочакван *обрат* от страна на Майтреи. Аз прекалих, симулирайки детинска преданост (мислех, че това е пътят към сърцето на всяка индийка). Но Майтреи е не само индийска девойка, но и оригинална личност с невероятна воля. Отвращава я предаността, възхищението на мъжете, казва ми тя, като поставя и мене до другите платонически почитатели. Долнопробно, банално, детинско. Мрази или презира обожателите. Мечтае за изключителен мъж, който стои над чувствата и сантименталността. Моето отношение я нервира.

Добре! Ако говори истината, сменям тактиката. Щом ми призна това, сладострастната магия, която ме завладяваше по време на нашите разговори, веднага се изпари. Сега съм много по-свободен, по-облекчен. Горя от нетърпение да я срещна отново в стаята си, да видя как ще реагира. Ще покажа на Майтреи, че нейната любов не ме интересува. Знам, че ме обича. Не може да го прикрие. Знам, че е привързана към мене. А ако останем сами 24 часа, ще ми се отдаде без колебание.

Но защо ме обижда, за бога? Защо ми казва, че се отвращава от обикновената любов? Има ли нещо по-добро?“

„Нито една жена не ме е вълнувала толкова много. Мъчителната ми страст е проклятие в този безплоден месец с толкова работа. Дали това се дължи на загадката на тялото й? Съмнявам се: вълнува ме всеки разговор, който ми напомня за опасността, тоест за моето бракосъчетание с Майтреи, което се планира. Знам, че това премеждие ме дебне. Имам всекидневно толкова доказателства. Госпожа Сен ме обсипва с майчинската си симпатия. Инженерът ме нарича «детето ми».“ (*Забележка:* не разбирах нищо, естествено!)

„Вечерта на масата госпожа Сен се оплака, че я наричам все още госпожа, а не «мама», както е обичаят в Индия. В нея има някаква свята и общителна благост, някаква смущаваща невинност. Обичам я.

Правят се намеци. Манту моли да му казвам «чичо», а Лилу «леля», макар че е само на 17 години. Забавлявам се.

Проблемът Майтреи. Скарахме се за нищо (впрочем това ни се случва по два пъти на ден) и тя опитва всякакви еротично-сантиментални жестове, за да се сдобрим. Работих мрачен през цялото време, затворен в стаята си. Бях обаче щастлив, защото се надявах да се развали нашето твърде близко приятелство и да се разсее нашето неизказано чувство. Страх ме беше, че съм отишъл твърде далече и се хващам за всеки претекст, за да се отдръпна. Но не: тя помоли за

прошка и играта почна отначало. Чувствам, че дълго няма да мога да се владея.“

„Почти я целунах днес, след обяд, когато бяхме сами в стаята. Помъчих се да не я прегърна, толкова беше възбудена тя и толкова подлудял аз. Задоволих се да притисна и да ухапя ръката й. Повече не исках. Страхувам се от себе си. (*Забележка:* Майтреи не е била дори и миг «възбудена», както мислех аз. Вълнувало я е само моето поведение. Тя е искала да си поиграем, а аз бях стигнал много по-далече.)

Майтреи е рядко момиче, но няма ли да стане посредствена съпруга, като всяка друга?

Дойде по-късно, привечер, с онзи прелестен ален шал, в който беше почти гола, виждаха се мургавите й гърди с вълнуваща бледост. Зная, че е облякла този непристоен и очарователен костюм за мене: инженерът отсъстваше, иначе не би посмяла да го облече. (*Забележка:* всъщност това беше просто костюм от Раджпутана, който се носи на голо, не върху елече, както е обичаят в Бенгалия.)

Майтреи идва постоянно в моята стая, идва без повод и винаги загатва нещо или провокира. Увлечението я прави красива. Тя е чувствена и извънредно съблазнителна. Правя усилия да я видя грозна, дебела, воняща и да мога да се овладея. Онова, което опитвах аз, беше един вид «медитация чрез противоположни образи». Истината е, че нервите ми се опъват излишно и все още не разбирам нищо определено. Какво искат от мене?“

„От сутринта караница с Майтреи. Тя се чувства засегната от всяка дреболия и заплашва да не ми говори една седмица. Днес й казах, че не ме интересува, да прави каквото ще. Това ме успокои и ми помогна да работя. Лилу се намеси, като ми каза, че «поетесата е страшно потисната». Отговорих, че аз не съм сърдит, но ако това я забавлява… Колко банални са всички жени. Една и съща песен и в Европа, и в Азия — с интелигентни, глупави, покварени жени или девственици.

Вечерта отидох сам на кино и прекарах чудесно. На вечеря Майтреи седна до мене във великолепно сари отпреди сто години. Личеше, че е плакала, беше мълчалива; едва похапна. «Мама» разбра всичко. Благодари ми, че съм говорил с нея. След вечерята имахме кратко «обяснение». Майтреи ми каза, че не съм я разбрал, когато съм си помислил, че презира любовта, приятелството…“

„Борбата продължи четвърт час. Смачках ръцете й. Беше очарователна, като се мяташе; лицето й се гърчеше, ронеше сълзи и се молеше наум на Тагор. Опита се да си измъкне ръцете, които бях

хванал за китките, защото това беше борбата. Бях спокоен, експериментирах, без да държа сметка за физическата болка и гордостта.

Накрая трябваше да признае, че е победена. Това й донесе радост, примесена с чувствена горчивина. Зная, че беше щастлива, защото *аз* съм я победил. Но страдаше, че нейният духовен учител, *гуру*, не й е помогнал. И т.н.

Когато отивахме към нейната стая — двамата сами, — тя ми прошепна:

— Строши ми ръцете!

Взех ги, без да разсъждавам, милвах ги и ги целувах. За Индия това е необичайно. Да знае някой, би я убил! (*Забележка:* преувеличавах.)

След обяд, без да ми каже нещо, ми хвърли в стаята едно цвете…“

„На кино с Майтреи и другите. Седеше до мене, естествено. В тъмното ми каза, че има важни неща за изясняване. После, когато научи, че си играя, че пет пари не давам за «чувствата» й, че я мразя (лъжех), загуби спокойствието си на царица (Клеопатра?) и започна да плаче. Не бях развълнуван.

Заплака втори път на излизане, бурно. Аз й казах: «Майтреи!» И замълчах мъчително. Същата вечер плака отново в моята стая, нервно, като си покриваше лицето с шала. Все без обяснения. Но намери сили да се смее, когато дойдоха другите.“

„Неочаквани «признания». Тя беше по-силна днес. Плака само веднъж. Аз се правех на нервен, отчаян, загатвах й за спешно заминаване. Финалът беше бурен, помолих я да излезе от стаята ми. Тръшнах се на леглото, като симулирах криза, по-голяма от простото си объркване. Бях смешен. Обещах на Майтреи, че отново ще станем «приятели». Колко глупаво! По някаква идиотска тактика аз си «признах» сто лъжи, банални до повръщане, правех «сцени» и така нататък, и така нататък, а тя беше възхитително спокойна. Каза ми, че има и тя дял от вината в нашите сантиментални «шеги». Затова страда, понеже се е унизила в моите очи. Но нещата *трябва* да приключат дотук; отново да бъдем приятели.

Нощта.“

„Ох! Но всичко не е така просто. Обичам я много, жестоко; и ме е страх от нея. Каза ми, че страда от злото, което ми е причинила.

Страх ме е, но се радвам. Душата ми не е още повехнала от новите противоречиви мисли. Все още мога да бъда страстно влюбен, макар й не сантиментално. Всъщност какво ме интересува дали съм сантиментален, или не?“

„Отравяне? Ставам жертва на собствения си фарс. Днес, от сутринта чак до късна вечер, бях «щастлив», като под тази вечна дума разбирам ирационален поток от възвишени жизнени чувства, възстановяващи желанието ми за живот и за игра. Бях готов да кажа на Майтреи: «Искаш ли да станеш моя съпруга?» — готов съм и сега. Бих бил толкова щастлив да стана неин съпруг. Толкова пречистен, спокоен…“

„След обяд разговор с Майтреи за сватбата. Мисля много и си се представям неин съпруг, глава на семейство и чудо на етикета. Удовлетворение, спокойствие.

Вечерта тя ми каза, че е отчаяна, защото Тагор не й е писал. Поетът за нея е повече от *гуру*, той е приятел, довереник, годеник, бог — може би любовник. Призна ми, че никой не подозира тяхната връзка. Индийска любов. Ревнувам ли? Реших да й кажа, че нашата любов е безсмислена, сега тя знае всичко — нещо аз съм й признал, нещо съм намекнал или е разбрала сама (*забележка:* все пак не е знаела нищо, не е разбрала нищо определено), защото не бих приел съпругата ми да е обичала преди мене друг. Тя забеляза, че съм сърдит, което аз всячески изтъквах. След вечеря не говорихме нищо. Съобщи ми по Кхока, че съм я обидил. Не отговорих.

Понякога тази история ме нервира, друг път ме забавлява. Общо взето, съм отровен от любов, бленувам за сватба и синове. За всичко това губя страшно много време. Умственото концентриране ми е невъзможно, но не искам да се откажа от любовта.“

„През нощта стана земетресение. Имах треска през цялото време. Тази сутрин, когато срещнах Майтреи, й подарих една скъпа книга.“

„Ден на изключително вълнение, което е свръх силите ми да отбележа тук. Накратко, Майтреи ми се скара и ме попита докъде искам да стигна, тъй като моята необузданост я компрометирала, Манту и Кхока започнали да се досещат и т.н. Плачеше с хълцане. Аз дума не продумах. Беше ми криво, обидил я бях. Но и много позирах.

За нещастие Кхока бил на верандата, близо до моята стая, и чул всичко. Когато Майтреи узна това, започна да плаче още по-отчаяно. Написа ми на полето на един плик, че иска да умре. За една индийка това, което е научил Кхока, е безчестие.

Все пак, когато се поуспокои, разтреби стаята ми и подреди цветята. Аз мълчах.“

„Майтреи започна да пише книга със стихотворения за «красивите илюзии и миражи».“

„Днес, когато й разказвах за разпуснатостта на европейските

момичета, тя ме запита дали съм непорочен и само мисълта, че бих могъл да не бъда, я ужаси дотолкова, че започна да плаче. Тази силна, мистична жажда за чистота ме развълнува.

Привечер, когато отново заговорихме за нейната женитба — с един непознат млад бенгалец, с когото със сигурност няма да е щастлива, признава си Майтреи, — споделих, че най-големият ми недостатък е, че съм се родил бял (вярвам донякъде в това признание), че ако бях индиец, щях да имам други шансове и т.н. Това отново я изненада и аз й поставих големия въпрос: защо ние не можем да се оженим? Защо нашето бракосъчетание не е разрешено? Тя ме погледна изумена и се заозърта във всички посоки да види дали не ме е чул някой.

Започна да говори, че така е решила съдбата или Всевишният (аз я запитах дали Бог е решил така или предразсъдъците; отвърна ми обаче, че Бог изразявал волята си чрез предразсъдъците), че моята любов е може би само мимолетна илюзия и т.н. Факт е, че тази любов (която в началото смятах за невъзможна, незначителна, измислена) и отношението на Майтреи (за която дълго време мислех, че е влюбена в мене, докато тя не е влюбена в никого) ме обсебват и ме носят надалече, към непозната досега моя душа, към предели на мисълта, където се чувствам щастлив и възвисен. Не зная как да изразя всички тези нови чувства. Сериозно мисля за брак…“

* * *

От този ден стана трудно да я виждам. Стоеше през всичкото време в стаята си, пишеше и пееше. Изпратих й няколко невинни бележки по Лилу, на които не ми отговори. Първата нощ си мислих какво ли не, после се сещах по-малко, после вече нищо не мислех. Забелязах, че мога да живея чудесно и без Майтреи.

VIII

Наскоро след това срещнах Харолд. Стори ми се по-хладен, по-злобен.

— Истина ли е, че се жениш за дъщерята на инженера? — попита той между другото.

Изчервен, започнах да се подигравам, както правя винаги когато съм объркан и особено ако трябва да защитавам близък човек. Харолд не обърна внимание на шегите ми и каза, че е научил това от кантората, където ме търсил веднъж, за да ме покани на пикник. Пак тогава научил, че искам да се откажа от вярата си и да приема индуизма. И въпреки че той самият е голям грешник и ходи на църква само заради Ирис, тази вест страшно много го ужасила. Каза ми, че Сен е чудовище, че съм омагьосан, че би трябвало да дам пет рупии на „Сестрите на бедните“, за да се молят за мене.

— Какво правят момичетата? — попитах.

— Съжалявам те — призна ми той. — Навярно пестиш много там, в Бхаванипур — подхвана отново след малко. — Не плащаш наем, не плащаш за храна и никога не излизаш в града. Какво правиш по цял ден?

— Уча бенгалски, за да положа изпит за *управител на провинция* — излъгах аз. — И после, това е един нов свят, не усещам дори как минава времето…

Поиска ми на заем пет рупии, за да отиде вечерта на бала на УМСА.

— На тебе не ти ли се идва? — подпита ме той.

Наистина не ми се ходеше. Мислех си без тъга за годините на прахосничество и заблуда, прекарани на Уелсли Стрийт в пансиона „Рипън Маншън“. Погледнах Харолд, якото му тяло, мургавото му лице с красиви очи и със сини кръгове под тях и нищо не трепна в мене. Чувствах го чужд този мой приятел, с когото бяхме тичали след толкова момичета и бяхме загубили толкова нощи. Животът, който бях започнал, ми се струваше толкова свят, че дори не се осмелих да му спомена за него. Обеща да ме посети някой ден и си записа внимателно адреса (сигурно за някой голям заем, помислих си аз).

Вкъщи заварих всички в трапезарията да пият чай. Там бяха и Манту със съпругата си Лилу, Кхока и сестрите на Кхока (две от онези

жени-сенки, които почти никога не виждах). Разказах им съвсем искрено за срещата си с Харолд и за отвращението си от живота, който водят европейците и евроазийците в този град, живот, който съм водил и аз толкова време. Това мое признание ги очарова. Жените ме гледаха с възторг и все ме хвалеха на техния неразбираем език, а Манту ми стисна ръцете и притвори очи, както му беше обичаят. Само инженерът, след като ми обърна внимание за прекаления ми ентусиазъм, се оттегли да чете обичайния си криминален роман.

Качих се с Майтреи, Кхока и Лилу горе на терасата. Чакахме вечерта, изтегнати по килимите, като говорехме малко и всеки си търсеше най-удобна поза, с възглавница под главата. Аз бях дошъл по сандали и размахвах крака във въздуха, като се опитвах да ги подпра благоприлично и уж случайно на парапета. Бях научил през последните месеци целия церемониал на краката: знаех например, че щом ударя някого, без да искам, трябва да отида и да докосна с дясната си ръка крака му; че никога не трябва дори и на шега да имитирам ритник по посока на някого, и много други подобни неща. Затова се колебаех, преди да се подпра удобно на парапета. Тогава чух Лилу да казва нещо шепнешком на Майтреи.

— Казва, че имаш много красив крак, бял крак, от алабастър — ми разясни Майтреи, без да може да скрие един поглед на непонятна завист и мъка.

Изчервих се и от удоволствие (понеже, бидейки грозен, ме очароваше безкрайно всяка похвала на моята физика), и от свян, не знаех как да тълкувам погледите на Майтреи. Фиксираше краката ми с пренебрежителна, зла, унизена усмивка. Аз започнах да говоря глупости, за да наруша мълчанието, като казах, че това няма никакво значение, тъй като краката никога не се виждат, поне при нас, белите.

— При нас е другояче — прекъсна ме Майтреи успокоена. — При нас приятелите показват обичта си, като докосват голите си крака. Когато говоря с моите приятелки, аз притискам краката им. Ето така…

Освободи крака си от сарито, цялата изчервена, и го приближи до Лилу. Тогава се случи нещо странно. Имах чувството, че присъствам на най-интимна любовна сцена. Лилу стисна между глезените си прасеца на Майтреи, потрепваше и се усмихваше като ощастливена от целувка. Беше истинска ласка — това поглаждане на прасеца със свити пръсти и изпъната пета и своеобразната прегръдка на топлата тръпнеща плът. Страдах жестоко и от ревност, и от възмущение срещу тази абсурдна любов между плътта на две жени. Майтреи внезапно отдръпна крака си и настъпи крачището на Кхока. Идваше ми да

прехапя устни и да избягам, защото неочаквано видях черния и мръсен крак на Кхока, набръчкан от ходенето по горещите тротоари, да приема топлата близост като дар от тялото на Майтреи. Кхока се усмихваше като погалено куче и съжалих, че не мога да видя очите на Майтреи, да отгатна в тях наслаждението, което получаваше прасецът й от близостта с тялото на момчето.

Помислих си тогава, че смехът на Майтреи, предизвикан от този грозен клоун, издава същата близост, същото отдаване. По-късно се питах дали няма и други освен познатите начини да обладаеш някого, по-изтънчени и по-неизразими, постигнати крадешком, с едно докосване или с една шега, когато жената се отдава изцяло на топлотата или на духа на другия и е завладяна цялата — така както ние никога не ще можем да я завладеем, даже в най-страстните и най-безумни любовни часове. Дълго след това ревнувах не от красивите младежи, поети и музиканти, които се събираха в къщата на Сен и с които Майтреи говореше, като ги гледаше дълго, усмихваше им се и се радваше на книгите им, а от всекиго, който я разсмиваше до сълзи, от Кхока и от Манту, най-вече от последния. Той като неин чичо можеше да си позволи да й стиска ръката, докато й говори, или да я потупва по рамото и да й разрошва косата. Тези жестове на невинно отдаване ме измъчваха повече, отколкото ако имах съперник. Струваше ми се, че Майтреи не осъзнава насилието, упражнявано тайно над нея от чуждото тяло или дух. И за да си кажа всичко, особено ме караше да страдам духовното обладаване: един млад поет на име Ачинтя, когото Майтреи беше виждала само един път и с когото говореше само по телефона, когато изпращаше поеми за списание *Прабудха Бхарата*; един математик, който идваше много рядко и за когото Майтреи ми беше говорила с ентусиазъм, като сподели, че й харесват високите мъже; и повече от всичко — нейният *гуру*, Роби Такур. Деликатно се опитах да й внуша, че твърде много се отдава духом или телом. Но ме беше погледнала толкова невинно, учудена и искрена, че отстъпих. Впрочем това ставаше след разказаното досега, по време, когато бях получил достатъчно доказателства, че няма защо да се страхувам от когото и да е.

… Стоях замислен и отвратен, хапех скритом устни и гледах първите звезди по все още светлото небе. Всички приказваха на разговорен бенгалски, от който разбирах много малко — всъщност дори не се опитвах да разбирам и трепвах само при смеха на Майтреи, който Кхока подхранваше с безкрайните си каламбури и гримаси. Навярно тя забеляза свенливостта ми, защото ме попита на английски

дали не съм много уморен и дали не би ми било забавно да й помогна в свободното си време да завърши каталога на библиотеката на господин Сен. Така бих си почивал достатъчно след работата ми в кантората и бихме могли да разговаряме повече (защото в последните дни всъщност почти не се бяхме срещали с Майтреи). Не знаех нищо за каталога и научих, че господин Сен, който беше събрал досега около четири хиляди тома — наследени или купени, — възнамерява да отпечата каталога на библиотеката си в една луксозна брошура, за да може в случай на смърт тя да бъде подарена на някой местен колеж. Всичко това ми се стори смешно, но приех.

— Татко не се осмеляваше да те помоли да ми помогнеш — призна Майтреи. — Страхува се да не загубиш твърде много време. Аз съм малка, нямам какво да правя по цял ден и обичам да преписвам заглавията на книгите…

Спомням си, че онази вечер, след като останах сам, се проклинах, че съм приел необмислено едно предложение, което ще ми погълне почти всичкото свободно време. (Доколкото бях разбрал, заглавията трябваше да се препишат на малки фишове, после да се подредят по азбучен ред, със съответния им номер на рафта, да бъдат преписани отново в една папка, за да бъдат дадени за печат. Тази работа ми беше противна.) И се страхувах също така, че нашата игра би могла да започне отново, точно когато аз бях успял да се овладея.

* * *

Срещнах Майтреи на другия ден след обяд, преди чая; чакаше ме на прага на библиотеката.

— Ела да ти покажа какво съм направила — извика ме тя.

Донесла беше петдесетина книги на една маса и ги беше изправила с гърба нагоре така, че да могат да бъдат разчетени една след друга.

— Ти започни от този край на масата, а аз от другия. Да видим при коя книга ще се срещнем, искаш ли?

Изглеждаше много възбудена, устната й трепереше и ме гледаше, като мигаше често с клепачи, сякаш се мъчеше да забрави нещо, да унищожи някаква картина пред очите си.

Седнах да пиша със странното предчувствие, че ще се случи нещо ново, и се питах дали не очаквам всъщност любовта на Майтреи, дали изненадата, която предчувствах, не е възможността за взаимност, за проникване в дебрите на нейната душа. Но се сепвах, тази перспектива не ме трогваше. Докато пишех, се питах: обичам ли я още? Не. Само ми се струваше, че я обичам. Разбирах за стотен път, че ме привлича

нещо друго в Майтреи: ирационалното, първичното в нея и най-вече чарът й. Изясних си това напълно: бил съм омагьосан, не влюбен. И чудно нещо, разбирах това не в часовете на трезво разсъждение — малко или много, колкото все още ми бяха останали, — а в миговете преди решителните събития, в *реалните* мигове, когато започнах да живея. Размисълът не ми разкри никога нищо.

Хванах една книга и срещнах ръката на Майтреи. Сепнах се.

— До коя книга стигна? — попита ме тя.

Показах й я. Беше същата, до която беше стигнала и тя — „Разкази за неочакваното“ от Уелс.

Изчерви се изведнъж — дали от радост или от възторг, не знам, по ми каза с едва доловим глас:

— Видя ли какво „неочаквано“ имаме пред себе си?

Усмихнах се, донякъде впечатлен от това съвпадение, макар повечето книги на масата да имаха характерни заглавия: „Сън“, „Вземи ме със себе би“, „Помощ“, „Нищо ново?“ и други. Търсех някакъв многозначителен отговор, но дойде Чабу да ни вика за чая и станахме от масата много щастливи и двамата, като продължавахме да се гледаме. По време на чая говорих много прочувствено за прочетеното в последно време, за Кришна и за култа към Вишну, и разказвах с толкова ентусиазъм и искреност сцени от живота на Чайтаня[12], че госпожа Сен не можа да се сдържи и се приближи до мене със сълзи в очите и с думите:

— Сякаш си вишнуит[13]…

Щастлив бях, че ми говореше така. Признах, че смятам вишнуизма за една от най-възвишените религии. Оттук се поде разговор върху религиите, поддържан най-вече от Манту и от мене, а Майтреи слушаше с празен поглед, без да продума.

— Какво знаете вие за религията? — избухна тя ненадейно, като се изчерви, после пребледня, готова да заплаче.

Бях изненадан, не знаех дали да се извиня, или да обясня какво съм имал предвид. Манту искаше да я помилва, но тя се отскубна и избяга в библиотеката. Допих си чая смутен. Никой не говореше. Оттеглих се в стаята си, за да пиша писма, по бях неспокоен и нетърпелив като никога. Докато пишех, почувствах изведнъж нужда да видя Майтреи и веднага отидох при нея.

Този ден има голямо значение за настоящата повест. Преписвам от дневника: „Намерих я съкрушена, почти разплакана. Казах й, че съм дошъл, защото ме е извикала, и това я изненада. После се разделихме за пет минути, за да допиша писмото. Когато се върнах, спеше на

канапето пред масата.

Събудих я. Трепна. Очите й бяха разширени. Загледах я втренчено. Тя приемаше погледа ми, вперила очи в очите ми, питаше ме от време на време шепнешком: «Какво?» После вече не беше в състояние да говори, нито пък аз можех да я питам, а се гледахме неотстъпно, пленени, завладени от един и същ свръхестествено сладостен флуид, неспособни да се противопоставим, да се отърсим от магията, да се пробудим. Трудно ми е да опиша чувствата. Спокойно и в същото време бурно щастие, пред което душата не оказваше никаква съпротива; блаженство на усещанията, което надминава чувствеността, като че ли плуваме в щастие, въздадено от небето. В началото това състояние се поддържаше само от погледите. После започнахме да докосваме ръцете си, без да откъсваме очи един от друг. Диво стискане, предани милувки. (Забележка: нали бях чел наскоро за мистичната любов на Чайтаня и затова изразявах собствените преживявания в мистични термини.). Следваха, естествено, целувките по ръцете. Тя беше толкова замаяна, толкова страстно и въпреки всичко целомъдрено хапеше устни, че бих могъл да я целуна по устните и да правя всичко. С много усилия се сдържах. Положението беше наистина рисковано. Можеше да ни види всеки, който слиза по стълбите. Тя има мистична емоционалност. (*Забележка:* в моя тогавашен дневник, повлиян от някои вишнуитски четива, използвам много често термина «мистичен». Впрочем коментарът на тази случка, така както го намирам в една изгубена тетрадка, е пронизан от край до край от «мистично преживяване». Бил съм смешен.) Попитах я още веднъж защо ние двамата не можем да се съединим. Тя цялата потрепери. За да я изпитам, я помолих да рецитира два пъти онази *мантра*[14], на която я беше научил Тагор, за да се предпазва от опасностите за невинността си. Дори и след като я повтори, очарованието във въздуха остана. Така доказах, защото и аз вярвах в това, че нашето преживяване няма сексуални подбуди, а е *любов*, макар и не само платонична. Чувствах и проверявах това човешко чудо: контакта със свръхестественото чрез допира, чрез погледите, чрез плътта. Преживяването трая два часа, докато ни изтощи. Появяваше се отново всеки път, когато втренчехме поглед един в друг.

Тя ме помоли да си сваля сандалите и да приближа крак до нейния. Никога няма да забравя вълнението от първия допир. Отмъстих си за всичката ревност, която бях насъбрал дотогава. Разбрах, че Майтреи ми се отдава цялата чрез глезена и прасеца си, както още не се е отдавала никому. Забравил бях сцената на терасата. Мислех си, че

никой не би могъл да лъже така божествено, че да бъде заблуден от това докосване. Без да искам, повдигнах крака си по-горе по прасеца, почти до сгъвката на коляното, като предусещах, че кожата й е омайно нежна и гореща, и отгатвах, че е мургава и девствена, защото без съмнение нито едно човешко тяло не беше докосвало толкова много плътта й. В тези два часа на любовни ласки (нима милувките на нашите глезени и прасци бяха нещо друго?), които дневникът отбелязва толкова накратко, толкова бледо, че дълго след това се питах дали трябва да продължа да записвам нашите срещи, аз преживях повече и разбрах по-дълбоко душата на Майтреи, отколкото бях успял в шестте месеца ухажване, приятелство, влюбване. Никога не съм бил по-сигурен, че обладавам нещо, че го притежавам изцяло.

Не й бях казал открито, че я обичам. Двамата отгатвахме това, така ми се струваше на мене. И аз тълкувах дълго всеки неин жест като знак на симпатия или на любов. Нито за момент не се съмнявах, че ме обича, и не се съмнявах също така, че тя добре знае за моите чувства. Затова ме дразнеха и безпокояха нейните бунтове (онова изплашено мълчание, онези очи, пълни с паника, ръцете, с които скриваше лицето си) всеки път, щом й заговорех за нашето бракосъчетание. Не разбирах, защото ми се струваше, че и тя, и родителите й през цялото време са благосклонни.

Тогава й казах, че я обичам. Не зная как са прозвучали моите думи, защото тя си покри очите и не отговори. Приближих се и повторих по-топло, по-искрено онези няколко любовни думи, които можех да кажа на бенгалски. Тя понечи да се надигне.

— Остави ме — каза с далечен, чужд глас. — Виждам, че не разбираш моята любов. Обичам те като приятел, много скъп приятел. Иначе не мога, друго не искам…

— Но това не е приятелство, това е любов — й отговорих аз, като си възвърнах неочаквано и хумора, и здравия разум.

— Какви ли видове любов не познава душата? — добави тя, като ме гледаше.

— Но мене ме обичаш, излишно е да криеш — настоявах аз. — Не можем вече един без друг, достатъчно се измъчвахме и се криехме досега. Обичам те, Майтреи, обичам те.

Като говорех, смесвах думите — една фраза на бенгалски, пет на английски.

— Кажи ми това и на твоя език — помоли тя.

Казах й всичко, което ми мина през ума. Настана нощ, навсякъде бяха запалили лампите. И аз поисках да запаля лампата в

библиотеката.

— Остави така — промълви Майтреи.

— Ако дойде някой и ни намери на тъмно?

— Няма значение, ние сме като братя…

Престорих се, че не разбрах, но се обърнах към нея и взех ръцете й, помилвах ги.

— Защо не чувам някои думи? — попита ме тя и отгатнах по гласа й, че се кани да се разсмее.

— Защото говориш глупости — отговорих съвсем сигурен в себе си и в любовта на Майтреи.

Тогава стана нещо неочаквано. Майтреи започна да плаче и се отскубна от ръцете ми. Искаше да избяга. Обгърнах я с ръце и приближих глава до косата й, говорех й шепнешком, опитвах се да я омагьосам, да я помоля да не плаче вече, да ми прости. Но не можах да устоя на парфюма, на топлината й и на съблазните на това от никого недокосвано тяло и я целунах. Майтреи започна да се мята и изпищя, като пазеше устата си. Беше ме страх да не чуе някой и я пуснах. Изплъзна се от ръцете ми с въздишка, която ме унижи, но не се отправи към вратата, а към прозореца. Там, на светлината на уличния фенер, можех да я видя. Потръпнах. Погледът й беше отчужден, отчаян и разплакан, косата й се бе разпиляла по раменете, хапеше устните си. Гледаше ме, сякаш бях привидение или луд. Показа ми с пръст на лицето си мястото, където я бях целунал. Не можеше да говори, не можеше да се брани. Приближих се, прегърнах я и я целунах отново, полудял от недоумение, побъркан от страст. Целунах я и срещнах влажните устни, нежни и ароматни — никога не бих повярвал, че ще ми бъде дадено да ги целуна. В първия момент те се свиха в опит да се бранят от устата ми, но самата тя беше толкова слаба, че ги отвори и остави да бъдат целувани, хапани, смукани. Чувствах гърдите й, чувствах я цялата, тя се отдаваше така пълно на моето тяло, че дори усетих сянка от тъга, задето ми се дарява толкова бързо. Не зная колко трая първата ни прегръдка. Струваше ми се, че се задушава, че се мята, и я пуснах. Изведнъж се свлече в краката ми. Аз помислих, че е припаднала, и се наведох изплашен да й помогна, но тя прегърна краката ми, плачеше и се молеше вече да не я докосвам, умоляваше ме в името на моя бог, в името на майка ми, в името на госпожа Сен. Тръпнех и мълчах. Оставих я да стане сама. Избърза сълзите си вървешком, оправи си косата, погледна ме, без аз да мога да я видя, тъй като стоях под бледата светлина на фенера, а тя — в тъмното, и тръгна с въздишка.

Върнах се в стаята си възбуден — в мене се блъскаха десетки чувства, измъчвах се и от радостта, че тя е моя, и от гордост, и от угризения на съвестта, и от страх. Не можах да свърша нищо до вечерта. Питах се дали ще имам смелост да я погледна по време на вечеря. Питах се преди всичко какво ще си помисли за мене, дали няма да каже нещо на госпожа Сен или на Лилу. Нищо не знаех, нищо не мислех. На вечеря тя не дойде, но веднага след това Лилу се приближи до мен и ми каза:

— Поетесата ви изпраща тази бележка.

Отворих я с пресекнал дъх. За да не разбере никой, беше написала на френски: *«Vous venir matin six heures en biblioteque.»*[15]“

IX

Ходех на работа едва в десет, а чай пиехме всички заедно в осем часа. Можехме несмущавани да си поговорим два часа. Тази нощ заспах трудно, вълнувах се и сънувах ужасни сънища: струваше ми се, че губя Майтреи, че един белобрад ангел ме гони от тази къща, Че Сен ме гледа разсеяно от терасата. Постоянно се събуждах разтреперан, челото ми беше студено и влажно. Сякаш бях извършил голям грях.

Заварих Майтреи на бюрото в библиотеката, в бяло сари, с пепелив на цвят шал на раменете, да пише фишове за каталога. Пожелах й много смутен добро утро, не знаех дали трябва да я целуна, или само да й се усмихна, или пък да се държа, като че ли между нас наскоро нищо не се беше случило. Първата среща след решаващ любовен епизод винаги е изисквала от мене напрежение на вниманието и на въображението. Не зная как да се държа, каква да ми е „тактиката“, „отношението“; не зная дали трябва да бъда твърд или деликатен; не зная най-вече какво си мисли тя и какъв иска да бъда. Тази нерешителност разколебава всеки мой жест, противореча си, извинявам се, изобщо смешен съм.

Майтреи, напротив, изглеждаше спокойна, примирена, решителна, макар кръговете под очите й и бледността на лицето й да издаваха нощ, прекарана в молитви и в размисъл. (Дали ми се беше сторило, или наистина чух сутринта гласа й да припява монотонно на балкона молитва, прекъсвана и подемана много пъти и после рязко заглъхнала, като в плач?)

Седнах пред нея на същото бюро, на стола, приготвен предварително от Майтреи. Започнах да пиша машинално, преписвах заглавията на книгите, без да вдигам очи от фишовете.

— Добре ли спа? — попитах я аз след няколко минути, за да прекъсна мълчанието.

— Не съм спала изобщо — спокойно ми отговори тя. — Реших, че е време да напуснеш тази къща. Затова те и извиках…

Опитах се да я прекъсна, но Майтреи се обърна към мене с отчаяна молба и аз я оставих да говори, все по-смутен и по-изненадан от чутото. Докато говореше, драскаше с молива по лист хартия, без да ме гледа, рисуваше, триеше, пишеше редове, които не можех да прочета, изписваше знаци и фигури, които не разбирах. Тази игра ми напомни

началото на нашето приятелство и първите уроци по френски. Бих искал да я прекъсна, за да й кажа колко грешки е направила в снощната бележка, но усетих низостта на тази шега и млъкнах. Нямах дори време за меланхолични размишления. Майтреи ми казваше неща, които не знаех как да приема. Вълнуваха ме и ме учудваха, засягаха моето честолюбие и самоувереност. Никога не бях я чувал да говори толкова дълго, без да смени темата, без да ме попита, без да очаква отговор или коментар. Като че ли говореше в празна стая. Аз вече не съществувах.

Лъжел съм се, казваше тя, като съм мислел, че тя ме обича така, както съм я обичал аз. Душата й отдавна е отдадена на друг, на Роби Такур. Обича го от тринайсетгодишна, когато прочела за първи път книгите му. Всяко лято прекарвала, почти до миналата година, в Шанти Никетан[16], на гости — тя и семейството й — в къщата на самия поет. Колко нощи са прекарали те двамата сами на терасата. Майтреи, седнала в краката на стареца, го слушала, а той милвал косите й! В началото не знаела какво е това чувство, което я кара да живее почти непробудно, като в неизказано красив сън. Мислела, че е страхопочитание и синовна обич към нейния *гуру*. Докато една вечер поетът й казал, че това е любов. Припаднала тогава на терасата. Не знае след колко време се свестила в неговата стая, изтегната на леглото, с мокро лице. Из стаята се носел свеж аромат на жасмин. Нейният гуру продължил да я милва и й дал тогава онази *мантра*, закриляща от грях. Да остане чиста цял живот, така й казал. Да пише стихове, да обича, да мечтае и да не го забравя никога. Й не го забравила. Имала цяла кутия с писма от него, изпратени от всички краища на света. Кутията от санталово дърво й била подарена от поета преди две години заедно с къдрица от неговата коса…

(Какъв отвратителен комедиант, мислех аз, пламнал от ревност, от ярост, от безсилие. Какъв съблазнител, какъв плътски мистицизъм, каква отвратителна смесица от преданост и измама. Как съм могъл да повярвам, че това девойче е чисто? Как съм могъл да повярвам, че аз съм първият, който докосва тялото й?)

Все пак никога не я е целувал, нито я е галил, освен по косата, прибави Майтреи, като че ли четеше мислите ми. Впрочем отдавна не го е виждала, тъй като той пътувал непрекъснато. И после (колебанието й в този момент!), изглежда, госпожа Сен забелязала някои прекомерни изблици на чувства към нейния гуру и не й разрешила да го вижда повече. Но тя не го е забравила и за миг. Би искала да си останем добри приятели, да споделя с мене всичко, да го

обичаме и двамата. На мене ми била само приятелка, обичала ме приятелски, никога не е мислила за друга любов и нашата игра трябва да остане игра, без прегръдки и без целувки. (Изчерви се и прошепна тези думи с много грешки в граматиката и в произношението. Затова повтори фразата на бенгалски.) Жестовете й бяха искрени, сърдечни; в известен смисъл много й харесвало да сме заедно, да се шегуваме, да се гледаме в очите и да си докосваме ръцете, но всичко това било само приятелство. Ако аз съм разбрал друго, това е по нейна вина, защото тя е скрила много неща от мене и ме е накарала да вярвам във всичко друго, да повярвам даже, че ме обича.

Когато свърши, уморена и бледа, аз се надигнах от мястото си (дори не разбирах какво правя, толкова бях замаян) и отидох при нея. Гледаше ме с паника и състрадание. Взех главата й в ръцете си и като знаех, че не може да крещи, не може да вика за помощ, я целунах по устата. И двамата знаехме, че всеки момент може да слезе някой отгоре и да ни види от стълбата, но това ме накара да удължа още повече целувката, почти да я задуша.

— Защо правиш това? — каза тя. — Слаба съм, знаеш, че не мога да ти се противопоставям, но когато ме целуваш, аз не чувствам нищо. Чувствам устните ти чужди, като че ли са на Чабу, на някакво дете. Не ме вълнуват. Не те обичам!

Отстраних я от прегръдките си и влязох в моята стая.

Отидох направо на работа, без да дочакам чая, донякъде отрезвен от признанията на Майтреи, макар и ревнуващ, вбесен. Струваше ми се, че всичко, което прави това момиче, е срещу природата.

Този ден не я срещнах и не я търсих. Вечерта на масата беше отново от дясната ми страна. Слязох между първите. Бяха дошли само Манту, Лилу, Майтреи. Започнахме да говорим за политика: за арестуването на кмета на града, за речта на Сароджини Нанду[17], за броя на затворените през гражданската война. Обещах си да не поглеждам Майтреи и да не я докосвам дори и случайно. Но изведнъж усетих нейния гол и топъл крак да се отпуска тръпнещ върху моя под масата. Вълнението, което ме прониза тогава, ме издаде. Майтреи повдигна незабележимо края на сарито си и аз погалих с крак прасците й без никакъв опит да се противопостави на очарованието, топлината, чувствеността. Тя беше бледа, с алени устни, гледаше ме с хлътнали, изплашени очи, а плътта й ме викаше, привличаше ме и трябваше да забия нокти в гърдите си, за да дойда на себе си за миг. Мисля, че и другите забелязаха нашия унес. Оттогава прегръщането на прасците под масата стана една от всекидневните ни радости, тъй като само там

можех да милвам така прасците й, коленете й. Ако бях я докоснал с ръка, Майтреи би сметнала този опит като някакъв акт на противно сладострастие и непременно би се усъмнила в чистотата на моите помисли.

След вечеря Майтреи ме спря на прага:

— Искаш ли да видиш какво съм свършила досега?

Запали лампата на библиотеката, но вместо да се приближи до масата, където се намираха фишовете, се отправи към другата стая, където нямаше лампа. Огледа се надясно и наляво, да не би да я изненада някой, и после ми протегна ръката си, оголена до рамото.

— Опитай каквото искаш с мен, целувай я, гали я: ще видиш, че не чувствам нищо…

Много преди това веднъж бяхме говорили с нея за страстта и аз й казах, че този, който умее наистина да обича, може да предизвиква страст дори с едно леко докосване до тялото на другия. Обясних й тогава, че за мене обладаването е много по-сложно и по-неразбираемо, отколкото изглежда. Много трудно е да *имаш* нещо истински, да го добиеш или да го покориш. Повече си въобразяваме, че обладаваме, отколкото всъщност го постигаме.

Тези баналности, които й казвах мимоходом, тъй като бях сигурен, че нищо друго по-дълбоко не би била в състояние да запомни, достатъчно са измъчвали Майтреи. Сега се опитваше да провери чувствата си чрез тази първична „страст“, за която й бях говорил тогава.

Поех ръката й и я погалих за миг като хипнотизиран. Това вече не беше женска ръка. Придобила беше собствена прозрачност и топлина, сякаш цялата страст и цялото желание за победа бяха съсредоточени под тази мургава матова кожа. Съществуваше сама за себе си, не принадлежеше вече на момичето, което я поставяше на жарава, за да изпита любовта си. Държах я в ръцете си като живо приношение, объркан и аз от напрегнатото й пулсиране и от странността на събитието, което трябваше да последва. Започнах да я притискам, да я милвам, да я целувам, уверен, че прегръщам цялото същество на Майтреи, че нея милвам, че се радвам на нея цялата. Усещах как отстъпва пред насладата, как се предава отчаяно, усещах, че се пробужда за един нов ден, защото между целувките наблюдавах как лицето й бледнее, очите й пламват все повече и волята й постепенно изчезва. С този зов на любовта ми към голата плът на ръката виках нея, плъзването на пръстите ми към раменете й се насочваше към нея цялата. И тогава я усетих как губи равновесие и се опира все повече на

мене, докато обви с другата си ръка раменете ми и започна да се притиска към мене, като плачеше, останала без дъх. След миг беше в ръцете ми, дойде сама (защото не направих дори жест, за да предизвикам приближаването й, бях решен да измъчвам само ръката й), и когато я целунах този път по устата, разбрах, че това вече не беше откраднатa целувка, понеже устните й се отваряха, за да ме изпият, зъбите й се опитваха да проникнат в мене, притискането вече не беше нито съпротива, нито отпускане, откликваше на моето желание, на моята кръв. Тогава разбрах, че каквото и да се е случило по-рано в чувствата и мислите на Майтреи, който и да ги е вълнувал преди мене, тези следи са се изличили, изгорели са в този нов ден, в който тя се раждаше отново недокосната. Едно още непознато блаженство нахлу тогава от всички врати на душата и на плътта ми. Усещах съществото си цялостно и непрекъснато, една неизразима вълна ме издигаше от нищото, без да ме отдели все пак от мен самия, без да ме загуби. Никога не съм живял по-цялостно и по-непосредствено, отколкото в онези мигове, които ми се сториха, че са извън времето. Онова притискане към гърдите на Майтреи беше повече от любов.

Тя дойде на себе си, покрила очи с обърнати длани. Отдалечи се от мене бавно, поглеждаше ме и от време на време потрепваше, после отново закри лицето си. Мина покрай масата с книги, показа ми ги и машинално каза:

— Ето какво съм работила днес…

Думите й бяха неочаквано съвпадение. Защото в същия момент влезе Кхока и й каза, че госпожа Сен я вика горе, в стаята й. Аз угасих лампите и се опитах да се овладея, понеже бях замаян, щастлив и почти ми идваше да кажа на Кхока какво щастие ми дойде от небето, без да го заслужавам.

В стаята не можех да си намеря място. Гледах през прозорците с решетки, тръшвах се в леглото, ставах и ходех из стаята. Исках да видя още веднъж Майтреи, да заспя с нейното лице, със спомена за устните й, непрекъснат от появата на Кхока. Струваше ми се, че точно днес, след откритата наша близост, не се разделихме както трябва. Трябваше да се разделим с прегръдка, а идването на Кхока я беше осуетило. Сигурен съм, че и Майтреи чувстваше същото, чувах я сякаш да крачи леко горе в стаята си, да излиза на балкона и да се връща. По зида отпред можех да видя сянката й, щом се приближи до прозореца. Но светлината угасна и едно странно огорчение ме скова до решетките. Тогава чух подсвиркване, в което можеше да се отгатне мелодия, но аз отгатнах друго. Приближих се до прозореца и също подсвирнах.

Никой не ми отговори. Сигурно е на балкона, помислих си аз. Отворих много внимателно вратата на моята стая и тежката врата на коридора — излязох на верандата. Не се осмелих да сляза по стълбите, тъй като светлината на уличната лампа беше много силна. Подсвирнах отново.

— Алън, Алън! — чух да ме викат от балкона.

За пръв път се обръщаше към мен по име. Слязох и я зърнах сред глицинииите, облегната на перилото, само с един шал на раменете, а косата й се спускаше черна по ръцете. Почти голата й фигура сред кичури от цветове на балкона, бледо осветен от уличния фенер, беше вълшебно видение, като от източна приказка. По безсилието на ръцете, отпуснати през перилата, и по примирението, с което опираше глава на рамото си, разбрах, че и тя няма сила да, продума. Само се гледахме. После тя бръкна под шала на гърдите си и ми хвърли нещо бяло, което плавно се спусна във въздуха — венче от жасминов цвят. В следващия миг беше вече изчезнала. Дори не можах да й благодаря.

Върнах се в стаята си щастлив и удовлетворен, след като затворих вратите все така внимателно. Срещнах в коридора Кхока.

— Ходих да пийна малко студена вода — ми каза той смутено, преди да го заговоря.

Тогава не се запитах защо той се върти непрекъснато около нас и дали не ни следи. Носех венчето от жасмин с такова умиление и радост, че не можех да мисля за друго. Разбрах по-късно, че това е годежен знак, че девойката, която подари такова венче на някой младеж, се смята навеки негова, тъй като размяната на тези цветя има стойност на обет, стоящ над обстоятелствата и смъртта. Но тогава не познавах още символа, стисках венчето в ръце и го целувах, защото беше на Майтреи, беше стояло до гърдите й — оттам тя ми беше хвърлила този неоценим дар. И докато седях на леглото и гледах жасминовите цветове, изведнъж мисълта ми се отнесе към началото на началото, когато току-що бях видял Майтреи и тя не ми хареса, когато мислех, че никога нищо няма да ме свърже с нея, и разбрах, че всъщност аз я обичам още оттогава, макар да не разбирах това и да не исках да го разбера.

Това беше нощ на люшкане между мечтите и спомените, с аромата на жасмин, напомнящ устата на Майтреи, една нощ, през която ми се стори, че чувам за първи път бенгалските жерави, крясъците им над равнините, наводнени откъм залива. Видях тогава през вратата на щастието, отворена към света, приказен живот в край, изпълнен със змии и *там-тами*, в който аз вървя редом с Майтреи — двама скитащи

влюбени.

* * *

На другия ден имах много работа в кантората и се върнах късно след обяд. Майтреи ме чакаше със закуската в трапезарията. Беше си донесла фишовете и ги редеше по азбучен ред в една кутия със съответните подразделения и букви. Щом ме видя, пребледня и ми донесе веднага да ям. После седна близо до мен, с шал, който покриваше главата й почти до челото, и ме загледа. Как се измъчвах аз тогава, като не знаех какво да й кажа, страх ме беше да не приличам на простак, защото бях уморен и ядях лакомо. Сдържах глада си, за да й хвърля един поглед, с който да й покажа, че не съм я забравил, че ми е все така скъпа, както и миналата нощ.

— Мисли ли за мен днес? — попитах я аз, като си спомних, че любовниците си задават такива мили въпроси.

Тя затвори очи и сълзи — по-скоро блясъка им, защото капката не беше нараснала толкова, че да се откъсне от клепача.

— Защо плачеш? — й казах рязко, като се опитвах да изглеждам по-развълнуван, отколкото бях. (И все пак обичах я, господи, обичах я безумно! Тогава защо не можех да страдам заедно с нея? Защо бях гладен, а в нея напираше плач?)

Не ми отговори нищо и след като станах от масата, за да я погаля по косата, се върнах да пия вода, да изям един банан, каквото и да е, та да мога после да я целуна. (Имах още предразсъдъка и свяна на белите — да не говоря с пълна уста, да не целувам с мазни устни и така нататък, като че ли това имаше нещо общо с любовта.)

— Алън, искам да ти покажа нещо — каза ми тя с най-смирения си и най-мелодичен глас. (Говореше на бенгалски, за да може да се обърне към мене на „ти“, тъй като я дразнеше безстрастието на английския диалог, винаги във второ лице множествено число.)

Показа ми кутийката, дадена от Тагор, с навития на масур парфюмиран кичур бяла коса.

— Прави каквото искаш с нея. Ако искаш, изгори я. Не мога повече да я държа горе при мене. Не съм обичала него. Заблуждение е била любовта ми към него, тъй като той трябваше да ми бъде само *гуру*, а аз помислих, че го обичам другояче. Но сега…

Гледаше ме почти като сомнамбул, погледът й минаваше през мен, над мен, за да се съедини с кой знае каква рожба на нейното въображение — може би пак аз, Алън, но по-цялостен и по-горещ Алън, желан и поглъщан с всичката жажда на нейната любов.

— Сега обичам само теб, никога по-рано не съм обичала. Струваше ми се е, че обичам. Сега знам, сега е друго.

Исках да я прегърна, но Манту слизаше по стълбите и се задоволих само да й стисна ръката. Върнах й кутията, защото ми се струваше смешно да си отмъщавам на бедния кичур бяла коса. И после: какво общо имах аз с нейното минало, с нейните спомени? Чувствах тогава с толкова сигурност, че съм *първият* и единственият, та не ме беше страх от нищо. Миналото й не ме измъчваше така, както ме мъчеше по-късно, щом ми се стореше, че Майтреи се отдалечава от мене, че може би ме сравнява с *другия*, че живеем във време, в което аз още не съм се появил в живота й, и твърде много ме тормозеше с непроницаемостта си.

Но тя навярно беше разбрала другояче моя жест: като отказ, като безразличие пред жертвата й, пред нейната неприкритост.

— Не искаш ли да вземеш този кичур? — попита ме тя още веднъж и не можеше да повярва.

— Какво искаш да правя с него? По-добре ти го изгори — й отговорих колкото се може по-топло.

— Но сега вече той няма за мене никаква стойност — учуди се тя.

Не разбирах добре, но взех кичура, хубавичко го опаковах и го сложих в джоба на жилетката. Отидох после да се окъпя и си подсвиркващ с такова удоволствие, докато се поливах със студена вода, че Лилу, която минаваше през двора, ми чукна на ламаринената стена на кабината и ме попита: „Да не си сънувал нещо лошо?“ Тази уж безвкусна шега беше свързана с една много сериозна наша игра от миналия месец, когато аз се опитвах да прикрия меланхолията и безпокойството си („проблемът Майтреи“, както го обозначавах в дневника си), като казвах, че имам кошмари. Споменът за онова време на несигурност и агония правеше още по-силна радостта и сигурността ми сега. Върнах се в стаята си, тръпнещ от наслада и от чувство за победа.

Едва се бях облякъл, и Майтреи почука на вратата. Щом влезе, дръпна завесата след себе си (по-рисковано беше да затвори вратата) и се хвърли в прегръдките ми.

— Не мога вече без теб — каза ми тя.

Целунах я, тя се изтръгна и избяга до вратата.

— Нима не е грях? — попита тя.

— Защо да е грях? — успокоих я аз. — Ние се обичаме.

— Обичаме се обаче без знанието на мама и на *баба* — потрепна тя.

— Един ден ще им кажем.

Погледна ме, сякаш бях луд.

— Не е възможно да искаш това!

— Един ден ще трябва — повторих аз. — Ще трябва да те поискам за съпруга. Ще им кажем, че се обичаме, и господин Сен не ще може да ни откаже. Зная колко държи на мен; ти видя, че той сам ме доведе в къщата си, подтикваше ме да се сприятеля с тебе.

Не продължих, тъй като Майтреи показваше признаци на неочаквано страдание и смущение. Приближих се отново, опитах се да я прегърна, но тя се възпротиви.

— Ти не знаеш нещо — каза ми тя. — Не знаеш, че ние те обичаме *другояче* (поколеба се и се поправи), те те обичат *другояче* и аз би трябвало да те обичам също така, не както те обичам сега. Трябваше да те обичам през всичкото време както в началото, като брат…

— Не говори глупости — прекъснах я аз, като й целувах ръката. — И те не си мислеха за никакъв „брат“.

— Как да не са мислили — възмути се Майтреи. — Ти не знаеш нищо…

Започна да плаче.

— Господи, господи, защо се случи така?

— Съжаляваш ли? — попитах я аз.

Притисна се до мене.

— Знаеш, че не съжалявам, че каквото и да стане, само теб ще обичам, че съм твоя. И един ден ще ме вземеш със себе си в твоята страна, нали? Ще забравя Индия тогава, *искам* да я забравя…

Милваше ме разплакана и се притискаше към тялото ми трепетно, но и с увереност, каквато не бих очаквал от едно момиче, което за първи път е целунало любимия си по устата само ден преди това.

— Но на тях не им казвай нищо. Няма да се съгласят никога да бъда твоя жена. Те те обичат, защото искат да бъдеш техен, да бъдеш тяхно дете.

Изненадах се и се зарадвах на това, което чувах, но Майтреи потрепери.

— Казаха ми: Майтреи, ще имаш отсега нататък брат — Алън. Гледай да го обичаш, ще бъде твой брат и *баба* ще го осинови, а като се пенсионира, ние всички ще отидем там, в неговата страна, и с нашите пари ще живеем като някой раджа; там не е горещо и няма революции, белите не са лоши като англичаните тук и ще ни приемат като свои братя… А аз сега какво направих? Как те обичам аз сега, ти разбираш ли как те обичам аз сега?

Трябваше да я подхвана, защото щеше да се строполи. Замаян я сложих на креслото. Стояхме дълго заедно, без да продумаме.

X

Оттогава започнаха други дни. За всеки един от тях бих могъл да изпиша цяла тетрадка, толкова бяха богати и толкова ярки останаха в паметта ми. Беше началото на август — ваканция. Бяхме почти през всичкото време заедно, аз се оттеглях в стаята си само за да се преоблека, да пиша в дневника си и да спя. Останалото време учехме заедно, понеже Майтреи се готвеше чаено за *бакалавър на изкуствата* и аз й помагах. Какви бяха нашите тогавашни часове, слушахме коментариите върху *„Шакунтала“*[18] седнали един до друг на килима, а аз не разбирах и дума от санскритския текст, но стоях до Майтреи, защото можех крадешком да й стисна ръцете, можех да я целуна по косата, можех да я гледам и да я дразня, докато преподавателят, един късоглед *пандит*, поправяше превода й или отговорите на граматическите въпроси. Майтреи ми тълкуваше Калидаса и намираше във всеки любовен стих някаква подробност от нашата тайна любов. Стигнах дотам да ми харесва само онова, което й харесваше на нея: музиката, поезията, бенгалската литература. Мъчех се да разчитам в оригинал вишнуитската поезия, четях развълнуван превода на *„Шакунтала“* и нищо от онова, което ме интересуваше някога, не привличаше сега вниманието ми. Гледах рафтовете с книги по физика без никакъв трепет. Забравил бях всичко освен работата си (която вършех без желание, само очаквах по-скоро да се върна вкъщи) и Майтреи.

Няколко дни след нашето любовно признание тя дойде да ми каже, че тогава е скрила нещо от мен. Бях толкова горд от увереността си в любовта на Майтреи, толкова изпълнен от наслада, която ме обхващаше винаги в близост до нея, че веднага я прегърнах и започнах да я целувам.

— Трябва да ме чуеш — повтори тя. — Трябва да знаеш всичко. Ти обичал ли си някога *така*, както сега?

— Никога — отговорих аз бързо, без да знам дали лъжа, или само преувеличавам.

(Всъщност какво ли представляваха онези ефимерни и повърхностни влюбвания през моята младост в сравнение с тази нова страст, която ме караше да забравя всичко и да се огъвам според душата и желанията на Майтреи?)

— Нито пък аз — призна Майтреи. — Но и друг път съм обичала. Да ти разкажа ли?

— Както искаш.

— Обичах първо едно дърво, от онези, на които ние им казваме „седем листа“ — приготви се тя да разказва.

Разсмях се и я помилвах покровителствено — толкова бях смешен.

— Това не е любов, скъпа моя.

— Как да не е, любов е. И Чабу обича сега своето дърво. Но моето, беше голямо, понеже живеехме тогава в Алипур и там имаше много могъщи дървета, така че аз се влюбих в едно високо и красиво дърво, но толкова нежно, толкова гальовно… Не можех да се разделя с него. По цял ден го прегръщах и му говорех, целувах го, плачех. Измислих стихове за него, без да ги пиша, казвах ги само на него, кой друг би могъл да ме разбере? И когато то ме милваше с листа по лицето, чувствах такова пълно щастие, че дъхът ми спираше. Облягах се на дънера, за да не падна. Бягах нощем гола от стаята си и се качвах на моето дърво; не можех да спя сама. Плачех горе между листата; докато приближи изгревът и започнех да треперя. Веднъж за малко мама да ме хване и аз така се уплаших, че останах дълго на легло. Оттогава се разболях от сърце. И не можех да лежа в леглото, ако не ми донасяха всеки ден пресни клонки от моето дърво със „седем листа“…

Слушах я както се слуша приказка, но в същото време чувствах как се отдалечава от мене. Колко сложна беше душата й! Разбирах отново, че обикновени, наивни и ясни сме само ние, цивилизованите; че всяко от тези същества, които обичах толкова много, та бих искал да стана като тях, спотайва в себе си история и митология, в които не може да се проникне, че те са клонести и дълбоки, сложни и неразбираеми. Заболя ме от това, което казваше Майтреи. Болеше ме (още повече), защото чувствах, че е в състояние да обича всичко с еднаква страст, докато аз желаех да обича вечно само мен. Едно създание, което непрекъснато обича когото и да е — може ли да има по-непоносимо страдание за един любовник?

Представях си голото момиче, притиснало се до дървото с цялата лудост на страстта си. Тази картина ме вълнуваше, дразнеше ме, тъй като ми се струваше, че никога няма да мога да й подаря насладите, изпитани тогава, нито да ги залича. Друг вид любов беше сливането с клоните и листата. Измъчваха ме по-късно много въпроси: как му се е отдавала тя на него? Как е трептяла голата й плът под онези листа със седем пръста? Какви думи му е казвала, когато се е почувствала за първи път обладана, пленена, само негова?…

Донесе ми обвито в сребриста хартия едно клонче с притиснати, ароматни, изсушени листа. Изпитах неудържима ярост, щом ги видях, взех ги и се опитах да ги погледна пренебрежително, но не можах да се овладея и ги смачках, като хапех устни.

— И той искаше да направи така — призна ми Майтреи. — Но аз не му позволих…

Пожълтях. Това означава, че той също я е обичал толкова много и е страдал също толкова жестоко, като е усещал, че е изпреварен в любовта от едно дърво. Къде остана увереността ми в моето първенство, спокойствието ми? Майтреи започна да целува ръцете ми и да ми казва, че сега е забравила и *гуру*, и дървото, че обича само мен, че другата любов не е била *такава*. Останах ням, с разкъсваща болка в душата, нещо се срина, чувствах някаква слабост и непозната дотогава ярост срещу себе си. „Нима това е ревност?“ — питах се аз.

— Ако не обичах само теб, нямаше да имам смелост да ти кажа това — плачеше Майтреи. — Трябва да ми кажеш и ти за всички момичета, които си обичал преди мене…

— Никого не съм обичал — отговорих аз мрачно.

— Как си могъл да живееш без любов? — учуди се тя. — При това си много по-голям от мене, могъл си да се отдадеш толкова пъти на любов…

Поколебах се замислен, но Майтреи се досети.

— Не, не *твоите* любови, момичетата, които си прегръщал. Не ми казвай за тях. Било е мръсотия, не любов…

Започна да плаче с глас. По коридора минаваше шофьорът, спря се за момент, учуден от плача, после отмина с лениви стъпки. (И той беше от тези, които ни следяха, забелязах това по-късно.) Майтреи се опита да се овладее, притиснала шала към устата си.

— Защо ме измъчваш? — възмути се тя изведнъж. Защо мислиш, че не съм била чиста в любовта и в плътта си?

Вкамених се. Аз ли я измъчвам? Тя ми казва неща, от които ме боли, а пък тя се бунтува. Аз, който не съм казал нищо, който я обичам като луд, без да мога да се противопоставя нито на моите страсти, нито на нейните желания. Аз, който безумно искам цялото минало да се заличи, а Майтреи ми го напомня непрекъснато, съживява го всеки миг. (Преценявах и страдах като цивилизован човек, който винаги предпочита да забрави и да покрие миналото с пепел, да не отдава значение или пък да търпи, само да не му нарушават спокойствието и удобствата. Майтреи не познаваше нито един от тези предразсъдъци на белите и ми се разкриваше цялата, с всичко, което е минало и

оплодило душата й дотогава. Защото тялото си, аз знаех това, беше запазила недокоснато, поне недокоснато от мъжка ръка.)

Разказа ми през същия следобед за една своя друга любов. Била тогава на дванайсет или тринайсет години и отишла с госпожа Сен в големия храм на Джаганатх в Пури. Когато обикаляли заедно с множеството из тъмните коридори около светилището, някой се приближил незабелязано до Майтреи и сложил на врата й гирлянда от цветя. На първото светло място госпожа Сен забелязала гирляндата и като разбрала, че е била сложена в мрака, свалила я и я задържала в ръка. Но когато отново влязла в мрака, Майтреи почувствала още една гирлянда около врата си. Госпожа Сен свалила и нея на светлото. Сега вече я хванала за ръка, но пак се случило същото, щом пристъпили в мрака. Когато стигнали в светилището, госпожа Сен държала шест гирлянди. Огледала се надясно и наляво много притеснена, защото гирлянда, сложена на врата на момиче, означава годеж. И тогава се появил младеж с рядка хубост, с дълги до раменете черни коси, с проницателен поглед и червени устни (страдах жестоко, докато слушах как Майтреи ми го описва), който паднал в краката на госпожата, докоснал ходилата й с ръка и й казал: „Мамо.“ Толкова. После изчезнал.

Обичала този младеж години наред, дори след като започнала да се влюбва в Тагор. (Запомних тази подробност. Ами ако обича Тагор, макар да е влюбена сега в мене? Или ако след мене, докато аз я обичам, се появи друг?) После признала на Тагор за този епизод в храма и „поетът“ й казал, че оня младеж е бил пратеник на любовта, а шестте венеца били символ на не знам какво и т.н. Като я слушах, настръхнах от джунглата в душата и ума на Майтреи. Колко мрак, каква тропическа флора от символи и знаци, каква топла атмосфера от възможности и чувственост! А къде бях аз сред всичко това? Обичаше ме девойка на 16 години, която не е целувал още никой по устата, с изключение на мене…

— Сега съм твоя, само твоя — възкликна Майтреи и ме прегърна. — Само ти ми показа какво е любов, само ти ме накара да потръпна, на тебе се отдадох. Когато ти смачка листата, бях щастлива. Как ми харесва да те виждам яростен като вятър, да ме тъпчеш с крака, да не се интересуваш от мене. Такъв те обичам. Защо се боиш?…

Нямах наистина никакъв повод да се боя. Майтреи ме търсеше постоянно в моята стая в онзи следобеден час, когато всички спяха горе, под вентилаторите. Почти ми се отдаваше там, на огромното кресло от бамбукови пръчки. Целувките се плъзгаха сега по тялото,

слизаха надолу по врата, до голите под шала рамене, по ръцете, по гърдите. Когато помилвах за първи път гърдите й с искрена и алчна ръка, тя цялата се сви в ледена тръпка. После се отпусна и разкопча елечето си, въпреки че в погледа й имаше освен наслада все още много страх. Поднесе ми ги подлудяла, уплашена очакваше като че ли гръм, който да повали и двама ни. Никога на нито една статуя в света не бях виждал по-хубави гърди, смуглата бледост на тялото на Майтреи беше пламнала при първото му разголване и съвършената изваяна красота на бюста й беше озарена в очакване. Цялото й тяло беше в очакване, лицето й беше замръзнало, очите й ме гледаха, като че съм чудо. Тръпката, която я пронизваше и я убиваше до мене, не беше вече чувственост. Аз бях и разпален, но и с ясно съзнание, експериментирах етапите на любовта, докато тя, още девствена, се отдаваше цяла на магията на мъжките ласки. По-късно разбрах, че тази дълбока наслада на плътта, още докато е била само влюбена, я е разпъвала на кръст. Тогава тя има смелостта да ме попита, с едната ръка, вкопчена в облегалката на креслото, докато с другата ме милваше по косата:

— Не е ли грях?

Отговорих й както обикновено с глупаво утешение, с няколко фрази без смисъл и продължих да чезна в постепенното опознаване на тялото й. Когато я поглеждах от време на време, удивен и аз от пълното отдаване, я зървах да стои с глава на облегалката, със затворени очи, трепереща, а потеклите по лицето й сълзи лепяха кичурчета коса по ъглите на устата и по брадичката.

— Когато се оженим — утешавах я аз, — ще се обичаме без задръжки. Тогава ще те имам цялата.

— Но сега не е ли грях? — връщаше се тя отново към въпроса, като стискаше клепачи и хапеше устни.

— Сега само целувам и милвам част от тялото ти. Тогава ще бъде иначе, ще бъдеш моя, моя…

— Не съм ли и сега твоя? — казваше тя с угаснал глас. — Не е ли *грях*?

Нужни ми бяха няколко дни, докато разбера какво иска да ми каже. Беше грях, защото тя чувстваше наслада и се страхуваше да не би разпиляваната от нас роса на любовта да разруши подредбата на света. Щом като веднъж ми беше подала устните си и ме беше прегърнала с цялото си тяло, прилепено до моето, ние се бяхме слели. И любовта трябваше да стигне докрай, иначе наслаждението се превръща в порок, а радостта от нашето сливане — в скръб на плътта. Грехът не беше в

опитите да опозная все повече тялото й, а в ограничеността на моите прегръдки, които я караха да усети най-истинските любовни спазми, без плодът на тази любов да бъде заченат, да се развие. Разпиляването на плода беше грях според нейните чувства и схващания. Според тяхната традиция трябваше да се слеем в постелята и от нашите милувки да се появят живи плодове, деца… Защото иначе любовта се губи, радостта става ялова, а съединението ни — поквара…

Потреперех, щом разбрах, че не чувствеността и любовта към мен я подтикваха да иска това, а едно суеверие, страхът от *карма*, от боговете, от предците. Онази нощ си мислех къде е истинската искреност на чувствата, истинската невинност на плътта — при тях или при нас, цивилизованите? Нима Майтреи не е действала като хипнотизирана, като автомат, откакто ме целуна за първи път? И дали спонтанността, безмерността на любовта й към мене не са просто последици от първото падение, действия, предизвикани от нейното диво, суеверно съзнание?

Стигнах дотам, че избягвах колкото можех продължителните прегръдки насаме, защото почти обожавах госпожа Сен, уважавах господин Сен и очаквах да намеря случай да им поискам Майтреи, преди да я имам. Бях морален човек, оттук идват всичките ми трагедии. Бях обичал винаги разнопосочно, не умеех да пожертвам всичко за едно-единствено зрънце истина или живот, затова се блъсках във всички прагове и вълните ме носеха както си искат.

Впрочем обичах толкова много Майтреи, че предпочитах един по-топъл, по-пълен контакт, какъвто имахме при разходките с кола из околностите на Калкута, десетки километри, изминавани почти до среднощ отвъд Беракпур, Хугли, Чандернагор. С нея (казвам с нея, макар винаги да бяхме придружавани от госпожа или господин Сен, от Лилу й Манту, от Чабу или Кхока, защото ние не виждахме и не чувствахме другите извън нас) посетихме толкова села около Калкута, избрахме си толкова къщи, скрити между кокосовите палми, където предполагахме, че би ни харесало да се скрием. Оставихме толкова спомени по онези шосета, засенчени от дърветата, изправени от двете им страни. Толкова изкуствени езера, по чиито брегове сме седели двамата, стиснали крадешком ръце, докато другите донесат от колата кошниците със сандвичи и плодове. Толкова престои в нощта, по шосето към Чандернагор, а всички — застинали в мълчание, сред дърветата и светулките, които летяха около нас като в приказна гора. Спомням си особено ясно за една нощ, когато колата ни спря точно на онова феерично шосе към Чандернагор и шофьорът тръгна с Манту да

търси някакви инструменти от близкото село. Инженерът, уморен, остана да подремне в колата, а ние тримата — Майтреи, Чабу и аз отидохме да разгледаме гората. Лято без луна, с всички звезди, които Бенгалия има, и светулки, които кацаха по раменете ни, по лицата, по вратовете, като в приказка със скъпоценни камъни. Не си говорехме и неусетно се прегърнахме, насърчени от тишината и от онази омагьосваща тъмнина, макар да се бояхме от Чабу. Не знам каква непозната душа изригна тогава в мене, призована от цялата тази неподозирана Индия. Гората сякаш нямаше нито начало, нито край. Евкалиптови дървета без възраст, през които небето едва се виждаше — толкова бяха призрачни светулките и отдалечени звездите. Спряхме пред изкуствен рибарник, един от онези басейни, в които земеделците отглеждат риба. Там онемяхме и тримата. Какви ли чудеса се зачеваха тогава сред лотосите със свити листа, в непотрепващите води, в които се оглеждаха прелитанията на златните зрънца? Побиваха ме тръпки, защото всичко наоколо се беше превърнало в приказка, и младежът в мене, отдаден на илюзиите, се остави да бъде приспан от светостта и ирealността на присъствието ни пред този вкаменен рибарник. Дълго стояхме така, но не се осмелих да целуна Майтреи. Не исках нищо повече, не чувствах нужда от каквото и да било движение. В душата ми настъпи небивал покой, макар тайнството и чудото около мен да ме бяха екзалтирали, упоили, разбунтували. Не зная как стана това…

Друг път намерих някаква изоставена къща край едно оризово поле, из което се бях впуснал да ходя, и се върнах мокър до колене. Застанах на порутения зид на къщата, на камъните, заплашително обхванати от растителност, да се суша. Още не бяха изгрели звездите и вечерта бе топла, с дъх на евкалипт. До мен, като се опитваше да стои също така удобно, въпреки че беше дошла в сари, бродирано със сърма, Майтреи оглеждаше началото на гората, отвъд полето. Някакво тайнствено съчувствие на желанието ни да избягаме, да се уединим заедно, премина тогава над всичко. Гората ни приканваше с гъсталака си от дървета и сенки, с щастливите си птици. Погледнахме се и ни заля свръхестествено чувство както тогава в библиотеката. Помогнах й да скочи от зида и я целунах кратко по косата, но в целувката беше цялата ми душа, а и Майтреи се отпусна със затворени очи, без да мисли за Лилу и за госпожа Сен, които можеха да ни видят от колата. Връщахме се при тях винаги със свито сърце: дали не са ни видели?

Спомените ми за разходките остават и досега най-ярки и убийствено сладки. Защото, ако споменът за плътта отминава бързо, а

сливането на телата, дори и пълното, прилича на жаждата и глада и се забравя, то нищо от тази ограниченост нямаше в нашето общуване извън града, когато очите сами казваха всичко и една проста прегръдка заменяше любовна нощ. Само там можехме да намерим отново трепета на неподвижните хипнотични, ненаситни погледи, открити в нашия първи ден, в библиотеката. Когато спирахме на бариерите, посред бял ден нашите очи се търсеха, намираха се, вкопчваха се нетърпеливо и се отдаваха така неистово чрез погледите, че се питам и сега как другите не отгатнаха нашата страст. Да не би да са смятали, че това е обичта, която те бяха пожелали?

Веднъж видях Чандернагор през нощта. Булевардът, осветен от двете страни, не можа да заличи усещането за меланхолична умора, която ми бяха оставили развалините на двореца, толкова славен някога в тази стара и забравена от бога френска колония. На връщане мислех сериозно колко силна и безсмъртна е Индия, която търпи и преглъща всичко, без да иска и да знае за нашествениците и за господарите. Пътувахме с кола от XX век, а до себе си имах една непроницаема и неразбираема душа, също така химерична и свята като другата Майтреи, отшелницата от *Упанишадите*. Докоснах ръката й, за да се събудя. *Това* момиче ли ме обича?

Най-често ходехме в Белур манастир, в *ашрама*[19] на Свами Вивекананда[20], предимно в празник, защото там Ганг тече по самите стъпала на манастира и гледката е чудна, а въздухът — изпълнен с благоухания. Там ние се разхождахме непринудено, без много думи и любовни жестове. Там ми се стори, че открих покоя, който душата ми не беше намирала никъде преди това. Това любовта към Майтреи ли беше или мотивираното ми убеждение, което ме караше за първи път да помисля да сменя религията си? Исках да приема индуизма и тогава не би съществувала никаква пречка пред нашето бракосъчетание. Питах се: ако е истина, че всички религии са добри, че същият бог се проявява във всяка от тях, тогава защо да не мога да прегърна вярата на Майтреи? Не отхвърлям вярата си от страх или от стремеж към печалба, а защото любовта ме поставя на такова изпитание. Ако една мъртва догма може да попречи на една жива любов, що за любов е това? Ако съм убеден, че истината е навсякъде, във всички религии, защо не превърна във факт това убеждение? Много лесно е да кажа, като всеки модерен мисионер, че всички религии са добри. Преситен съм от приказки. Искам да докажа на самия себе си, че индуизмът е също толкова добър, колкото и християнството, ако вярвам наистина, че има един-единствен бог, както че и двете религии биха били

безполезни, ако не вярвах.

Когато казах на Майтреи това в Белур манастир, тя остана за миг смаяна от решението ми и ми призна, че ако премина към индуизма, никой не би могъл да ни раздели. Спомена за няколко случая на такава смяна на религията. (Един французин, професор в Шанти Никѐтан, женен за бенгалка — познавах го и аз и бях впечатлен от спокойствието и щастието му, пресадено на чужда земя, със синове и дъщери, които възпитава като истински индийски деца.) И същата вечер, на връщане в Бхаванипур, Майтреи сподели с госпожа Сен решението ми. Слезе при мен толкова щастлива да ми каже, че „мама“ е обхваната от радост, че всички жени горе говорят само за това и че сега, като изчакам благоприятен момент, мога да поискам ръката й без страх. Прегърнахме се тогава със сигурност и душевен покой, който по-късно ме накара да се замисля. „Нима тази търпимост, това всеобщо покровителстване няма да бъде край на нашата любов?“ — питах се аз.

Господин Сен, когато чу за намерението ми, се разсърди и ми каза, че не трябва да се ентусиазирам толкова бързо от една религия, към която засега ме привлича само екзотичността и церемониалът й; че моята религия е много по-добра от неговата и че ако той не може да остави своята, защото би загубил мястото си в обществото, аз нямам никаква причина да предприема такава крачка. Впрочем той ще се съгласи само ако получи разрешение от родината ми. Никога не трябва да забравям, че една религия се съхранява те от убеждение, а от обич и уважение към близките ни, които още вярват в нея. (А моята нова и жива любов? — си казвах аз, като го слушах, защото и той имаше право, както имах право и аз.) Това категорично и ясно противопоставяне на господин Сен обезсърчи и мене, и Майтреи. Решихме аз да отида през октомври за един месец в Пури и да се върна приобщен към новата вяра. Тогава никаква дискусия не би била възможна.

Впрочем случи се, че на господин Сен, който страдаше от няколко месеца от все по-тежка хипертония, на два пъти му прилоша и това разтревожи цялата къща. Нашите разходки с кола се разредиха и почти всичкото време трябваше да стоя в стаята на господин Сен и да му чета романи или книги по психология и медицина. (Тъй като инженерът, откакто падна на легло, започна да размишлява за душата и за болестта си и искаше да бъде информиран.) Сменяхме се Манту, аз и Майтреи. Господин Сен страдаше, но беше принуден да прекарва голяма част от деня в леглото с черни очила на очите. Почти не бях забелязал

заболяването му, което траеше от няколко месеца, дотолкова бях погълнат и обсебен от нашата любовна игра.

Сега разбрах колко неща се бяха случили около мене, без да ги забележа. Пак имаше опасност от гражданска война заради 50-те хиляди националисти в затворите. Трябваше да присъствам на няколко брутални сцени, няколко атаки на конната полиция, опустошаването на квартала на сикхите в Бхаванипур, да видя бити деца и ранени жени, че да се възмутя и аз. Но тогава вече не преценявах, а безрезервно осъждах британците, разгневяваше ме всяка нова жестокост, която намирах из вестниците, отвратен гледах в трамвая всеки срещнат бял и се отказах от английския тютюн, от английската паста за зъби, от всяко нещо, докарано от Англия. Купувах само местни неща или ако не намирах, купувах японска стока. Впрочем животът ми в Бхаванипур отдавна ме беше заставил да се откажа от повечето европейски покупки.

Няколко дни след опустошаването на квартала на сикхите ме посети Харолд. Отгатнах: идваше да иска пари на заем, този път много — сто рупии. Имах пари в Чатърд Банк и му дадох чек, доволен, че мога да му услужа (горкото момче не си беше платило наема за три месеца и нямаше какво да яде до заплата), но в същото време бях разгневен, че подпомагам един враг на Индия. Бях станал почти шовинист и след като Майтреи ни сервира чая и постоя малко с нас в моята стая, аз се опитах да заговоря за Ганди и за борбите за национална независимост. Харолд като всеки евроазиец не можеше дори да слуша за подобни неща и беше доволен от бушуващия терор на полицията и армията, но в този ден беше дошъл да ми иска сто рупии и не можеше да ми противоречи. Досетих се за подлостта му и познах толкова добре себе си в неудобството му да защитава убеждението си, че се нажалих. Но имаше още нещо: Харолд идваше и за да ме шпионира, да види как живея тук, дали наистина водя живот на „черно животно“, както той си мислеше, или имам някакъв комфорт. Дошъл беше най-вече заради Майтреи. И щом я видя да сервира изчервена чая и да ме поглежда крадешком, като се усмихва, навикнала със стаята и моето присъствие, разбра и ми го каза:

— Скъпи мой Алън, ти си загубен, вече е невъзможно да се отървеш…

— Би било най-голямото ми щастие, ако ме приемат в този свят — отговорих му раздразнен, като го гледах право в очите. — Един жив свят с живи хора, които страдат и не се оплакват, имат все още етика, а момичетата им са светици, не развратници като нашите. Да се оженя за

бяла? — казах му аз, като се опитвах да бъда саркастичен. — За някое момиче, което никога не е познавало девствеността и не ще познае никога пълното отдаване? Това е мъртъв свят, нашият свят, нашият свят, нашите бели континенти. Нищо вече не мога да намеря там. Ако бъда приет, за което се моля на бога, в едно индийско семейство, бих намерил сили да променя живота си, изграден върху глупости, дребнави интереси и абстракции. Бих искал да започна отначало, да вярвам в нещо, да бъда щастлив. Бих могъл да бъда щастлив само в съвършена любов и никъде не ще намеря такава любов освен тук, в тази къща, в този квартал…

Говорех въодушевено, искрено, като откривах сам на себе си някои мисли, които не бях осъзнал дотогава. Харолд ме гледаше изненадан, развеселен, посмутен. Нямаше какво да ми отговори, защото не разбираше почти нищо от думите ми за „смъртта на белия континент“, за която натрапчиво мислех от толкова години, пък и нямаше желание за разговор от нетърпение да си тръгне, за да изпие дългожадуваната чаша уиски. Попита ме само:

— А религията ти?

— За мен християнството още не се е родило. Досега е имало само християнски църкви, догми и ритуали. Християнството се ражда тук, в Индия, в най-примирената с Бога земя, където хората са зажаднели за обич, за свобода и разбирателство. Не приемам християнство без свобода и без приоритет на духа…

Харолд, който ме беше чувал да говоря само за строежи и за физика или да коментирам последните лекомислени авантюри, съвсем се изненада, като слушаше моята възхвала на новото индийско християнство. Всъщност в тези мигове се колебаех и аз, защото съзнавах прекрасно, че цялата ми пристрастеност се дължи на любовта ми към Майтреи със съответните религиозни и политически последици. „Дали подобен сантиментален плен не предопределя всичко, което правим?“ — мислех си аз по-късно в онези месеци, в които се опитвах отново да намеря истината. Истината.

— Аз не те разбирам много-много — ми каза Харолд. — Дай боже всичко да е добре! Бог да те пази от магии — добави той, като се надигна да си ходи.

Бях някак си разгорещен от разговора, разхождах се из стаята и се питах дали съм казал всичко, което мисля, докато Майтреи влезе и ме прегърна.

— Добре, че си тръгна — каза ми тя. — Мъчно ми беше за тебе…

Като я притиснах до себе си, за първи път се изплаших, че бих

могъл някога да се уморя от любовта на Майтреи. Искаше ми се да остана сам, поне час след заминаването на Харолд, защото присъствието му ме бе развълнувало и исках да си помисля, да се съсредоточа, да разбера, да уточня някои решения. А Майтреи едва дочака да си тръгне гостът и ми се хвърли на врата. Чувствах, че нещо мое ми се отнема, че се потъпква със земя, запазен само за мен. Бях се посветил изцяло на Майтреи и нито миг не оставах сам; даже преди да заспя, нейният образ ме преследваше. Сега имах нужда от уединение — тя защо не се досещаше? Защо дори и най-влюбеният не може да отгатне желанията на другия?…

Държах я още в ръце, устните ми си почиваха на косата й, парфюмирана с кокосово масло. Тогава влезе Кхока, хвърли един поглед и се отдръпна, като извика:

— Пардон…

XI

Щом се върнах от града, намерих на масата си бележка: „Ела в библиотеката!“ Срещнах Майтреи, която ми каза ужасена:

— Кхока знае!

Опитах се да изглеждам невъзмутим и да я убедя, че това нищо не значи. Майтреи ме гледаше втренчено, стискаше ръцете ми, като търсеше сякаш подкрепа в моята увереност.

— Трябва да се сгодим, преди да каже на *баба*. Той сега е болен, трудно е да му кажем, ще се развълнува още повече.

— Не сме ли отдавна сгодени? — учудих се аз — Нали ми даде венче и аз те прегърнах?

— Сега ни видя Кхока — обясни ми Майтреи, като се оглеждаше уплашена на всички страни. — Трябва да укрепим нашия съюз, за да не бъдем прокълнати, да не разсърдим ритъма.

Изпитах същото разочарование и наслаждение както всеки път, когато разгадавах в любовта и в душата на Майтреи джунгла от предразсъдъци. Ритъм, *карма*, предци… Колко още такива сили трябваше да бъдат питани и канени, за да закрилят нашето щастие?…

— Намерих ти камък за пръстен — каза ми Майтреи, като развърза от ъгъла на сарито си един черно-зелен скъпоценен камък с форма на гущерова глава, пресечена отгоре от кървавочервена черта.

Започна да ми обяснява за пръстена. Ще бъде изработен според индийския сватбен церемониал — от желязо и злато, като две преплетени змии, едната тъмна, другата жълта, едната представляваща мъжествеността, другата — женствеността. Избрала камъка от цяла купчина, събирана от деди и прадеди и пазена в ковчежето на госпожа Сен. Нямал никаква стойност и никой не можел да каже, че го е откраднала, като го е взела без знанието на майка си. Впрочем там, в ковчежето с бижутата, имало още много такива. (Защо тя толкова се опитваше да се извини и да се защити? Узнах по-късно — страхувала се да не я осъдя „по християнски“ според моралния или гражданския критерий.) Не всички годежи се освещават така. Обикновено, разясни ми Майтреи, само съпругата получава гривна, в която отвътре са сплетени двете нишки, златна и желязна; съпругът носи само пръстен. Но понеже тя не може да носи годежна гривна, трябва да съберем двата символа само в пръстена.

Говори ми много тази вечер и аз я слушах омагьосан, макар частицата здрав разум, която ми беше останала, да се бунтуваше срещу този съмнителен и тайнствен церемониал. Струваше ми се, че всеки стремеж да се узакони любовта ни и да й се даде символичен изказ е насилие срещу нея. Онова, което аз обичах най-ненаситно в нашата любов, беше тъкмо непосредствеността и автономността й.

Все пак, когато бижутерът ми донесе пръстена, го взех в ръка и го огледах отвсякъде с детинска радост. Беше изработен така майсторски, че можеше наистина да мине за обикновен пръстен, по-оригинален от другите, но замаскирал отлично символа си. Всички от къщата го възприемаха така и ако Лилу и Манту размишляваха върху евентуална или бъдеща женитба с индийка, всичко това се обсъждаше в шеговита атмосфера. Впрочем инженерът беше още болен, отпуската му продължи и всички вкъщи бяха заети само с грижи за него.

На втория ден Майтреи се престори на по-уморена, отколкото беше, и помоли да се разходи с колата до Езерата привечер, когато знаеше, че почти всички са заети. Само Чабу искаше да ни придружи, но тъй като тя не се чувстваше особено добре от няколко дни (все мълчеше, без да каже какво й е, гледаше втренчено с празен поглед, тананикаше песнички без никакъв смисъл), госпожа Сен не я пусна и ни даде за придружителка сестрата на Кхока, млада и срамежлива вдовица, която обикновено се трудеше като робиня й нямаше друга възможност да се разходи с кола. На тръгване аз седнах до шофьора, а те двете отзад, но веднага щом пристигнахме, вдовицата остана в колата (която бяхме спрели край алеята, до огромен евкалипт), шофьорът отиде да си купи лимонада и ние двамата тръгнахме по брега на езерото.

В Калкута аз обичах най-много езерата точно защото бяха единственото изкуствено нещо в този град, издигнат сред джунглата. Имаха спокойствието на аквариум и през нощта изглеждаха замръзнали под полюшването на обръча от електрически глобуси. Паркът ми се струваше безкраен, макар и да знаех добре, че е ограден от едната страна от железопътната линия, а от другата, — от шосето и от кварталите. Обичах да се лутам из алеите и да слизам до брега на езерото, където по-младите дървета, насадени след оформянето на парка, растяха буйно и подчертано своеобразно, сякаш усещаха, че тук някога е било джунгла, и се стараеха да си възвърнат загубената свобода. Спряхме се до една такава група дървета. Те ни закриваха добре от всички страни. Майтреи свали пръстена от пръста ми и го стисна в малките си юмруци.

— Сега ще се сгодим, Алън — каза ми тя, като гледаше напред към водата.

Това тържествено начало малко ме подразни. Не можех да се избавя от здравомислието си. (А я обичах, господи, как я обичах!) Струваше ми се, че ще бъде като сцена от романите, от баладите на индийското средновековие, с приказна и безумна любов. В себе си носех страха и предразсъдъците на цяла една литература, която, ако не бях чел, бях виждал край мене в юношеството ми и в първите ми младежки години. Притесняваха ме, както всеки цивилизован човек (аз, който вярвах, че мога да я изтръгна с корен от себе си), тържествените жестове, сериозните думи, съдбовните обети.

Майтреи продължаваше все пак с простота, която започна да ме завладява. Говореше на водата, говореше на небето и на звездите, на гората и на земята. Опря в тревата юмруците си, които държаха пръстена, и се врече:

— Кълна се в тебе, земьо, че ще бъда на Алън и на никой друг. Ще се срасна с него, както тревата с тебе. И както ти очакваш дъжда, така ще чакам той да дойде, и каквото са за тебе лъчите, това ще бъде тялото му за мене. Кълна се пред тебе, че нашият съюз ще даде плод, защото ми е скъп, избран от мене, и всичкото зло, ако ще го има, да не пада върху него, а върху мене, понеже аз го избрах. Ти ме чуваш, майко земя, ти не ме лъжеш, майко моя. Ако ме чувстваш близка, както те чувствам аз сега, и с ръката, и с пръстена, благослови ме да го обичам винаги, непозната радост да му донеса, живот с рожби и с песни да му дам. Да бъде нашият живот като радостта на тревите, които израстват от теб. Да бъде нашата прегръдка като първия ден на мусона. Дъжд да бъде нашата целувка. И както ти никога не се уморяваш, майко моя, така да не се уморява сърцето ми от любов към Алън, когото небето е родило далече, а ти, майко, ми го доведе наблизо.

Слушах я все по-очарован, докато престанах да разбирам думите й. Говореше бенгалски като дете, опростено, почти шифровано. Чувах звуците, отгатвах тук-там по някоя дума, но ми се изплъзваше смисълът на тези напеви. Когато замълча, сякаш ме беше страх да я докосна, струваше ми се толкова вглъбена, непристъпна. Тя проговори първа. (Продължавах да стоя с едната си ръка на коляното, другата — опряна в земята, сякаш се кълнях и аз чрез магическата сила на жеста.)

— Сега вече никой не може да ни раздели, Алън. Сега съм твоя, съвсем твоя.

Галех я, търсех думи, които да не съм й казвал дотогава, но не

намирах нищо ново, нищо, което да съответства поне малко на моето вътрешно вълнение и на нейното превъплъщение. (Отдавна вече беше престанала да бъде Майтреи от колата; нещо странно беше застинало на лицето й, което ме преследваше дълго след това.)

— Един ден ще ме направиш своя съпруга и ще ми покажеш света, нали?

Каза ми това на английски и й се стори, че се е изразила грубо.

— Сега говоря много лошо английски, Алън, нали? Кой знае какво си си помислил за мене, като си ме чул… Но бих искала да обиколя света с тебе, да го видя такъв, какъвто го виждаш ти. Той е хубав и голям, нали? Защо се бият хората около нас? Бих искала всички да са щастливи. Ох, не, говоря глупости. Колко се радвам, колко се радвам…

Разсмя се. Внезапно пред мен беше Майтреи от зимата, онова невинно и плашливо момиче, което говори непрекъснато и все парадоксални неща. Заличи се сякаш всичкият й опит, който я правеше по-зряла, мобилизираше я, превръщаше я в жена.

В следващите дни разбрах, че този годеж й възвърна спокойствието и пристрастеността към играта, към свободната радост. От часа, когато изповяда нашето единение, страхът й изчезна, натрапчивата мисъл за греха вече не я измъчваше. Отново намирах в нея онази неразбираема Майтреи, която гледах в началото с изумление и преклонение и която неусетно влезе в сърцето ми чрез играта, чрез онези безкрайно плоски интелектуални клопки, които си мислех, че аз й поставям.

Трябваше бързо да се върнем при колата, защото съвсем се беше стъмнило. Единствено в онзи миг не прегърнах Майтреи. Намерихме нашата придружителка задрямала отзад в колата, с добре опънат на главата шал. Тя ни погледна с радост на съучастница, когато ни видя да вървим един до друг, аз — по-висок от Майтреи, тя — по-млада и невъобразимо красива, с интереса си към всичко наоколо, с радостта от възвърнатата свобода. (Научих по-късно, пак от Майтреи, че сестрата на Кхока е разбрала първа за нашата любов и я е покровителствала доколкото може; че тя, която беше страдала толкова от неподходящия си брак — била омъжена на дванайсет години за мъж, когото преди това никога не била виждала и от когото се страхувала, защото грубо я изнасилил и я биел всяка нощ преди и след любенето, — постоянно съветвала Майтреи да не допуска да й влияят законите на кастата и нравите на семейството, а да премине към дела и в случай на противодействие да избяга с мен по света. Тази приятелка и другарка на Майтреи, единствената, която я утешавала в дните на

ужасното нещастие, виждах много рядко, разговарях с нея само случайно и никога не научих името й. Прочетох няколко пъти дневника си, за да го намеря; не го намерих, защото не бях го отбелязал. И все пак тази жена беше единствената в къщата на Сен, която ни беше обичала нас двамата, с разбиране и без корист.)

Тъкмо в онази нощ на Чабу й стана по-зле и трябваше да спи в стаята на госпожа Сен. Никой не знаеше какво й е, но симптомите бяха тревожни, тъй като Чабу постоянно се стремеше да се наведе от прозореца или от балкона, и все й се струваше, че вижда нещо долу на улицата — нещо, което я зове.

Аз си легнах малко уморен от преживяванията през деня и бях започнал навярно да сънувам нещо странно, с разходки по вода, с лебеди, със светулки, понеже се събудих донякъде учуден, като чух почукване на вратата. Попитах кой е, но никой не ми отговори. Малко ме достраша, признавам, и запалих лампата. Вентилаторът се въртеше с онзи шум, за който си даваш сметка само когато спре. Отворих и се вкамених. Беше дошла Майтреи, цялата разтреперана, боса, за да не вдига шум, и със зеленикаво леко сари. Не знаех какво да правя.

— Угаси лампата — прошепна ми тя, като влезе в стаята и бързо се сгуши в плетеното кресло, за да не я видят случайно от улицата.

Изгасих лампата, приближих се до нея и попитах глупаво:

— Какво ти е? Защо дойде, Майтреи? Какво ти е, Майтреи?

Нищо не ми отговори, а само развърза края на сарито си и с няколко движения, направени със затворени очи, остана гола до кръста, стиснала устни, сподавила с усилие въздишката си. Силуетът на нейното голо тяло при онази бледа светлина в стаята ме порази като чудо на плътта, което никога не бих могъл да предвидя с всичките й извивки. Понеже, ако мислех често за първата нощ, която ще прекараме заедно, и ако си представях жадно нашето легло, където ще я позная, никога не можех да си представя юношеското тяло на Майтреи доброволно и по собствен порив да се разкрие пред мене. Това не можех да си въобразявам, макар понякога да сънувах шеметното ни сливане при странни обстоятелства. В това действие ме порази тъкмо неговата простота и непринуденост — момичето, което идва само в стаята на годеника си, защото нищо вече не ги разделя.

Бавно, бавно я прегърнах, като в началото не се решавах да я приближа твърде много до себе си, но щом срещнах бедрата й, покрити още със сарито, плъзнах ръка в една-единствена милувка по извития й гръбнак и я разголих до прасците, като треперех цял от това светотатство, и коленичих пред голото й тяло, което за мене бе по-

красиво от всичко и сега участваше в чудото. Тя сама обхвана с ръка раменете ми, умолявайки ме без думи да стана (понеже цялата трепереше и безкрайната радост, която я беше довела в стаята ми, все пак не можеше да изтласка страха от онзи миг). Приближи се до леглото със ситни меки стъпки и цялото й тяло придоби друг ритъм в онова придвижване. Аз исках да я занеса на ръце, но тя се възпротиви и легна сама, като целуна възглавницата ми. Само за миг я видях обтегната като жива бронзова статуя на белия чаршаф, тръпнеща, задъхана, зовяща. В следващия момент затворих прозореца с дървените капаци и нашата стая потъна в мрак. Почувствах я цялата, притисната до мене, сякаш се опитваше да се скрие, да се забрави. Това вече не беше жажда на плътта, а жажда за мене целия, искаше цялата да премине в мен, както душата й беше преминала. Повече нищо не си спомням, защото я познах, без да разбера, без спомен. Няколко часа след това, на разсъмване, тя се надигна и си сложи сарито, без да ме погледне. Каза ми само, когато й отворих вратата (толкова предпазливо, с разтуптяно сърце):

— Нашето сливане беше по волята на небето. Не виждаш ли, че днес, в деня на пръстена, Чабу не спа с мене!

Вслушах се как изкачва стълбите към стаята си, но не чух нищо, толкова леко се плъзгаше край стената.

Сутринта тя ме покани за чая. Донесла ми беше и цветя от градината и ги подреди във вазите с усмивка, която имаше стойността на прегръдка. Беше поразително бледа, с изпохапани устни, косата й падаше по раменете (бях й я оръркал аз, каза ми по-късно, и й било невъзможно да я среши). Гледах с неизмеримо блаженство следите от нашата първа любовна нощ. Сега хубостта на Майтреи пламтеше, сякаш цялото й тяло се беше пробудило, и долната й устна, удебелена и нежна, носеше ухапванията си като победа, провокираше погледа и го вълнуваше. Питах се как са минали незабелязано тези промени, как са били приети толкова леко нейните обяснения. (Че болестта на Чабу не я оставила да мигне, че цяла нощ едва сдържала сълзите си и си хапела устните до кръв, че болестта на баща й я преуморила и т.н.)

Денят премина бързо, почти без да го усетя. Трябваше да стоя през цялото време в кантората, да работя със заместника на господин Сен. Когато се върнах вкъщи, намерих Майтреи да ме чака на верандата, до пощенската кутия. Показа ми пръстен, направен от фиба, обвит около пръста — вместо камък имаше зрънце от глициния.

— През нощта не затваряй вратата с резето — каза ми тя и избяга.

Дойде към полунощ, този път без да трепери. Почти се смееше,

когато ме прегръщаше. Щастлив бях, че грехът не я потиска, че не идва в часовете за любов със страха, че върши зло. Не можех да я позная: толкова искрени бяха прегръдките й, толкова жадни призивите й, толкова изкусни милувките й. Когато усетих, че ме милва, не можех да повярвам, че беше девствена предната нощ. Имах впечатление, че е преодоляла всяко смущение, макар че нямаше нито един безсрамен или неволно ексхибиционистичен жест. Намерила беше себе си в нашата прегръдка, преоткрила беше играта и спазваше правилата й, като ми се даряваше цяла, без ограничение, без страх. Това момиче, което не познаваше никак любовта, не се страхуваше от нея. Не я изморяваше никоя милувка, не я изненадваше нито един мъжки жест. Всички смели прегръдки приемаше почти без свян, намираше висша наслада във всичко, не я отвращаваше нищо, не я уморяваше нищо. Ако не се боеше да не я чуят, би пяла след всяка прегръдка, би викала от болка и радост в мига на сливането, би танцувала из стаята с меките си стъпки на неземно същество. Откриваше любовни жестове, които ме караха да се чувствам нищожен. Аз, дето си мислех, че предишният ми опит ще ми даде някакво предимство, поне в техническо отношение, в нашите любовни нощи, набързо бях надминат в измислянето на милувки. Увереността, с която целуваше, съвършенството на нейните прегръдки, смайващият ритъм на тялото й, всеки миг различен, с всяка минута по-смел, по-нов, по-спонтанен — всичко това почти ме унижаваше. Предусещаше всяко мое намерение и довършваше всяко движение с инстинкт, на който завиждах. Разгадаваше желанията на тялото ми с точност, която в началото ме притесняваше. Знаеше точно мига, когато исках да остана сам, редом с нея, в леглото, недокосван, хванал само ръката й, и се оттегляше просто, като за минутен отдих. Когато се замислях, тя се свиваше до възглавницата, прегръщаше я, затваряше очи и сякаш ме молеше да не я смущавам. Открихме малка нощна лампа, която слагахме зад креслото, заметната с нейния шал, и тя изпълваше стаята със скромна светлина, при която нейните форми се закръгляха и ставаха златисти. Майтреи не можеше да понася дълго мрака… Искаше да утоли жаждата си за мене с отворени очи — прегръдката в мрака на първата нощ я беше уплашила.

Често се питах кога спи, тъй като си тръгваше винаги в зори, а след два-три часа (време, през което размишляваше и пишеше, за да ме развлича на следния ден в кантората със стихове и писма за нашата любов) слизаше да направи чая. Пак тя ми чукаше сутрин на вратата, много дискретно и много внимателно. А щом закъснеех с миенето, ме

мъмреше детински. Тогава имаше глас на леля, доста свойски и покровителствен, почти майчински, който в началото ме притесняваше, защото аз бих искал да бъде само влюбена, но който в края на краищата успя да ме очарова — откривах в себе си дълбочини и видове любов, каквито не познавах, бях ги осъдил априори, без да подозирам тяхната сладост.

Всеки следобед бях уморен и в кантората работех лошо, отвратен, унижаван от новия си работодател, един наскоро пристигнал от Америка инженер, голям враг на индийската традиция. (Въпреки че беше бенгалец, ходеше облечен само в европейски дрехи и това беше много смешно.) Кхока несъмнено беше забелязал промяната у мене, защото ми каза:

— Изглеждаш много блед. Защо спиш при затворени прозорци?

Това ми позволи да разбера много неща. Кхока ни следеше, хитър и ревнив. Още тогава бях сигурен, че той знае за нощните посещения на Майтреи, и ме беше страх да не ни издаде. Затова се стараех да се държа колкото може по-добре с него, купувах му цигари, подарявах му книги. Беше умно и амбициозно момче и пишеше сценарии за филми за индийските компании, но те винаги ги отхвърляха. Мразеше всички ни, макар да се смееше много и да изглеждаше любезен.

Чабу ставаше все по-зле. Извиканите лекари (в началото индийци, после най-прочутите англичани) не знаеха какво да кажат. Навярно ранен стадий на лудост, мислеха някои, други — сексуална невроза, предизвикана от изместване на матката. (Горкото момиче беше скачало от опасно високи дървета на няколко пъти и винаги прескачаше стъпалата на стълбите.) Сега Чабу трябваше да лежи на легло в стая, съседна на спалнята на госпожа Сен. Не говореше вече почти нищо, а когато говореше, споменаваше за Роби Такур, за „пътя“, т.е. алеята, която виждаше от стаята на Майтреи, и щом останеше сама, тичаше на балкона, за да я гледа, и пееше оттам, махаше с ръце, плачеше. Затова непрекъснато я пазеха Лилу и сестрите на Кхока. Интересно, разпознаваше само Майтреи и мене, много рядко — госпожа Сен. (Питах се тогава как бедната госпожа Сен успяваше да съхрани спокойствието и усмивката си при мъж с болни очи и почти лудо дете, как успяваше да се грижи за всичко в тази голяма къща, да проявява внимание към всеки от нас, да не закъснява никога с яденето, с чая… Укорявах се искрено, че спя в това време с Майтреи. Очаквах деня, когато тя ще узнае всичко и ще ни прости. Заминаването ми за Пури, за да сменя евентуално религията си, беше отново отложено поради заболяването на инженера. Впрочем Майтреи беше против, а

госпожа Сен се страхуваше, тъй като политическите движения в Южна Бенгалия ставаха все по-кръвопролитни.)

Чабу видя пръстена и ме помоли да й го дам да си играе с него. Аз се поколебах, защото бях обещал на Майтреи никога да не се разделям с този пръстен, дори и за час. Попитах я с поглед и тя се принуди да разреши тази раздяла, тъй като Чабу плачеше и непрекъснато ме молеше за пръстена. Когато й го дадох, завърза го на възел за една кърпа и си сложи кърпата на врата. Не знам какво я привличаше в този черен камък; гледаше го непрекъснато, въртеше го в ръцете си, опитваше се да гледа през него.

Въпреки намесата на лекарите лудостта на Чабу си оставаше все същата. Тогава отново бяха извикани знахари и баячки. Дойде един вуйчо на момичетата, благ и излъчващ спокойствие старец, който пя цял ден химните на вишнуитите, сърцераздирателни и страшни мелодии, които размекват волята и трогват душата. Присъстваха всички — инженерът се бе изтегнал на шезлонг, с възглавница под главата и с черни очила, а жените, Манту, Кхока и аз бяхме седнали на земята да слушаме песента, подпрели глави с ръка. Тогава видях това чудо, вълнението, което дотолкова обзе всички, че дори инженерът плачеше с едри сълзи, а Майтреи си беше покрила главата с шала и хълцаше. Разбунтувах се срещу това мъчение, насилие върху душите, и излязох от стаята. Не можех обаче да направя нищо, когато стигнах до стаята си, защото този *киртан*[21] проникваше в цялата къща и ми се струваше още по-вълнуващ в моето уединение. Същият вуйчо, който се опитваше да успокои ума на бедната Чабу с песен, беше донесъл един народен лек, някакво мазило от билки, объркани с мед, с което трябваше да се налага по главата, направо върху кожата. Присъствах на горчива сцена — никой нямаше смелост да остриже до кожа косата на момичето и нарочиха мен да свърша тази работа. Чабу не разбираше какво става. Аз я милвах по челото, гледах я в очите и оставих ножицата да реже на воля, като й говорех, за да не чува скърцането, а Майтреи отзад поемаше къдриците и ги пъхаше в една забрадка, да не би да ги види Чабу. Трябваше ми около четвърт час, докато успея да й оголя темето, и тогава госпожа Сен я намаза с топлото мазило. Чабу ни изгледа всички, опита се да опипа главата си, после издърпа кърпата с пръстена от врата си и започна тихо да плаче; само сълзите се плъзгаха на поточета по черното й красиво лице, без да хълца, без да трепери. Не знаех дали плаче, задето е разбрала, че е наполовина остригана, защото, откакто се беше разболяла, плачеше постоянно и без причина, а особено упорито — когато искаше да стане

и да погледне през прозореца, а ние не й позволявахме.

Бяха дни, от които сега не си спомням нищо — толкова вълнения имах след това. Зная, че идвах от кантората и се изкачвах направо горе да видя как са инженерът и Чабу, после слизах да се изкъпя и да се нахраня, отивах отново горе, за да дежуря до главата на момичето (търсеше ме често в бълнуванията си, викаше „Алън-дадà“ и щом дойдех, се поуспокояваше), а нощта прекарвах с Майтреи, която ми се отдаваше лудешки, изплашена от всичко, което ставаше наоколо, с все по-искрено и по-жадно желание. Събуждах се сутрин с жестока умора и необясним страх. Господин Сен постоянно отлагаше операцията на очите си, а лекарите му предписваха пълно спокойствие, по всичко, което ставаше вкъщи и което можеше да избухне всеки миг, излагаше на опасност зрението му. Затова се страхувах да не се издадем прекалено рано, понеже Майтреи идваше нощем при мене, когато другите все още не бяха заспали дълбоко, а в стаята на Чабу ми стискаше ръката, целуваше я, облягаше се на рамото ми и можеха да ни видят всеки момент. Впрочем Кхока ни изненада прегърнати няколко пъти, а Лилу и Манту бяха почти сигурни в нашата любов, макар да бяха далеч от мисълта, че сме любовници.

Майтреи имаше все пак понякога държание, което не разбирах и което ме караше да се съмнявам диво и да се измъчвам. Понеже беше боледувала от *бери-бери*, вечер прасците на краката й се подуваха незабележимо и във влажни дни лекарите й препоръчваха масаж. Имаше сутрини, когато Лилу или сестрите на Кхока масажираха цялото й тяло с някаква отвратителна мазнина, която после едва успяваше да измие. Понякога обаче Майтреи чувстваше болки и масажът трябваше да се направи веднага, и то само на прасците, и затова викаше Кхока в своята стая. Това ме дразнеше и веднъж го казах на Майтреи, но тя ме погледна изумена и отговори, че едва ли мога да очаквам да вика мене за нещо почти неприятно, което масажистите правят срещу заплащане. Кхока не беше обаче професионалист, беше млад и я разсмиваше, а докосването до тялото й на неговите черни и лакоми ръце ме караше да треперя. Веднъж, надвечер, Майтреи повика от вътрешния балкон Кхока, защото беше обхваната от остри болки (от два дни валеше), и тъй като него го нямаше, извика шофьора. Това ме накара да си изгубя ума и бях изкушен да се кача при нея в стаята и да й кажа нещо ужасно, но ме досрамя от тази мисъл, макар че не се засрамих няколко минути по-късно да сляза в градината, за да проверя оттам какво прави. Наистина в стаята й още не се виждаше светлина, макар че би могла да я запали

от благоприличие, от обич към мене. Представях си всякакви отвратителни сцени — разни епизоди от прочетени романи, в които шофьорите стават любовници на светските жени. Припомнях си и размишления за неверността на жените, за абсолютната лъжа, която зрее в душите им. Множество незабелязани дотогава глупости нахлуха в главата ми. Веднъж Манту беше затворил вратата на стаята на Майтреи с резе, а аз ги чувах отдолу как се борят и викат, защото това уж било ръкопашен бой, но като излязоха, Манту беше червен и объркан, а Майтреи — бледа, с разпусната по раменете коса. (Наистина тя отдавна ми беше казала, че Манту е отвратителен, защото искал да я опипа, и тя го плеснала, че се е оплаквала даже на баща си, но откакто той беше болен, Манту ставаше необходим за къщата и не можеше да бъде изгонен. Спомням си също така, че Майтреи ми беше разказвала, че и друг неин чичо, също братовчед на инженера, се бил опитвал веднъж да й целува гърдите и я прегърнал, но тогава господин Сен веднага се намесил и горкият човек се разкайвал и досега, тъй като бил изгонен от работа и се оттеглил на село, където водел кучешки живот. Майтреи ми се оплакваше често от плътските помисли, които буди у мъжете, даже у близките си роднини, и това я караше да страда много, защото би искала да предизвиква друго у хората, а не само обикновено желание.) Минаха ми тогава през ума и други сцени: Кхока например, с когото Майтреи стоя дълго на верандата в тъмното и дойде на трапезата смутена, а момчето дори нема̀ смелост да се покаже; толкова е било, както си мислех аз, възбудено. И всички тези подробности ме дразнеха и ми се струваше, че всички желаят Майтреи, че тя се отдава на всички. Защо ни следи шофьорът, ако не я иска, ако не се надява един ден да рискува всичко и да влезе в стаята й, дори ако трябва да избяга още същата нощ, без да си получи заплатата? Представях си абсурдни неща и страдах жестоко, тъй като въображението не ме щадеше дори за миг, редеше пред очите ми най-мъчителни подробности. Не бях в състояние да се изкопча от тази тормозеща ме болка да виждам Майтреи в ръцете на други.

Върнах се в стаята си напълно съкрушен и по време на вечерята си пазех краката, като ги криех под стола. Спуснах дървеното резе на вратата, когато си легнах, решен да не отварям на Майтреи, каквото и да се случи. Бях буден, когато дойде и натисна вратата, но се престорих, че спя и че не чувам. Започна да чука по-силно, после да ме вика все по-силно, накрая да разтърсва вратата. Страх ме беше да не чуе някой и й отворих.

— Защо не ме пускаш да вляза? — избухна Майтреи с лице, обляно

в сълзи, бледа, трепереща. — Не ме ли искаш вече?

Затворих пак вратата и двамата седнахме на леглото; аз се пазех да не я прегърна и й разказах доколкото можех за мъката си. Тя обви ръце около раменете ми и започна да ме целува жадно, като в същото време забиваше нокти в тялото ми. Продължавах да говоря, без да се поддавам на топлината на тялото й. Казах й какво съм изстрадал, докато тя беше сама с чужд мъж, който масажира прасците й. Показах й колко отвратително е да се остави така в ръцете на друг.

— Бих предпочела да ме изнасили — каза внезапно Майтреи и избухна в плач.

— С тебе, каквато си чувствена и безотговорна, би могъл много лесно да го направи — отговорих аз, като я гледах диво. — На тебе ти харесват все по-невероятни ласки, варварски и гротескни, всъщност безкрайно евтини, с които ти е напълнило главата онова дърто животно, който ти е бил уж духовен баща…

Станах и започнах да се разхождам възбудено из стаята, като й говорех жестоки неща и я обиждах с всяка своя дума. В тези минути страшно я мразех не защото ми беше изневерила, а защото ме беше накарала да вярвам сляпо в любовта и чувствата й, защото ме превръщаше в посмешище и ме принуждаваше да давам всичко, което имах, да се разкрия пред нея, да се подчиня на копнежите и волята й. Подлудявах при мисълта, че съм се отрекъл от себе си заради едно момиче, което ме мами с първия срещнат. Защото, макар че не вярвах и за миг в реалността на „изневярата“, аз се самоубеждавах, докато говорех, и в края на краищата започнах да виждам в цялото поведение на Майтреи един фарс. Ако беше бяла жена, не бих повярвал във всичко това, защото, макар че познавам изменчивата им същност и безумните им капризи, знаех, че са ръководени от известна гордост, от известно чувство за мярка, които биха им попречили да се отдадат на първия срещнат. Но Майтреи не я разбирах, не можех да я включа в установените рамки на дадени реакции и ми се струваше, че каквато беше примитивна и несъзнателна, би могла да се отдаде на всекиго, без да се замисли и за миг за ужаса на това деяние, без да се усеща отговорна. В тези моменти на ревност, преминала в ненавист, забравях всички преживявания от последните седем-осем месеца, забравях почти суеверната невинност на Майтреи и смятах всичко за измама. Тогава разбрах, че в душата нищо не е трайно, че и най-изпитаното доверие може да бъде унищожено от един-единствен жест, че най-искреното обладаване не доказва никога нищо, защото и искреността може да бъде повторена с друг, с други. В края на краищата всичко се

забравя или може да се забрави, защото щастието и доверието, натрупано през толкова месеци на любов и в толкова нощи, прекарани заедно, изчезнаха сега като по чудо, а в мене оставаше само озлобена мъжка гордост и жестока ярост срещу мен самия.

Майтреи слушаше всичко това с мъка, която ме дразнеше още повече. Хапеше устни до кръв, гледаше ме с широко отворени очи, като че ли не разбираше дали сънува, или наистина преживява тази сцена.

— Но какво съм казала, боже мой, какво съм казала? — избухна в края на краищата тя.

— Говореше за изнасилване — разясних аз, като се опитвах да се овладея.

— Но защо не разбереш? — завайка се тя и заплака. — Ти си се отвратил от мене дотолкова, че не искаш дори да ме разбереш. Изобщо не мислиш за мене. Веднъж ми каза, че ако бъда изнасилена и изпъдена от къщи, ти пак ще ме обичаш. Мислех си колко хубаво би било да стане така. Тогава на нашия път няма да има никаква спънка. Алън, разбери, че ние няма да можем да се съберем и ще умрем с греха си. Дори ако ти приемеш нашата вяра, няма да се съгласят да ми станеш съпруг. Те искат друго, защо не си спомниш? Но ако някой ме опозори, ще трябва да ме изхвърлят на улицата, защото иначе грехът пада върху цялата къща. И тогава бих могла да бъда твоя съпруга, ще стана и аз християнка, защото за един християнин не е грях да си насила опозорен, и ти ще ме обичаш и тогава. Нали ще ме обичаш винаги? Кажи ми, Алън, кажи ми, че няма да ме забравиш. Знаеш какво ме очаква, ако ме забравиш…

Бях развълнуван, признавам, като че се бях събудил от кошмар. Ядът ми премина и ме болеше от думите, които бях й казал. Бих искал да й се извиня, но не знаех как, притесняваше ме всеки начин на помирение, който можех да си представя. (Виждах се паднал в краката й, но това ми се струваше фалшиво, смешно, грозно; а дали да не хвана ръката й, в началото приятелски, после да я стисна по-топло и да я целуна? И този начин нищо не ми говореше. Беше по-скоро машинален жест и ми се струваше, че Майтреи ще усети веднага стеснението, с което бих го направил.) Не знаех как да постъпя и само я гледах, като се опитвах да вложа цялото си разкаяние и любов в погледа. Но очите на Майтреи бяха пълни със сълзи и тя беше твърде объркана, за да види съжалението ми; тогава тя падна в краката ми, прегърна коленете ми и ме попита дали любовта й ме уморява, дали ме е страх от нашия грях и други подобни въпроси, които сега, когато

пиша, ми се струват глупави, но тогава като че ли бяха живи въглени, задушаваха ме и ме измъчваха. Прегърнах я и Майтреи почувства по притискането и по обърканите ми думи, че обичта ме изгаря все така ненаситно, и отгатна колко страдам от слепотата и неразбирането си. И двамата се пазехме да не говорим вече за женитба, защото започнах да разбирам, че нещата не са така прости, както си мислех в началото. Предпочитах да отбягвам тази мисъл, вместо да страдам от представата за една напълно възможна раздяла с Майтреи.

И на двамата ни се стори, че чуваме стъпки под прозореца, и млъкнахме. Угасих лампата. Но после стъпките се отправиха към верандата и чух да се чука на вратата на коридора. И двамата бяхме замръзнали от страх. Чукането спря за няколко минути, за да се върне отново към моя покрит с капаци прозорец. Разбрах тогава, че е Кхока, който навярно се връщаше късно от кварталното кино, и се престорих, че се бавя да му отворя, за да дам възможност на Майтреи да стигне горе, в стаята си. Кхока ме запита мимоходом:

— Говореше ли с някого?

— Не — отговорих аз кратко и затворих вратата.

Но тогава чух и гласа на госпожа Сен горе по коридора, към стаята, в която спеше Майтреи.

XII

Мислех, че всичко се е разкрило, и цяла нощ се мятах, без да мигна. Призори Майтреи идвала отново при мене, без да я усетя, и ми мушнала под вратата бележка: „Мама не знае нищо. Не се тревожи. Не се издавай. Майтреи“ Когато я прочетох, ми се стори, че съм помилван или че наказанието ми се отлага. Написах дълго писмо на Майтреи, в което й казвах, че трябва да прекратим безразсъдните си нощни срещи сега, когато всички дежурят около инженера и около Чабу. Истината беше, че и аз не знаех как ще свърши нашата връзка. Майтреи беше направила множество намеци на госпожа Сен, твърдейки, че съм се влюбил в нейна приятелка (ние я бяхме нарекли Анусуя още когато четяхме и коментирахме заедно *„Шакунтала“*) и не зная как да постъпя, за да я поискам за жена. А госпожа Сен беше отговорила, че подобни женитби, резултат от непокорство на чувствата, водят само до нещастие и за двамата съпрузи, защото нищо трайно и щастливо не може да излезе от страст, която ле е подчинена на традициите, тоест на семейството, на хората, знаещи какво значи женитба и любов — събития, много по-сериозни, отколкото ние, младите, си представяме, защото бракът не означава двама души „да берат заедно цветя“, нито да се оставят да ги погълне ефимерна и измамна страст. Признавам, че се познах изцяло в разсъжденията на госпожа Сен, защото любовта ни нямаше друг извор освен страстта и мислехме само за себе си. Но докато обсъждала тайната ми любов към Анусуя, госпожа Сен казала на Майтреи, че женитбата не се основава никога на любовта, а на жертвата, на самоотричането, на пълното упование на съдбата. Въпреки най-искреното ми желание да сменя вярата си не можех да приема този възглед. Но това ме накара да разбера колко пречки ще срещна в деня, когато взема решение да поискам Майтреи за жена. Даже си мислех дали нейното предположение — изнасилването, не е по-ефикасно. Тогава ще бъдат пред свършен факт и ще трябва да ми я дадат, тъй като никой друг не би я взел. Едва сега разбирам колко много обичах Майтреи, щом съм мислел за такива фантастични решения.

Дните течаха еднакви, с повтарящи се страхове и с все по-опасни рискове, до премеждието, за което ще разкажа по-долу. Само едно събитие прекъсна веригата на тези безнадеждни и безпаметни дни.

(Ако нямах дневника, не бих си спомнил нищо от онова време, толкова бях вглъбен в нещата, които ставаха около мене, че никога нямах свободно време да си спомням или да размисля, да свържа едни факти с други, да преживея отново някои сцени. Така че сега трябва да се водя по нишката на твърде оскъдните бележки, сякаш разгадавам живота на друг, защото спомен за тези дни и нощи на изгаряща агония нямам.) Събитието беше рожденият ден на Майтреи — 10 септември. Инженерът настоя да го отпразнуваме шумно, макар че той беше още болен, а Чабу почти безпаметна. Майтреи навършваше 17 години и тази възраст има в Индия някакъв си таен смисъл. Още повече, че стихосбирката й *„Удхата“*[22], излязла от печат няколко дни преди това, беше приета от бенгалската преса като истинско откритие и господин Сен държеше да покани целия литературен и артистичен елит на Калкута на тази церемония, за да я превърне в нещо като *турнир* на изкуствата. Щяха да дойдат всички значителни бенгалски творци с изключение на Тагор, който беше още в Европа. Очакваха Чатарджи[23], автор на „Шриканта“, и танцьора Удай Шанкар, от чиято божествена красота и хипнотизиращ ритъм аз ревнувах дълго време, защото на едно негово представление през август Майтреи ме беше забравила и го гледаше от балкона очарована, унесена. Няколко дни след това тя говореше само за него и държеше веднага да се запознаят, да „научи“, казваше тя, „тайната на танца“. Трябваше да дойдат и редакторите на списание „Прабудха Бхарата“, сред които Майтреи имаше многобройни почитатели като изключително оригиналния поет Ачинтя, за когото тогава много се говореше, защото беше започнал да публикува роман, подобен на „Одисей“ от Джеймс Джойс, и беше изправил срещу себе си цяла плеяда стари бенгалски писатели.

Аз бях много смутен от приготовленията, които се правеха за 10 септември. Знаех, че в този ден Майтреи ще ми принадлежи по-малко от всякога, защото беше самонадеяна и вежлива и ще се опита да очарова всички гости. Купих и аз няколко книги и исках да й ги подаря призори в същия ден. През нощта остана при мене само половин час, защото се беше трудила като робиня да разтреби къщата (цялата стълба беше окичена със стари килими, навсякъде бяха сложени вази с цветя, освободиха се две помещения горе за приема, донесоха се дюшеци и шалове — да ги превърнат в два огромни дивана, на които трябваше да се качиш с боси крака, за да можеш да заемеш мястото си). Всички жени работиха усърдно за тази церемония, а Майтреи, която искаше да украси килимите на стълбището с картини, изпусна на земята един великолепен портрет на Тагор, подарен от самия поет с

посвещение, този факт я разтрепери, защото виждаше в него много лош знак, още повече, че рамката стана на парчета и платното се цепна.

Срещнах я рано в библиотеката, където й занесох книгите, всяка с невинно посвещение, прегърнах я и й пожелах спокоен живот и пълно щастие, което заслужава. Просълзих се, когато й казах тези няколко банални думи. Стори ми се все пак, че беше някак разсеяна. Откъсна се от ръцете ми много по-лесно от друг път.

Следобедът беше за мене безкраен маскарад. Облякох бенгалския си копринен костюм и трябваше да занимавам всички тези знаменити хора като истински домакин, тъй като инженерът седеше неподвижен на едно кресло в средата на стаята (единственият стол там: всички останали седяха на дюшеците), госпожа Сен и другите жени се грижеха за дамите, които бяха отделно в друга стая, а Манту остана долу в коридора като гид на гостите. Само Майтреи идваше при нас, за да подари томчетата от *„Удхата“* и да донесе сладкиши. Видях как всички я пият с очи (защото беше възхитителна тогава, бледа и кротка, с голи ръце, които излизаха от синьо копринено сари), как я желаят и тази гледка за мене беше непоносима, защото никой от присъстващите не знаеше, че Майтреи е моя и само моя; всеки от тях може би мислено си кроеше разни сметки относно Майтреи. Когато дойде красивият Удай Шанкар (вярно е — по-малко хубав отблизо, отколкото когато беше на сцената, но все пак най-ефектният мъж, когото познавах, точно защото редом с мъжественото и еластично тяло имаше изключителна гъвкавост в жестовете и в погледа, някаква женственост, която не те притеснява, топлина и необикновена общителност), Майтреи пламна цялата и го покани да хапне на балкона, защото гостите толкова се трупаха около него, че бедният Удай Шанкар не можеше да се храни. Опитвах се да скрия вълнението си, защото отгатвах в този великолепен танцьор нещо повече от мъж покровител, отгатвах направо някаква магия, която би накарала цял град да си загуби ума, не само една объркана влюбена като Майтреи. Знаех, че на него не може да устои никой, и макар да му завиждах за това, не го мразех, защото бих искал да открия в погледа на Майтреи предпочитание към него, за да мога и аз да се избавя от любовта. Знаех, че в момента, когато *видя* със сигурност предпочитанието й, любовта ми ще рухне без колебание. Казвах си, че ако Майтреи не може да противопостави на магията на Удай Шанкар мистичността на нашата любов, то тя заслужава да бъде изоставена като най-последната женичка.

Излязох случайно в коридора и видях Майтреи, седнала до Удай Шанкар, да го пита свенливо нещо, което не можех да чуя. Учудих се колко спокойно приемам тази гледка. След няколко минути срещнах Майтреи на стълбището и тя ми каза, като крадешком ми стисна ръката:

— Опитах се да науча от Удай Шанкар ключа на танца, но той не може да ми каже нищо. Много е глупав. Не разбира ритъма и говори като по книга. По-добре да не бяхме го канили. На сцената беше като бог, но когато го помолих да ми разкаже, бъбреше глупости като прост занаятчия. Защо ли танцът не го е направил мъдър?

Не знаех как да й благодаря за тези няколко думи. Тя ме насочи към библиотеката и каза разпалено, като галеше ръката ми:

— Обичам те, Алън, ставаш ми все по-скъп…

Тъкмо щях да я прегърна, когато чухме някаква суматоха горе: госпожа Сен викаше Майтреи, чуваха се и други гласове на разтревожени жени. Изтичахме и двамата с необясним страх в душите, като че ли предчувствахме нещастие. Видяхме как Чабу се мъчи да скочи от балкона на „пътя“, а няколко жени се опитваха да я задържат. Бедното момиче беше оставено почти само в този ден, в който всички си бяхме изгубили ума, тогава то си облякло най-хубавото сари (обикновено ходеше в къси европейски роклички, а в сари изглеждаше много по-голямо) и пожелало да присъства на празника. Когато Чабу излязла в коридора, видяла прекалено много хора и се изплашила. Тогава отишла на балкона, където минути по-рано стоеше Шанкар, и оттам започнала да съзерцава „пътя“ и да си пее, както й беше навикът. Две от поканените дами я забелязали в момента, когато искала да се качи на перилото на балкона, и се втурнали да я хванат. Тя се дърпаше и всички се натрупаха в коридора (инженерът отново загуби равновесие и се караше грубо на съпругата си). Трябваше да я взема на ръце и да я занеса като дете в стаята й, защото ме позна веднага и се притисна към гърдите ми, като плачеше и ме викаше: „Алън-*дада*, Алън-*дада*.“ Когато я сложих в леглото, тя ме попита, като се намръщи изведнъж:

— Да продадат Майтреи ли искат?

* * *

На другия ден всички бяха уморени от голямата церемония, която струваше почти петстотин рупии и толкова много труд. Държаха се речи, на терасата имаше богата трапеза и Майтреи получи много подаръци, най-вече книги. Само сутринта на рождения ден някой беше

изпратил огромен букет цветя и един плик. Щом видя почерка, Майтреи цялата се разтрепери, бързо прочете писмото, като се страхуваше да не я изненада някой. Щом чу стъпки по стълбата, бързо влезе в стаята ми и ми даде писмото.

— Скрий го в бюрото и гледай да не го вземе някой. Аз ще ти го поискам по-късно — каза ми тя изчервена.

Признавам, че не разбирах нищо, но и не подозирах нещо лошо, защото иначе не би ми дала да пазя писмото, което, макар да беше на бенгалски, можех да разчета или да помоля някой приятел индиец да ми преведе точно. Съхранявам и сега това писмо, макар още да не съм посмял да го прочета. Често си мисля кой обожател й е изпратил тогава цветята и защо излъга Майтреи, че е получила букета от приятелка от ученическите години, която не е могла да дойде…

Последваха същите дни и същите нощи, впрочем не за дълго, защото само седмица след рождения ден на Майтреи се случи събитието, заради което започнах да пиша тази тетрадка. Би трябвало да разкажа по-нашироко за тези последни дни, но не си спомням почти нищо, а дневникът, който не загатваше тогава близка промяна, пази само в общи черти един живот, от който сега вече съм се отдалечил и не мога да го призова в спомена си. По-късно, даже и по времето, когато пишех тази повест, мислех върху орисията си да не отгатвам никога бъдещето, да не предвиждам, нищо отвъд всекидневните събития. Кой би повярвал, че изневиделица могат да станат толкова големи обрати…

Ходехме всяка вечер на Езерата и понякога вземахме и Чабу. Инженерът ни убеждаваше, че и двамата с Майтреи трябва да си почиваме вечер от тревожния живот, който водехме в последните седмици, като се грижехме за болните. Вярно е, че Майтреи започна да отслабва, а и Чабу, която се успокои изведнъж след кризата на 10 септември, имаше нужда от разходки на чист въздух, след като прекара толкова време затворена в стая. И така, тръгвахме всяка привечер, за да се върнем в девет или десет през нощта. Чабу почти не говореше, обикновено седеше на пейката или на брега на езерото, гледаше, тихо пееше, плачеше. Ние двамата оставахме близо до нея и си говорехме много, прегръщахме се скришом, търсехме си ръцете, правехме планове. Майтреи все повтаряше като лайтмотив думите, които владееха мисълта й:

— Един ден ще ме вземеш оттук и ще тръгнем по света, да ми го покажеш…

Беше почнала да мисли сериозно за бягство — още повече, че и аз

й признах, че имам доста спестени пари в банката, тъй като от заплатата си от 400 рупии не харчех почти нищо, откакто бях дошъл в Бхаванипур.

Една вечер (беше 16 септември) на Чабу й стана лошо, докато гледаше езерото, и я взех на ръце, за да я сложа да легне на пейката. Майтреи и аз седнахме там, близо до нея, милвахме я по главата, говорехме й мили неща, опитвахме се да я разсмеем, защото Чабу в тези последни дни се смееше на всяка дреболия, и това й се отразяваше добре, както твърдяха докторите.

— Защо не обичаш *дада*̀? — обърна се тя изведнъж към Майтреи.

Нас ни напуши смях, защото Чабу често говореше глупости и не ни беше страх от нея.

— Напротив, обичам го много — отвърна Майтреи усмихната.

— Ако го обичаш, целуни го — помоли Чабу.

Майтреи започна да се смее по-силно и й каза, че говори глупости и че послушно момиче като нея не трябва да говори глупости.

— Любовта не е глупост — каза Чабу много сериозно. — Хайде, целуни го. Ето, аз го целувам.

Наистина тя стана от пейката и ме целуна по бузата; и тогава, все така усмихната, Майтреи ме целуна по другата буза.

— Доволна ли си сега? — попита я тя.

— Ти трябваше да го целунеш по устата — отговори Чабу.

— Я се дръж прилично — рече Майтреи и се изчерви.

Но аз бях щастлив, че тази моя по-малка сестра (аз наистина обичах извънредно много Чабу) е разбрала за нашата любов, и казах на Майтреи да ме целуне. Тъй като тя не искаше, аз проврях ръка към гърдите й под шала и спрях свитата си за милувки длан на лявата й гръд, притиснах я, за да усетя сърцето й и едновременно с това да я накарам да ме целуне. (Майтреи не можеше да понесе тази милувка, без да се хвърли веднага на врата ми.) По една случайност и Чабу поиска да сложи ръка на гърдите на Майтреи, за да я помоли да ме целуне. И тя се натъкна там на моята ръка, която отдръпнах колкото се може по-бързо, но не преди да привлече вниманието на Чабу. Тя се разсмя.

— Видя ли, че *дада*̀ държи ръката си на гърдите ти? — избухна Чабу победоносно.

— Не говори глупости — сопна се Майтреи. — Това беше моята ръка.

— Сякаш аз не знам, сякаш аз не пипнах пръстена на *дада*̀… — Побиха ме тръпки от това уточняване, но като знаех, че Чабу говори

много безсмислени неща, не се изплаших от евентуални последици. Не се стигна дотам Майтреи да ме целуне и скоро след това трябваше да се връщаме при колата, защото съвсем се беше стъмнило. До вкъщи забравих случката.

Тази нощ Майтреи не дойде при мене. От предпазливост, призна ми тя на другия ден. Не си спомням как прекарах времето почти до шест часа, когато облякох бенгалския си костюм в очакване да тръгнем с колата. Но никой не дойде да ме извика. Малко нервно аз попитах шофьора дали тази вечер няма да ходим на Езерата и той ми отговори (така ли ми се стори, или наистина беше нахален?), че е получил нареждане да закара колата в гаража. След няколко минути срещнах Лилу в коридора и тя ми каза, че госпожа Сен вече не пуска нито Майтреи, нито Чабу да ходят на Езерата. Всичко това ми се стори много странно. И загадката ме дразнеше; струваше ми се, че укриват от мене истина, от която абсолютно и неотложно се нуждаех. Опитах се да се срещна с Майтреи, но не успях, и тогава останах в стаята си, изтерзан от мисли. (Чудно, не ме беше страх. Исках само да зная точно какво се е случило, защо госпожа Сен е наредила на шофьора да закара колата в гаража и защо не можех да видя Майтреи.)

На трапезата, когато ме извика прислужникът (обикновено ме викаше някой от домакините), намерих госпожа Сен и Майтреи. Не говореха. Исках да изглеждам спокоен. Мисля, че наистина успях. Госпожа Сен търсеше очите ми, а аз не ги криех. Учудваха ме нейните директни изпитателни погледи. Опитваше се сякаш да проникне в душата ми. Лицето й беше придобило странна съсредоточеност, с подигравателна усмивка, ожесточила устните, начервени както винаги с пан. Сервираше ми мълчаливо, учтиво, а после седна отново с лакти на масата и ме загледа. Питаше се може би как съм успял да я лъжа толкова време, как съм я измамил с чистотата и уважението си. Усещах в неприязненото й иронично присъствие един всеобхватен въпрос: нима аз съм могъл да бъда такъв? Не зная какъв „такъв“ имаше предвид госпожа Сен, но чувствах въпроса и затова се стараех да изглеждам колкото може по-непринуден, говорех, гледах я в очите, питах я как върви лечението на господин Сен, защо не са дошли и другите на трапезата — като че ли нищо не беше се случило. Майтреи ми стискаше краката до счупване. Влагаше всичката си последна страст и целия си страх в това стискане на прасците. Искаше да ме погали по-нежно от всякога и чувствах нейното топло ходило да докосва прасеца ми леко, кротко, ласкаво, сякаш искаше да ме утеши, да ме подкрепи в премеждието, за което се досещах, но не го знаех.

После взе крака ми между своите прасци и го стисна като последна прегръдка, като че ли полагаше усилия да ми придаде топлина и страст, които да не забравя, когато бъда далече от нея.

Някой извика госпожа Сен горе и веднага щом останахме сами, Майтреи ми прошепна, като хапеше устни, за да овладее чувствата си:

— Чабу каза всичко на мама, но аз отрекох. Не се страхувай, оставам твоя. Ако те пита, не признавай нищо, иначе кой знае…

Бликнаха сълзите й, искаше да хване ръката ми както преди, но госпожа Сен слизаше по стълбите; и тогава ми прошепна през зъби:

— Ела утре преди разсъмване в библиотеката.

Това бяха последните думи, които Майтреи ми каза, защото госпожа Сен я отведе горе; аз отидох в стаята си извънредно потиснат, объркан и почти неспособен да отгатна какво може да се случи на другия ден.

Изобщо не можах да заспя, пушех лула след лула в широкото удобно кресло и очаквах да съмне. Един след друг биеха часовете в нощта и аз си спомнях с всеки от тях посещенията на Майтреи в тази стая и почти не можех да повярвам, че би било възможно да не я видя вече тук, до мене, готова да се съблече веднага щом затворя прозорците, готова да ме прегърне и да плаче. Мислех си, че не е възможно Майтреи да ми бъде отнета само след две-три седмици любов. Както стоях сам в тъмнината, я виждах отново във всички ъгли, с всички нейни движения на влюбена, забравях всички страдания, които претърпявах по нейна вина, всички съмнения и чувствах как в мене безгранично расте любовта, за която Майтреи никога не е подозирала. Очаквах зазоряването, за да й кажа, че раздялата само за една нощ и заплахата над нашата любов ми е разкрила колко много я обичам и съм разбрал колко ми е скъпа сега, когато се страхувам, че мога да я загубя. Почти се разплаках самичък, като си мислех, че бих могъл да я загубя. Само мисълта, че вече няма да бъде до мене, ме ужасяваше и помрачаваше ума ми. Не мислех, че бих могъл да оцелея след една раздяла с Майтреи. Докато знаех, че е моя и мога да й говоря и да се приближавам до нея, щом поискам, без някой да ми пречи, аз я обичах, а сега, когато бяхме разделени от кой знае каква опасност, любовта ми нарасна до задушаване и чувствах, че подлудявам, докато чаках часа, когато ще мога да я видя и отново да я прегърна.

През нощта излизах на двора много пъти да надничам и виждах винаги светлина в стаята на инженера, чувах там гласове, понякога хлипане, което не можех да отгатна чие може да бъде (на Майтреи, Чабу, сестрата на Кхока?). Всичко това ме тревожеше страшно.

Връщах се отново в моето кресло и се мъчех да разбера какво могат да означават думите на Майтреи: „Чабу каза всичко…“ Какво би могла да каже Чабу в лудостта си? Всичко, което е могла да види и да разбере? Мислех си, че може да е изненадала Майтреи, като влиза или излиза от моята стая, но разбрах по-късно, че всичко, което тя е казала, са били не тъй сериозни неща. В оня ден госпожа Сен й измила главата, а Чабу плакала непрекъснато. Попитала я защо плаче и тя отговорила, че нея не я обича никой, а Майтреи — всички. Всички са дошли на рождения й ден и са й донесли подаръци. И най-вече аз много съм я обичал. „Откъде знаеш?“ — попитала госпожа Сен закачливо. „Алън-*дада*̀ я целува и държа ръка на гърдите й, а мене не ме целува никой.“ Страдала и плачела толкова искрено, че госпожа Сен я накарала да повтори няколко пъти, и Чабу признала всичко, което била виждала: как стоим ние двамата заедно, смеем се, целуваме се и се прегръщаме при Езерата. (А аз смятах, че Чабу не забелязва нищо…) Госпожа Сен веднага извикала Майтреи и я попитала дали е вярно това, което казва Чабу. После наредила на шофьора да закара колата в гаража и завела Майтреи горе на терасата, накарала я да се закълне в името на предците и боговете и започнала да я разпитва подробно, като я заплашвала. Майтреи отрекла всичко, като признала само, че ме е целунала няколко пъти на шега, а аз съм я целунал по челото, но друго не се е случвало. И я молила на колене да не казва нищо на инженера, тъй като аз ще страдам, без да съм виновен. Ако трябва, Майтреи никога вече няма да ме види, тъй като само тя е прегрешила. (Мислела си, научих по-късно, че междувременно ще може да избяга с мене. Страх я било само от господин Сен, който можел да я заключи в стаята й или да я ожени за няколко дни, преди тя да има време да ме види и да организира бягството.) В онази нощ я заключили в стаята на госпожа Сен, а госпожа Сен казала всичко на инженера и останали до късно да се съветват какво трябва да направят, та съседите да не научат нищо, защото тогава проклятието ще падне върху цялото семейство…

Всичко това научих чак на втория или на третия ден от Кхока, но в онази нощ подозирах много по-лоши неща, допусках, че Чабу я е изненадала някоя нощ и е казала това на госпожа Сен. Преди четири сутринта отидох в библиотеката да чакам Майтреи с новини. Стоях там, докато се разсъмна съвсем, прикрит зад рафтовете, но не дойде нито Майтреи, нито сестрата на Кхока или Лилу, чрез които би могла да ми изпрати бележка. В седем часа долу слезе госпожа Сен да приготви чая и трябваше да се промъкна внимателно в стаята си, за да

не ме забележи.

Точно очаквах да ме извикат за чая, когато в стаята ми влезе инженерът с черните очила, които скриваха добре погледа му, бе малко разтреперан от слабост и започна доста развълнувано, но приятелски:

— Скъпи Алън, реших да се подложа на онази очна операция, за която ме молят от толкова време лекарите. Трябва да остана в санаториум около два или три месеца и затова реших да изпратя семейството си в Миднапур при мои роднини. И тъй като и ти си малко уморен, ще направиш добре да си починеш някъде на планина.

— Кога трябва да тръгна? — попитах аз със спокоен глас, който ме учуди. (Впрочем още не проумявах какво става с мене и извърших в този ден много неща, без да си дам сметка.)

— Още днес, защото след обяд аз постъпвам в санаториума — каза инженерът, като ме наблюдаваше под прикритието на черните стъкла.

— Хубаво, но няма къде да отида, трябва да си намеря квартира, трябва да си пренеса багажа…

Намерих сили да се противопоставя, макар всичката ми кръв да беше сякаш изтекла от вените, и показах загрижено малкото вещи, които имах: легло, гардероб, библиотека, два куфара, писалищна маса. Инженерът се усмихна много учтиво.

— Енергично момче като тебе винаги може да се оправи. Ако тръгнеш още сега, ще намериш квартира до един часа. Кхока ще ти докара нещата след обяд с камион. Може би ще поживееш у някой от приятелите си, докато заминеш на планина, а после ще се наредиш по-добре…

Целият треперех, когато стана да си тръгне. Инстинктивно се обърнах към шкафа да си взема тропическия шлем и веднага да тръгна, но госпожа Сен, която беше стояла в коридора и беше слушала всичко, влезе в стаята и ми каза усмихнато:

— Не можеш да тръгнеш оттук, без да се нахраниш…

— Не мога да хапна нищо — казах й аз едва доловимо.

— Ще те помоля и ти ще похапнеш — продължи госпожа Сен със същия тон. — Чаят е готов.

— За какво ли ми е сега? — попитах аз още по-тихо.

(Чувствах, че мога да се свлека на земята всеки миг, защото разбирах, че тръгвам и че още не съм видял Майтреи и не знаех какво прави тя там горе.)

Инженерът тръгна и аз се разридах, скубех косите си и хапех юмруци. Проснах се в креслото отмалял, почти задушен от болка,

която не знаех как да нарека, защото не беше нито любов, нито страдание, а чувство на пълен срив, сякаш съм се събудил изведнъж сам в гробище, без никой до себе си, на когото да се оплача, от когото да очаквам утеха. Начупен бях сякаш на десетки парчета, защото чувствах тялото си като рана, душата си опустяла, нямах вече нито воля, нито сили да се опомня за миг. Влезе Лилу също разплакана и бързо ми подаде едно листче: „Не ме пускат да те видя. Не си съсипвай живота, не се оставяй да те победят. Тръгвай по света и покажи на всички чистотата си. Бъди човек. Скоро ще получиш вести от мене. Майтреи“ Почеркът беше разкривен, на неправилен английски, с мастилени петна. Бързо стиснах листчето в ръка, тъй като идваше госпожа Сен с прислужника, който ми носеше чая.

— Не мога да ям, не мога да ям нищо — казах аз разплакан.

— Аз те моля да вземеш чаша чай — каза меко госпожа Сен.

Стори ми се, че съзирам в нейния глас състрадание и малко разбиране, и като си спомних колко добра беше с мене, колко много ме обичаше и ме наричаше „сине мой“, защото толкова беше искала да има и син освен двете момичета, не можах да се овладея, паднах в краката й и ги прегърнах разплакан.

— Прости ми, мамо, не разрешавай да си тръгна оттук — избухнах аз, — прости ми, прости ми…

Лилу плачеше, облегната на вратата. Госпожа Сен не направи никакъв утешителен жест, а остана права и усмихната, докато се мятах в краката й. Почувствах този хлад и се надигнах, като си изтривах очите и хлипах.

— Вземи си чая — каза тя.

Погледнах към чашата, но ме задави ридание и покрих лицето си с ръце. Лилу не можа повече да издържи и избяга в коридора разплакана. Госпожа Сен остана там, до вратата, гледаше ме със същата леко подигравателна ледена усмивка и ме подканяше:

— Вземи си чая…

Обелих като насън един банан и сръбнах от чашата, в която чаят беше изстинал. Веднага плачът ми пресекна, само хълцах. Щом видя, че съм изпил чая, госпожа Сен излезе в коридора и извика прислужника да вземе таблата.

— Мога ли да видя децата, преди да тръгна? — примолих се жално аз.

Господин Сен тъкмо влизаше и ми каза:

— Майтреи е малко болна и не може да излиза от стаята си.

После се обърна към госпожа Сен:

— Повикай Чабу.

Когато госпожа Сен излезе от стаята, инженерът ми подаде един затворен плик и ми каза:

— Прочети това чак след като напуснеш къщата ми. И ако искаш да ми се отблагодариш за доброто, което ти сторих тук, в Индия, спазвай онова, за което те моля…

Тръгна си, преди да успея да продумам. Поех плика разтреперан от безсилие и го мушнах машинално в джоба си. Когато видях Чабу, веднага я прегърнах и започнах разплакан да я люлея:

— Какво направи ти, Чабу, какво направи?

Бедното момиче не разбираше нищо, но като ме виждаше да плача, започна и то да плаче и да ме целува по лицето, както бях навел глава към крехкото й тяло и я люлеех машинално.

— Какво направи, Чабу? — толкова можех да й кажа.

— Но аз какво знаех? — попита тя, като се опитваше сякаш да се опомни. — Защо плачеш, *дада*̀? Ти защо плачеш?

Пуснах я, за да си избърша лицето. Впрочем госпожа и господин Сен бяха дошли отново и стояха до вратата — и двамата ледени, сякаш казваха: „Хайде, време е да тръгваш…“

Целунах още веднъж Чабу по двете страни, после се съвзех, хванах шлема си, коленичих пред госпожа и господин Сен и докоснах с ръка десния крак на всеки от тях — поздравът за най-дълбоко уважение, който ми беше известен — и тръгнах.

— *Good-bye*, Алън — каза инженерът и ми протегна ръка.

Но аз се престорих, че не виждам, и тръгнах по коридора. Чабу изтича след мене, като плачеше с глас.

— Къде отиваш, *дада*̀? Къде отива Алън-*дада*̀? — питаше тя майка си.

— *Дада*̀ е болен и отива да се лекува — каза госпожа Сен шепнешком на бенгалски, като я прегърна, за да не излезе на улицата след мене.

Когато слизах по стъпалата на верандата, повдигнах очи към балкона с глициниите и видях за миг Майтреи. Тогава чух, че ме повика, после — кратък и изплашен писък, и я зърнах да пада на балкона. Исках да се върна, но срещнах инженера в коридора.

— Забрави ли нещо, Алън? — попита ме той подозрително.

— Нищо, сър, не съм забравил нищо.

Тръгнах бързо. Качих се в първата попаднала кола и дадох адреса на Харолд. Когато потеглих, аз се опитах да погледна още веднъж къщата в Бхаванипур, но сълзи бликнаха от очите ми, колата зави и

вече нищо не видях.

Опомних се точно когато колата заобикаляше към Парк Стрийт. Отворих плика на Сен и прочетох със свито сърце това, което той ми пишеше на английски, без обръщение, на лист, на който в горния ъгъл бяха изписани и подчертани думите „строго поверително“.

„Ти си чужденец и аз не те познавам. Но ако си способен да почиташ нещо свято в своя живот, моля те да не влизаш в къщата ми, нито да се опиташ да видиш или да пишеш на някой член от моето семейство. Ако искаш да видиш мене, търси ме в кантората; и ако решиш някога да ми пишеш, пиши ми само онова, което един непознат може да пише на друг непознат или чиновник на своя началник. Моля те да не споменаваш за тази бележка на никого и я скъсай, щом я прочетеш. Причината за поведението ми трябва да ти е ясна, ако в безумието ти е останала поне капка ум. Известна ти е неблагодарността и обидата, която ми нанесе!

Нарендра Сен

П. П. Моля те, не проявявай нетактичността да се опитваш да обясняваш и да прибавяш по такъв начин и други лъжи към неморалния си облик.“

XIII

Не намерих Харолд вкъщи, но хазайката ми отключи стаята и ме остави да вляза и да се тръшна на леглото с лице към вентилатора. Бедната госпожа Рибейро не знаеше как да се държи с мене и как да ме попита.

— Не ми се е случило никакво нещастие, мисис Рибейро — уверявах я аз. — Днес трябва да бъде опериран инженер Сен, моят работодател, и това ме тревожи.

Не исках да се издавам, не исках да кажа дори и на Харолд причината, поради която бях напуснал Бхаванипур. Биха ме отвратили дълбоко техните клюки, защото не се съмнявах, че Харолд би повторил пред всички „приятели“ евроазийци случилото се и момичетата биха се опитвали да ме утешат с техните вечни сантиментални глупости, биха ме канили да пия и да правя любов; аз обаче бях неспособен да приема каквото и да било утешение, дори и най-грубото. Струваше ми се, че нямам право дори да споменавам името на Майтреи в тяхната среда. Бях обаче толкова объркан, толкова дълбоко се предавах на мъката си, че не мислех за нищо определено, а се опитвах само да усетя, конкретно да почувствам раздялата си с Майтреи. Не успявах: стряскаха се, щом си представях последния й образ — тялото й, паднало на балкона, — и го прогонвах. Не знаех на какво да спра мислите си и подбирах няколко утешителни за мене сцени (венчето от жасмин, библиотеката, Чандернагор), които съзерцавах, и се успокоявах, но филмът стремително се размотаваше към края, виждах отново госпожа Сен на масата да ме гледа лошо или господин Сен да ми казва: „Ако искаш да ми се отблагодариш за доброто…“ И това отново ми напомняше все така остро и пронизително раздялата с Майтреи; трябваше да затворя очи, да се размърдам в леглото, да въздъхна дълбоко, за да прогоня мислите си.

Госпожа Рибейро, след като изчезна за около час, заета с домакинска работа, влезе отново в стаята и ме попита какво искам да пия: чай, уиски или бира. Отказах с толкова уморен жест, че старицата се приближи до леглото ми сериозно загрижена.

— Но ти си болен, Алън — каза тя.

— Не знам какво ми е — преструвах се аз. — В последните месеци съвсем се изтощих, защото не отидох никъде това лято и нещастието

на инженера ме разтърси дълбоко. Искам да напусна Калкута за известно време… Имате ли някоя свободна стая, мисис Рибейро?

Когато хазайката чу за свободна стая, едва не подскочи от радост, покани ме да видя съседната на Харолдовата стая, попита ме защо не оставам още в Бхаванипур, после, като видя, че разпитванията ме уморяват, смени темата, заинтересува се от температурата ми, посъветва ме веднага да напусна Калкута, да замина за две-три седмици някъде на планина (Дарджилинг например или Шилонг, или даже на море, в Гопалпурат-сий, където отец Джъстъс се е излекувал от преумора, защото въздухът е великолепен и в хотела вече не живее почти никой). Слушах я как говори и одобрявах всяка дума само да не ме кара да отвръщам, да разговарям, да мисля. Веднага ми донесе от хола списание „Дъ Стейтсмън“, за да потърся адреси на разни пансиони, и обсъждаше всяка местност, казваше ми кой е бил там и по какъв повод, а аз я слушах и ми се струваше, че сънувам, толкова беше невероятно присъствието ми тук — и даже животът ми, цялото ми тяло, което бях опънал в леглото, цигарите, които пушех, докато *трябваше* да умирам, защото бях отделен от Майтреи. Как може да има такива неща по света — питах се аз, като само чувствах, а не формулирах въпроса, — как е възможно един час след напускането на Бхаванипур да мога да слушам приказките на една старица, която дори не подозира, че има пред себе си корабокрушенец? Всичко ми се струваше нереално, невъзможно и усещах, че ще полудея, ако остана за дълго с такива хора, ако не потъна някъде в усамотение, да забравя, да се забравя. Заминаването ми изглеждаше единственото спасение, поне за известно време. Реших да замина още на другия ден, закъдето и да е.

— Моля ви, телефонирайте на господин Сен, Саут хиляда сто четирийсет и четири — обърнах се аз към госпожа Рибейро, — и му кажете да ми изпрати нещата тук…

Госпожа Рибейро винаги би се почувствала засегната да телефонира на един „цветнокож“, но в този миг беше толкова щастлива, че я чух да разговаря учтиво, навярно с Манту, и да благодари за любезността.

— Отивам да приготвя стаята — каза ми тя.

Радвах се, че отива, че сега нога свободно да въздишам и да плача. Изведнъж ме прониза мисълта, че съм остарял, че косата ми е побеляла от мъка, и скочих, за да се видя в огледалото. Едва се познах. Лицето ми беше бледо, изпито, вежди те — разрошени, сякаш проскубани, не зная каква бръчка се беше вдълбала в ъгъла на устните, която съвсем

ме променяше, придавайки ми вид на човек със силна воля. Учудих се, като открих в лицето си мъжествена решителност и енергичност — качества, които отдавна бях загубил. (Оттогава вече не вярвам на израженията у хората. Струва ми се, че правилата, по които лицата се изменят, нямат нищо общо с истинските душевни преживявания. Може би само очите, единствено те, могат да издадат човека.) Върнах се потиснат в леглото и запалих друга цигара.

Харолд ме посрещна с „ура“. Госпожа Рибейро му беше разяснила с няколко думи целта на посещението ми. Той се опита да ме накара да говоря, но под предлог, че ме боли главата, му казах съвсем накратко защо съм дошъл. Поиска веднага пиене. Каза ми, че всяка температура и всякаква болка минават с уиски. Пих и аз една чаша, но замайването ме накара да почувствам още по-остро отдалечаването от Майтреи. Идваше ми почти да вия. Когато пристигна Кхока, мислех, че ще го прегърна от вълнение. Беше дошъл в доста мръсно *дхоти*[24], с напуканите си крака без сандали, и всички от къщата го гледаха с пренебрежение и отвращение, но той идваше „при мене“, влизаше и излизаше гордо, като носеше нещата ми от камиона и превеждаше хамалите през хола. Горях от нетърпение да ми каже какво става там, в Бхаванипур. Когато платих на шофьора и на хамалите, го повиках в стаята, поисках чай от госпожа Рибейро и отворих нова кутия цигари. Харолд кипеше, че не оставам с него на приказка, но вероятно отгатваше в моето внезапно тръгване от дома на Сен нещо повече от това, което му бях признал, и не се осмели да дойде и да ни прекъсне.

Кхока ми донесе един екземпляр от *„Удхата“*, на който Майтреи беше написала последните си думи: „На моя скъп, на моя скъп! Майтреи, Майтреи“ Само толкова? — натъжих се аз. Кхока ми каза да погледна и в края на книгата. „Сбогом, скъпи мой, не съм казала нищо, което да обвинява тебе. Казах само, че си ме целунал по челото. Трябваше да кажа — тя беше наша майка и знаеше. Алън, приятелю, скъпи мой, сбогом! Майтреи“

Взирах се занемял в почерка й. Кхока пушеше и също до едно време мълча, после неочаквано заговори, сякаш продължаваше някаква своя мисъл.

— … Така че трябваше да се разбере. Много непредпазливи бяхте. Всички ви виждаха, като се целувахте в креслото. Шофьорът казал и на Манту, и на Лилу. Никой нямаше смелост да ви предупреди…

Питах се дали и Кхока знае само колкото другите, или е разбрал повече. Но усетих колко маловажно е сега това и се оставих да ме носят други мисли.

— Чабу се съвзе — заговори отново Кхока. — Щом видя Майтреи припаднала, сякаш се събуди от сън. Попита за тебе. „Къде е *дада*?“ — така питаше всички, държеше се за госпожа Сен, теглеше я за сарито и я питаше. Казах й, че идвам да те видя, и тогава ми даде тази бележка…

На откъснат от училищна тетрадка лист Чабу пишеше на бенгалски с най-калиграфския си почерк: „Обични *дада*̀, ще можеш ли да ми простиш някога? Не знам какво ме накара да кажа: мислех, че не правя нищо лошо, като казвам, защото и вие не правите нищо лошо, като се обичате. Майтреи страда ужасно. Можеш ли да направиш нещо, за да не страда? Къде тогава е вашата любов? Бих искала да умра.“

— Плачеше, когато го пишеше, и ми каза да ти го дам непременно и да й се обадиш по телефона някоя сутрин. Сега вече не е луда, не изглежда луда. Бедната…

Замълча отново за известно време, после неочаквано въздъхна.

— Какво има, Кхока? — попитах го аз.

— Ох, какво да ти говоря за себе си, когато виждам колко страдаш!

Говореше претенциозно, театрално, като си придаваше скръбен израз, за да привлече вниманието ми, но тонът, с който каза тези няколко думи, веднага ме отчужди от него. Може би Кхока отгатна и тази неприязненост, защото промени темата.

— Когато започнах да изнасям нещата от стаята ти, Майтреи дотича долу и започна да ги прегръща и да крещи. Трябваше насила да я приберат. Господин Сен, който е грубиян, я удряше по лицето с юмруци, докато го разкъртвави. Тя припадна в стаята си…

Слушах и плачех, но болката ми не нарастваше. Какво повече можеха да ни сторят, освен да ни разделят? Нима щях да страдам повече, ако ме беше набил или ми беше ударил плесница? Виждах я с окървавено лице, но не нейните рани разкъсваха сърцето ми, а самото й същество, нейното отсъствие.

— … Затвориха я в стаята почти гола, за да не може да слиза в твоята стая. Когато беше припаднала, я заливаха с вода, за да се свести, после, когато дойде на себе си, я биеха, за да каже. Крещеше: „Обичам го, обичам го!“ Само толкова чувах отдолу. „Той не е виновен, какво искате от него?“ Сестра ми каза, че викала: „Какво искате от него?…“

И все пак на мене не ми бяха направили още нищо. По-добре да ми бяха ударили плесница, мислех си аз. Защо господин Сен не събра смелост да ми удари плесница? Защо ми протегна страхливо ръка и ми каза: „*Good-bye*, Алън!“

— Преди да дойдат да я вземат горе, Майтреи ми прошепна: „Ще му се обадя утре по телефона.“ Но може би няма да успее. Господин Сен я държи заключена. Чух да говорят с майка й за женитбата, колкото се може по-бързо.

Вцепених се. Кхока забеляза моя страх и продължи разпалено:

— Ще я женят за един професор от Хугли, и то веднага след като се върнат от Миднапур. Знаеш ли, че искат да отидат в Миднапур?

— Зная — отговорих аз почти безразлично.

— Те са зверове, всички те са зверове — разгорещи се Кхока. — Не ги ли мразиш?

— Защо да ги мразя? Аз им причиних цялото зло. Каква вина могат да имат те? Освен може би, че ме въведоха в къщата си…

— Искаха да те осиновят — разясни ми Кхока.

Усмихнах се. Колко празно, колко излишно ми се струваше всичко това, всички събития, които биха станали, ако аз бях друг, цялото щастие, което бих могъл да имам, ако… Струваше ми се безсмислено да мисля за онова, което би могло да се случи. Бях сам, сам, това бе болката на настоящето. Не можех да проумея нищо друго.

Кхока ме погледна, видя сълзите ми и въздъхна:

— Майка ми е тежко болна и аз нямам пукната пара, нито една рупия да й дам. Мислех си да ти поискам на заем, докато получа хонорара си от Бенгалската филмова компания…

— Колко искаш?

Мълчеше. Аз не се осмелявах да го погледна в очите. Болеше ме от лъжата му, защото знаех, че майка му не е болна и че за нея се грижи един негов зет, търговец в Калигхат.

— Трийсет рупии стигат ли ти? — попитах го аз и без да чакам отговор, написах чек и му го подадох.

Благодари ми смутено и започна да говори пак за Майтреи. Помолих го едва чуто да си върви.

— Кхока, спи ми се, боли ме главата…

* * *

Вечерта, уведомени от Харолд, дойдоха да ме видят момичетата. Пуснаха в хола грамофона, поръчаха уиски и оранжада и демонстрираха пресилена веселост, за да ме утешават. (Харолд им беше казал, че страдам от нервна депресия, преумора или нещо подобно и че преди да замина, трябва „да се забавлявам“, за да забравя.)

— Хей, Алън — каза ми Гърти, — защо си толкова мрачен бе,

момче? Нима твоето момиче не е до тебе?

Настани се на коленете ми, а на мене ми беше толкова отвратителен този допир, че потреперих целият и я помолих да ме остави, защото съм уморен и болен.

— Да не би да си влюбен? — премигваше тя хитро. — Да не те е омагьосала някоя индийка? Някоя гурелива цветнокожа, каквито ти харесват на тебе…

Смееха се с глас всички. Дойде и госпожа Рибейро, която подреждаше стаята ми.

— Оставете момчето на мира. Хайде, Алън, изпий чаша уиски. Да видиш как всичко минава. Очната операция не е нещо толкова сериозно…

— Но какво си мислите вие, мисис Рибейро, че Алън плаче за тази операция? — попита саркастично Гърти. — Той си има нещо друго, по-сериозно, сигурно момичето му е избягало с някой пътуващ музикант…

— Млъкни — сопнах се й, изведнъж разгневен, и станах от стола.

— Ще те помоля да бъдеш по-учтив с мене — отговори ми тя изчервена. — Тук не си при твоите цветнокожи в Бхаванипур.

— Гърти! — викна Клара и хвана ръката й. — Остави бедното момче.

— Всички много го глезите, „бедното момче“ тук, „бедното момче“ там. Хленчи като жена и се утешава със своите мръсни бенгалци. Никакво право няма той да обижда мене, една християнка.

— Но и той е християнин! — застъпи се Клара.

— Ха, така си мислиш ти, че още е християнин — присмя се Гърти. — Какво казваше, Харолд? Ами когато ти говорел той за индуизма и за неговите крави и ругаел нашия Бог Исус Христос? И сега ще ми казваш на мене да мълча…

Харолд беше извънредно объркан, госпожа Рибейро беше обхваната от паника:

— Я се усмирете!

— Аз си тръгвам — казах аз отпаднало и станах.

Гърти ме погледна нацупено.

— Отива да се моли в храма си. Няма да му помогне Господ…

* * *

Прекарах адска нощ. Щом като останах сам (бях се разхождал много по улиците, пушех машинално и се стремях все към туземните квартали, чийто шум, суетня и език ми напомняха дните с Майтреи) и

се съблякох, мъката, която умората беше приспала, отново ме връхлетя, този път без да мога да й се противопоставя. Напразно хапех възглавницата, напразно се удрях, за да не крещя. Повтарях: „Майтреи, Майтреи…“, докато престанах да разбирам това име на момиче; звученето му вече нищо не ми напомняше и оставах замаян с лице между възглавниците, без да знам какво се е случило с мене, какво се е скъсало вътре в мене, какво става. Мислите ми скачаха от едно нещо на друго, без никаква връзка, виждах отново Тамлук Садия и други безбройни места, които познавах, без да разбирам нищо. Само ме беше страх да мисля за всичко, което можеше да възкреси лицето на Майтреи от вечерта на раздялата или гласа на господин Сен, който ми казва: „*Good-bye*, Алън!“; или погледа на госпожа Сен и нейното настойчиво „Вземи си чая!…“ Сгърчвах се всеки път, щом тези сцени се опитваха да се върнат отново в паметта ми. Чувах как Харолд хърка в съседната стая, чувах от време на време часовника на протестантската църква да бие в нощта. За да се успокоя, мислех за смъртта. Да се удавя в Ганг, та Сен да разбере колко искрено обичах Майтреи. На другия ден вестниците биха писали за този млад европеец, самоубил се без причина, намерен в покрайнините на града от лодкарите, които се прибирали вечерта. Майтреи би припаднала, като научи, госпожа Сен би се разкайвала, защото и тя тогава би разбрала колко искрено и всеотдайно съм обичал Майтреи. Мисълта за смъртта беше единственото ми успокоение. Премислях с наслада всеки епизод, всеки жест: как пиша писмо на господин Сен, отправям се към моста и плача — ей така, само няколко сълзи, после от перилата гледам надолу как текат жълтите тинести води, завива ми се свят и — край… И пак завъртвах филмовата лента отначало. Така съм заспал призори.

Събуди ме Харолд, за да ми каже, че ме търсят по телефона. Втурнах се като луд в хола само по пижама. Веднага познах гласа на Майтреи, който поглъщах закопнял, макар че ме беше страх да й говоря, за да не ме чуе Харолд или някой от пансионерите на госпожа Рибейро. Казваше ми нещо, което по-скоро отгатвах, защото говореше тихо, навярно за да не събуди другите, и постоянно я давеха сълзи. Гласът й като че ли идваше от затвор, от заключена килия, толкова сърцераздирателен беше и копнееше за свобода.

— Алън, каквото и да се случи… Бъди мъж и върви напред, не се обезкуражавай… Не мога вече, Алън, извини ме… вече не мога. Бих искала да ти кажа…

Изведнъж гласът замлъкна. Беше дошъл някой, навярно госпожа

Сен. Аз виках напразно:

— Ало! Ало! — Никой не ми отговори.

Върнах се в стаята съкрушен до смърт. Бих искал да избягам, стените ме задушаваха, измъчваха ме моите вещи, плетеното кресло, в което толкова пъти беше сядала Майтреи. Всяка вещ събуждаше в паметта ми някоя сцена, някоя дума и не бях в състояние да се опомня, най-сетне да туря край на безкрайно мъчителните спомени, които бяха убили човека в мене само за един ден.

— Как е инженерът, Алън, направили ли са му операцията? — попита Харолд.

— Още не — отговорих аз пътем. — Може да го оперират днес.

— Горкият човек…

Тръшнах се в леглото и отново запуших. Бях почти неподвижен, само ръцете ми трепереха, иначе лицето ми се беше вкаменило, не можех дори да плача и стоях така под вентилатора, не знаех какво да правя, какво ще се случи.

Около десет часа пред къщата спря куриер с велосипед, който попита за мене. Госпожа Рибейро ми донесе един плик. Човекът не чакаше за отговор. Пишеше ми Сен.

„*Господине,*

Сега разбирам, че нямаш нито уважение, нито чест. Мислех те само за луд, но виждам, че действаш като змия в тревата, на която, ако не й смажеш главата, когато трябва, се обръща и те ухапва. Няма и 24 часа, откакто даде думата си, че няма да се опитваш да общуваш с нито един член от семейството ми, а я потъпкваш подло, като караш да страда бедното дете, върху което — за нещастие — имаш някакво влияние. Ако опиташ още веднъж подобно нещо, ще направя всичко, което е по силите ми, за да бъдеш изгонен от държавата. Надявах се, че ще проявиш здравомислие и ще напуснеш града. Наредих днес по телефона да те уволнят. Единственото нещо, което ти остава да направиш, е да си вземеш заплатата и веднага да заминеш. Неблагодарността ти трябва да има граници.

Нарендра Сен“

Четях писмото изумен. Не защото ме беше уволнил, аз самият бях решил да напусна, тъй като не бих могъл още веднъж да се срещна очи в очи със Сен след всичко, което ми беше казал Кхока. Бях изумен, защото разбрах, че Майтреи ще прави все повече подобни грешки, от които ще страда постоянно, а нейните страдания удесеторяваха моите, защото знаех, че не мога с нищо да й помогна и напразно ще се измъчвам отдалече. Прибрах плика и тръгнах, като си взех само

шлема.

— Ще се върнеш ли за обяд, Алън? — попита госпожа Рибейро.

— Разбира се.

— Приготвила съм ти любимите ти ястия, каза ми ги Харолд, ще видиш… И недей да мислиш повече…

Усмихнах се и излязох замаян, без цел. Мислех си, че е добре да изтегля пари от банката, ако наистина трябва да напусна града след ден или два. Но не го напусках заради нареждането на Сен, не ме стряскаха неговите заплахи. Заминавах, защото знаех много добре, че само така бих могъл някак да помогна на Майтреи, че само така тя може да ме забрави. Мислех като юноша. Стигнах до банката пеша, макар че разстоянието от Ройд Лейн до Клайв Стрийт е доста голямо. След като си надиплих добре банкнотите в портмонето и си разпределих дребните пари из всички джобове, тръгнах нагоре към гарата. Когато минах моста, се наведох да погледна Ганг, мръсен и задръстен с лодки, и мисълта за самоубийство ми се разкри изведнъж с цялата си подлост и смехотворност. На гарата се спрях да изпия чаша лимонада. Беше станало дванайсет часа. Излязох и поех вдясно по околовръстното шосе, което води към околните села и минава през Белур. Когато навлязох в сенчестото шосе, се почувствах по-силен, по-спокоен и поех настървено по пътя. Изобщо не спирах дори и да запуша, а вървях непрекъснато с големи, решителни крачки. По шосето минаваха колите, които вървят по маршрути гарата — Хугли, и почти всички спираха до мене, защото им се виждаше чудно един европеец да ходи пеша по извънградски път. Спрях само при една бедна барака, където старица продаваше лимонада, пан и чушки, спрях да пия нещо студено. Тази среща сякаш ме утеши, защото говорих на старицата на бенгалски, не на хинди, както би следвало, и езикът на Майтреи беше истински балсам за мене.

Пристигнах около два и половина в Белур манастир, след като ме валя дъжд в продължение на два километра и ме измокри до кости; стигнах опръскан с кал и с блуждаещ поглед, който изплаши Свами Мадхвананда, един отшелник, когото познавах отпреди, когато идвах тук с колата на инженера. Отидох на брега на Ганг да се поизсуша и както се бях тръшнал там на тревата, с лице към слънцето, пред очите ми изникнаха всички наши разходки с Майтреи, виждах се отново щастлив и безгрижен. Не можах да се удържа и понеже не можех да плача, извадих бележника си от джоба и започнах да пиша, само за себе си. (Днес чета отново бележките, написани с кръв, и ми изглеждат толкова студени, толкова незначителни. Например: „Защо отмина

всичко? Една огромна пустота в мене. Нищо вече няма значение. Когато чуя бенгалска песен горе в манастира, ми идва да заплача: «Майтреи, Майтреи, Майтреи!» Никога вече няма да я видя…“ Колко неспособни сме да предадем дори в момента същината на преголяма радост или болка. Достигнах до убеждението, че само паметта, само разстоянието може да им придаде живот. Дневникът е сух и незначителен.)

Свами се опита да научи какво става с мене, но когато му казах, че съм дошъл пеша от Калкута и че не съм ял, защото нищо не мога да ям, се изплаши и ме помоли да си тръгна веднага, да не би да се разболея, да ме разтресе маларията (знаеше, че страдах преди една година от малария) и разни други неща. Държеше заповеднически тон и навярно ме презираше много, като ме виждаше обхванат от страст и мъка. Тези индийски отшелници никога не могат да те утешат, защото им се струва недостойна за утешение поробената от болка душа и техният идеал за неумолима безучастност няма нищо общо с човешкото страдание, с мизериите на съществуването. Живеят някак съвсем като богове тези хора, чийто идеал е върховната невъзмутимост.

Впрочем, тъй като аз не бях дошъл в манастира за утешение, а само защото бих могъл да видя отново моята Майтреи, онази от спомените, истинската, думите на Свами не ме засегнаха особено, само ме накараха да се чувствам по-самотен. Тръгнах, благодарих за плодовете и сладкишите, които ми беше донесъл един калугер. Не поех обаче по обратния път, а потеглих по-нататък по същото шосе, към Ранагхат. Стигам в Бали почти по залез-слънце. Търся и тук река Ганг, гледам я дълго и пуша бавно, гледам я как тече ленива и пълноводна към нашия град. Седя на камък, заобиколен от няколко деца, които в началото ми викат на изкълчен английски „бяла маймуна“; после, като виждат, че не се сърдя, а ги гледам замислен със сълзи в очите, се приближават до мене смутени — започвам да говоря с тях на бенгалски и да им раздавам дребни монети. Придружават ме тържествено до края на селото. Малко хладна след дъжда, но ясна и подканваща към път вечер. Скоро оставам сам на шосето. Минават понякога коли за Калкута с големи запалени фарове. Някой и друг забързан човек. Чудя се колко рано си лягат хората в Индия!… Спомням си тогава Бхаванипур и като че ли гореща вълна се качва в гърлото ми. Усилвам крачка. Спирам се само пред едно магазинче да си купя цигари „Сизърс“ — единствените, които намирам. Светеше карбидна лампа и няколко пътници си почиваха, като пушеха „Сизърс“ и вдишваха дима

бавно, спокойно. Всички ме погледнаха с учудване, а един даже излезе на шосето да ме види как тръгвам по-нататък, сам, в мрака пред мен.

Не зная до колко часа съм вървял и през какво село съм минал. Нито ми се спеше, нито се чувствах уморен, а този вървеж в мрака започваше даже да ми харесва, да приспива донякъде мислите ми и малко да ме ласкае, защото мислех, че правя това от преголяма мъка, правя го за Майтреи. Намерих по пътя, на няколко метра от канавката, покрита чешма и спрях да си почина. Заспал съм неусетно с глава, подпряна на шлема, направо върху плочите. Все същите сънища с Майтреи, които ме будеха от време на време и ме караха да треперя от студ и самота. Дойдоха хора на чешмата и шумът ме събуди. (Чудно нещо, въпреки цялата си мъка съзнавах, че нося у себе си петстотин рупии, и щом се приближеха хора, инстинктивно попипвах портфейла си.) Всички ме гледаха учудени, нито един не се осмели да ме заговори, тъй като, макар дрехите ми да бяха опръскани с кал и платнените ми обувки — разкривени, се виждаше все пак, че съм *сахиб*, и то бял *сахиб*.

Наплисках лицето си и тръгнах по-нататък, този път по-бързо и по-съсредоточено, защото шосето ставаше по-многолюдно сега, на зазоряване. Гледах повече земята. Спирах се само когато измежду палмите или на някой завой по шосето можех да зърна реката. Не зная каква утеха ми даваше Ганг, за който знаех, че се отправя натам, откъдето бях дошъл, към града на Майтреи. Почти не се сещах вече за извора на мъките си. Не се питах какво ще каже Харолд или госпожа Рибейро. Радвах се единствено, че може да дойде Кхока, и като научи, че съм излязъл преди ден и не съм се върнал, ще каже това на инженера. Бих искал Сен да повярва, че съм мъртъв, да размисли малко върху това, което беше направил.

Този ден ядох в един хан близо до Ранагхат. Ядох ориз с *къри* и варена риба, ядох с ръка като индиец, за изненада и радост на другите сътрапезници, които впрочем ме бяха чули да говоря на елегантен бенгалски. Само видът ми ги караше да се замислят. Досещах се, че имам разкривено лице с покарала брада, със сплескана от съня коса, мръсни дрехи и черни ръце.

Започнах да се забравям, да забравям за себе си и това ме тласкаше още повече напред по пътя. Вървях до залез-слънце, без да мина покрай други села, натъквах се само на волски коли и на някой раздрънкан камион. Беше страшна жега през онзи ден и се спирах на всяка чешма да пия и да си наплискам лицето. Легнах си едновременно с изгряването на звездите до едно огромно мангово дърво, израснало

само край изоставен рибарник. Дълго ме мъчиха комарите, но в края на краищата умората ме надви и се събудих едва късно през деня с изтощено тяло, почти без да разбирам къде съм… Навярно съм сънувал нещо ужасно, защото се събудих потен и треперещ. Поех почти бегом по шосето напред. Беше ден на безпаметно скитане, от който не си спомням нищо, с изключение на факта, че питах като насън един каруцар къде се намирам и как мога да стигна до гара. Упъти ме към една железопътна спирка близо до Бърдван, която намерих по мръкнало. Първият влак идваше чак на разсъмване и не спираше тук. Трябваше да се кача в пътнически влак около полунощ във вагон от III класа (защото не смеех да вляза в друго купе), с който пристигнах в Бърдван.

Отначало ме ослепяваха и плашеха електрическите фенери по спирките. Бях като болен, събуден при тревога, почти замаян, не знаех на кое гише да отида да си купя билет за *интерклас* (този път ме беше срам да се блъскам със старци и дрипльовци пред гишето за трета класа, срамувах се не от себе си, а от няколкото евроазийци и англичани на перона, които гледаха дрехите ми много подозрително). Чаках прегърбен и настръхнал бързия влак от Лакнау, като пиех чай и се опитвах да възстановя бягството си от началото му. Имаше бели петна от часове, от нощи и тези дупки в паметта ми ме занимаваха натрапчиво. „Дали не съм полудял?“ — питах се аз. Заповядвах си да не мисля за нищо. „Всичко ще мине, всичко минава“ — си казвах. (Оттогава научих този припев, който стана по-късно истински лайтмотив в живота ми.)

В Хаура бях отново развълнуван, сякаш все очаквах да срещна някого от Бхаванипур. (Спомням си, че ставаше дума за пътуване до Миднапур, и макар това да ме измъчваше достатъчно, защото ме отдалечаваше още повече от Майтреи, все пак в него имаше и някаква утеха, защото вече не се намирах в един и същи град със Сен и не рискувах да го срещна.) Колата ме закара вкъщи точно в момента, когато полицията от Парк Стрийт започваше разследване за моето издирване. Госпожа Рибейро едва не припадна, като ме видя да слизам от таксито със счупен шлем, небръснат от четири дни, с мръсни дрехи.

— Къде беше, за бога, къде беше? Постоянно телефонираха от Саут хиляда сто четирийсет и четири за тебе и онова момче, мистър Чатарджи, Кхока, както му казват там, идваше постоянно да те търси… Господи, господи…

Оставих я да говори и отидох да се измия. Банята беше единственото нещо, което исках сега. Харолд телефонира от

канцеларията си да пита дали има някакви вести и когато госпожа Рибейро му казала, че съм си дошъл и как съм си дошъл, момчето взело кола, за да ме види по-бързо.

— Браво бе! Браво бе! — стискаше той, без да иска, ръцете ми. Това вълнение ми подейства добре и го потупах по рамото.

Опита се да ме утешава:

— Нищо, нищо, старче. Ще мине и това. Но какво става с тебе? Къде беше досега?

— Разхождах се. Нищо важно, просто разходка.

Усмихвах се.

— Ти какво правиш?

— Вчера идваха разтревожени момичетата. Искахме да организираме нещо в „Чайна-таун“, от радост, че си се отървал от лапите на идолопоклонството. Леле! Какво става с тебе? Идва оня черният да те търси. Стори ми се, че малко се поразсърди. Писна ми от него и му казах да се маха. „Сега пак е християнин“ — така му казах…

Кхока ми телефонира веднага следобед от една книжарница на Асутош Мукарджи Роуд, където имаше приятели. Каза ми набързо, че са станали важни събития и че трябва непременно да мине да ме види. Помолих го да вземе кола. Чаках го на верандата.

— Къде беше? — попита ме той.

— После ще ти кажа — отговорих малко сопнато. — Разкажи ми какво ново…

Извънредно много нови неща. Искали да омъжат Майтреи, но тя крещяла, че ще признае на мъжа си в брачната нощ, че е спала с мене, и ще компрометира цялото семейство, защото ще я изгонят със скандал и целият град ще разбере за нейния позор. Инженерът, като я чул, така я ударил веднъж по лицето, че паднала на земята, цялата в кръв. Но той получил веднага криза и бил закаран в болница. Вече съвсем не виждал. Ще го оперират до ден-два, ако се успокои. Но той е толкова развълнуван, че и лекарите се страхуват. Майтреи я затворили в една стая, след като госпожа Сен извикала шофьора да я бие с пръчка в нейно присъствие, докато изпаднала в безсъзнание. Тя искала и Кхока да направи това, но той избягал. Чабу се опитала да се самоубие с креолин. И тя сега е в болница. Майтреи ми беше изпратила плик, в който едва е имала време да сложи клонче цъфнал олеандър, а на едно от листата релефно беше написала с остър молив: „Алън, последен подарък от мене.“ Молеше ме да не тръгвам до пет дни. Не знаела нищо за бягството ми и по-добре, че не знаела. Би решила, че съм се самоубил, и кой знае каква глупост можела да направи.

Слушам го като в просъница, опитвам се да се убедя във важността и последиците от вестите, донесени от Кхока, но не разбирам почти нищо освен факта, че Майтреи страда още повече и че е затворена. Кхока ми иска няколко реда за Майтреи, но си спомням обещанието, дадено на Сен, и му отказвам.

— Какъв смисъл има? — казвам му тъжно. — Какъв смисъл има сега? Нека ме забрави. Трябва да ме забрави, за три или пет години, докато стане отново моя…

Изведнъж разбирам, че бълнувам. Започвам да плача глупаво, после чувствам, че всичко около мене се върти, и му казвам:

— Ако можех да я обичам, само ако можех. Но не я обичам.

Кхока ме гледа озъбен.

— Бих искал да я обичам — крещя аз, — бих искал да съм в състояние да я обичам…

Идва учудена госпожа Рибейро И ме пита какво ми е.

— Бих искал да обичам Майтреи — й казвам аз през сълзи. — Защо не мога да я обичам? Какво й направих аз? Какво искат те от мене? Какво искате вие от мене?…

* * *

После си спомням за едно сутрешно обаждане на Майтреи.

— Сбогом, Алън, сбогом, скъпи мой. Ще се срещнем отново, мили, в отвъдния живот. Ще ме познаеш ли тогава? Ще ме очакваш ли? Очаквай ме, Алън, не ме забравяй. Аз те очаквам. Друг няма да се докосне до мен…

Аз можах да й кажа само: „Майтреи, Майтреи…“

Заминах на седмия ден от раздялата ми с Бхаванипур. Заминах си, след като последните две нощи прекарах скрит пред къщата им и чаках за светлина в стаята на Майтреи. През цялото време тя остана тъмна.

Чабу умря същия ден.

XIV

Месеците, които прекарах в Хималаите, в една хижа между Алмора и Раникхет, са прекалено тъжни и спокойни, за да мога да ги представя като неестествено продължение на любовта и раздялата ми с Майтреи.

Аз пристигнах тук, след като бях избягал последователно от Делхи, Шимла, Наини-Тал, където срещах прекалено много хора и най-вече — прекалено много бели. Страхувах се от хората, защото трябваше да отговарям на поздравите им, да говоря маловажни неща, да си губя времето; не можех да остана толкова сам, колкото исках. Сега самотата ми беше и утеха, и храна. Малко наши съвременници, предполагам, познават по-сурово и по-безнадеждно уединение от моето. От октомври до февруари виждах само един човек — пазача на хижата. Само той можеше да влиза в моята стая от дърво, само с него говорех веднъж или два пъти дневно, когато ми носеше храна или сменяше каната ми с вода. Прекарвах цялото време в гората, понеже в околностите на Алмора са най-хубавите борови гори в Хималаите. Кръстосвах ги надлъж и шир, като пред вътрешните ми хоризонти се явяваше все същата въображаема любов с Майтреи, представях си най-различни случки, една от друга по-фантастични, до които ние двамата достигахме щастливи — срещаме се в несмущавана от никого самота или в мъртвата крепост Фатехпур-Сикри, или в някоя изоставена колиба в джунглата.

По цял ден се отдавах на все същата фантастична мечта, която изолираше Майтреи и мене от останалите хора. Отдавна забравени факти си възвръщаха жизнеността и моето въображение ги допълваше, задълбочаваше и свързваше помежду им. Пренебрегнати навремето подробности сега променяха цялото ми вътрешно полезрение. Където и да отидех, все нея срещах — сред борове и брези, по скали и пътища. Толкова много живеех с тази чудна приказка, че всеки зов отвън ме плашеше, караше ме да страдам почти физически. Знаех, че Майтреи там, в килията си в Бхаванипур, не по-малко мисли за мене, за нашия съвместен живот. И това сливане във въображенията ни свързваше сякаш над събитията, свързваше ни напук на раздялата и смъртта.

Когато имаше луна, минавах през гората по потока в долината и оставах дълго на една скала, като гледах водата и виках: „Майтреи! Майтреи!“, докато се уморях и започнех да чувам гласа си все по-тих,

почти като шепот. Тогава се връщах вкъщи по същия път с неописуем покой в душата, тъй като ми се струваше, че Майтреи е чула моя зов, че думите ми са били отнесени от водата и вятъра до нея. Не зная дали живеех реално, или не месеци наред в пълно уединение, но това беше единствената ми възможност да оцелея. Отдавна вече не бях якият и оптимистично настроен младеж, който знае какво иска и какво може, европеец, влюбен в техниката и пионерството, който някога пристигна в Индия, за да я цивилизова. Всичко ми изглеждаше напразно, без смисъл. Всичко с изключение на онези няколко месеца на любов и нещастие. Защото не страдах само от раздялата си с Майтреи, страдах и поради престъплението, извършено към моя благодетел, към една неповторима майка, към живота на мъничката Чабу, която без съмнение аз тласнах към смъртта. Всички тези истини не ми позволяваха свободно да дишам. Трябваше да ги приспивам, да ги упоявам чрез все по-завладяваща мечта, в която не съществува нито смърт, нито вина, нито раздяла.

Препрочитах постоянно дневника, но никога нямах смелост да се приближа до 18 септември. Впрочем този ден беше някак си погребан в мене. В един дебел плик запечатах няколко бележки от Майтреи, писмата на инженера, бележката от Чабу, клончето олеандър, един фуркет, няколко листчета, изписани от ръката на Майтреи (много от тях от времето на уроците по френски) — с една дума, всички следи от онзи последен епизод на младостта ми. (Отворих плика тези дни, когато пишех последните глави. Колко обезсърчаващи неща бих могъл да кажа за реликвите и спомените!…) Харесваше ми особено да препрочитам записките за ранния етап на моята любов — да се подигравам с наивността си, с надменността си в чувствата, която ме беше оставила да живея толкова време с илюзии.

Не получавах и не пишех писма. Веднъж или два пъти в месеца пазачът на хижата отиваше до Наини-Тал за някои продукти, които не можеше да намери в селата в долината, и тогава аз изпращах няколко реда до банката за пари или телеграма на Харолд — да знае, че все още съм жив. Малко преди Коледа ми се случи изненадващо събитие, което ми разкри колко много все още съм свързан с миналото си и колко опасно би било връщането в Калкута. Кхока попитал в банката, научил адреса ми в Наини-Тал (до поискване) и ми писал. Когато видях името си на плика, донесен от пазача, не ми се вярваше, че това е писмо за мене. Струваше ми се, че онзи Алън отдавна вече не съществува, че съм го загубил някъде по пътя. Пуснах резето на вратата и прочетох писмото на Кхока — тръпнещ, сякаш изведнъж се бях изправил пред

Сен, Майтреи или госпожа Сен. Пишеше ми, че семейството е прекарало един месец в Миднапур, откъдето самата Майтреи ми изпращаше няколко реда, написани на късчета вестници и гарови афиши, заедно със скромни полски цветя, набрани навярно по време на нейните разходки под наблюдение в покрайнините на селото. Разбрах, че Майтреи е страдала прекалено много, за да може да пази още моя човешки, реален, физически образ. Тя си беше създала сега друг Алън, цяла митология, прекрасна и недосегаема, която непрекъснато подхранваше, за да я извиси още по-нагоре, изцяло в ireалното. Пишеше ми: „Как бих могла да загубя тебе, когато ти си моето слънце, когато твоите лъчи ме топлят по този селски път? Как да забравя слънцето?“ На друго листче ме наричаше „слънце, въздух, цветя“. „Не те ли целувам аз сега, заедно с букета, който притискам към гърдите си?“ Или: „Нощем ти идваш при мене, както аз идвах някога в нашата любовна стая в Бхаванипур. Но аз идвах като жена, защото ти ме беше направил жена, докато ти идваш сега като бог от злато и скъпоценни камъни и те обожавам, защото ти си повече от любовта ми, ти си моето слънце, моя живот!“

Помислих си тогава колко странно е нейното оттегляне в митологията, колко мъчителна е за мене непрекъснатата абстрактизация, превръщането ми от човек в бог, от любовник в слънце. Аз бях открил мечтата, но мечта, в която срещах същата Майтреи от Бхаванипур и я прегръщах все така по мъжки. Моята мечта, колкото и фантастична да беше, продължаваше живота ни заедно, продължаваше същата любов, като я правеше съвършена и я осъществяваше, а нейната митология отдавна ме беше превърнала във въображение, в идея и аз не откривах себе си, както бих искал — с недостатъците и страстите си, — в нейното „слънце“, в нейните „цветя“.

Четях писмото със свито сърце. Защо Майтреи се отдалечаваше от мене? Защо настояваше да я забравя, за да я срещна в един бъдещ живот? Какво ме интересува мене бъдещият живот и всичките й богове?…

Копнеех за конкретното, за истинския живот, за присъствие. Аз страдах определено от физическия спомен за нея, от живото, от непосредственото и незаменимото в нейното същество. И тази Майтреи от душа и плът желаех, нея срещах на филмовата лента на моите всекидневни мечтания. В никакъв случай не исках да изчезна от нейната любов, да бъда подменен от някаква идея, от един мит. Не исках да се утешавам с вечна и небесна любов, моята любов изискваше

осъществяване, живот на земята, не двойка ангели…

Кхока ми съобщаваше и други новини: операцията на инженера не била особено успешна и отпуската му била продължена с още шест месеца. Госпожа Сен побеляла, лицето й сега станало като на светица. Майтреи странно отслабнала и отхвърляла упорито всяко предложение за женитба. Откакто се е върнала от Миднапур, питала постоянно за мене по телефона в Ройд Лейн и мислела, че я лъжат, че аз съм отново в Калкута, но не искам да я видя. Веднъж той, Кхока, ходил при хазайката ми и госпожа Рибейро се оплакала, че не знае нищо за мене, че ставало дума да замина за две-три седмици и ето вече три месеца не давам никакъв признак за живот освен телеграмите до Харолд. Инженерът изгонил от къщи Манту, защото се държал нахално с госпожа Сен, а сега клетото момче я кара много лошо, тъй като трябва да плати дълговете си, направени за сватбата, и живее разделен с Лилу — тя при родителите си, а той в студентско общежитие, където яде само хляб и чай, за да изплати по-бързо дълговете и да може да бъде отново заедно с Лилу.

Кхока завършваше писмото с въпрос кога мисля да се върна и ме умоляваше да не провалям кариерата си, нито да погубвам младостта си заради един обикновен любовен епизод. Всички хора трябва да минат през такива изпитания. И трябва да излязат по-укрепнали, по-силни, не да се оттеглят вдън гори. „Това не е решение“ — завършваше Кхока. И така, кога се връщам?

Това се питах и аз. Не можех да приема мисълта за нов живот в Калкута. Впрочем дори не знаех какво мога да правя там, защото работа вече нямах, препоръчителни писма не бях получил; да отида в кантората, за да ги поискам, беше свръх силите ми. Имах достатъчно спестени пари, за да мога да живея в уединение още около година. Но след това? Ще трябва да започна отначало, ще замина далече, Ява например, и там ще имам смелост да започна нов живот… Тези мисли обаче бяха просто мисли. Защото не можех да се представя отделен от Индия и не можех да си представя, че започвам отново работа. Всяка дейност, всяка амбиция, всяка цел ми изглеждаше толкова безсмислена, че само споменът за тях ме натъжаваше до смърт. Стоях на верандата на хижата, когато нямаше други посетители, гледах боровите гори и се питах: Нима може да има нещо по-добро? Нима може нещо друго да има по-голямо значение от тази гора, която никой не пита защо расте и за кого разкрива небивалата си хубост? Бих искал да бъда отсечен дънер, да плувам бавно, ведро, опиянен от водите на Ганг. Да не чувствам нищо, да не си спомням вече за нищо. Нима не

може да бъде смисъл на съществуването превръщането в минерал, в кристал например? Да бъдеш кристал, да живееш като кристал и да разсейваш светлината…

Тогава през главата ми минаваха множество глупави въпроси, без връзка с философията. Не бях си взел никаква книга и мислех наслуки — всичко, което ми харесваше, всичко, което ме успокояваше. В постоянно мълчание разговарях много с хора, които си измислях сам, всички подобни на мене, но много по-дълбоки, по-свободни. Копнеех за свобода, мисля, както никога не е копнеел затворник. Чувствах се отвсякъде обвързан. Имах забранени зони в ума си — например зоната преди и след 18 септември…

* * *

В началото на февруари пристигна посред нощ една непозната, която събуди пазача и поиска стая, но на толкова неразбираем език, че човекът дойде при мене, за да му помогна. Излязох с онази подплатена с кожа хималайска пелерина, която ми придава вид на монголски планинец. На шезлонг на верандата се беше тръшнала изнемощяла жена, от която в началото се виждаше само русата коса и доста едричките ръце, с които загръщаше плътно около себе си един жалък тренчкот. Знаеше само няколко думи на хинди и лицето й светна от радост, когато ме видя. Дишаше развълнувано. В двора — един момчурляк с багаж. Бяха дошли пеша от Раникхет, губили много пъти пътеката и трябвало да минат през потока, за да се изкачат на хижата. Разказваше ми всичко това възбудено, защото, както разбрах, беше имала някакво неприятно приключение в Раникхет и беше тръгнала след настъпването на вечерта. Казваше се Женя Исак, беше от Кейптаун, Южна Африка, и се намираше от няколко месеца в Индия, обикаляше Хималаите и търсеше манастир, който да я приеме. Отначало ми направи впечатление на студена, здравомислеща жена, екзалтирана повече от разочарование, отколкото от жажда за друга истина.

Когато пазачът запали големия фенер, я видях по-отблизо. Доста млада, безизразна, с кръгло лице, сини очи, с глас на момиче, който контрастираше с добре сложеното, високо, силно тяло, с яки ръце и широк гръден кош. Беше облечена странно, в пътнически колониален костюм, приспособен много куриозно за път из планината. Беше толкова замръзнала, че пазачът трябваше да прави чай след чай, а тя го пиеше ненаситно, като говореше непрекъснато, питаше и подпитваше. Тази ненавременна посетителка донякъде ми досаждаше, но се

успокоих, като научих, че най-късно след два дни заминава за Майкхали с намерение да стигне до Бхадринатх. До Бхадринатх има път поне трийсет дни. Усмихнах се, като я слушах, защото върховете сега бяха съвсем замръзнали, пътеките покрити със сняг; и после пътят до Бхадринатх не минава през Майкхали, а през Хардвар. Дадох й всички пояснения и я посъветвах да отиде в Котвара, откъдето можеше да вземе влака за Хардвар. Попита ме, дали отивам някъде, дали ще остана дълго тук. Противен ми е всеки опит да се проникне в душата ми, да се опознае настоящето ми, да се отгатне миналото ми. Отговорих кратко и грубо, че не зная какво ще правя, но засега ще остана тук, защото това е малко посещавана от пътници хижа и въздухът на боровите гори ми действа чудесно…

На другия ден тръгнах в зори — както винаги. Обиколих планината, окъпах се под скалата, ядох медени пити и се върнах през нощта. Пазачът ми каза, че *мем-сахиб* е болна и че е питала за мене. Как ли е отгатнал той това? — засмивам се наум, като си мисля за рехавия хинди, който Женя Исак знаеше. Чукам на вратата и ми отговаря променен от треската глас. Това ме разстрои малко, защото мисълта, че трябва да стоя постоянно край някаква болна жена, и то бяла, ми беше непоносима. Намерих я с температура, тресеше я, но бе доста бодра. Помоли ме да й напиша на хинди някои основни думи и да й приготвя чаша какао, защото пазачът не умее. Съвсем не я вълнуваше фактът, че е болна тук, в недрата на планината, сама, че не знае езика и няма надежда да получи помощ. Каза ми, че има треска от около три седмици, че лежала тежко болна в къщата на някакъв бутанец близо до Алмора, но че не я е страх. Попитах я просто така, случайно, какво я е накарало да дойде в Индия и тя леко се изчерви, после неочаквано каза:

— Искам да постигна абсолютното!…

Изведнъж ме напуши смях: Чувството ми за хумор, което моментално се съживи при отговора на непознатата, ме натъжи и ме обезпокои. Мислех, че никакво чувство, че нищо смешно не може вече да ми направи впечатление. Мислех, че съм станал безчувствен и пропорциите или отсенките вече не могат да привлекат вниманието ми; минавах край тях, както се минава край камък. Но сериозността на Женя, когато каза „абсолютното“, отвори изведнъж очите ми за един свят на фарс и безсмислие, на измама и сън, на смешно и трагично. Светът, в който и аз живея толкова време…

С много усилия успях да променя разговора, като я попитах какво мисли за Ганди и за индийското национално движение. Така правя

винаги когато искам да запазя дистанция от някой човек. Женя ми признава, че макар и да е английска поданица, тя е от семейство на финландски евреи, преселили се в края на миналия век в Южна Африка, че не може да понася лицемерието на белите, че е дошла тук с решението да забрави всичко, да влезе в някой *ашрам*, да търси истината, живота, безсмъртието. Слушам я безизразно, слушам всички суеверия за факирска и мистична Индия, всички нелепости от книгите на Рамачарака, цялата псевдокултура, която се разпространяваше из англосаксонските градове. Чувствам, че е била дълго сама, че би искала да ми каже всичко, доволна, че е намерила човек да я слуша и „да я разбере“. Не престава с изповедите си — казва ми изведнъж, че има още четири сестри, че тя е челистка в градския оркестър на Кейптаун, че е изнасяла концерти в Йоханесбург, че получавала 40 лири стерлинги на месец, но не се разбирала със семейството си („буржоа, които искали да я оженят!“) и тогава се оттеглила в една ферма в околностите, където се връщала всяка нощ след концерт с една *миникола*, която си купила сама със собствени спестявания.

Би продължила с изповедта, ако не бях се извинил, че е прекалено късно и не мога да остана повече в нейната стая, и след като я попитах дали иска още нещо, се оттеглих, като й стиснах много сдържано ръка и й пожелах бързо оздравяване.

Тази нощ мислех дълго за илюзията на „абсолютното“, което клетата музикантка търси, и почувствах огромно състрадание, като размислих, че е зарязала дома и свободата си в цивилизования свят само защото е прочела книгите на онзи английски комедиант с псевдоним Рамачарака. (Научих по-късно, че самият прочит на тези книги — „които са й разкрили друг свят, отвъд чувствата“, е бил пълен с перипетии и загадки. Веднъж сънувала името на книжарница, която не познавала. Точно на другия ден нейният автомобил катастрофирал на една от слабо оживените улици и когато вдигнала очи, видяла, че се намира пред книжарницата от съня си! Влязла и намерила на един рафт множество книги по теософия, окултизъм и йогизъм, но купила само книгите на Рамачарака, чрез които „Индия й се открила“.)

Два дни не можех да правя дългите си разходки, не можех да мечтая и да размишлявам, както правех вече толкова месеци, защото Женя беше още болна и имаше нужда от мене почти всекичасно. И тя почувства в края на краищата, че доста ме отегчава, но беше толкова самотна и толкова нещастна, че пренебрегваше гордостта си и пращаше постоянно да ме викат под измислени предлози. В онези съвместно прекарани часове тя продължи с признанията, сякаш бе

свръх възможностите й да общува духовно с мене, преди да ми разкаже целия си живот и да ми разкрие всичките тайни на душата си — душа, за която тя претендираше, че е различна от тези на съвременниците ни, но като всеки човек живееше с неудовлетворението и илюзиите на мадам Бовари и се подхранваше с максималистични идеи и истини с главна буква. Женя ми разкри така цялото си отвращение от света, от обществото, от семейството и от любовта, безкрайните си страдания, докато отново намерила свободата и се отрекла от всичко. Само раздялата с музиката, с изкуството била по-тежка. За любовта имаше твърде първобитно мнение, за да размишлява за нея. Никога не се беше влюбвала, а онзи, когото мислела по едно време, че обича, се сгодил за друга. Тогава разбрала, че само й се е сторило, че обича. Много искала да опознае напълно любовта, преди да се откаже от този ефимерен живот, за да търси абсолютното. Та две седмици преди да напусне Африка се отдала на един приятел, симпатичен немец, превъзходен танцьор, който някога я ухажвал и който не могъл да повярва, когато му казала, че е девствена. Този неин приятел, груб и непохватен, я накарал да се отврати окончателно от телесното общуване с мъжете. Даже била възхитена, че животът, за който се готви, няма да й даде възможност да обича и да бъде обичана. Беше започнала да смята, че всеки мъж е звяр, свиня или кретен, че единствените мъже, които заслужават някакво внимание, са онези, които се отказват от „удоволствията“ на света, тоест отшелниците, философите, мистиците. В главата на Женя се блъскаха множество несъстоятелни идеи редом със сантиментални разочарования и женски суеверия („свръхчовекът“, „самотникът“, уединението, приключението, отказът). Почти се ужасих, като я слушах, защото, откакто се бях оттеглил тук, успявах да мисля за едно нещо докрай, да изследвам една идея с всичките й последици, и без да искам, страдах от хибридната и несвързана същност на съзнанието на това младо момиче в търсене на абсолютното.

Щом се върнех в стаята, записвах в дневника си преценки и впечатления, защото ми се струваше, че присъствието на Женя е повече от обикновена случка. Това беше именно моят контакт с един свят и с едно мислене, от които се бях изтръгнал вече. Една седмица след пристигането й, време, в което Женя успя да оздравее и да се възстанови, но още не тръгваше, промених изцяло отношението си към нея. Докато в началото ми досаждаше и ме дразнеше, сега ме интересуваше като спектакъл, като проверка. Първата проверка направих по отношение на нашия бял европейски свят, който бях

напуснал и към който трябваше рано или късно да се върна. Втората проверка, много по-сериозна, се отнасяше към самия ми живот и към младостта ми.

Трябва да кажа, че почти се изплаших от себе си, когато заварих Женя полугола в стаята; не потрепнах, а я погледнах като предмет. Много мислех онази нощ, като се питах дали преголямата ми любов към Майтреи и силният шок от раздялата, както и уединението, не бяха ме направили равнодушен към секса, дали не са ме превърнали в безсилен и сантиментален страхливец, дали не живея далече от света, защото не мога да се справя с него и съм решил да се оттегля от любовта и от жените, защото нито едното, нито другото вече може да ме привлече. Прекарах часове в дълбок унес, като си мислех, че може би съм просто корабокрушенец, който реагира машинално, запазил за цял живот печата на първото поражение. Признавам, светът — с жените и илюзиите му, с неговата действителност и борби — вече не ме интересуваше. Но с неудържим порив исках да зная дали все още бих могъл да се заинтересувам от всичко това. Да не би аз да се оттеглям и да се чувствам отвратен само защото *трябва* да постъпя така? Ами ако аз вече не съм свободен да избирам?

Гледах отново Женя, но тя не предизвикваше в мене никакво вълнение, никаква страстна мисъл, никаква свобода на мисълта и тогава се опитвах да я предизвикам, да я принудя да бъде женствена, такава каквато без съмнение е била, преди да замине за Кейптаун. Мислех, че така може би ще успее да ме привлече. И ако тя би ми доказала, че човекът в мене не е мъртъв, че аз съм останал същият, със своите грехове, с дребнавости и страсти, тогава бих могъл да се оттегля от света, бих бил свободен да си избера пътя, както съм решил, бих бил свободен да направя каквото и да е точно защото мога да направя и противоположното. Истина е, че понякога Женя се проявяваше като много женствена. Макар обикновено да ми държеше речи върху теософията и „Тайните на Централен Тибет“ (защото имаше множество митове, в които сляпо вярваше, говореше тайнствено с полупритворени очи, с леко загадъчен глас), понякога, напротив, се смееше много, поднасяше ми съвсем миличко чаша какао, пудреше се (отказала се от пудрата и червилото, откакто дошла на Хималаите) и все се опитваше да ме накара да й кажа как съм се озовал в уединението си и каква е тайната на пръстена с черния камък, който нося.

Странно е колко много мислех за Майтреи, като гледах и говорех с Женя. Непрекъснато беше в паметта ми, тя, единствената, и често, като

си представях, че прегръщам някоя жена, Женя например, се учудвах от невъзможността на това изображение, на нереалността на всяка възможност за любов. Ясно беше, че аз толкова безумно обичах Майтреи, а споменът за нея толкова решително анулираше всяко чуждо присъствие, че се питах даже дали съществуването в едно живо минало не действа разрушително. Забелязах, че се питам със страх какво ще правя с остатъка от живота си, дали няма да повторя историята на Абелар и Елоиза. Исках да се почувствам отново свободен, да проверя свободата си, за да мога да обичам Майтреи без страх, че отстъпвам пред живота. Много трудно ми е да разясня тук всички смътни чувства, които тогава ме подтикваха към разкрепостяване, към ново преживяване. Може би дори и аз не ги разбирам. Може би.

Женя беше решила да замине един понеделник сутринта и поиска даже да й изпратят хамалин от Раникхет. Три дни преди това започна да прави много намеци, използваше моите невинни забележки, за да се смее многозначително, като се оплакваше, че напуска живот, който не познава, че иска да направи само един опит, защото нищо не си струва да бъде повторено в любовта, и т.н. Чудесно ме забавляваше това възвръщане към женствеността. И понеже в събота вечер имаше чудна луна, говореше ми се и исках да разбера какво става с мене, защо мълча толкова и защо се крия, останахме двамата на верандата и й разказах от начало до край историята за Майтреи.

Около полунощ навън стана студено и влязохме в стаята й да свърша разказа си и да изпием чаша чай. Когато й разказах всичко, резюмирах писмото на Кхока и споделих решението си да я забравя, за да не я карам да страда (не знаех какво може да означава това, но фразата звучеше добре и й я казах; още повече, че — като се има предвид моята често пъти глупава искреност — тази вечер аз даже играех малко театър), Женя остана тъжна, смълчана, със сълзи в ъгълчетата на очите си. Попитах я защо плаче. Не ми отговори. Приближих се до нея и хванах ръцете й, отново я попитах и й стиснах ръцете. Продължаваше да мълчи. И тогава приближих лицето си още повече, моят дъх беше почти до устата й, попитах я още по-тихо, по-многозначително. Изведнъж тя въздъхна тежко, затвори очи, прегърна ме през раменете и ме целуна по устните хапливо, диво. Обзе ме странна радост, когато отидох да залостя вратата.

* * *

Някому може да се стори, че написаното в последните страници не

се отнася към историята на Майтреи. И все пак това е само нейно продължение. За Майтреи мислех, докато прегръщах онова бяло и яко тяло на финландска еврейка. Майтреи търсех в целувките, от нея исках да се отърва, нея исках да забравя. Търсех я и я гонех. Молех за една-единствена подробност, която да ми напомня за нея, и в същото време знаех, че бих бил потресен и отвратен, ако я открия някъде в това бяло тяло, през което любовта беше минала, без да спре.

… Наистина ли исках да я забравя, или исках да си докажа, че само нея обичам и че всяка друга любов би била излишна? Не знаех дали е проста проверка или първо бягство, първа спирка в калта. Не можех да повярвам, че някога бих забравил такова нещо. Не ми се вярваше, че и аз съм като хилядите други нещастни простосмъртни, които обичат, забравят и умират, без да оценят нищо като вечно, като единствено. Само преди няколко седмици се чувствах толкова свързан с Майтреи и толкова уверен в любовта си към нея. Нима целият живот е фарс?…

Поставях си подробни глупави въпроси, защото ме беше страх да си призная огромната сила на любовта ми към Майтреи. Естествено, прегръдките на Женя ме отвратиха дълбоко. Сега съм сигурен, че ще мине много време, преди да имам отново куража да се приближа до жена, и то само ако обстоятелствата се променят. Обичам Майтреи, само нея! И скърцах със зъби, измислях всякакви милувки, които убиваха горката Женя, а мене озлобяваха още повече, защото не успяваха да ме оскотят колкото бих искал, не успяваха да заличат от живия спомен на чувствата ми другата, единствената — Майтреи.

Попитах я:

— Защо тогава се хвърли на врата ми?

— Бих искала да обичаш и мене като Майтреи — каза тя, като ме гледаше със сините си безизразни очи.

Занемях. Възможна ли е такава жажда за самоизмама, такъв копнеж за любов?

— Ти ми разказваше как си обичал Майтреи, а аз мислех за себе си, колко самотна и нещастна съм била, и едва сдържах сълзите си…

Вярвам, че разбра, че никога няма да мога да я обичам; нито дори плътски. Излязох призори от стаята й изтощен, с нечовешки ясно съзнание, а тя остана в леглото, разхвърляно от спазъма на опитите ми да забравя Майтреи.

… Изпратих я в понеделник до потока, който тече през боровата гора. Защо ли господ я изпречи на пътя ми? Женя Исак, ще се срещнем ли някога?

Останах отново сам, отвратен, замаян, опитвах се да разбера какво

ще стане с мене, опитвах се да се върна в сладкия сън с Майтреи. Няма да успея никога да опиша всичко, което ми мина тогава през ума в дългите седмици след заминаването на Женя. Спомням си смътно за безсъниците си, за безплодността на дните. И сякаш всичко премина в един миг; събудих се една сутрин малко по-рано, гледах изненадан слънцето в лицето ми, светлината, зеленината. Избавил се бях от нещо тежко, от нещо убийствено. Идваше ми да пея, да тичам. Не зная как стана това. Товар сякаш се беше свлякъл от мене, в душата ми бе нахлуло нещо ново.

И тогава се върнах.

XV

… По цял ден търся работа по канторите на пристанището. Обещанието на В., че ще ми намери място за преводач от френски в консулството, все не се осъществява. Имам само още стотина рупии, макар че много хора тук ми дължат пари. Харолд се държи с мене много лошо. Помолих го да живеем в една стая, защото от 15-и съм принуден да се преместя, а той ми отказа, като изтъкна глупава причина — че не съм бил християнин! Не можел да спи в една стая с идолопоклонник! Истината е, че знае всичко, знае, че вече нямам пари, нито надежда за голяма заплата. Госпожа Рибейро, като ме вижда сега с мръсна риза, забравя всичкото добро, което съм й сторил въпреки цялата си бедност. Едва ми поднася чай, когато отивам да видя Харолд. Нямам вече нищо за продан. Останах с шест-седем ризи. Обезсърчителен ден; много, твърде много неприятности.

… Среща с Кхока. Пак ми носи писмо от Майтреи. Отказах да го приема. Казах му, че съм дал дума на инженера. (Но дали съм я дал? И сега не знам.) Кхока твърди, че Майтреи много ме моли да се срещнем веднъж или в парка Бхаванипур, или в някое кино, или пък да ми се обади по телефона. Отказвам всичко, недвусмислено, ожесточено, и дълбоко страдам. Какъв смисъл има да започвам отначало, когато всичко ще свърши пак там — в сълзи, в безумие?

— Кажи й да ме забрави! Алън е мъртъв! Кого чака тя сега?

Мисля си дали има някаква безумна постъпка, чрез която Майтреи би могла отново да стане моя, и то завинаги. Но не намирам нищо, не мога да измисля нищо. Да избягам с нея в чужбина… Но как да я откраднa, как да проникна в Бхаванипур, пазен от Сен?… И има може би още нещо — може би не я заслужавам вече. Не зная нищо, нищо. Бих искал да ме забрави, да не страда повече. Нашата любов беше

дотук.

… От вчера сутринта телефонира на всеки час. „Къде е Алън? Искам да говоря с Алън! Кажете му, че има нещо спешно от Майтреи, от любимата му!“ Госпожа Мактайър най-сетне се възмущава. Казва ми:

— Алън, ела, че да се свърши!

Иде ми да я перна през устата, но се усмихвам диво. Нека, нека повече, по-кърваво, докато падна на колене и завия: господи, стига…

… Вечерта, при Гърти. Добро момиче е, възхитителна, тази моя Гърти. Казвам й:

— Момиче, съвсем съм закъсал. Нямам работа…

И тя ми бутна под масата банкнота от десет рупии.

— Не се тревожи, Алън — смее се, — колко такива си похарчил с мене!… Какво ще пиеш?

— Уиски — поисках аз. — Уиски, защото само така започвам да забравям…

— Какво да забравяш? — мръщи се тя. — Бедността или любовта?

— Кара ме да забравя деня, Гърти. Ужасно е да живееш само през деня, да не можеш поне веднъж да срещнеш нощта, никога да не можеш да спиш. Какъв дълъг ден, Гърти, какъв безкраен ден…

… Не съм очаквал и това. Ето ме обичан и — боже, боже! — *обичащ* Гърти. Отдаде ми се неочаквано, когато бях отишъл при нея, за да вечерям като хората и да ми даде на заем една пижама. От толкова време спя с чужди пижами. И се опомних в нейното легло. Ей богу, този живот е истинско чудо!

— Ти си моето скъпо момче! — милва ме тя.

Безчувствен съм. Сякаш казва: миришеш на одеколон. Толкова незначително ми се струва. Но тъй като съм станал страхливец в последно време, откакто ходя гладен, не казвам нищо и я милвам и аз. „Нахалнице, нахалнице!“ — й казвам и това предизвиква страхотен възторг у нея. Отива на работа в десет, но след като ми поднася *breakfast* и ми купува цигари „State Express 555“. Откога не съм пушил толкова хубава цигара… Искам да си отида вкъщи, казвам й колко съм загазил с квартирата и тя ме кани да живея при нея…

— Какво ме интересуват мене хората? — кипри се тя.

Не очаквах толкова смелост от една евроазийка. А аз си мислех, че я интересуват само парите. (Впрочем зная, че има двама типа с пари, двама *бара-сахиб*!) Признава ми, че е влюбена в мене от първата вечер. А аз нищо да не знам!

… Свършил бях един разговор по телефона с Б., когато чух и

познах, с колко страх, гласа на Майтреи:

— Алън, защо не ми позволяваш да говоря с тебе?! Алън, ти си забравил…

Затварям телефона и едва се довличам до стаята си, като почти се придържам за мебелите. Господи, защо не мога да забравя? Защо не угасна най-после този безсмислен и безплоден пламък? Бих искал да направя нещо, което да отврати Майтреи от мене, да я принуди да ме забрави. Защото ние не можем да си принадлежим. Ще отида да живея при Гърти и ще изпратя Кхока да каже всичко на Майтреи.

… Преговори с „Бърба Ойл Къмпани“. Имат нужда от речен агент. Мисля, че разбирам от това. Прекарах следобеда в библиотеката на Техническия институт, да видя какво е това речен агент. Вече два пъти полицията се интересува от мене. Постоянно откарват безработните оттатък, в Европа. Това би означавало за мене най-жестоко поражение, да бъда експатриран… Гърти ми даде още двайсет рупии; със сълзи в очите, бедната.

… Ровя днес из старите си книжа и попадам на писмото, изпратено на Майтреи за рождения й ден от един непознат, заедно с онези разкошни цветя. Желая лудо да узная какво пише там и тъй като моят бенгалски сега е съвсем несигурен, моля един аптекар от квартала да ми го преведе. Ето го: „Незабравима моя светлина, не мога да дойда днес да те видя, защото искам да те гледам само сама, цялата само за мене, както беше някога, в прегръдките ми и в онзи ден…“

Не мога да го препиша по-нататък. Чувствам бясна, нечовешка ревност. Идва ми да хапя масата. Бих искал тогава Майтреи да ме потърси по телефона. Господи, кога се лъжа? Къде греша? Или всички винаги имат право?…

… Отдавна не съм писал нищо в дневника си. Надявам се бързо да приключа с Индия. Имам сигурен ангажимент, макар и без предварителен договор, за Сингапур. Още не знам какво ще правя там, но виждам, че ми приготвят пари за път. Не съм казвал на никого. Прекалено много се хвалех, че ще си намеря работа.

Окончателно скъсах с Харолд. Ако не беше там Клара, щях да го блъсна на земята. Иска ми се да пребия някого. Заради този инцидент Гърти се скара с Клара. Откакто се преместихме с Гърти в една стая, хората смятаха, че сме най-щастливите „съпрузи“ (защото не знам кой им пуснал мухата, че сме „тайно“ венчани). Всъщност Гърти знае истината — че съм лудо влюбен в Майтреи и че съм се преместил при нея само за да си отмъстя. (Всичко това са приказки — преместих се, защото нямаше какво да ям.)

Кхока ме търси непрекъснато. Поръчах да не го приемат. Изпраща ми писма, които чета само до средата, защото са написани на отвратителен английски. Пише ми, че Майтреи се решила да направи нещо безумно, да я изгонят от къщи и да дойде при мене. Разтрепервам се, щом се сетя, и затова отбягвам упорито всяка мисъл, която би ме приближила до Майтреи. Кхока ми пише, че тя била в състояние да се отдаде на някой непознат само за да я изхвърлят на улицата и да може да дойде отново при мене. Литература.

* * *

… Срещам Ж., племенник на госпожа Сен, пристигнал тук на работа в една голяма печатница. Радост, прегръдки, спомени. Това е първият познат, когото виждам в Сингапур. Каня го на обяд и след третата цигара ми казва, сериозно, като ме гледа в очите:

— Алън, знаеш ли, че Майтреи страшно те обичаше? Всички научиха за тази любов…

Опитвам се да го спра, защото, ако и да ми харесва да се срещам понякога с хора от онези места, свръх силите ми е да ги слушам, като ме съжаляват или коментират нашата любов. Зная, сега много неща са станали известни. Но какво, като са станали?

— Не, не — настоя той, — ще ти разкажа тъжни неща.

— Да не би да е умряла? — изплаших се аз. (Макар че не можех да повярвам в смъртта й, защото зная, че аз ще го почувствам, ако се случи Майтреи да умре преди мене.)

— По-добре щеше да е да умре — добавя Ж. суеверно. — Направи нещо ужасно. Отдала се на зарзаватчията…

Идваше ми да крещя, да се смея. Чувствах, че ако не се хвана здраво за масата, ще загубя съзнание. Ж. забелязва бледността ми и ме утешава:

— Голям удар беше за всички нас. Майка й почти полудя от мъка. Майтреи замина за Миднапур да ражда, така да се каже, тайно, но всички научиха. Опитаха се да подкупят онзи подлец, а сега водят дело…

Вече не разбирах нищо. И сега не разбирам. Кой води дело…

Попитах го само дали са изпъдили Майтреи.

— Сен не иска за нищо на света да я изгони. Казва, че е по-добре да я убие със собствените си ръце, отколкото да я изгони. Ще я правят може би философка, знам ли аз… Изчакваха добра партия, но сега почти всичко е известно. Кой вече ще я вземе? И пак не искат да я изгонят. Майтреи крещи непрекъснато: „Защо не ме дадете на

кучетата? Защо не ме изхвърлите на улицата?!“ Аз мисля, че е полудяла. Иначе кой прави такива неща?…

Размишлявам вече часове. И нищо не мога да правя. Дали да телеграфирам на Сен? Дали да пиша на Майтреи?

Чувствам, че е направила това за мене. Ако бях прочел писмата, донесени от Кхока… Може би тя е имала някакви планове. Сега съм много объркан, много съм объркан. И все пак искам да напиша тук всичко, всичко.

… А ако само изпитват любовта ми? Защо да вярвам? Откъде да знам? Бих искал да погледна Майтреи в очите…

Януари-февруари 1933 г.

Змията

Ти, змею хвъркати,
цял в люспи от злато,
с езици девет бодливи,
с опашки девет игриви,
при нея искам да идеш,
къде се крие да видиш…
мира да й не даваш,
все да й додяваш
на мойта изгора,
дорде среща не сторим,
да ми проговори…

Заклинание за любов

1.

Лиза вече предчувстваше края на романса и се готвеше да ръкопляска. Надяваше се, че шумният жест, думите, които би трябвало да изрече, и коментарът на останалите ще й помогнат да сдържи сълзите си, защото припевът необяснимо, почти диво я вълнуваше, особено първите два стиха:

В косите ми някога руси
сребрее кичур бял…

Откъде ли нахлуха изведнъж толкова спомени, толкова тъга? Струваше й се, че някъде вече е чувала тези думи, отдавна, отдавна, когато беше малка и леля Ляна й рецитираше модни преди войната стихове:

Сребрее кичур бял…

И сякаш знаеше, още преди да ги е чула, думите, които следват. Очакваше края, който нежният баритон изпя с неочаквана печал:

Аз детство не съм изживял.

Точно както го беше предусетила, но без да успее да овладее вълнението и смущението си. Тези думи изведнъж й припомниха усмихнатото лице на Ляна, черничевата градина на булевард Паке, копнежите й от онова време. Помисли си, че е много нещастна, че младостта й е злочеста, че никой не я разбира и никой никога няма да я разбере. Стори й се съвсем безсмислена женитбата й с един висш чиновник — след толкова очакване… Колко тъжно е всичко… Искаше й се сега да е някъде сама, да слуша този романс и да може да плаче на воля.

— Да ми напишеш думите! — чу гласа на Дорина от другия край на масата. — Прекрасни са!…

— Думите са стари — отговори господин Стамате сякаш още по-смутен. — Само мелодията е нова… Харесва ми, защото е тъжна…

Обърна се към Лиза, без тя да го забележи. Изглеждаше доста изненадан от успеха, който има гласът му. Беше се съгласил да пее след дълги увещания. Твърде малко познаваше домакините, другите гости. И все пак какви порядъчни хора, особено домакините. Такъв великолепен прием тук, във Фиербинц, това окаяно село на трийсет километра от столицата…

— Ако обичаш, налей малко вино със сода — помоли Стере и протегна празната си чаша над масата.

Лиза го погледна с отвращение. „Да реагираш така след подобен романс… И това е моят мъж…“

— От кого са стиховете? — попита отново Дорина. — Не съм ги чувала досега…

Говореше високо от другия край на масата, за да я чуе и капитан Мануила. Добре разбираше защо беше уреден този прием с толкова гости; тук, на село, в къщата на зет й. „Искат да ме омъжат…“ Идваше й да се засмее. Колко пъти поглеждаше към капитан Мануила и виждаше как благоприлично се храни и постоянно внимава да не постави лакти на масата, все й се струваше, че се подготвя някакъв фарс: тя ще представя девойка, която се сгодява, а капитан Мануила ще играе ролята на годеника… Как, така изведнъж? С човек, когото не познава?!…

— Не вярвам да са от Баковия[25] — добави тя все така високо. — Нито от Аргези[26]…

„Тези имена няма много да смаят господин капитана“ — мислеше Дорина.

— Не бих могъл да кажа от кого са стиховете — извини се Стамате. — Зная, че са много стари…

Капитан Мануила продължаваше да слуша домакинята, без да вдига очи.

— … При тези условия аз също не бих могла да наема апартамента, господин капитан — казваше госпожа Соломон. — Виждате ли, хората какво ли не говорят за собствениците…

Госпожа Соломон смукна бавно, дълбоко цигарения дим и притвори очи. Мълчанието на това момче може да те отчае. Не подхваща никаква тема за разговор. Нима се е влюбил толкова бързо?

Капитанът дори не се осмеляваше да вдигне поглед към другия край на масата, откъдето Дорина подхвърляше въпрос след въпрос. Преди да пристигне във Фиербинц, когато беше останал сам със Стере в колата, му беше подсказано, че решението трябва да се вземе бързо. Родителите на момичето не могат да чакат много. Дорина беше завършила висшето си образование през есента. Не че имаше нужда да работи — той, разбира се, познава ситуацията, — но така беше поискала тя, харесваше й да учи. И сега има няколко кандидати за женитба, ето защо родителите й искат да уредят въпроса по някакъв начин. Дорина казваше, че мечтае да прекара медения си месец в чужбина…

— Кой иска още кафе? — попита господин Соломон, вдигайки ръка.

Госпожа Соломон трепна, зарадвана, че има повод да изостави мълчаливия си сътрапезник.

— Извини ме, моля те, за момент!… Ще се погрижа за кафето!…

Капитан Мануила се изчерви, кимна прекалено енергично с глава, като че искаше да каже: „О, госпожо, разбира се, вие като домакиня…“ Погледът му се спря на Дорина. Стори му се, че го наблюдава мечтателно, и той се усмихна. Взе да придобива кураж.

— Виждам, че обичате поезията, госпожице — каза той неочаквано.

Изведнъж настъпи мълчание. Дорина силно се изчерви и започна да брои мънистата около врата си. Като чу, че започва разговор за поезията, Стамате се заинтригува и внимателно се наведе над масата, готов да слуша.

— Харесват ми само определени поети — каза Дорина. — И повече съвременните…

— Забелязах — усмихна се капитан Мануила. — Преди малко не познахте стиховете, въпреки че не са чак толкова стари. От Раду Росети са.

Лиза учудено погледна капитана. Значи не е чак, такъв невежа… И

има право, стиховете наистина са от Раду Росети. Ляна имаше неговите томчета, които Лиза помнеше дори сега, толкова години след смъртта й. Държеше ги на поличката в хола, в старата къща на булевард Паке. Те останаха там до смъртта на Ляна, която умря също от туберкулоза като другите й лели. Лиза беше тогава в първите класове на гимназията. Спомни си с каква жажда гледаше поличката, отрупана с книги. Там беше и романът „Йон“[27], излязъл наскоро. След смъртта на Ляна дори тайно се радваше, че може да вземе двата тома и да си ги задържи завинаги. Никой вече не би се сетил да й ги иска обратно.

И изведнъж строгият, глас на мама: „Да не си посмяла да вземеш нещо, пълно е с микроби!“ После й казаха, че книгите са ги изгорили заедно с коша за бельо, в който бяха събрани броевете от „Универсул Литерар“[28]…

— Какъв поет, драги, беше Раду Росети! — възкликна Стере. — Запознах се с него през войната…

Лиза наведе глава. „Само девет години е по-голям от мен, а изглежда толкова стар, толкова чужд…“

И сам се състарява, без някой да иска това от него, сякаш напук на нея, за да й припомня грубо, че той познава и друг живот, че е от друго поколение.

Щом видя, че се завързва разговор, господин Соломон стана и излезе от стаята. Мина в антрето и след като затвори вратата, грижливо прегледа бутилките и сифоните в кофите с лед. После отвори вратата на спалнята. Госпожа Соломон стоеше пред огледалото, пушеше и се разглеждаше. С лявата ръка оправяше косите си.

— Знаеш ли, че сме свършили виното? — попита господин Соломон.

Госпожа Соломон сви рамене. С леки стъпки се отдалечи от огледалото и приседна на леглото.

— Добре, че обядът свърши — каза тя отегчено.

— Но пък мина превъзходно — отговори господин Соломон. — И имаше от всичко в изобилие. Ти казваше, че пилетата няма да стигнат, а виждаш, че остана и от тях. Апропо, каза ли на жената да ги покрие добре? Че в тези горещини… А довечера ще потрябват…

Запали и той цигара и седна на леглото до жена си.

— Не разбрах какво решихме накрая, ще ходим ли и ние в манастира?

— Както искаш — отговори госпожа Соломон, — но да знаеш, че

аз няма да спя там, при дървениците и комарите…

— Има само комари — усмихна се господин Соломон.

— Ти като че ли ги усещаш!…

Известно време мълчаха и двамата, пушеха и гледаха в тавана.

— Как ти се струва този капитан? — запита господин Соломон.

— Питам се къде ли го намерихте…

— Да знаеш, че не е прост — прекъсна я господин Соломон. — Ти като излезе, започна много сериозен разговор… но имам чувството, че се смущава. Изглежда, че Стере малко прибързано го е подхванал…

— А другият кой е? — попита госпожа. Соломон и стана.

— Стамате, приятел на капитана. Струва ми се, че е инженер-агроном.

Господин Соломон свъси вежди и се заслуша, опитвайки се да отгатне какво става в другата стая, после запита с друг тон:

— Дали е готово кафето?

От трапезарията се чуваха гласове, смях. Отекнаха няколко тромави стъпки, после вратата се отвори и се показа старата госпожа Соломон. Влезе много предпазливо, сякаш се страхуваше да не вдига шум.

— Тук ли сте? — попита тя, без да се изненада.

Приближи се бавно до леглото, като стъпваше все така предпазливо, и седна с мъка, пъшкайки.

— Как ви се струва? — попита тя отново и вдигна очи.

— Да можеше да се уреди… — каза господин Соломон.

— Това казвам и аз…

Господин Соломон се обърна към жена си:

— Агло, аз, викам ти, пак да отидеш в трапезарията. Виж, може да поискат да излязат в градината… Вече не е така топло…

Госпожа Соломон спря пътьом пред огледалото, за да си пооправи отново прическата.

— А ти какво ще кажеш? — запита я старицата.

Госпожа Соломон сви рамене и тръгна да излиза.

— Е, знам ли и аз…

Щом, тя затвори вратата, старата жена се обърна отново към господин Соломон:

— На нея не й харесва много…

— Тя си е такава, нали я знаеш? Като стоим тук сами като кукувици, въздиша за гости, а като дойдат гости — изморява се… На мен обаче капитанът ми харесва. И образование има…

— И другият е симпатичен — каза госпожа Соломон.

От съседната стая се чу шум от отместване на столове, смях, благодарности. Господин Соломон побърза да излезе от спалнята.

— Мамо — каза той от прага, — виж, погрижи се ти за довечера. Знаеш, че в манастира трябва да отидем добре подготвени…

2.

В градината беше все още доста топло. Стере си свали сакото и го окачи на един вишнев клон. Остана по риза. Виждаше се кръглият му, бял и гладък тил. В този момент край него мина Рири с поднос, отрупан със запотени чаши. Стере я спря.

— За мене без сладко, благодаря — каза той и взе две чаши наведнъж, с двете си ръце.

Облегната на вишната, Лиза видя как поглъща водата на един дъх, отметнал глава назад, сякаш искаше да я излее направо в гърлото си. Лиза го гледаше, без дори да се учуди. В този миг отново я прониза мисълта, че животът й е пропилян, че е била измамена — преди да разбере, независимо от волята й. Искаше й се само едно: да разговаря с някого, да се сприятели с някого, някой непознат, на когото да разкаже година по година целия си живот.

Обърна глава. Наблизо, направо на тревата, бяха седнали Владимир, братът на Рири, и двамата гости. Стори й се, че нещо се е променило в поведението на Владимир. Говореше сякаш другояче, по-тържествено, по-отговорно. Известно време го наблюдаваше, без да може да разбере причината. После изведнъж зърна цигарата, която момчето внимателно държеше между пръстите си. Синкавият дим се издигаше в топлия въздух на градината като самотна, трептяща ивица и бързо се изгубваше в светлината.

— Какво ти е, глава ли те боли?

Стере се беше приближил тихо до нея и взе ръката й в своята.

— Нищо ми няма — усмихна се Лиза.

— Хайде, хайде, аз като че ли не се досещам — възкликна Стере. — Чу онзи романс и затова. Все същата си остана ти: сантиментална!

Стамате вдигна очи и силно се изчерви. Стере му отправи един признателен приятелски поглед.

— Не би ли желал да ни изпееш и нещо по-весело, господин инженер? — попита той, като се приближи до групичката, дърпайки Лиза за ръка.

Стамате понечи да стане, но Стере натисна с ръка рамото му.

— Не се притеснявай, моля те, нали сме си свои…

— Мислех, че може би госпожата… — измънка Стамате.

— Тя си остана каквато си беше: сантиментална и романтична — усмихна се Стере. — Затова те питах няма ли да ни изпееш нещо по-весело…

Стамате отново се опита да стане. Чувстваше се неудобно да седи така на тревата, със свити до лактите колене, и да гледа от долу на горе. Опитваше се да се усмихне и с пресилената си усмивка да скрие, че е объркан и няма желание да отговори.

— Стой си, драги, не се притеснявай — каза Стере и отново натисна с ръка рамото му. — Или пък пееш по-добре прав?…

— В градината едва ли може да се пее — каза Лиза. — Няма подходяща обстановка…

Владимир ядосано хвърли цигарата си през оградата. Стере беше прекъснал разговора им точно когато той се бе разгорещил, когато смущението, обхванало го по време на обяда, беше отминало.

— Може ли някой да пее в тази горещина! — възкликна той иронично. — По-добре се разполагайте и вие на тревата. Ще си поприказваме, докато се свечери… Господин капитанът знае безброй интересни неща. Тъкмо казваше, че е чел наскоро една книга…

— О, оставете!… — смути се капитанът.

— Виждам аз, че си цял учен, няма шега — подкани го Стере с възхищение.

— Знаеш ли, Лиза, става дума за съществуването на Исус! — въодушеви се Владимир.

Лиза се престори на учудена и заинтригувана.

— Може ли някой някога да знае нещо сигурно за Исус? — каза Стере равнодушно.

— Има документи — осмели се да се обади капитан Мануила.

— А нима тези документи не са създадени пак от поповете? — попита иронично Стере. — Аз пак ще повторя това, дето съм го казвал толкова пъти: религията е добра за селяните, за хората от низините, които без нея ще станат анархисти… Сигурно ще кажеш и друго — че Исус е бил идеал за нравственост, за самоотверженост и така нататък. Идеал да, не възразявам, дори обратното, смятам, че ние би трябвало да го имаме за пример…

— За какво разговаряте така разпалено? — внезапно попита Дорина, която се беше приближила до групата.

Капитанът се изправи учтиво, последван от Стамате. Стере не успя да се намеси.

— Говорехме за Исус — отговори Лиза. — Господин капитанът чел наскоро някаква книга и точно искаше да ни каже…

— Да не е „Син человечески“ от Емил Лудвиг? — попита Дорина.

— За кой Лудвиг става дума? — намеси се Стере. — Да не е онзи, дето описа живота на Наполеон? Лизенце, и ние имаме тази книга…

Капитан Мануила се обърна към Дорина и й отговори така, че да не го чуят останалите:

— Не, госпожице, ставаше дума за една по-малко известна книга, която всъщност не е и така нова. Излезе преди около десетина години. Казва се „Le mystère de Jésus“[29] от П. И. Кушу.

— Ще ми я дадеш ли да я прочета и аз? — помоли Владимир.

— С удоволствие, господин Съвяну — отговори любезно капитанът.

Лиза беше започнала да гледа на него с повече симпатия. Не изглеждаше никак прост. Пък и беше дал възможност на Стере да се прояви. Това, което той каза за Исус, й се струваше доста интересно, въпреки че би трябвало да си подбира по-грижливо изразите. Би могъл да каже нещо и за християнската мистика, за катедралите…

На Владимир му се искаше да се отдалечи с капитана, Стамате и Дорина, да си направят отделна групичка и да разговарят на воля, но Рири го хвана за ръката и го дръпна назад.

— Иди в къщата — прошепна му тя, — Аглая те вика.

Владимир забърза към централния вход. Имаше спортна походка, която винаги му придаваше самоувереност, напомняше му, че е само на 19 години, че е студент в Историко-филологическия факултет и целият живот е пред него.

Свари госпожа Соломон да рови из чекмеджетата в трапезарията, за да търси чисти салфетки.

— Викала ли си ме? — попита той и пое дълбоко дъх.

— Исках да те попитам дали можем да вземем грамофона в манастира, — обясни госпожа Соломон.

Владимир помълча за миг, сякаш се опитваше да се концентрира. Трудно му беше да отговори, въпросът дойде така неочаквано и толкова чужд на мислите, които беше породил у него досегашният разговор.

— Не знам дали ще остане време за танци — каза той разсеяно. — Ще стигнем там надвечер и ще трябва да им покажем езерото, гората и всичко останало… После ще седнем да вечеряме…

— В такъв случай ти напразно донесе грамофона — каза госпожа Соломон отегчено.

— Мислех, че ще се танцува тук — извини се Владимир.

— Както виждаш, сега са седнали на приказки — отвърна госпожа

Соломон, като посочи с глава към градината. — Няма и да поискат да влязат вътре…

— Навън е много по-приятно — опита се да я умилостиви Владимир. — А мисля, че и за вас е по-добре, по-рано ще се отървете от гостите…

Той се засмя, за да подчертае, че се е пошегувал. Чувстваше се обаче малко виновен. Когато преди седмица госпожа Соломон му се обади по телефона, за да ги покани с Рири във Фиербинц, той беше предложил да вземе грамофона, за да забавлява гостите. Знаеше за какво става дума и тъй като добре познаваше Дорина, се страхуваше, че обядът ще мине в ледена атмосфера, а следобедът ще бъде скучен. Ако грамофонът е там, младежите биха могли да потанцуват веднага след обяда — и ледът ще бъде стопен. Знаеше какво удоволствие доставят танците, особено на госпожа Соломон, която прекарваше голяма част от годината далече от Букурещ, сама със съпруга си в покрайнините на това село.

— Как ти се струва капитанът? — попита я той след малко, като видя, че Аглая не му отговаря. — Знаеш ли, сега, накрая, стана по-общителен…

— Правете каквото искате, аз не се бъркам — каза остро госпожа Соломон.

„О, господи, защо ли е така кисела днес? — запита се учуден Владимир. — Вероятно защото никой не я ухажва.“ Припомни си, че Аглая се забавлява само когато някой настойчиво и галантно я ухажва и този някой не е господин Соломон. За съжаление днес нямаше нито един кавалер. Капитанът би трябвало да ухажва Дорина, а пък приятелят му, инженерът, изглежда, е много стеснителен. Виж, ако се танцуваше…

— Може би няма да е лошо да организираме нещо тук — осмели се да се обади отново Владимир. — Сега още няма четири. Ние тръгваме едва към седем и половина… Ако потанцуваме, може да им дадем повод да се опознаят по-добре…

— Досега нямаха време дори да си поприказват — каза госпожа Соломон. — Все не ги оставяте на мира…

И двамата замълчаха. Владимир се опитваше да измисли подходящ предлог, за да може пак да излезе на двора.

— Кой е приятелят му? — обади се отново госпожа Соломон.

— И аз днес се запознах с него. Казва, че е инженер-агроном. На Стере му скимна да го кара да пее в двора…

— Той си е все такъв — каза госпожа Соломон.

Владимир почувства, че трябва да отклони разговора. Аглая можеше всеки момент да се впусне в семейни проблеми и той щеше да е принуден да я слуша, без да посмее да защити някого.

— А защо да не им предложим да посетят селото? — попита той изведнъж.

Аглая го погледна учудена и с присмех в очите.

Беше готова да му каже: „Като че слушам Жорж!“ — когато вратата се отвори и влезе господин Соломон.

— Лиза питаше за тебе — каза той, като си вееше с кърпичка. После се обърна към Владимир: — Жалко, че те нямаше и тебе!… Да видиш, драги, колко хубаво обясняваше!… Ще знаете, че е начетено момче и има бъдеще… — Приближи се до жена си. — Ще отидем и ние до манастира, обещах им… Забравих да ти кажа — добави след малко, — там са и Замфирескуви. Дошли тази сутрин направо от Букурещ, но поспрели в гората…

Госпожа Соломон тутакси стана любопитна.

— Откъде знаеш?

— Дойде човекът от съдилището. Изпратили го в селото за газирана вода.

Госпожа Соломон се увлече в разговора и Владимир използва случая да се върне отново на двора. Всички се бяха събрали под вишната. Капитан Мануила сега изглеждаше много по-непринуден, много по-приветлив. Разговаряше с Дорина и Лиза. Рири и Стере стояха по-настрана със Стамате.

— Кажете ми и на мене за какво разговаряте — започна Владимир, като се мъчеше да скрие яда си.

Още щом се приближи до тях, почувства, че са го забравили, че всички тези хора са разговаряли, без да се съобразяват с неговите идеи, с интелигентните забележки, които беше направил, докато седеше на тревата с двамата гости. Чувстваше гордостта си наранена. В края на краищата той беше насочил разговора към по-сериозни неща, той се беше пожертвал да прави компания на съвсем непознати хора. И се бе осмелил да го отклони от баналните теми към по-значителни проблеми и към книгите. Ако не беше той, капитанът не би събрал кураж да говори за такива сериозни неща…

— Изказахме куп еретични мисли, млади човече — понечи да отговори капитан Мануила.

Владимир му беше признателен за това и когато се приближи до него, му се усмихна.

Дорина обаче го прекъсна.

— Искам да ми отговориш за какво си мислиш обикновено, когато гледаш в празно пространство — каза тя, подхващайки отново прекъснатия разговор.

— Аз никога не зная за какво си мисля, когато зарея поглед нанякъде — отговори Лиза.

Сега и тя се въодушеви. Разговорът я интересуваше.

— Обикновено си толкова уморен, че не си спомняш нищо — намеси се Владимир.

— А на теб случва ли ти се изведнъж да ти се стори, че вече някога си преживял същите неща? — попита живо Дорина. — Например, че всичко, което става сега тук, в градината, се е случило вече точно по същия начин, със същите хора, че си казал същите думи?!…

Изглежда, че въпросът я интересуваше твърде много, защото дори не остави капитана да отговори, а заприбавя множество подробности и обяснения.

— … Знаеш ли, понякога, когато ми се случи да почувствам, че вече съм преживяла точно същите неща, ме обхваща ужас…

В този миг й се стори, че ще й се случи същото и сега. Не, не беше възможно. „Капитан Мануила не съм срещала никога“ — каза си тя, за да се успокои. И все пак почувства леко замайване.

— Ако съжалявам, че не се записах да следвам и философия — каза Владимир, — то е именно заради тези проблеми на душата. При нас, в Историческия факултет, нищо интересно не се разисква…

Господин Соломон беше излязъл на верандата.

— Кой иска чай, кои иска кафе и кой иска грамофонни плочи? — попита той весело.

Стамате се засмя. Стори му се много на място това прекъсване. Стере все му приказваше за петнистия тиф в Яш по време на войната и той не можеше да слуша разговора на групата до тях. Чуваше от време на време много ясно всичко, което казваше Лиза. С каква радост би й отговорил. Толкова неща може да й разкаже, да обсъди с нея. И дори с Рири, която изглежда много свястно момиче…

— Решавайте бързо! — чу се отново гласът на господин Соломон.

— Бихме могли да потанцуваме — прошепна Рири.

Всички се отправиха към верандата. Стамате остана малко назад.

— … Имаш силно аналитичен ум — чу той гласа на Лиза.

3.

Когато колите потеглиха от Фиербинц, вече се свечеряваше. Горещината съвсем беше изчезнала. Хоризонтът започваше да се разширява.

— Ще бъде великолепна вечер — каза Дорина, обърнала лице към капитан Мануила.

— Жалко, че шосето не е асфалтирано… — ядосваше се Владимир:

Тяхната кола наистина се придвижваше трудно. Не беше валяло отдавна и на места имаше цяла педя прах.

— Щом свием към гората, пътят ще се оправи — каза шофьорът.

Лиза се облегна назад върху седалката на колата и жадно вдиша полския въздух. Колко хубаво, че Стере остана назад, в другата кола, която щеше да пристигне половин час по-късно…

— Коя е тази звезда? — протегна ръка да покаже Дорина.

— Вечерницата! — възкликна Владимир. — Нима не знаеш поне толкова астрономия?

Капитан Мануила се усмихна и каза вежливо, без да се обръща:

— Госпожицата вероятно никога не е била влюбена… Вечерницата се разпознава и без астрономия…

— Така е — потвърди Лиза. — И Еминеску е писал… Дорина веднага се опита да си припомни стиховете от „Хиперион“[30], но успя да възстанови в ума си само няколко строфи.

— Трябва да е много хубаво да живееш извън града, в малка къщичка някъде на село!… — каза отново Лиза.

В този момент й се струваше, че е истинско щастие да имаш вила недалеч от Букурещ, в гората край някое езеро. Преди няколко месеца беше гледала един американски филм, който показваше много такива елегантни вили в покрайнините на града — бели къщички с широки тераси, потулени в гората. И до Снагов има луксозни вили, на самия бряг на езерото, и там на кея пред терасата чака и леко се поклаща моторна лодка. Като в чужбина…

— … Да се отървеш веднъж завинаги от хората, шума, телефона — добави мечтателно тя, като продължаваше да гледа небето.

Тишината и отблясъците на залеза действаха така успокояващо, че на Лиза й се искаше да бъде наистина преуморена, съсипана от столичния живот, за да може по-пълно да се радва на тези нови

красоти. Представи си, че е светска дама, уморена от бурни нощни развлечения, изтощена от дипломатически балове и чайове, разочарована от авантюри — една филмова героиня, на която животът досега не е отказвал нищо и която все пак, в дъното на душата си, продължава да бъде неудовлетворена. Тя би искала нещо друго, винаги нещо друго…

Обърна глава към капитан Мануила и го погледна с чувство на безгранично превъзходство, примесено с ирония, но същевременно и с топлота. Ех, само ако знаеха…

— Днес луната ще бъде прекрасна — каза Дорина. — Би трябвало да побързаме, за да ни остане време за разходка.

Бяха свили вече по отклонението за манастира. В далечината, скрит сякаш зад хоризонта, се мяркаше гребенът на манастирската гора.

— Какво ли правят другите? — попита Дорина и се обърна назад. — Дали колата им е тръгнала?

Другите бяха съпрузите Соломон, Стере, Стамате и Рири. Те щяха да дойдат с колата на един приятел лесовъд. Бяха тръгнали доста по-късно, но колата беше по-хубава и вече ги наближаваше. На хоризонта зад тях се появи облак прах.

— Те са! — потвърди Владимир, след като се вгледа внимателно.

— Твоят приятел, инженерът, е много стеснителен — каза Лиза.

— Само докато посвикне — обясни капитанът. — Всъщност и двамата не сме много експанзивни. При вас, по-младото поколение — обърна се той към Дорина, — общуването е по-непосредствено, сприятелявате се по-бързо. И добре правите… На мене например ми е доста трудно да стана, както се казва, другар на човек, с когото се познавам отскоро, въпреки че нашата професия…

В другата кола Рири, седнала до шофьора, се опитваше да проникне в далечината, заслонила с длан очите си, за да види дали вече ги настигат.

— … Казвам, ти като на брат, слушай ме ти мене — говореше Стере, — на твоята възраст важното е да не изпуснеш влака…

— Ама аз не съм чак толкова стар — усмихна се Стамате учуден. — Едва навърших трийсет и три години…

— Това казвам и аз — подчерта Стере. — Сега започва опасната възраст. Ако не се решиш до една-две години, ще се решиш твърде късно и тогава непременно ще се опариш, слушай какво ти казвам…

Стамате гледаше поруменял тила на Рири. Не смееше да помръдне глава, за да не срещне погледите на съпрузите Соломон. Какъв гаф направи, като прие разговора за брака. Трябваше да се преструва на

наивен, сякаш не знае нищо за плановете на семейство Соломон относно капитана.

В началото обаче, като чу, че подемат разговор за брака, се беше зарадвал, защото смяташе, че така ще направи услуга на приятеля си, заминал напред с Дорина. Може би нарочно го бяха оставили в другата кола, за да поговори още веднъж със семейството… Но разговорът, който беше започнал твърде общо и неангажиращо, бързо се насочи към него. Стере го запита, почти без увъртания, защо той не се жени.

— Ужасно сме досадни — намеси се неочаквано госпожа Соломон.

В същото време тя чукна дискретно с върха на обувката си крака на Стере. Когато зет й се обърна учуден, госпожа Соломон свъси вежди така възмутено, че цялото й лице се изкриви.

— Агло! Колата на другите спря! — възкликна Рири и вдигна ръка.

Погледнаха всички. Колата беше спряла на около петстотин метра пред тях, близо до гората.

Някой размахваше ръце по средата на пътя. Беше висок, мургав младеж, гологлав и със слънчеви очила. Вероятно ги беше забравил на очите си още през деня, тъй като слънцето бе залязло и светлината не бе така ярка.

— Извинете ме, че ви спрях — каза той много вежливо, след като се приближи до колата и ги поздрави. — Предполагам, че отивате в Кълдърушан и бих ви помолил да ме вземете на стъпалото на автомобила.

Усмихваше се, но съвсем не беше смутен. С дясната си ръка се беше подпрял на вратата на автомобила, а с лявата бавно си свали очилата. Дорина потрепери. Имаше много живи, искрящи очи, с необикновено големи зеници. От думите и поведението му личеше, че е от добро семейство. Лиза с възхищение огледа отлично скроените му спортни дрехи с големи джобове отпред.

— Обърках се, ако това изобщо е възможно! — добави весело младежът. — По-точно заспах в гората, а моите приятели заминали с колата. И вие отивахме към манастира…

Капитанът стана, за да му отстъпи мястото си.

— Не искам да ви притеснявам — възпротиви се непознатият. — Когато казах, че ще пътувам на стъпалото на колата, съвсем не преувеличавах. И тук ще се чувствам много добре…

— По-добре ние да се сместим малко — каза Лиза. — Или аз да взема Дорина на колене…

Младежът трябваше да се подчини. Качи се в колата, като продължаваше да се извинява.

— Позволете ми да се представя — каза той. — Името ми е Серджу Андроник, по професия летец или почти летец…

Засмя се отново, откривайки всичките си зъби. Като му подаваше ръка, Лиза забеляза, че младежът е по-скоро загорял от слънцето, отколкото мургав. Изглеждаше запален спортист, мъж, който прекарва по-голямата част от деня на открито. Господин Серджу Андроник целуна ръка на дамите с безукорна елегантност. Дорина поруменя. От него се излъчваше едва доловимо ухание на здраво мъжко тяло.

— Тогава хайде да се запознаеш и с останалите — каза Владимир, който беше видял приближаващата се зад тях кола.

Серджу Андроник извърна глава. Втората кола спря на шосето, близо до тях. Владимир го представи.

Стере изглеждаше много развеселен от случилото се.

— Не се кахъри, ако не си намериш приятелите — каза му той. — Ще останеш с нас.

Младежът кимна в знак на благодарност. Всъщност не изглеждаше никак огорчен, нито дори загрижен. Още щом се намести на задната седалка на колата, между Лиза, която държеше Дорина на колене, и капитан Мануила, той започна непринудено да бъбри и дори да се шегува. „Ето какво значи да имаш l'usage du monde[31]“ — мислеше си Лиза, очарована от този младеж, който излъчваше толкова самоувереност и беше така необикновен.

— Дойдохме сутринта от Пипера, за да закусим в гората — започна непознатият веднага щом колата потегли. — Те минаха да ме вземат, те, тоест моите приятели. Аз си провеждам там часовете по пилотаж… Да не си помислите обаче, че мога да летя сам. Сега се уча…

Дорина и Лиза го слушаха жадно. Какво удоволствие — да можеш да летиш!…

— Трябва да е доста трудно — намеси се Владимир, който изведнъж се беше въодушевил.

— Само първия път, когато самолетът те вдигне нагоре. Тогава е неприятно. Имаш чувството, че всичко е свършено, че никога вече няма да се върнеш невредим на земята… После свикваш и ти харесва. Чувстваш, че едва горе започваш да живееш…

Капитан Мануила се усмихна на себе си с лека тъга. Колко книжно говори този младеж, но какво изключително впечатление правят думите му. Особено на дамите. Я гледай…

Наистина, Дорина и Лиза бяха преобразени. Толкова рядко им се случваше да разговарят с летец… А цивилен никога не бяха срещали, и то млад, елегантен, пътуващ в колата им и при това признателен, че

са го приели да седи между тях.

— … Да не се изплашите, като ви представя приятелите си — продължи младежът. — Те са ужасни. Дори не бих могъл да ви кажа на какво ще приличат, когато ги срещнем. Оставих ги трезви и благоприлични, по-точно — те ме оставиха…

Отново се засмя. Смехът му беше здрав, мъжки, заразителен. Засмяха се и Лиза, и Дорина. Капитан Мануила се задоволи само да се усмихне. Не можеш да се разсърдиш на такова момче, но сигурно е развейпрах.

— Ама ти съвсем искаш да ни ужасиш! — възкликна Лиза, намерила вече верния тон за разговор, който търсеше от качването на младежа в колата.

— Кои са те? — попита срамежливо Дорина.

— Най-важният е инженер в заводите „Решица“ — обясни сериозно Андроник. — А другите ми спътници, всъщност повечето са спътнички, тоест един архитект и две негови приятелки, много красиви чужденки… Повече не зная и аз…

Дорина се усмихна насила. Няма да бъде особено приятно, тези момичета вероятно не знаят нито думичка румънски и ще се говори на френски, а това съвсем не я очароваше.

Лиза, напротив, беше щастлива, че ще може да се говори на френски. Тя беше живяла две години в Париж и постоянно се опитваше да разговаря с приятелките си на френски… И после, кой знае, тези чужденки сигурно имат много интересни познанства в Букурещ. Дипломатически кръгове, чайове, аристократични вечери… Както и да е, срещата е възхитителна. Ще бъде чудесно.

— Колко жалко, че нямаме бански костюми — обади се отново Андроник, когато наближиха манастира. — Не можете да си представите колко приятно е да поплуваш в езерото нощем, на луна…

— Но сигурно е студено — каза Владимир. — Сега е едва май месец…

— О! Аз бих се изкъпал и през февруари — възкликна младежът.

Изглеждаше искрен. Всъщност говореше много, бързо и сигурно, но не правеше впечатление, че се хвали напразно. Такъв, какъвто беше, с широки рамене, със силни ръце, обгорял от слънцето — изглеждаше естествено да го видиш как се къпе в някоя февруарска утрин.

— А когато излезе луната, непременно трябва да направим една серенада с лодка. Арсеник има балалайка.

— Кой? — попита учудено Лиза.

— Арсеник, приятелят, за когото ви говорих.

— Защо му казвате така? — засмя се Лиза.

— Ох! Колко жени се погубиха заради него досега! — поклати глава Серджу Андроник.

Колата навлезе в алеята и безшумно спря пред портата на манастира. Едва тук, между дърветата, осъзнаха, че вече съвсем се е смрачило. Двете жени почувстваха как влажна тръпка пронизва гърбовете им.

4.

Оставиха чантите и кошниците с храна в приемницата на манастира. Когато тръгнаха надолу към езерото, Серджу Андроник ги настигна, тичайки откъм килиите.

— Няма ги никъде — извика той огорчен, но, изглежда, че бедата му го забавляваше. — Като че са потънали в земята…

Дорина не успя да скрие радостта си. Забелязаха я едновременно и Рири, и капитан Мануила.

— Може да са заминали за Букурещ — осмели се да се обади тя.

— Не, това не, в никакъв случай — отговори Андроник. — Подозирам какво са направили — попаднали са в някой друг манастир.

Засмя се и пъхна ръце в джобовете. Погледна към езерото, като че нищо не беше се случило.

— Не се отчайвай — каза Стере. — Ще те вземем утре сутринта с нас в колата.

— Благодаря ви, но проблемът е с какво ще спя тази нощ и как ще се обръсна утре сутринта. — Обърна се към Лиза, която го гледаше усмихната: — Простете ми, госпожо, за тези недискретни подробности. Ако знаехте обаче колко страшен ставам за една нощ, ако можехте да предположите каква отвратителна брада ми расте… Ужасно!…

Жените се засмяха, най-вече госпожа Соломон.

— Ужасно! Никак не преувеличавам — повтори Андроник. — Дори няма да посмеете да ме вземете в колата. Освен ако нямате някой сандък за багаж.

Говореше така искрено, така спонтанно, че и капитан Мануила не можа да сдържи смеха си.

— Мислите ли, че ще има време да се разходим с лодка? — попита Владимир.

Господин Соломон погледна часовника си. Той продължаваше да се чувства домакин и тук, в манастира. Впрочем и тук пак той беше уредил всичко. Манастирската приемница на него беше поверена. Почти всички монаси го познаваха.

— Осем без четвърт! — каза господин Соломон. — Ако не сте гладни…

— Стига с това ядене, драги, цяла нощ ще седим на трапезата —

обади се Лиза.

Тя искаше непременно да се разходи с лодка заедно с младия непознат. Господин Соломон почувства по тона на Лиза, че е направил гаф, като им спомена за вечерята.

— Както искате — каза той. — Само да намерим лодка…

Андроник беше отишъл съвсем близо до водата. Цяло чудо бе, че не затъна в мократа, с угаснал блясък тиня. Наблюдаваше сякаш много внимателно някаква точка в средата на езерото.

— Да не се подхлъзнеш! — извика му Стере. — Това езеро е дяволски опасно…

Младежът извърна глава и се усмихна някак неспокойно.

— Нима аз не го познавам? Гледах сега да видя дали ще си припомня точно мястото, където потъна лодката ни преди около две години и щях да се удавя…

— Какво говориш! — уплаши се господин Соломон.

Андроник се изкачи на брега при останалите. Изглеждаше променен: замислен, почти меланхоличен. Беше пъхнал отново ръце в джобовете. Крачеше бавно, като че се връщаше от погребение.

— Щях да се удавя… това е твърде меко казано — добави той. — Тогава се удави един мой приятел, адвокатът Хараламбие…

— Как, и ти ли беше в лодката? Невероятно! Когато спомена за удавянето, точно щях да ти припомня за Хараламбие… Какво съвпадение! Знаеш ли, и аз го познавах. Когато научих, ми се искаше да дойда, но не помня какво се случи и не можах…

— Имаше дело в този ден — припомни му госпожа Соломон.

— Така беше — потвърди господин Соломон. — Имах една неприятност… Колко жалко за човека!…

— Но как се случи? — попита Дорина развълнувана…

Сега Андроник я привличаше още повече, опияняваше я. Преминал през толкова опасности… Среща смъртта всеки час… С него бяха свързани толкова приключения, толкова тайнственост и мъжественост, че Дорина го загледа замаяна. Като че някаква огромна сила я смазваше, но преди това я притегляше близо, много близо до този красив непознат, с когото все пак не можеше да свърже надеждите си. В същия момент почувствува, че капитанът й е още по-безразличен, още по-чужд. Видя го как стои и слуша, прихванал с дясната си ръка копчето на горния джоб на куртката.

— Как е могло да се случи такова нещастие? — повтори Дорина.

— И аз не мога да си обясня какао точно стана — бавно каза Андроник. — Та не за първи път гребяхме в това езеро. И все пак

някъде там, в средата — показа той с ръка, — лодката се завъртя няколко пъти на място и се обърна…

— Вероятно е имало водовъртеж — каза Стамате.

— Несъмнено е имало — отговори Андроник, след като задържа за миг погледа си върху него. — Но и това не беше чак толкова страшно. И двамата плувахме добре. Пък имахме и лодката, можехме да си помогнем… но тя потъна, господа, потъна, сякаш беше омагьосана и я теглеше олово…

Помълча малко. Всички бяха развълнувани, неспокойни. Беше им минало желанието да се разхождат с лодка. И сякаш изведнъж беше мръкнало. Мракът се спускаше на талази откъм гората.

— Имаше много папур под водата — каза господин Соломон. — Зная, че после в игуменството ставаше дума да го изкоренят напълно… Но израства пак…

— Това е проклятието на тръстиката — отвърна Андроник, — да не умира никога, вечно да расте изпод водата…

— И бързо ли потъна? — попита Лиза.

— Аз зърнах само главата му за няколко секунди, после потъна… Питам се как аз успях да се спася…

— Господ ти е помогнал — каза госпожа Соломон.

Андроник не успя да сдържи тъжната си усмивка, която застина на устните му.

— Може и така да е — отговори той меко.

Тръгнаха бавно и вкупом по брега на езерото. Владимир гледаше с копнеж лодката, която остана зад тях, вързана за едно колче. Андроник сякаш си спомни нещо, тъй като изведнъж спря, извади ръце от джобовете и се засмя.

— Но това не трябва да ни плаши — извика той изведнъж. — Това не означава, че ние няма да се разходим с лодката!…

Погледна живо групата. Очите му блестяха и неспокойно пробягваха от едно лице на друго. Спряха се по-дълго на Владимир и Рири.

— А дали да не направим една разходка по езерото сега? — попита той внезапно и понечи да се върне.

Стере го хвана за ръката.

— Не бъди дете! — каза той. — Не предизвиквай съдбата…

— А ако не ме оставя на мира… — прошепна Андроник повече на себе си и погледна крадешком водата.

Рири се засмя. Стори й се много комично това възклицание на Андроник…

— По-добре да вървим към гората — предложи господин Соломон и ги подкани да ускорят крачка.

Групата тръгна бавно. Последни останаха Андроник, Владимир и Дорина. Господин Соломон хвана жена си за ръка и избърза напред, за да може да говори, без да се страхува, че ще го чуят.

— Кой ли е тоя? — каза той нервно. — Да знаеш, че не ми харесва много… Засенчва капитана. А мама каза, че трябва някак да уредим въпроса тази вечер… Може би ще е по-добре да ги оставим сами двамата, знаеш ли?…

Госпожа Соломон изслуша без интерес откровенията на съпруга си. Погледът й лениво си почиваше върху сянката на гората пред тях.

— Какво искаш да направя аз? — попита тя вяло. — След като го поканихте, не можете да му кажете, че ви досажда. А пък и той, бедният, никак нямам впечатление, че ухажва Дорина…

— Не, разбира се — заизвинява се господин Соломон. — Не исках да кажа това… Но знаеш ли, този тип, този Андроник, е видял и преживял много и те опиянява с приказки… Капитанът е по-сериозен, не се навира навсякъде ей така. Ако разговорът не е интересен, виждаш, дума не продумва…

Помълча малко и почака да види какво ще отговори жена му, но госпожа Соломон беше все така разсеяна и не го слушаше внимателно.

— … Знаеш ли, би трябвало ние да поемем инициативата — добави господин Соломон. — Да ги поотделим някак, да видим, може момчето да има и то да каже нещо… Във всеки случай трябва да я опознае по-добре… Но ако тоя не ни остави на мира…

— Преди малко не изглеждаше така ядосан — припомни му госпожа Соломон и се усмихна. — Какво ти стана?…

Господин Соломон се изчерви и стисна ръката й.

— Скъпа, не е време за шеги — каза той, като ускори още повече крачка. — Трябва да уредим някак това, нали?… Та нали сме си все свои тук и трябва всички да помогнем…

В този момент госпожа Соломон леко го побутна с лакът, за да го накара да спре. Откъм гората, право срещу тях, идваше семейство Замфиреску. Госпожица Замфиреску ги позна първа и забърза да ги посрещне.

— Колко се радвам, че и вие сте тук! — извика тя.

След нея вървеше уморена госпожа Замфиреску заедно с двамата мъже — съпруга и девера й.

— И вие ли ще спите тук тази нощ? — попита зарадвана госпожата.

Беше вече сигурна, че ще се играе покер. Благоразумно беше дошла

с две тестета карти, крито още в Букурещ скри в жабката на колата.

— Цяла тайфа сме — каза госпожа Соломон с известна гордост и посочи с ръка останалите, които бавно крачеха по полето. — Тук е и един наш приятел, летец, много забавен…

И като потвърждение Андроник пристигна пръв заедно с Владимир, Стамате и Рири. Дорина беше останала последна, с Лиза и капитан Мануила. Тя сякаш нарочно странеше от Андроник и избягваше да среща погледа му. Впрочем младежът се чувстваше добре и разговаряше еднакво въодушевено с всички. Не търсеше приятелството на никого от групата. Беше избързал напред с Владимир, Рири и Стамате, защото и те имаха младежка крачка. Ако не бяха така тактични Владимир и Рири, които подозираха защо се уединиха пред тях съпрузите Соломон, Андроник отдавна щеше да ги настигне.

— … И госпожица Замфиреску — завърши представянето госпожа Соломон с усмивка.

Погледна поласкана към Андроник. Не всеки би могъл да представи летец, елегантен и аристократичен спортсмен.

— Ето една истинска компания! — възкликна господин Замфиреску, забелязал и другите, които приближаваха.

Помисли си, че би могъл да каже нещо остроумно във връзка с манастира. Манастир или курорт?! — например. Или по-добре нещо само за мъже: колко жалко, че манастирът не е женски…

— Дорина, какво правиш тук? — попита госпожица Замфиреску и я прегърна.

— Позволи ми да ти представя…

Капитан Мануила и Стамате се поклониха възпитано и любезно. Госпожа Замфиреску ги огледа преценяващо. Започваше да разбира. Искат да омъжат Дорина, искат да смаят онзи… Стамате, разбира се, на него са хвърлили око. Изглежда доста мекушав, бързо ще го прилъжат.

— Идваме от гората — обясни госпожица Замфиреску. — Ах, ако знаете каква прелест е!…

Почти притвори очи прехласната.

— И ние отиваме там — каза Лиза донякъде разочарована, че Замфирескуви са били преди тях в гората.

Струваше й се, че те са им откраднали нещо, което си е тяхно, че гората сега ще бъде по-малко хубава, видяна след други. Дразнеха я възклицанията и обясненията на госпожица Замфиреску и се опита да я прекъсне.

— Трябва да побързаме, деца — каза Лиза, като се обърна към Владимир и останалите. — Докато изгрее луната, ще вървим слепешком в мрака…

— Вървете по големия път в средата на гората — веднага ги посъветва госпожица Замфиреску. — Иначе ще се заблудите…

— Да, да — каза Лиза и тръгна. — Ще се видим по-късно в манастира…

Вървеше със съпрузите Соломон и Стамате. Капитанът, Дорина и Стере останаха по-назад. Андроник и останалите крачеха с лекота и си приказваха.

— Знаете ли, че ме хваща страх — каза Рири и се засмя. — Да не вземете да ме плашите.

— Аз не обещавам нищо — отговори Андроник, преструвайки се на сериозен. — Че то гората няма никакъв чар, ако в нея няма какво да те изплаши…

Дорина чу последните му думи и замечтано се усмихна. Пристъпваше с поглед, забит в земята.

— Тук е за приятеля ти — каза Стере на капитана. — Да ти изпее една песен нощем, в гората…

— Да, би било хубаво — съгласи се капитан Мануила, — но мисля, че е трудно за един гражданин — добави той.

— Бихме могли да поиграем на стражари и апаши — чу Дорина отново гласа на Андроник. — Ако не ме изберете мене за командир на стражарите, няма да хванете никого цялата нощ…

Рири се засмя. Дорина се усмихна все така насила. Започваше да я дразни това, че Рири, Андроник и Владимир непрекъснато вървят заедно.

— Внимавайте, госпожице!…

Гласът на капитана. Дорина неволно беше стъпила върху една изсъхнала клонка, която изпращя. Този шум обаче я изплаши по-малко от вика на Мануила. Когато се обърна, срещна очите му. Блестяха в мрака като очи на котка. Дорина потрепери.

— Одраскахте ли се? — попита той и я хвана за ръката.

Гласът му сега беше нисък, топъл. И жестовете му бяха по-нежни и ласкави.

— Чорапа ли си скъса, Дорина? — попита зад тях Рири.

Бързаше да види какво се е случило. След нея, с няколко бързи, широки крачки, се приближи и Андроник.

— Дойдох не за да видя дали се е скъсал чорапът — каза той усмихнат. — Искам да ви предложа една игра… А вие, господин

капитане, ще я ръководите — добави той с много топлота, обръщайки се към Мануила.

— С удоволствие, ако приемате и хора, прехвърлили вече трийсетте — каза капитанът.

— Ето каква е играта — обясни Андроник. — Всеки от нас тръгва поред… Ще ни трябва обаче часовник със светещ циферблат — добави той.

— Стамате има хубав часовник и се вижда отлично на тъмно — каза капитанът.

Погледна напред, към групичката, в която беше приятелят му. Виждаше ги доста трудно.

— Нека аз да отида да го донеса — предложи Владимир и хукна веднага.

Съпрузите Соломон и Стамате бяха приседнали на ствола на едно паднало дърво.

— Каква хубава нощ! — възкликна Лиза.

Престори се, че малко е изморена от пътя, а всъщност чакаше да се приближат другите, най-вече Андроник. Стамате говореше рядко и обмисляше всяка дума. „Като че ли е влюбен“ — помисли си госпожа Соломон. Когато Владимир пристигна тичешком, Стамате стана от дънера.

— Случило ли се е нещо? — попита господин Соломон.

— Не. Капитанът ме прати при вас — обърна се той към Стамате, — моли ви да му заемете часовника си… Искаме да поиграем на една нова игра — добави той и изтри челото си.

— Хайде и ние, деца — каза Лиза, внезапно обезпокоена.

Тръгна по-бързо, отколкото беше прилично, по алеята, която едва се различаваше в сивия мрак. Сърцето й започна да бие по-силно, усещаше ударите му в цялото си тяло. Сякаш се подготвяше значително събитие, сякаш очакваше да научи нещо важно и неотложно там, в групичката, където се виждаше Андроник.

— Донесох го — извика победоносно Владимир, изпреварвайки всички.

Андроник взе часовника и го даде на Стере.

— Чакаш една минута, но само една минута — довърши той обясненията си, — и после даваш знак за тръгване на следващия. Който не се върне, докато другият стигне дървото, знае какво го чака!…

Рири се засмя.

— Но мене ме е страх да тичам сама до дървото — оплака се тя.

— Който се страхува, няма да играе и ще остане тук, при съдията — каза Андроник.

— Добре, тогава ще играя…

Съпрузите Соломон и Лиза не разбраха нищо.

— Какво става, драги? — попита госпожа Соломон.

— Сега дайте залозите — каза отново Андроник, без да отговори на въпроса. — Сложете ги всичките в една шапка…

Погледна бързо мъжете от групата. Шапка имаше само Стере, а капитан Мануила — фуражка.

— Ще помолим господин капитана да ни заеме фуражката си — каза учтиво той.

Усмихнат, капитан Мануила я свали и му я подаде.

— Благодаря. Сега кой ще дойде с мен да сложим знак на дървото? — попита отново Андроник.

На Дорина й се искаше да отиде тя, но Рири и Владимир я изпревариха.

— Че обяснете и на нас каква е тази нова игра — каза Лиза ядосана.

— Ще разбереш ей сега — отвърна кротко Дорина. — Знаеш ли, това е един вид гоненица в гората… Но не трябва да се страхуваш, както и не трябва да се спъваш, да падаш. Иначе ще изтече минутата…

Очите й продължиха да следят групичката на тримата, които отиваха да означат дървото.

5.

Играта започна и пръв хукна да бяга Владимир. Беше взел залога на Дорина, кърпичка, завързана с шнурче от мартеничка. Тичаше възбуден, на големи скокове, като се пазеше от дънерите. Зърна дървото отдалече. Там, в хралупата, се намираха неговият залог и запалката на Андроник. Владимир щракна запалката, смени залозите и побягна обратно, по друга пътека. Чу сигнала на Стере:

— Вторият!

„Дано само запалката гори, докато стигне Дорина“ — помисли си Владимир. Обърна глава назад. Между дърветата се мяркаше бялата блузка на девойката.

— Владимир! — извика Дорина. — Не се отдалечавай много, че ме е страх!…

— Ще загубя залога! — извини се Владимир.

Дорина потърси дървото със светлинката. Не се виждаше нищо. А ако е духнал вятър и я е угасил?… Затича още по-силно, като

притискаше с длани гърдите си. Колко ли секунди бяха изтекли? Гледаше неспокойно пред себе си. „Дали не обърках пътя?“ Изведнъж разпозна дървото. Виждаше се големият лист хартия, който Андроник беше поставил като знак. Когато се приближи, Дорина зърна в хралупата трепкащата светлинка на запалката. Взе я в ръка развълнувана. Угаси я, после я подържа няколко секунди в дланта си, без да съзнава какво върши. Бързо смени залозите. Сега трябваше да тича Стамате; неговият залог беше автоматична писалка. Толкова лесно се държи в ръка, когато тичаш…

— Третият! — чу тя отдалече гласа на Стере.

Изведнъж се уплаши, че ще закъснее, и бързо хукна обратно. Като че сега беше станало още по-тъмно. Трябваше да заобиколи осветеното място, за да стигне при групата по друг път. Ала тя тръгна по същата пътека. След няколко секунди видя пред себе си една сянка, която тичаше страхливо, на големи скокове. Чу дишането й. Стамате тичаше с допряна до гърдите брадичка, със свити юмруци. Искаше да бие рекорд.

— Сбъркали сте пътя! — извика внезапно той, когато се сблъска с Дорина така, че едва не я прегърна.

— Стана ми страшно! — изкрещя Дорина, без да спира да тича.

„Нима ще изгубя залога, като се връщам пак оттук?“ Тази мисъл я развълнува. Може би Андроник, който трябваше да бяга пети…

— Оттук ли се идва? — попита я Стере, когато пристигна.

Стоеше с часовник в ръка, сериозен, почти тържествен. Беше наистина поласкан, че е избран за арбитър. Единствен той имаше такъв силен и ясен глас, който да се чува до избраната полянка…

— Беше ме страх да мина от другата страна — заоправдава се Дорина с ръка на сърцето. — Да не срещна някоя змия…

Жените се разпищяха.

— Тук няма змии — каза Андроник, уверен в себе си.

— Четвъртият! — рязко извика Стере, без да вдига очи от циферблата на часовника. — Лиза, бягай!

Лиза хукна като изстреляна. Откакто беше тръгнал Стамате и беше разбрала, че идва нейният ред, стоеше с напрегнати мускули и с впити в мрака очи. Проследи как сянката на Стамате се изгуби между дърветата. Беше я малко страх от нощта, която чакаше само на няколко крачки от нея, за да я погълне, да я смаже със самотата си. А когато чу Дорина да говори за змии, почувства студени тръпки да полазват по гърба й, но думите на Андроник я успокоиха… Та нали беше само игра. Две минути сама в гората. И после — след нея идваше

Андроник…

Стигна бързо до дървото с белия знак. Смени залозите, после потърси запалката, която беше угаснала. Намери я. Вероятно беше духнал вятър или този загубен Стамате не беше успял да я запали както трябва. Облегна се на дървото. Сърцето й тупкаше силно, но не от тичането. Изведнъж й беше станало студено. Толкова студено, че от време на време й тракаха зъбите.

— Петият! — чу тя гласа на съпруга си, вече малко пресипнал.

Продължи да стои облегната на дървото, като се опитваше да обуздае треперенето на тялото си. „Това, което правя, е глупаво, глупаво е…“

Андроник пое с големи ритмични отскоци на атлет, увлечен от играта. Когато тръгна, всички очи го проследиха. Дорина и Рири го гледаха с вълнение как се отдалечава в мрака, гъвкав и строен. После Дорина се обърна надясно, за да види дали идва Лиза. Почака за миг, после отново се взря в мрака пред нея. Господи, какво прави, че закъснява така?… Рири нервно пристъпи от крак на крак. Сега идваше нейният ред. Когато Стере вдигна ръка, готов да извика: „Следващият!“ — Рири рязко отскочи напред.

— Лиза! — извика нетърпеливо Дорина. — Заблуди ли се?

— Какво ли прави това момиче? — попита и Стере, вперил очи в циферблата. — Оттогава минаха две минути и близо петнайсет секунди. Да не би да й се е случило нещо, да не се е подхлъзнала.

— Лизааа! — прокънтя викът на Владимир. — Загуби!…

Лиза чу този вик, но не бързаше да отговори, да ги успокои. Беше ядосана, разочарована, чак й се плачеше. Андроник не беше изразил никакво учудване, нито радост, когато я видя да стои подпряна на дървото. Само я беше запитал учтиво:

— Изморихте ли се, госпожо?

Тя измънка няколко думи. Беше очаквала да й се случи нещо, да чуе поне една дума. Андроник обаче се отдалечи към хралупата, смени залозите, щракна отново запалката, след като набързо почисти фитила, и накрая я запита безразлично:

— Толкова бързо ли се отказвате? Остават само около трийсет секунди…

После с отсечена крачка напусна полянката. Лиза се почувства смазана от унижение. В този момент й идваше да плаче, да обижда. Сянката на Андроник бързо се изгуби между дърветата, а тя продължаваше да стои на същото място. Щеше да е смешно да тича сега след него. А толкова би се срамувала, ако я срещне Рири…

Когато я видя да се приближава, зави зад дървото и пое по друг път. Сърцето й вече беше престанало да бие. Една празнота, едно глупаво раздразнение…

— Лизааа! — чу тя отново гласа на Владимир.

— Сварих я да стои подпряна на дървото — обясни Андроник, като се върна. — Струва ми се, че се е уморила много бързо.

Точно когато тръгваше капитан Мануила, Лиза се появи иззад дърветата.

— Какво става с тебе бе, човек? — приятелски я запита Стере.

— Тичах много бързо и ме заболя малко глава — каза Лиза.

Стори й се, че Дорина я наблюдаваше учудено и с подозрение и това я ядоса още повече. До края на играта остана настрана от групата, като пушеше отегчена. После изведнъж гласът на Андроник я накара отново да потрепери от вълнение:

— Сега започва втората и най-увлекателна част. Без арбитър. Всички бягат и се крият. Единственият арбитър е часовникът…

Лиза също се приближи до групата.

— Имат ли всички залозите в ръка? — попита още веднъж Андроник.

— И аз ли да тичам? — прекъсна го Стере. — Ще ми бъде малко трудно…

— Не е нужно да тичаш много — успокои го Андроник. — Само докато се скриеш. — После се обърна към другите така, сякаш им припомняше урок: — Всеки се връща тук, преди да е изтекъл четвърт час, поне веднъж, и взема първия залог, който му попадне. Играем, разбира се, на честна дума…

— Как, тук ли да оставя часовника? — попита капитан Мануила.

— Тук сме само ние — отвърна Андроник.

— А защо е необходим часовник? — попита господин Соломон.

— В това е и загадката на играта — усмихна се Андроник. — Контролът, арбитърът…

На никой не му беше ясно какво ще се случи, какво предстои и това ги правеше нетърпеливи и любопитни. Поглеждаха насам-натам, сякаш още сега търсеха пътека през гората и място, където да се скрият. Беше вече истинска нощ. Към езерото небето слабо просветляваше. Над тях, през гъстите клони, проблясваха няколко звезди. Безкрайна тишина се разстилаше наоколо, без някой да я усеща, без някого да ужасява.

— И трябва да тичате един по един, в най-различни посоки — добави Андроник. — Да не вземете да се върнете всички в манастира и

да ме оставите тук сам.

— А ти къде ще бъдеш? — попита го капитан Мануила.

— Аз ще тръгна последен — отговори Андроник.

Стамате потърси очите на приятеля си, като че ли искаше да го попита нещо.

— Който е загубил залога, тръгва пръв — каза Андроник.

Лиза се стресна. Излезе напред, усмихна се и като видя, че всички й правят знаци с ръце, хукна да бяга.

— Не тичай много бързо, че пак ще ти прилошее — извика Стере след нея.

Лиза не му отговори.

6.

Последни останаха капитан Мануила и Андроник. Още се чуваха тежките, предпазливи стъпки на Стере и от време на време — момичешки смях, викове. Това бяха Владимир, който непрекъснато подвикваше, Рири и госпожа Соломон, които се бяха разбрали да стоят близо една до друга.

— Ваш ред е, господин капитан! — припомни Андроник и се усмихна.

— А ако се пошегуваме и се скрием тук, без да се отдалечаваме? — предложи Мануила.

— Ще се развали играта. Едва сега започва хубавата й, загадъчна част.

— Не би ли ми казал и на мене? — помоли капитанът.

Андроник се засмя и постави за миг ръката си върху рамото на Мануила. Сякаш пронизан от ток, капитанът нервно потрепери.

— Като че ли аз знам какво ще се случи? — каза Андроник. — Играта едва сега става хубава, защото още никой не я познава.

— Ей богу, сериозно ли говориш? — попита учуден капитанът. — Тогава защо оставяш часовника тук?…

— В никакъв случай не за да го откраднe някой — отговори мимоходом Андроник. — Бихме били много наивни, ако цяла дузина разумни хора сътрудничим в измислянето на нова игра само за да може някой да открадне часовник със светещ циферблат…

Капитанът поруменя, но не свали поглед. Продължаваше да гледа втренчено право в очите Андроник. Младежът съвсем не изглеждаше объркан от пронизващите зеници на Мануила.

— Тогава? — попита той пак.

— Е, нима е толкова трудно да се отгатне! — възкликна Андроник. — За да знаем как минава времето!…

Отново се засмя и направи знак на Мануила, че трябва да тръгва да се скрие.

— Аз оставам най-последен — каза Андроник.

Капитанът поклати недоверчиво глава и пое наслуки, като крачеше бързо. Андроник го изчака да се отдалечи. Проследи сянката му, докато се изгуби напълно в мрака, и после се засмя.

— Най-сетне се отървах! — прошепна той едва чуто.

Наведе се, взе часовника и се взря във фосфоресциращия циферблат: девет и пет минути.

— Ще ги оставя да поиграят до десет — добави на себе си Андроник все така развеселен. — А след това послушните деца ще се нахранят добре и ще се приготвят за сън…

Остави часовника на мястото му върху дънера и се отправи с бързи крачки към езерото. Скоро излезе от гората. Огледа се на всички страни, за да се убеди, че никой не го е видял. Впрочем той предполагаше, че всички са се скрили навътре в гората. Оттам непрекъснато долиташе смях, викове на уплаха, пукот от стъпкани клони. Андроник стигна до брега на езерото и потърси с очи някакво прикритие. Отправи се към една копа прясно окосено сено и се изтегна безгрижно на нея, събрал длани под главата си. Очите му обхванаха отведнъж цялото небе високо над него и припламнаха, удавени в мрака. Отдалече, едва доловимо, до него достигаха гласовете от гората.

— Дано само не се уплашат от собствения си страх — прошепна тихо Андроник и се усмихна.

* * *

Лиза, която беше тръгнала първа и беше отишла най-далече, внезапно спря и вторачи очи пред себе си. Стори й се, че вижда някаква сянка, която се движи внимателно и сякаш я дебне да се приближи. Стори й се дори, че чува хрипливо дишане, излизащо сякаш от гърлото на някакъв звяр. Стана й страшно и се закова на място, без да посмее да отмести поглед. Сянката се придвижваше бавно и предпазливо, като че се страхуваше да не вдига шум.

Лиза щеше да остане още дълго време с неподвижен поглед, със затаен дъх, ако неочаквано не беше чула един глас, идващ отдясно.

— Кой е там?

Разпозна Стамате, който се приближаваше също с известен страх, с протегнати ръце.

— Сст! Не вдигай шум! — прошепна му Лиза. — Не ти ли се струва, че има нещо пред нас?

Стамате се взря внимателно.

— Не виждам нищо…

Само може би подухваше вятър. Сега той беше съвсем близо до Лиза и му се струваше, че усеща дишането й в собственото си тяло. Вече не се смущаваше толкова от присъствието на жената.

— Няма нищо — добави той, за да я успокои.

И наистина сянката изведнъж се беше притаила, никакво движение, никакъв шум. Само тихият вятър над клоните.

— Какво ли правят другите? — неочаквано въодушевена попита Лиза. — Видя ли някого?

— Само госпожица Рири — каза Стамате, като се приближи още повече до Лиза. — Беше сама…

— Ами като ти си я оставил сама… — подхвърли му злобничко Лиза.

— … Не търсех нея — придоби кураж Стамате и хвана ръката й.

Лиза не я издърпа. Забавляваше я и в същото време я ласкаеше неочакваната страст, която беше успяла да запали в сърцето на мълчаливия инженер. Даваше си сметка, че с него може да си поиграе, без да се страхува. Беше твърде свенлив, твърде почтен.

— Какво ли прави Андроник? — попита тя рязко, за да наруши мълчанието. — Изглежда много подозрителен тип — добави бързо. — Ти разбираш ли нещо от тази игра?

— Нищо — вежливо побърза да й отговори Стамате, — но тъкмо затова ми харесва повече… Иначе никога не бих могъл да остана насаме с теб…

Усещаше как тупти сърцето му. Държеше ръката й близо до гърдите си. Лиза се засмя.

— А нима сега си сигурен, че сме наистина сами?! — каза тя и го погледна в очите.

Стамате потръпна. „Окуражава ме.“ Прегърна я и се опита да я целуне. Лиза лесно се отскубна и се засмя.

— А, не така! — каза тя и побягна.

— Но единствено ти загуби. Това е игра със залози…

Лиза тичаше през гората. Вече не я беше страх, като знаеше, че Стамате я следва.

Напротив, чувстваше се подмладена, свободна и това увеличаваше радостта й от тичането.

— Да знаеш, че ще се спъна и ще падна по твоя вина — извика тя, като усети дишането на мъжа зад нея.

Стамате отново я прегърна и този път не я остави да се изплъзне. А и Лиза не се дърпаше.

— Нима не ставаше дума да играем на залози? — прошепна Стамате.

Опита се да я целуне. Лиза се отдръпна със смях. Нито искаше, нито можеше да се разсърди от дързостта на младежа.

— Ако ни види някой? — прошепна тя тайнствено.

— Тъкмо затова — никакъв шум! — каза близо до ухото й Стамате и докосна с устни косите й.

Жената потръпна от вълнение. Той почувства, че гърдите й бурно се повдигат, и я притисна още по-силно до себе си.

— Кой е там? — чу се изведнъж гласът на Владимир.

Двойката остана неподвижна. Лиза понечи да се засмее, но захлупи лице на гърдите на мъжа.

— Шшт! — промълви Стамате все така близо до ухото й. — Ще му изиграем един номер…

— Кой е там? — попита за втори път нервно Владимир.

Беше чул приглушени гласове, смях, шумолене — и всичко това беше стигнало до омагьосаните му уши обвито в еротична тайнственост, отчайваща, чувствена. Усети как по цялото му тяло се разля странна, вълнуваща топлина, от която изведнъж му прималя и главата му се замая. Близо до него, може би само на няколко крачки, зад някое от тези високи и умислени дървета става нещо непознато и непозволено. Но кой би могъл да е… Владимир направи няколко крачки. В противоположната посока обаче зърна една сянка, която му махаше с две ръце. Бързо тръгна към нея, като внимаваше да не настъпи някоя суха клонка.

— Ти видя ли някого досега? — попита госпожа Соломон и хвана ръката му.

От топлината на женската ръка Владимир разбра, че нещо се е случило със съпругата на братовчеда Соломон. Беше възбудена, очите й блестяха, гласът й беше станал по-плътен.

— Да знаеш колко ме беше страх, преди да те видя!… — оплака му се тя глезено. — Откакто се заблудих, стоя тук сама…

Същият трепет постепенно обхващаше и Владимир.

— Как можа да се заблудиш? — попита я той повече за да каже нещо, отколкото за да получи отговор.

Защото тази тишина, в която чуваше само ударите на сърцето си и учестеното дишане на братовчедка си, го ужасяваше…

— Стори ми се, че някой ме дебне — каза госпожа Соломон. — Тебе не те ли е страх?

— Не — каза спокойно Владимир. — Но не разбирам нищо от тази игра. Не зная дори колко минути са минали, откакто тръгнахме…

Обърна се към госпожа Соломон. Срещна пламтящите й очи и в миг поруменя.

— Дали да не отидем да видим колко е часът? — попита той ей така, колкото за да скрие смущението си.

— В това няма никакво очарование — прошепна госпожа Соломон. — Хайде по-добре да хванем някого в любовно прегрешение и да се пошегуваме.

Двамата тръгнаха, притиснати един до друг, да търсят пътеката. Владимир не смееше да мине покрай онези дървета, зад които беше чул преди малко шепот и приглушен смях. Страхуваше се и въпреки това мястото го привличаше като омагьосано.

Неговата братовчедка все повече се отпускаше на ръката му.

— Лиза — чу се отдалече гласът на Стере.

Госпожа Соломон се засмя.

— Всеки си търси жената! — каза тя високо. — Може точно в това да се състои играта…

Лиза чу стъпки и се опита да се освободи от ръцете на Стамате.

— Пусни ме! — прошепна тя.

Госпожа Соломон неочаквано спря, сякаш и нея я омая същото непонятно вълнение, което беше изпитал по-рано Владимир.

— Тук има някой — каза тя тихо. — Хайде да ги хванем…

Двамата се приближиха до дървото. Изведнъж Лиза застана пред тях.

— В тази гора има един фавън — възкликна тя, като се опитваше да скрие вълнението си.

— Да се надяваме, че не е само един — засмя се госпожа Соломон.

Искаше да хване отново ръката на Владимир, но той беше приковал очи в мястото, откъдето изскочи Лиза. Кой ли е бил там? И какво ли се е случило под прикритието на гъстия мрак? Срамуваше се от мислите си и в същото време го беше яд на собственото му тяло, което отчаяно се бореше със свенливостта. Искаше да избяга. Струваше му се, че сега цялата гора диша като човек, топло, чувствено. Сякаш от всички страни проникваше горещият дъх на голи тела и във всички храсталаци дишаха прегърнати двойки.

— А ти какво правеше тук, Владимире? — внезапно го попита Лиза. — Ти ли викаше преди малко? — попита го тя отново и му се усмихна.

— Като че ли не си разбрала… — отговори обиден Владимир и се намръщи. — Като че днес за първи път ми чуваш гласа…

Госпожа Соломон се засмя и го придърпа по-близо до себе си.

— Остави ми момчето на мира, не го ядосвай! — каза тя покровителствено.

Владимир беше отвратен от себе си. Трябваше да смени темата, да се избави от мислите си.

— Къде ли са другите? — попита той и бързо освободи ръката си, която госпожа Соломон беше хванала здраво. Приближи длани до устата си и се провикна.

След този протяжен вик сякаш му олекна напълно и той усети, че самочувствието му се възвръща. Стори му се, че цялата гора зашумя и зазвънтя от неговия вик.

— Влаад! — отговори му радостен вик на девойка. — Къде сте се скрили?

— Хайде да я изплашим! — предложи Лиза.

— Това е Рири — каза Владимир. — Ако я изплашим, ще се разкрещи и ще станем за смях…

И наистина откъм осветеното място се виждаше да се приближава една сянка, която пристъпваше страхливо.

— Не ме плашете! — извика Рири. — Знам къде сте!…

Въпреки това напредваше много предпазливо. Иззад всяко дърво би могъл да изскочи неочаквано някой, да я хване здраво с ръце и да я изплаши…

— Ще ви кажа нещо забавно — добави тя вече по-отблизо. — Ама не ме плашете!…

Спря и зачака. Трепереше цялата.

От мрака пред нея излезе Владимир.

— Къде беше? — попита я той, за да я успокои.

— Отидох да видя колко е часът и се загубих. Кой още е там? — бързо попита Рири и се взря изпитателно в мрака.

— Лиза и Агло — каза отегчено Владимир. — Видя ли още някого?

Рири се засмя.

— Минах покрай часовника — прошепна тя. — И да видиш, Стере и Жорж са вече там и много спокойно са се изтегнали на тревата.

Иззад дърветата се показа заинтригувана Лиза.

— А някой виждал ли е Андроник? — попита тя.

— Него не го видях… Да знаеш, че нещо ни готви… Имам обаче още една тайна — добави Рири, като отново сниши гласа си. — Дорина и капитанът се разхождат като влюбени…

Госпожа Соломон също дойде при тях.

— Видя ли ги? Капитанът ли беше или Андроник? — попита Лиза.

Рири възнегодува. Беше именно Мануила, крачеше до Дорина и двамата тихо си приказваха. Не беше успяла да чуе какво си говорят. Дорина все вдигаше нагоре глава, сякаш се опитваше да проникне с поглед през гъстите клони и да съзре небосвода.

— Сами ли бяха? — повтори въпроса си Лиза. — Да не би и

Андроник да се е криел някъде там?…

Рири заобяснява наново. Усети, че говори разпалено, сякаш се опитваше да защити Андроник от неоснователно обвинение, и се изчерви.

— Какво ли са си говорили влюбените? — зачуди се Владимир и се усмихна. — Ще кажем на Жорж, да го зарадваме…

* * *

Капитан Мануила беше срещнал Дорина случайно, без да я търси. Тръгна последен и след кратко колебание се отправи към полянката. Както си вървеше замислен, с наведена глава, изведнъж му стана много противно, че прояви слабост. Да слуша той, благоразумен човек, заповедите на един хлапак. И дано поне няма нещо нечисто тук…

Изглеждаха му странни много неща в този Андроник. Най-много го дразнеше обаче това, че шумното му и вълнуващо появяване, въображението му на младеж, свикнал да си губи времето със спорт, жени или в сън, беше развалило на всички им удоволствието да потънат наивно смълчани в нощната тайнственост на гората. Тази голяма заспала гора вече не вълнуваше Мануила. Сякаш беше градска градина, в която си играят юношите и децата… Измислиците на Андроник бяха унищожили цялата загадъчност и сега сенките на дърветата се струваха на капитана подходящи само за любене или за спане.

Тъкмо мислеше да се върне на мястото, от което бяха тръгнали, когато видя съвсем близо до себе си Дорина. Позна я по ярката блуза, по дългите, неспокойни ръце.

— Вие ли сте, господин капитан? — попита го девойката.

— Да, случайно — отговори Мануила. — Чакате ли някого?

Наистина Дорина сякаш дебнеше. Беше си избрала място, откъдето можеше да наблюдава в разни посоки между стволовете на дърветата, а самата тя оставаше почти незабележима. Когато капитанът я запита, Дорина отрече прекалено категорично. Мануила разбра и кръвта изведнъж нахлу в лицето му. Озлоблението му към Андроник започна да расте. И в същото време оскърбената му гордост го караше малко да презира това глупаво момиче, което си мислеше, че може лесно да го измами с първия срещнат.

— Не разбирам много що за игра е това — каза Мануила, като забеляза, че Дорина мълчи объркано. — Имам чувството, че Андроник ще открадне нещо и ще изчезне… Най-забавното е, че толкова разумни хора се оставиха да ги заблуди — добави той бързо, като усети, че

Дорина иска да го защити.

— Не вярвам господин Андроник да е един най-обикновен мошеник — каза Дорина, като се овладя.

Капитанът се засмя и се приближи още повече до девойката. Сега му се струваше, че пред него не стои една евентуална годеница, една добре възпитана госпожица, която трябва да уважава, а някое от онези безбройни момичета, които срещаше в своя ергенски живот. Хвана ръката й и я придърпа леко към себе си.

— Оставете, госпожице, той не заслужава да бъде защитаван от такова мило момиче като вас…

Дорина замръзна, учудена от рязката промяна в капитана. Що за човек е той, че си позволява толкова много и по такъв вулгарен начин?…

Страхуваше се да извика. Капитанът не беше й казал още нищо неприлично и на жеста му не би трябвало да се придава особено значение, ако не беше така неочакван…

— Хайде по-добре да се поразходим — каза отново Мануила.

Дорина се поколеба, но капитанът леко я дръпна след себе си.

— Доста странно постъпвате, господин капитан — осмели се да каже Дорина.

— Представете си, че играем на залози, госпожице — засмя се Мануила. — Сърди ли се някой?… И понякога се случва да ти се падне точно кавалерът, който не ти се харесва…

Подчерта така явно думите си, че Дорина се почувства задължена да се извини.

— Не исках да кажа това, но признавам, че вашият глас ме изплаши малко…

— Може би заради ехото… А не мислите ли, че сега дори не можем да почувстваме, че се намираме в гора? — попита след известно време капитанът и обгърна с поглед всичко наоколо.

Дорина също погледна нагоре, към небето. Наистина беше толкова тихо, толкова спокойно…

— Сякаш сме в Чишмиджиу — добави Мануила.

— Не, по-скоро в Синая, в парка оттатък манастира — уточни Дорина и се усмихна.

— Тъжно е, нали?… И като си помислиш, че можехме да влезем в гората боязливо и да си разказваме приказки с дяволи и призраци…

— Не, не, моля ви, наистина ме е страх — възкликна Дорина глезено.

— Все ще мога да ви защитя, не се страхувайте… Както и да е,

щяхме да прекараме много/по-добре, ако не бяхме срещнали онзи младеж…

Дорина отново помръкна. Ядосваше я настойчивостта на Мануила. „Кой знае какво си мисли за мене този грубиян…“ Всъщност, когато го видя, Дорина за миг повярва, че е Андроник. Би било забавно да срещне Андроник сама. Кой знае, може би… Обърна се пак назад. Нямаше никого, а беше й се сторило, че някой ги наблюдава. Бяха се отдалечили много от останалата част от групата.

— Какво мислите, че правят другите? — попита Дорина, за да смени темата.

— Каквото правим и ние, говорят за любов… — каза капитанът с преднамерена вулгарност.

Дорина трепна неспокойно. „Ако вземе сега да ми се обяснява?“ Би било смешно… И все пак е възможно този човек един ден… Поне да беше глупав като Стере, да можеше да го презира…

— Аз поне искам да разговаряме с вас за любовта — поде отново капитанът, — но не на шега… Не зная какво правят сега останалите, аз обаче искам да ви запитам сериозно, приятелски, ако ми позволите, разбира се…

— Но да! — побърза да се съгласи Дорина поуспокоена.

— Искам да ви запитам вие как мислите: всичко това, любовта, една случайност ли е, пламък, който се разгаря изведнъж, както се казва, или е нещо, което се натрупва бавно, след няколко години съжителство и приятелство… Вашето мнение, разбира се, ме интересува…

— Виждате ли, аз малко разбирам от това, за да имам лично мнение — пошегува се Дорина. — Вероятно бих могла да ви, кажа нещо по този въпрос, но от друга гледна точка. Бих могла да говоря като за нещо непознато още, за което съм си мислила, разбира се, и аз като за един идеал.

Започна да приказва бързо, разпалено, на скоро си даде сметка, че не мисли, като говори, че говори почти несъзнателно. Други спомени имаше в ума й, завладян от проблясването на две неспокойни очи… Спря и погледна отново небето, за да дойде на себе си.

„Мисли си за другия“ — разбра с огорчение Мануила.

Чувстваше толкова ясно присъствието му, че вълна от отчаяна ревност ярко оцвети бузите му, спря дъха му.

— Да, разбирам — каза той, като се овладя.

— Така е, нали? Има неща, които е много трудно да определиш… — извини се Дорина.

Продължаваха да вървят заедно. Пак за него, все за него си мисли — усещаше капитанът.

— Колко ли е часът?! — попита изведнъж Дорина, сякаш си беше припомнила, че трябва да свърши нещо неотложно. — Дали да не се връщаме?…

7.

Минаваше десет часът и семейство Замфиреску започваше да губи търпение. Бяха останали на двора и седяха на пейката пред манастирската приемница.

— Да знаете, че е така, както ви казах — обади се госпожа Замфиреску. — Искат да се отърват от Дорина…

Госпожица Замфиреску се почувства унижена от обрата на разговора, стана от пейката и се отправи към езерото.

— Отивам да видя дали не идват — каза тя.

— … И аз подозирам кой е уредил работата — продължи госпожа Замфиреску. — Станало е тайничко в Букурещ, да не разберем ние нищо… Изглежда, се страхуват да не им откраднем зетя…

Понечи да се засмее, но не можа да овладее яда си. Поне да беше се върнала по-скоро Лиза, да научи нещо от нея…

— Гладна ли си? — попита я господин Замфиреску. — Какво ще кажеш, ако не ги чакаме повече и седнем на масата?…

Госпожа Замфиреску намери повод да си излее яда.

— Боже господи, че нали до четири часа седяхме на масата, драги! И, слава богу, добре си похапна…

Господин Замфиреску рязко се обърна към жена си, готов за кавга. Точно в този момент обаче госпожица Замфиреску затича към тях, като им махаше с ръка.

— Връщат се — извика тя весело. — Чух им гласовете откъм езерото… Каква приятна компания са!…

Сега съжаляваше, че не отиде и тя с тях в гората… Може би са играли различни игри или са попели заедно. След като толкова се забавиха…

— Добре, че се връщат — каза господин Замфиреску оживен. — Надявам се, че след вечерята няма веднага да седнете да играете карти…

Госпожа Замфиреску се нацупи, стана от пейката и отиде при дъщеря си.

— И да не вземеш да им кажеш, че сме ги чакали за вечеря — прошепна тя. — Да не си мислят, че примираме за тях… Да видим най-напред дали ще ни поканят…

Гласовете се чуваха вече съвсем ясно. Изглежда обаче, че групата

се движеше бавно, тъй като известно време не се показа никой. Постоянно се чуваше смях. Госпожа Замфиреску също си приготви усмивката. Върна се отново на пейката и започна да говори високо, като се опитваше да оживи своята малка група. „Да не си помислят, че ни е доскучало тук сами и че ги чакаме тях, за да се забавляваме…“

— Кога ще изгрее луната, Хорика?! — попита тя гальовно господин Замфиреску.

— Към полунощ — отговори мъжът й и се взря в небето.

— Мене не ме излъгахте — чу се гласът на Стере, — защото ние с Жорж добре се бяхме разположили, не сме кръстосвали гората като вас…

— Е, хайде, кажете, не беше ли хубаво?! — попита засмян Андроник.

Това беше смях, който не можеше да те разсърди. Младежки, искрен, клокочещ сякаш от горда мъжественост. Госпожица Замфиреску се усмихна, въпреки че другите бяха още на няколко метра от нея.

— Най-излъган останах аз — добави Андроник, — защото планът ми не успя…

— А защо не искаш да ни кажеш какъв план имаше? — попита Лиза.

— Не мога — извини се Андроник, — защото още не съм се отказал от него. Заблудих се малко в гората и не стигнах навреме, това беше всичко… Иначе и досега щяхте да сте в гората…

— Умирам от любопитство! — каза Лиза.

— Бъдете спокойна, госпожо — увери я Андроник. — Играта продължава, без дори да подозираме…

Двете групи се събраха и госпожа Соломон разказа на другите как бягаха из гората.

— Беше страхотно! — възкликна тя. — Толкова тихо и един чист въздух…

— Нали ви казах? — намеси се госпожица Замфиреску.

Всички бяха въодушевени и говореха едновременно. Дори Стамате беше сега по-общителен и от време на време се осмеляваше да се пошегува. Целувките на Лиза му бяха вдъхнали смелост.

— Да знаете, че щом изгрее луната, ще отидем още веднъж в гората — каза той.

— Аз не — застрахова се Стере. — Да върви младежта.

Госпожа Замфиреску шумно се разсмя. Значи на Стере може да се разчита, а вероятно и на Соломон. Малко покер след вечеря, уединени

в някоя стая на манастирската приемница…

— Кой ще приготви трапезата? — попита господин Соломон. — Донесохме си кошниците от колата?

Рири, Лиза и госпожа Соломон отидоха да сложат масата.

В първия момент госпожица Замфиреску поиска и тя да им помогне, но видя, че Дорина остава. В такъв случай е по-добре да остане и тя. Има толкова младежи — шегуват се, смеят се, — по-хубаво е тук…

— Кой ще дойде с мен в избата да купим вино? — попита отново господин Соломон.

Почти всички мъже пожелаха да видят манастирската изба. Особено нетърпеливи бяха Андроник и Владимир.

— Да знаете обаче, че ще донесем виното във ведро — обясни им господин Соломон, поласкан от вниманието, с което се посрещаше всяка негова покана.

— Във ведра и глинени кани — уточни господин Замфиреску. — И да поискате да ви дадат от онова, рубиненото, страхотно е… Има и тамянка, но то много бързо ти се качва в главата…

— Много е силно — намеси се и госпожа Замфиреску. — Хорика, ние от кое имаме в колата?

— От същото.

— Хич не ни и трябва да ги смесваме — каза Стере. — Да не забравиш обаче да поискаш и сирене. Правят тия тука едно сирене, да ти се вземе акълът…

Групата тръгна да търси калугера, отговарящ за избата. Когато се разприказваха, бяха забелязали сенки на монаси, наизлезли пред килиите да видят откъде идват толкова гласове, но икономът не беше между тях. Господин Соломон го познаваше — мършав, висок калугер, с рядка брада, „изгризана от молците — добави господин Соломон — и приказва на носа си“. Започна да говори носово като него.

Стамате и капитан Мануила се разсмяха.

— Но къде е Андроник? — запита внезапно господин Соломон, забелязал, че младежът е изчезнал.

— Сигурно е отишъл да търси приятелите си — каза Владимир.

— Хайде де! Нима мислиш, че тази история с приятелите е истина?! — промълви шепнешком, с ирония в гласа, капитанът.

— Шшт! Недей така, може да ни чуе — намеси се Стамате. — Не е хубаво да го одумваме, когато го няма.

— Това казвах и аз — обади се господин Соломон. — Изглежда ми

момче от добро семейство, но жалко, че е такъв буен, неспокоен — добави той, за да помири всички.

Намериха икономa и поискаха двайсет литра от тъмночервеното вино. Калугерът взе две големи глинени кани и едно ведро и им показа пътя.

— Само да можете да го изпиете всичкото — прошепна той, без да извръща очи.

Когато стигна пред една дървена врата, обкована с железа, калугерът спря, потърси ключа и отвори бавно, внимателно. После запали една вощеница и взе ведрото в лявата си ръка. Глинените кани остави на Владимир.

— Стъпвайте по-внимателно, че стъпалата са доста изтъркани — посъветва ги той.

Движеха се внимателно и с известно вълнение. Сводът на избата беше висок и се разширяваше, колкото по-навътре навлизаха. Владимир настръхна от студа и влагата, от тайнствеността на тези остарели зидове, от играта на сенките, раздвижени от пламъка на свещите.

— Кой знае колко неща са се случили тук — каза той замаян.

— Същото си мислех и аз — обади се капитанът. — Сякаш нещо те притиска… А сега тук се пазят само бъчвите с манастирско вино…

Стамате учудено разглеждаше стените на избата.

— … Дай ни, моля те, и малко от хубавото сирене — каза господин Соломон.

Калугерът пусна виното да тече в каната. То клокочеше и разпръскваше силна, благоуханна миризма. Очите на Владимир останаха приковани в рубинения вртеж в гърлото на съда. Виното преля малко и изтече във ведрото.

— … Това е най-хубавото вино по тези места — каза Андроник.

Всички потръпнаха и се обърнаха уплашени.

— Как дойде така бе, байно, че никой не те усети? — весело го запита господин Соломон.

Андроник посочи пътя, извеждащ от избата.

— Оттам — каза той спокойно. — Загубих ви на двора и затова дойдох направо в избата. Не за първи път слизам тук — добави той усмихнат. — Колко ведра от това вино съм изпил досега…

Калугерът вдигна глава, за да види по-добре лицето му. На пламъка на свещта всички имаха бледи, изпити лица, с дълбоки сенки.

— Познаваш ме, нали, отче? — попита го Андроник и прекара ръка през косите си.

— Идват много господа в манастира — каза калугерът и сведе очи. — Не ги помня добре.

— Но мене ме знаеш — добави по-тихо Андроник, като че ли искаше да го чуе само калугерът.

Обърна се рязко към останалите и им показа с ръка свода на избата.

— Аз познавам всички тези стени, сякаш съм бил тук от самото начало… Понякога ми се струва, че сънувам, толкова много неща помня. Кой ли ми ги е казал, кой ли ми ги е показал?… Сякаш съм се родил, когато се е градил манастирът…

Господин Соломон се засмя. Вдигна една от пълните кани доволен и я претегли на ръка.

— Говориш като по книга — каза той на Андроник. — Като в онези разкази за хора, които си въобразяват, че са живели някога и друг живот…

— Не — простичко го прекъсна Андроник. — На мен не ми се струва, че съм живял и друг живот някога, отдавна. Аз имам чувството, че съм живял тук непрекъснато, от съзиждането на манастира…

— Че то има повече от сто години — каза калугерът, но без особено учудване.

— Има дори повече, отколкото мисли твое преподобие — поправи го усмихнат Андроник.

Владимир наблюдаваше с известен страх навъсеното лице на Андроник. Дали от студа в избата или от изпаренията на разлятото вино, или пък от зашеметяващите сенки, които хвърляше по стените трепкащият пламък на свещта, но в последните минути неговите чувства и възприятия се бяха променили. Струваше му се, че с тези свои разкази Андроник злобно се подиграва с всички. Лицето му е мрачно, но е готов всеки миг да избухне в смях. Как останалите не забелязват, че Андроник се шегува или пък може би наистина сънува, пиян вече от това вино.

— Плащаме честно, господарски, и тръгваме — каза господин Соломон и отброи парите.

Капитан Мануила се беше смълчал и сякаш блуждаеше в мрака. Съживи го Андроник, като му показа отново стените.

— Мисля, че днес вече никой не знае — каза той, — че на това място загина истинската дъщеря на Моруци[32], неговата родна дъщеря, а не другата, осиновената от втория брак…

Калугерът вдигна уплашено очи и скришом се прекръсти набързо. Андроник се престори, че не го вижда, и продължи с втренчени в

Мануила очи:

— И аз не бих могъл да ти кажа откъде знам това, но така е останало. Тук е умряла тя, Аргира, „бледоликата хубавица“, както шеговито я наричали тогава…

— Защо е умряла? — попита Владимир с половин уста.

Доведоха я тук насила и без да знае старият княз. Някои казваха, че дори без да знае игуменът. Тогава жените не влизаха много в мъжките манастири. Доведоха я една нощ и както не се знае защо умря толкова неочаквано, така не се знае и как умря. Искаха да се отърват от нея, защото в същата година се уреждаше втората женитба на стария и другата девойка чакаше… И умря Аргира на третата нощ. Тук, на това място…

Андроник се обърна и показа с ръка наоколо.

— Споменавате ли я понякога в службите, отче? — неочаквано попита той калугера.

Икономът поклати глава. Сега за пръв път чуваше тази история и тя му се струваше измислена и варварска. Болярска дъщеря, умряла точно в избата на манастира — изглеждаше му невероятно.

— Хайде да вървим, че май става студено — каза господин Соломон.

Тръгнаха. Всички бяха настръхнали от студа в избата и от зловещия спомен, който Андроник беше възкресил толкова неочаквано.

— Какво ти дойде наум да ни плашиш с това момиче? — попита го господин Соломон, щом излязоха навън.

Андроник се засмя.

— Така се шегувам аз понякога, за да дразня хората, които са ми симпатични — каза той с друг тон. — Но тази история е тъжна, нали?…

След студа в избата нощта навън им се стори топла. Виждаше се част от небето между дърветата и килиите. Дворът изглеждаше леко осветен от скрита някъде наблизо светлина.

— Какво великолепие — възкликна господин Соломон, като гледаше небето и се възхищаваше на многобройните звезди. Беше спрял насред двора с кана вино в ръка. Андроник използва случая, приближи се до него и му прошепна тихо, за да не го чуят останалите:

— Моля те, не казвай на жените за историята с момичето. Ще им развалиш настроението…

Господин Соломон му кимна лукаво. В следващия миг обаче, като се взря по-дълбоко в очите на Андроник, шеговитото му настроение се

изпари. Те имаха метален, тъмен, замайващ блясък.

— И ти си един дявол! — възкликна той.

В действителност близо до младежа изведнъж се беше почувствал изтощен. Безброй глупости му минаха тогава през ума. Дали пък този Андроник не е някой магьосник — от ония, които слагат упойващи билки във виното, за да ограбват после хората…

Тръгна подир другите, ала в душата му се беше прокрадналo съмнение.

— Жаден ли си? — попита той след малко и спря. — Хайде да пийнем от каната…

Андроник на свой ред намигна лукаво, взе каната от ръцете на Соломон и внимателно я доближи до устните си. Започна да пие жадно, лакомо. Гълташе като насън. На господин Соломон чак не му се вярваше, но този юнашки жест го поуспокои. Докосна леко рамото на Андроник.

— Спри бе, човек, остави по глътка и за другите…

— Най-вече! — каза Андроник шеговито и загадъчно, след като отдръпна каната от устните си.

Ускориха крачка, за да настигнат другарите си.

8.

Вечерята беше към края си. Наближаваше полунощ и младите вече нямаха търпение да станат от масата и да отидат в някоя друга стая. Там биха могли да разговарят по-свободно, да си организират други игри или дори да потанцуват. Госпожа Соломон беше споменала, че се е погрижила да донесе грамофона на Владимир. Ако покрият с носна кърпа фунията, може би няма да се чува отвън. „Всъщност — беше добавила тя — всички калугери спят по това време.“

Трапезата беше скромна само на вид — малки чинии, книжни салфетки, тук-таме чаши. Всъщност госпожа Соломон и госпожа Замфиреску бяха отрупали масата със студено печено месо, колбаси, сардели, различни видове сирене, плодове. Избраха нарочно тази стая за трапезария, за да оставят свободни за игри и танци другите помещения — по-големи и по-чисти. Всички знаеха, че този „студен бюфет“ — както казваше госпожа Замфиреску — няма да трае дълго, и не искаха да пръскат чинии и чаши и в другите стаи. В две от тях щяха да спят по-късно дамите. Бяха занесли там пътните си чанти, дрехите и пакетите. Леглата щяха да бъдат събрани едно до друго, за да се сместят по-добре. Госпожа Соломон обяви, че и тя остава, въпреки че беше усетила веднага комарите.

Владимир пръв даде знак за ставане. Беше пил доста и сега бе придобил кураж и неизчерпаемо въодушевление. На трапезата беше седял между госпожа Соломон и госпожица Замфиреску и се беше почувствал ухажван и от двете. Всяка от тях искаше да му каже нещо тайно на ухото, като притисне гърдите си до рамото му. Впрочем по време на вечерята компанията съвсем се беше отпуснала. Манастирското вино беше поразпалило всички, дори и Замфирескуви, които не бяха така близки с останалите.

— Хайде да видим дали не е изгряла луната — каза Владимир, като стана от стола и хвана за ръка госпожица Замфиреску.

— А дали да не направим сега една разходка до езерото? — попита някой.

Шумът от отместените от масата столове, благодарностите, отправени към домакините, смехът и всеобщите приказки заглушиха отговора. Всички се отправиха към голямата средна стая. Господин Соломон точно се опитваше да преброи желаещите още едно кафе,

когато забеляза, че Андроник е пребледнял, а погледът му е прикован във вратата. Откакто беше станал от масата, Андроник не беше отронил ни дума. Изглеждаше загрижен, възбуден, а очите му шареха на всички страни.

— Не се ли чувстваш добре? — попита го господин Соломон.

Лиза и Рири веднага се приближиха разтревожени до Андроник. Бяха чули въпроса на господин Соломон и използваха добрия случай да покажат вниманието си към този очарователен младеж, който беше възхитил всички със своята непосредственост по време на вечерята.

— Дали да не изпиеш още едно кафе? — предложи Лиза. Беше щастлива, че може пак да бди над него.

На масата беше седяла до него. Отново започваше да се надява, въпреки че Андроник не беше си позволил нито един по-интимен жест.

— Нищо ми няма — студено се усмихна Андроник. — Развълнуван съм по друга причина, но ако ви я кажа, ще ми се подигравате…

— Кълна ти се!… — започна пламенно Лиза.

Андроник я прекъсна вежливо с ръка.

— Нека да не пресилваме нещата — каза той. — Става дума за една дреболия… Но дреболия, която би могла да притесни някого от вас.

— Какво се е случило? — попита и госпожа Замфиреску, която се беше приближила заедно с госпожа Соломон и Владимир.

— Засега нищо — обясни Андроник, — но скоро ще се случи… Може ли малко тишина? — попита той.

В трапезарията Стере разговаряше високо с господин Замфиреску и с капитан Мануила. До вратата друга шумна група — Стамате и останалите.

— Какво става? Какво става? — попита някой.

Събраха се всички край Андроник. Стана по-тихо.

— По-добре е открито да ви кажа — прошепна Андроник. — Наблизо има змия…

Дамите едновременно изпищяха.

— Защо ги плашиш с такива шеги? — попита капитан Мануила леко ядосан.

— Съвсем не ги плаша — спокойно каза Андроник. — Много близо до нас има змия…

Отново се чуха викове, уплашен смях… Андроник обаче продължи, без да им обръща внимание:

— Ще дойде тук, когато излезем в градината, а може и по-късно, като си легнем…

— Пази боже! — възкликна госпожа Замфиреску и се прекръсти.

Андроник свъси вежди и наведе глава.

— Питам ви — добави той след малко, — не е ли по-добре да я хванем още сега?

Мълчаха всички, сякаш едновременно бяха онемели от неочакваните думи на Андроник. Дали се шегува? Дали този забавен младеж няма пак да им изиграе някой номер?…

— А как ще я хванем? — попита капитанът след дълго мълчание, като се опитваше да се усмихне.

— Аз се наемам с това — каза Андроник, — но трябва да действаме бързо…

Тръпка на паника и любопитство прониза всички.

— Най-напред ви моля да запазите тишина — заповяда Андроник — и да застанете долепени до стената… Така…

Приближи се до господин Соломон и леко го побутна към вратата, сякаш му търсеше подходящо място по-близо до стената. Господин Соломон се остави да го преместят, без да се противи. Когато Андроник постави ръце върху раменете му, почувства как вълна от гореща кръв нахлува към сърцето му. Остана на определеното място, без да има сили дори да се усмихне, и зачака.

— Моля ви, приближете се плътно до стената! — заповяда отново Андроник със силен и решителен глас. — Колкото е възможно по-плътно до стената… И не помръдвайте, каквото и да се случи — подчерта той, като местеше погледа си от един на друг. — На никого от вас няма да се случи нищо страшно… Но ако се движите и крещите, ще ме объркате и ще ми отворите твърде много работа…

Един по един, като се споглеждаха слисани и развълнувани, гостите застанаха долепени до стената. Само капитан Мануила продължаваше да се усмихва скептично.

— Сякаш се подготвяте за някакъв фокус — каза той доста високо.

— До известна степен това пак е фокус — отговори Андроник, без да се обиди. — И е по-добре да го направим, докато все още е възможно…

— Но къде е змията, господине? — избухна капитанът. — Ако знаеш къде е, хайде по-добре да я убием още сега и да се успокоим…

— Нима е тук? — попита разтреперана от страх Лиза.

— Не знам къде е сега — каза навъсен Андроник, — но ако не искате…

Пъхна ръце в джобовете на сакото си и изгледа всички подред.

— Насила не мога да ви направя добро — добави той с усмивка.

— Но защо трябва да стоим неподвижни до стената? — попита Стамате, за да покаже на другите, че той не се страхува.

— За да не я изплашим — обясни Андроник. — Аз ще я повикам и тя ще дойде спокойно…

— Ще я повикаш тук, вътре? — възкликна госпожа Соломон.

— Някаква магия ли знаеш? — попита на шега капитанът. — Или пак ще ни изиграеш някой номер както в гората…

Въпреки всичко жените искаха да видят Андроник в действие. Каквото и да е, дори шега; ако случаят му позволява да направи нещо интересно, нека да започне веднага…

— И дълго ли, драги, ще стоим така неподвижни? — попита Стере.

Сякаш започна да се разсейва магията от първите заповеди на Андроник. Всички шаваха и приказваха, въпреки че не се осмеляваха да се отдалечат от стената. Често поглеждаха към краката си, сякаш се страхуваха да не би да видят как змията неочаквано се появява пред очите им.

Андроник отново пъхна ръце в джобовете си. Беше ядосан. Опита се за последен път да постигне пълно подчинение.

— Сега нямам време да ви разкажа откъде съм разбрал за змията и как съм се научил да я викам… Ще ви обясня по-късно. — После добави отегчен: — Предупредих ви от самото начало, че ще ми се подигравате.

— Няма да се подиграваме! — обеща почти весело Лиза.

Погледна към ъгъла, където стоеше господин Соломон, и изведнъж я обхвана необяснима тревога. Струваше й се, че господин Соломон не чува нищо от това, което се говори сега в стаята. Като че изобщо не беше помръдвал. Стоеше така, както го постави Андроник, и чакаше. Лиза потърси бързо погледа на госпожа Соломон, но тя явно не беше забелязала нищо. „Може би само си въобразявам“ — опита се да овладее тревогата си Лиза.

Андроник спокойно си погледна часовника.

— Ако до една минута не се успокоите — каза той, — ще ви се извиня, че ви разтревожих, и ще си отида… Това е всичко, което исках да ви кажа…

Думите му смутиха всички. Може пък и да говори сериозно… Няколко минути никой не можеше да реши какво трябва да се направи — дали да го успокоят и да го уверят, че ще запазят тишина, или пък да си дадат знак един на друг, да не казват нищо.

— Добре — промълви Андроник. — Моля ви да останете така…

Отново се намръщи и сякаш пребледня. Направи една крачка

навътре в стаята, поколеба се за миг, после бързо се насочи към дъното на стаята и угаси една от лампите, а на другите намали фитила.

— Имаше твърде много светлина — прошепна той. — Да не се изплаши…

После се върна към вратата и я отвори широко. Правеше всичко това, без да поглежда към някого, като че беше сам и се готвеше да посреща гости. Чуваше се тежкото, с усилие овладяно дишане на останалите.

— Още веднъж ви моля да не помръдвате, каквото и да се случи… За ваше добро е…

Говореше им като на хора от друга стая, защото изобщо не вдигаше очи към някого. Продължаваше да се разхожда с големи крачки, сякаш беше недоволен от положението на нещата в стаята. Един стол, който пречеше, занесе в трапезарията. След това внезапно спря точно в средата. Разтърка челото си, като гледаше надолу, после реши: постави едното си коляно на пода, а двете си ръце сложи върху другото.

„Сега започва фарсът“ — помисли си капитан Мануила, ядосан от всички тези комедиантски приготовления.

Все пак не се осмели да каже нищо на глас. Погледна другарите си. Стамате чакаше учуден, като човек, готов да повярва във всичко, което може да се случи пред него в този момент. Жените изглеждаха повече уплашени, но в същото време любопитни. Само госпожа Замфиреску беше ужасена, а господин Соломон стоеше неподвижен. „Колко ли ще трае тази комедия? — запита се отново капитанът. — Дано поне шегата излезе добра, да се посмеем от сърце…“

В този момент осъзна, че Андроник шепне нещо, застанал в смешното положение, което си беше избрал. Капитанът се опита да долови смисъла на някоя дума. Чуваха се странни срички. Сякаш че не говореше на румънски. Думи с много гласни — дълги, проточени. И все пак Андроник казваше нещо, защото няколко пъти се чу думата *змия*… Магия някаква… Или по-скоро шега… Обиколи с поглед останалите и видя, че всички са притихнали и сънени. Изглеждаха като восъчни фигури. В този момент и на капитан Мануила леко му се зави свят…

9.

Бяха изтекли само няколко минути, но на Мануила му се стори, че са минали безкрайно повече. Полагаше усилия да остане буден, тъй като от време на време и него го обхващаше една непозната умора и клепачите му натежаваха. Внезапно му се стори, че нещо в стаята се променя. Стисна юмруци. Полумракът сякаш се раздели на две големи ивици, а в средата се проточи сребрист килим. Луната, вероятно дълго време скрита зад някой облак, сега съвсем естествено влезе в стаята.

„Сребрее като кичур бял!“ — припомни си през сън Лиза. Тези думи й дойдоха изведнъж в ума, докато гледаше как ивицата светлина пълзи бавно по пода. Мислите й, копнежите й от едно време, от детството на булевард Паке, й се струваха толкова близки, като че току-що се беше разделила с тях. „Какво ли съм правила през всичкото това време? Кога пораснах толкова голяма, без да разбера, без да ми каже някой?…“

Андроник не промълви повече нито дума. И той чакаше. Лунната светлина стигна до краката му. Нима започва някаква магия?… Дорина беше вперила очи в него и сякаш не осъзнаваше, че е будна. Каквото и да се случеше сега, не би я учудило. Както насън — всяка среща, всяка нелепост, всичко й се струваше естествено. Нея никой няма да я докосне, никой няма да може да й причини зло — като насън…

И толкова естествено влезе змията в стаята, като пропълзя покрай краката им, че никой не се изплаши. Една празнота в гърдите, и толкова.

Беше голям пепеляв смок, който напредваше внимателно, сякаш едва сега се раздвижваше. Пълзеше тромаво, повдигаше леко глава и после пак бързо я навеждаше към пода, като че търсеше следа.

Когато се приближи до ивицата светлина, спря за миг зашеметен. После се отправи към Андроник, като се полюшваше. Лунната светлина сякаш омагьоса и него, защото сега се влачеше със сънлива грациозност и всяка нова извивка караше тъмните му люспи да потрепват. На Дорина й се стори, че змията идва право към нея, и неочакван ужас прогони досегашната омая. Като че внезапно се беше пробудила пред нещо, което е невъзможно да се гледа с очи, нещо ужасно и опасно, забранено за девойки. Близостта на змията изсмукваше дъха й, изтласкваше кръвта от вените й, разтапяше цялата

й плът в някакъв ужас, примесен с непознатия трепет на мъчителна любов. Някаква смесица от смърт и еротика лъхаше от това уродливо поклащане на влечугото в студената светлина.

— Хайде, по-бързо! — чу Дорина думите на Андроник, идващи сякаш от много далече.

Кого ли вика така настойчиво? Кръвта нахлу отново в лицето на девойката, като че беше чула някаква много тайна, забранена дума. Ужасът и отвращението я замайваха със същата сила, с която се бореха в кръвта й свенливостта и непозволеното желание.

— Къде се забави толкова? — чуха се отново сподавените думи на Андроник.

Смокът съвсем се беше приближил до него и сега сякаш се бореше със собствения си свян и не се осмеляваше да сложи глава в отворената длан, която протягаше младежът. Застана напрегнат и зачака, само главата му непрекъснато помръдваше, като че ли се опитваше да се освободи от някаква магия.

— Хайде, ела тук! — заповяда му Андроник.

Лиза затвори очи и залепи лакти за стената. Всеки момент можеше да припадне и да се свлече на пода. Видя как змията се вдига до дланта на Андроник и като че самата тя почувства студа и ужаса от докосването, като че тази стрела от неестествена плът я прониза цялата.

— Така, по-близо! — извика Андроник.

Дорина гледаше отново, замаяна и бледа. Никаква човешка сила не можеше сега да я изтръгне от този невидим кръг, който я свързваше с Андроник. Смокът плавно изпълзя по китката, после по ръката, докато докосна с вцепенената си глава врата на Андроник. Тогава младежът го хвана с дясната си ръка и го задържа в юмрука си, като го гледаше в очите.

— Защо си така съкрушен? — попита той и се усмихна.

Мануила се пробуждаше. Видя змията в ръката на Андроник, но видяното приличаше толкова много на току-що свършилия сън, че почти не го учуди. Разглеждаше стаята с широко отворени очи. Не го обезпокои нито едно от бледите лица, които виждаше около себе си. Точно както досега, точно както в този зашеметяващ кошмарен сън, с разходката по езерото, с книгата „Le mystère de Jésus“, която Владимир четеше на глас, с вдигната нагоре дясна ръка. И изведнъж лодката потъна, точно както беше разказал Андроник на брега на езерото, потъна във водата, без тя да избълбука нито веднъж, плъзна се към дъното, сякаш беше покрита с олово.

— Някой ти е убил жената и си останал сам-самичък — говореше Андроник, като че ли чуваше в отговор шепота на змията.

Лиза отвори очи и потрепери цялата както в началото. Смокът се поклащаше близо до лицето на Андроник и всяко негово колебливо потрепване придобиваше в усещанията на Лиза един друг, неочакван смисъл. Влудяваща омая идваше от думите на Андроник, от танца на влечугото.

— Искаше да ухапеш някого тук ли? — попита Андроник приятеля си. — Искаше да си отмъстиш?… А нима не виждаш, че всички тук са порядъчни хора и има толкова красиви жени — добави той усмихнат, без да отмести поглед от очите на змията.

Дорина отново поруменя и сърцето й заби силно. Мислите и желанията й сега без свян завладяха ума й. За нея, разбира се, говореше Андроник: „красиви жени“. Нея беше избрал той…

— На сватба ли си дошъл? — запита учудено Андроник. — Почувствал си, че тук има сватба?!…

Капитан Мануила изведнъж се изчерви. Въпреки че беше точно като насън, тези неща все пак не бива да се казват пред всички. Обърна се към Дорина и бегло я погледна. Девойката стоеше като закована. Беше бледа, с трепереща устни. В този миг за нея започваше пътуването. Лодката ги чакаше на същото място, тях двамата, да потеглят навътре в езерото. С Андроник до нея, отпуснала се на ръката му, тя вече не изпитваше нищо, дори и радост. Сега ще се отблъсват от брега и ще останат прегърнати в лодката, може би дори притиснати един до друг на дъното й, като в гнездо. „Вторият!“ — чу в този миг гласа на Стере и поиска да тръгне. Но някаква невидима тежест я прикова на място, увиснала на ръката на Андроник. „Хайде, тичай!“ — чу отново гласа на Стере, сякаш вече по-настоятелен. „Ще загубиш залога!“ — й каза някой до нея на шега. Сега обаче Дорина знаеше какво означава това и сведе очи. Нали е сватба, знае какво я очаква… Но защо ли не можеше да помръдне от брега на езерото, не можеше да се движи, да тича?… „Тичай! Тичай!“ — чу тя още веднъж няколко гласа, които викаха зад нея. Нима Андроник не можеше да е реши, нима не му харесваше нейният залог?…

— И кои ще бъдат булката и младоженецът? — пошегува се Андроник. — Коя от дамите би избрал ти, проклето животно, останало без жена?!

Разбира се, Андроник пита змията само на шега, реши Лиза. За нея си мисли той, когато казва, че тук има толкова красиви жени и от всички трябва да избере една. Да избере само една, ето това ще

направи сега Андроник. Затова постави жените в кръг, долепени до стената, за да ги вижда по-добре, да ни прецени всичките и да си избере само една. Годеникът е той самият. „И ме е избрал мене, само мене“ — чувстваше Лиза, омагьосана от безсрамния, мъжествен танц на змията.

— Хайде, кажи, на тебе коя тук ти харесва най-много? — прошепна все така шеговито Андроник.

Госпожица Замфиреску се разтрепери. Ами ако я избере нея? Ако змията я доближи, ако почувства как пълзи по гърдите й, как слиза дръзко надолу, все по-сигурно и по-ужасяващо?! Не, не, това не е възможно, защо така, защо тъкмо нея?!…

— Добре! — извика Андроник и се засмя. — Голям проклетник си ти!… А сега си върви оттук, мъртвата те чака…

Точно както си мислеше ужасена госпожа Замфиреску. Този нечестив смок е всъщност една душа, дошла кой знае от чий гроб. И има мъртва съпруга. Точно както всички останали, както всички хора, които имат близки, отдавна заровени в земята. Оттам идват те понякога, преобразени в змии — идват в къщите на живите и пият мляко, оставено за тях, и вино, смесено с мед… Ужасът на госпожа Замфиреску граничеше с благоговение. Само да имаше още малко сила да се прекръсти, да се помоли за душите на мъртвите. Кой ли не намира покой на оня свят и е изпратил тази нечестива змия от толкова далече, точно в манастира… Дано само не поиска и другиго. Да не поиска нов гроб, че понякога има и такива поличби.

— Ще отидеш далече — прошепна Андроник, — ще плуваш до острова в средата на езерото и ще останеш скрит там. Да не съм чул, че си ми престъпил думата. И да не си ухапал човек. Нищо няма да ти се случи, бъди спокоен… Хайде, сега върви…

Змията остана за миг изправена в ивицата лунна светлина, сякаш се умилкваше пред нечии невидими очи. Андроник бавно вдигна ръка и посочи вратата. Изплашено вероятно от заплахата, влечугото се обърна, но се поколеба, докато си намери пътя. Главата му непрестанно мърдаше нагоре-надолу.

Владимир сега го виждаше много добре, защото неговият бяг в гората, сам, преследван от невидим дух, едва сега завърши. Дори не беше разбрал как започна гонениците. С един циферблат на светещ часовник, който ставаше все по-голям и по-голям и изведнъж го ослепи със зелените си лунни отблясъци, а в средата му се появи змията. Как не беше разбрал, че часовникът на Стамате, който държеше в ръка, докато бягаше в гората, крие в себе си змия?

Неусетно стрелката на часовника беше започнала да расте и да оживява и Владимир изведнъж с ужас видя как изникват пръстените на змията, как блестят и потреперват те на фосфоресциращата светлина. Веднага да пусне часовника, да го захвърли! А нима все още го държеше в ръка? Беше зад него! „Вторият!“ — чу Владимир вика на Стере. Каква радост е да можеш да бягаш нощем в гората, където има толкова много големи и добри дървета, които могат да те скрият. Колко добър беше Стере, че му даде знак за тръгване тъкмо сега, да може да избяга от нечестивия дъх след себе си, да се избави от омайващата светлина на фосфоресциращия циферблат… И изведнъж върху килима от светлина пред него се изправи змията. Вече не го плашеше. Беше в краката му, не идваше отзад, голяма и невидима.

— По-бързо, по-бързо! — заповяда Андроник, като пристъпи и той към вратата.

„Значи Андроник е бил този, който ми разказа приказката за хубавата белолика Аргира, превърната в змия“ — досети се Стамате. Сега се учуди, че му е било толкова трудно да го разбере. Едва когато позна гласа на Андроник, когато го видя, че е съвсем близко и се отправя към вратата, той осъзна кой е говорил. Стамате през цялото време мислеше, че разказва калугерът. Беше му се сторило, разбира се, тъй като икономът не се виждаше никъде. И дори не бяха вече в манастирската изба. Ето, всички останали са тук…

Андроник постоя за миг с поглед, зареян в нощта навън. После се върна отново на мястото си в средата на стаята, постави ръка на челото си и започна тихичко да мърмори. Капитан Мануила го чуваше сега така ясно, сякаш му шепнеше на ухото, само на него. Същата магия, разбира се, тъй като постоянно се повтаряше думата „змия“, която Андроник произнасяше по безброй начини, просъскващо или провлечено. Мануила се усмихна. Нима всичко, което Андроник им разказваше за фантастичното си детство, прекарано сред цигани, не беше само измислица, за да ги излъже още веднъж? Ала тогава как това циганско отроче успя наистина да доведе змия тук, в средата на стаята? Капитан Мануила я видя, беше сигурен в това. Един голям сив смок, който почти беше танцувал на лунната светлина и беше пълзял по ръцете на Андроник… Може би Андроник е научил тези чародейства от циганите… И кой знае още колко други нечестиви неща?! Магьосник като него ще приспи цяла къща, ще обере каквото може и ще изчезне…

Мануила погледна подред останалите. Искаше само да разбере отсега дали Андроник не ги е смаял с някоя благовонна билка и дали

не е откраднал часовника на Стамате например… По изпитите им и бледи лица обаче капитанът не можа да отгатне нищо. Стояха долепени до стената както в началото, със същите восъчни лица. Почувства отново, че го обхваща страх, и клепачите му сякаш натежаха. А ако изкрещи… Нямаше сили да помръдне дори пръст, не можеше да издаде дори стон. Точно както в онзи ужасен, незаличим час от детството, когато беше влязъл ненадейно в стаята на майка си на село и я беше намерил онемяла, просната на пода с празен поглед, а той не можеше да разбере какво й се е случило. Узна едва по-късно — дошла една циганка, врачуваща на раковина, седнала на пода да й гадае, извадила от торбата ръка на мъртвец и с нея направила един кръг наоколо. Само толкова си спомняше… Сега обаче Мануила разбираше добре какво става пред него. Съзнаваше, че Андроник вече разваля магията, след като беше завършил невероятния си разказ, че е откраднат господарски син, отгледан сред цигани…

Пръв излезе от вцепенението Стере. Той беше видял как Андроник се обърна към прозореца, знаеше, че змията вече отдавна я няма. Пристъпи напред, отначало боязливо, а после бързо се отправи към вратата. Нощният въздух го посрещна студен и свеж и го събуди. Стере въздъхна уморено и разтри челото си. Опитваше се да разбере какво се беше случило с него. Всички спомени се оплитаха в ума му. Почувства се уморен, боляха го най-вече изтръпналите крака и ставите. Седна на края на стълбите и дълбоко си пое въздух.

10.

— Госпожи и господа! — чу се гласът на Андроник. — Веселието може да започне отново! Змията, това нечестиво, телурично животно, земно оръдие на дявола, беше изгонена оттук…

Напразно Андроник се опитваше да се шегува. Всички се пробуждаха с мъка, боязливо се отдръпваха от стената и търсеха погледите си. Андроник се приближи до господин Соломон и постави ръцете си на раменете му. Мъжът сънливо се поклати.

— Готово, господин Соломон! — извика Андроник. — Изгоних я! Отиде си!…

Господин Соломон явно не разбираше. Младежът заплашително впи поглед в очите му, разтърси го и прошепна:

— Събуди се! Нищо не се е случило!…

В този миг се чу острият вик на страдаща жена и госпожа Соломон конвулсивно зарида. Всички изтръпнаха. Стере нерешително се появи на прага. Госпожа Соломон плачеше съкрушена, смазана, като че всеки миг щеше да се строполи без свяст. Андроник бързо отиде при нея и стисна ръката й…

— Госпожо! Госпожо! — силно извика той, за да надделее истеричните писъци на жената. — Това беше само шега, събудете се!…

Госпожа Соломон се стресна и за миг преглътна сълзите си, после заплака отново, като трепереше цялата.

— Трябваше да очакваме и това! — каза Андроник, сякаш се обръщаше към някого от мъжете, които стояха наблизо.

Всички изглеждаха обаче все още сънени, изумени от собственото си приключение, учудени от тези крясъци, които не знаеха откъде идват. Андроник пристъпи още по-близо до госпожа Соломон и сложи дясната си ръка на челото й.

— Край вече — прошепна той, — мина, нали?

Жената захълца покорно. Кризата, изглежда, я беше събудила, защото веднага я досрамя от слабостта й, и тя несигурно се отправи към съседната стая.

— Какво стана? — попита смутено Стере от прага. — Кой крещеше така?…

— Аглая — кротко прошепна господин Соломон, като че ли се

извиняваше. — Нервна е… Не издържа — добави той сякаш на себе си.

Излезе от вцепенението и капитан Мануила. Приближи се до Стамате и тъй като искаше да види със собствените си очи светещия циферблат, го попита:

— Колко е часът?

Стамате много внимателно разгледа стрелките.

— Дванайсет и единайсет минути — каза той.

Андроник се засмя.

— Можеше да запиташ направо мене — каза той и се приближи до капитана. — Всичко продължи само три минути, дори по-малко…

— Повече беше — замисли се капитанът, като се опитваше да свърже нишката на спомените си и да открие началото им.

— Сторило ви се е — поясни Андроник. — Така става винаги, времето тече по-бавно при подобни обстоятелства…

Говореше високо и ясно, пъхнал ръце в джобовете на сакото си, като че нищо не беше се случило. Опитваше се да прогони по някакъв начин студенината и болезненото безпокойство, което беше обхванало всички. Никой не помръдваше, без преди това да се е огледал внимателно навсякъде, сякаш се страхуваше да не се блъснат в нещо незабелязано досега, но готово всеки миг да се изпречи пред тях. Помещението се беше променило някак нелогично: на някои места беше станало твърде претрупано, на други — празно и опасно.

— Какво беше това? — чу Андроник гласа на Владимир.

— Само едно чародейство, мой скъпи приятелю — отговори му усмихнат Андроник.

Не пропусна случая да им обясни, да ги съживи.

— Ти, който изучаваш история и литература, трябва да знаеш това по-добре от мене — добави Андроник. — Аз умея само да правя магии… понякога, и то повече на шега…

Андроник говореше и в същото време въртеше очи из стаята, като се опитваше да запали любопитството на останалите, да ги привлече към себе си.

— Ти знаеш колко много символи са свързани със змията във вярванията на всички народи — продължи той все по-високо. — Спомни си за змията…

— Пази боже! Пази боже! — извика в този момент госпожа Замфиреску и се прекръсти уплашено.

Като чу думата „змия“, целият предишен ужас я разтърси отново. Андроник млъкна внезапно и се отдръпна от Владимир.

— Сега разбирам какво е станало — каза Андроник и потърси кибрит на масата. — В стаята гори само една лампа, а лунната светлина е много силна…

От тази лунна светлина Дорина все още не можеше да откъсне очи. Сякаш само от нея се надяваше да дойде някаква развръзка, сякаш само в тези сребристи струи можеше да намери обяснение на всичко, което се случи. Нишката на събитията досега все се късаше.

Девойката се беше озовавала от време на време, в просъница, в различни ситуации, чиято последователност сега никак не можеше да възстанови. Ала всичко, което се беше случило на брега на лунното езеро, беше започнало именно от тази студена светлина. И сватбата, и младоженецът, и лодката, люлееща се от дълго време самотна, която е толкова трудно да отблъснеш от брега…

— Сега, разбира се, е по-добре! — възкликна Андроник, след като запали още една лампа и вдигна фитила на първата.

Лунната светлина избледня и се процеди навън, унизена от новия пламък на лампите. Стените и предметите в стаята отново придобиха очертания. В минутите на мълчание отвън се чуваха щурците, но песента им идваше сякаш от много далече.

— Госпожи и господа! — още веднъж се опита Андроник да ободри другарите си. — Сега всичко е както преди!… Бихме могли да измислим, нова игра, докато се свари кафето!…

Господин Соломон с ужас си припомни, че само преди малко беше попитал кой ще пие още едно кафе. Какво ли се беше случило оттогава? Сложих ли кафето да се вари, сервирах ли го, изпиха ли го?!… Може би!… И все пак Андроник отново чака да се свари кафето. Друго ли?… Господин Соломон уплашено разтърка челото си. Помисли си, че му се мяркат мисли и образи, които само объркания му мозък свързва в едно. И все пак стаята беше същата, както и по-рано. И хората бяха същите. „Само Агло е в другата стая, приложа й. Ще трябва да видя как е…“

Господин Соломон решително си проправи път към съседната стая. Намери жена си просната на леглото, с изнурено, безизразно лице.

— Смяташ ли, че ще се уреди? — попита тя с пресипнал глас, като го видя до леглото.

Господин Соломон сви рамене. Въпросът не го учуди, но не намери какво да отговори и се задоволи само да вдигне рамене.

— Мислех си за Дорина, за нея ти казвах — добави госпожа Соломон със същия нисък и изтощен глас.

— Така е, имаш право, почти бях забравил — рече господин

Соломон. — Току-виж, нещата се променили сега…

— Защо?

— Знам ли, казах го ей тъй. Кой знае?…

Госпожа Соломон бавно извърна глава. Дишаше тежко и всяко движение като че още повече я замайваше…

— А на теб какво ти е? — попита тя.

— Нищо, добре съм. Мислех си, че трябва да пием по едно кафе…

Няколко минути наблюдава внимателно жена си, после погледът му взе да блуждае. Невъзможно му беше да разбере какво се беше случило след неговия въпрос. Сякаш преди малко беше вдигнал ръка и беше попитал: „Кой иска още едно кафе?“… Или това беше днес на обяд, на двора, когато застана на прага и пак така вдигна ръка?…

— Значи така — чу се отново гласът на Андроник от съседната стая. — Вие сте се готвели за сватба, а на мен не ми казахте нищо! Сега разбирам защо всички бяхте толкова весели.

— Видя ли? — каза госпожа Соломон и изведнъж се оживи. — Така е! И той е разбрал!…

— Но капитанът не казва нищо — отвърна господин Соломон навъсен.

Капитан Мануила наистина беше така изненадан от дързостта на Андроник, че се изчерви и сведе очи към пода, без да продума. Не бяха на място думите на Андроник. Капитанът все още беше удивен, че другите така ужасно, неразбираемо мълчат. „Какво ли се е случило, че се споглеждат така объркани? И никой не споменава за това, което беше най-интересно, за змията, излязла сякаш изпод земята в средата на стаята…“

— Откъде знаеш, че става дума за сватба? — попита госпожа Замфиреску.

„Изглежда, нещата вече започват да се изясняват“ — помисли си тя. Ала Андроник я погледна усмихнат и вдигна рамене. Не с нея искаше той да започне разговор…

— А коя е щастливата годеница? — попита той отново и се засмя, като се опитваше да придаде шеговит тон на думите си.

Капитан Мануила стрелна с очи Дорина и видя как тя поруменя и сведе глава. Това го окуражи да изпълни намерението си.

— Не сте дискретен, господин Андроник! — извика той, но сам се учуди на безсилието в гласа си, на деликатността на думите.

— В такъв случай ви моля за извинение, господин капитан — каза бързо Андроник, — но не мислех, че издавам тайна. Исках само да ви кажа, че това, което се случи, е добро предзнаменование… Такава нощ

в манастира, а и поличбата, която внезапно се яви между нас…

Засмя се още по-силно, но смехът му никак не въодушеви останалите. Те се движеха все така трудно, все така объркани, следяха се един друг с погледи, търсеха близостта си и не се осмеляваха да се отдалечат много от стената. Като че се страхуваха да не загубят съзнание, да не потънат в някаква бездна. Само Стере, застанал на прага, където нахлуваше свеж въздух, изглеждаше по-бодър. Смехът на Андроник на него действително му подейства добре. Това момче сигурно ги беше омаяло всичките, но сега ще им разкрие шегата си.

— Която и да е щастливата годеница — каза Андроник, — аз се чувствам задължен да пия за щастието й!…

И той наистина отиде в съседната стая и бързо се върна с чаша рубинено вино в ръка.

Всички останали любопитно го следяха с поглед, сякаш очакваха да се случи нещо необикновено.

Младежът пресуши чашата на един дъх.

— Чакам сега да ме последвате и вие — добави той. Никой обаче не посмя да пие. Госпожица Замфиреску смаяно гледаше Андроник. Изобщо не разбираше какво става. Сънят я оборваше, чувстваше само умора и една болезнена слабост.

— Иска ли някой да се разходим, да подишаме малко чист въздух? — отново попита Андроник.

Някои от тях извърнаха глави към вратата, но нощта навън ги плашеше. Само Владимир и Стамате се отправиха към вратата. „Няма да ни навреди. Навън въздухът е чист. И при това не отиваме в гората, няма да слезем дори долу на двора. Само ще постоим навън, близо до вратата, и ще подишаме чист въздух…“

— Чист въздух — обади се капитан Мануила. — Това е чудесна идея! Но какво ще правят дамите?

Погледна към Дорина. Девойката срещна погледа му и се изчерви. Сега знаят всички. Знае и той, капитанът, че тя е видяла онова ужасно нещо…

— На мен ми се спи — едва чуто продума Дорина.

Капитан Мануила трепна. Гласът на девойката беше променен. Може би не бива да я оставя сама тъкмо сега.

— Мисля, че не трябва да си лягате веднага, госпожице — каза той меко. — Ще сънувате лоши сънища през нощта!…

Андроник го хвана за ръката и го прекъсна.

— Не й казвай нищо, ще я изплашиш! — прошепна той. — По-добре да ги оставим за няколко минути сами… Ще им мине от само

себе си.

Владимир, Стамате и Рири излязоха на двора. Луната се беше вдигнала почти до средата на небосклона. Нощта беше светла и тиха, без никаква тайнственост.

— Все още не разбирам добре какво стана — каза Владимир. — Имаше или нямаше змия?

— Видях я с очите си — отговори Мануила. — Беше една голяма змия… Питам се: откъде ли я измъкна господин Андроник?…

Андроник изглеждаше доста отегчен. Сви рамене.

— Не съм я измъквал отникъде. Повиках я, за да я изгоня далече от нас, да не се случи някое нещастие… И ме послуша. Сега вероятно плува навътре в езерото, за да стигне по-бързо там, на острова.

Вдигна ръка и посочи през стените на манастира, към езерото.

— Къде? — попита Дорина.

Едва тогава разбраха, че девойката е дошла до прага и е чула всичко. Рири се приближи до нея, без да каже нито една дума. Андроник я погледна спокойно, после уточни, като посочи отново с ръка:

— На острова в средата на езерото, госпожице. Там вече няма да ухапе никого…

Дорина го слушаше с безразличие. Уверението на Андроник, че змията няма да ухапе никого, нито я натъжи, нито я зарадва.

— Не ти ли е студено? — попита я Стере.

— Така ми е по-добре — каза девойката. — Толкова силно се изплаших…

— Не е вярно, само ви се струва — успокои я Андроник. — Не сте се изплашили… Всичко това все трябваше да се случи…

— Така е — каза Дорина умислено.

— Какво трябваше непременно да се случи? — попита обезпокоен Мануила.

— Тази история със змията — отговори Андроник. — Все щеше да дойде. Почувствах от самото начало, че иска да влезе в стаята, но не исках да ви разваля удоволствието, докато бяхме на трапезата… Когато ви казах, вече трябваше да побързам…

Засмя се и ги изгледа подред.

— … Наближаваше полунощ — добави той малко несигурно, сякаш си даваше сметка, че мистериозността на признанието му е малко фалшива. — А след полунощ нямам никаква власт над нея…

Изведнъж замълча и се навъси. Другите също мълчаха объркани и се споглеждаха.

— Вероятно ви е било трудно да изучите този занаят — каза по-късно Мануила.

— Какъв занаят? — попита учуден Стере.

— Тази магия със змията — обясни Мануила. — Не е лесна работа, разбира се…

Андроник се поколеба, нямаше желание да говори за тази своя тайна.

— Дори не си спомням как научих това — каза той колебливо. — Беше отдавна. Има толкова неща, които зная, без да си спомням кога и как съм ги научил… Историята на Аргира например, която вече ви разказах, история, която никой тук, в манастира, вече не знае…

Стере и Дорина не бяха чули историята на Аргира, но не полюбопитстваха да я научат. Задоволиха се с думите на Андроник. Вече нищо не им изглеждаше странно, тайнствено, неразбираемо, нуждаещо се от тълкуване и обяснение.

— Аз все още не мога да разбера как узнахте, че е наблизо — обади се Рири.

Изрече това на един дъх, но все пак не посмя да произнесе думата „змия“.

— Ще ви разкажа утре сутринта — усмихна се Андроник. — Не бива да говорим за всичко това на тъмно…

Дорина се разтрепери. Рири я хвана за ръка, без да я погледне.

— Не бива да говорим за това — продължи Андроник, — защото се страхувам за вас. Видяхте колко сте чувствителни…

Бавно се обърна и погледна Дорина в очите с разбиране. Девойката побледня.

— Не е така трудно да се разбере — прошепна Андроник, — особено когато се подготвя такова важно нещо…

В този момент на прага се показа господин Соломон. Изглежда, вече беше дошъл на себе си.

— Който иска да си ляга — каза той, — да заповяда да си оправи леглото. А който иска кафе, да вдигне ръка!

Усмихна се някак насила. Само Андроник, Стере и капитан Мануила поискаха кафе. Останалите бяха изморени, спеше им се.

— Имам чувството, че ви развалих празненството — каза Андроник, като гледаше капитана в очите.

11.

Един час по-късно всички си бяха легнали. Опитите на Андроник да ги изведе от сградата и да се разходят заедно в парка останаха безуспешни.

Никой нямаше настроение за разговор. Изпиха си кафето почти насила, а необяснимата слабост в краката им не преминаваше. Нямаха сили дори да оправят както трябва стаите, в които щяха да спят. Само доближиха леглата и дръпнаха пердетата на прозорците. За мъжете в другата стая сложиха дюшеци направо на пода и повечето заспаха полуоблечени. Андроник се отказа от намерението си да поиска пижама. Избра си два стола, като твърдеше, че на тях ще спи по-добре, отколкото на дъските.

— Само че на мене не ми се спи — каза той, като видя, че останалите се приготвят за сън и намаляват светлините на лампата. — Кой иска да дойде с мен навън?…

Този път го придружи само капитан Мануила, въпреки че и той се чувстваше уморен, с разпилени мисли, с изчерпана воля. Не искаше обаче да остави Андроник сам като победител. Двамата излязоха на двора.

— На тебе мога да ти кажа — започна Андроник. — Съжалявам, че заради мене се развали всичко… Ако не беше това проклето животно, сега може би щяхме да се разхождаме с лодка по езерото…

— По езерото в никакъв случай — каза Мануила. — Все още не е време за това… Не виждаш ли колко студено стана?

— Не усещам нищо — каза Андроник и вдигна очи към небето. — Чувствам само едно непреодолимо желание да вършим лудории… Да се катерим по дърветата, да се хвърляме от клон на клон, да плуваме в това тайнствено езеро…

Мануила го слушаше учуден и с известна завист. Без съмнение е голям проклетник или дори магьосник в истинския смисъл на думата. Откъде ли извира у него толкова сила, толкова жизненост и въображение?…

— Като мине полунощ — продължи Андроник, — не зная какво става с мене… Понякога ми се струва, че съм птица, друг път си представям, че съм язовец, маймуна… Сигурно ти е смешно, нали? — попита той събеседника си.

— Не, никак — отвърна сериозно капитанът.

— И почти винаги забравям какво съм правил, после не си спомням къде съм прекарал нощите си…

— Сега с право бих могъл да се смея — все така сериозно каза Мануила.

Андроник тъжно се усмихна.

— Лъжеш се, ако си мислиш за жени, за любов, както е прието да се казва. Нощта има за мен съвсем друго очарование… Погледни — посочи тор с ръка небето, гората, — всички тези неща са по-силни от любовта. И по-значими…

Млъкна внезапно, сякаш беше издал някаква тайна. Постоя известно време навъсен, зареял поглед в безкрая.

— … По-значими, защото никога не знаеш откъде идват, къде е началото и къде — краят им… Любовта, жената я виждаш пред себе си, в леглото си дори, любовта я чувстваш как се ражда и как умира… А всичко това?…

Посочи отново нощта, големите заспали дървета и сякаш и на него му стана страшно. Мануила много ясно почувства вълнението на Андроник. Наистина сега всички неща изглеждаха другояче…

— И поне да им стигаше това, че те смазват със силата си — добави Андроник. — Ала никога не става така. Те те променят, помрачават разума ти, а понякога и напълно ти го вземат… Ето защо ти казвах…

— Разбирам — прекъсна го изтощен Мануила. — Това е като някаква отрова…

— Не, не е така — живо го прекъсна Андроник. — То е в кръвта ти и дори родителите ти не са виновни, че е там… Но виждам, че не ме слушаш — добави той и се усмихна снизходително.

Погледът на капитана беше празен, сънят вече го надвиваше. И сякаш всяка дума на младия човек прибавяше нова умора, наслагваше още повече сън в неговото същество.

— Да — призна той, — точно исках да те помоля да ме извиниш. Едва се държа на краката си… Денят беше труден за мен. И толкова странни неща…

Андроник стисна ръката му и го загледа усмихнат как се качва по стълбите. Препъваше се на всяка крачка, сякаш беше пиян. Мануила влезе в стаята почти без да съзнава къде стъпва. Намери мястото си и се тръшна облечен на дюшека. Останалите спяха, изтощени от умора.

* * *

Останал сам, Андроник тръгна да се разхожда умислен. Бавно мина край килиите на калугерите. Отникъде не се чуваше никакъв шум. Сякаш някакъв неестествен покой се беше настанил в цялата гора. Андроник тръгна полека по алеята, извеждаща от манастира. От двете й страни имаше високи дървета, ниски акации и диви саморасли рози. Всичко спеше дълбоко под ярката лунна светлина. Андроник дочу дрезгаво чуруликане от един храсталак и веднага спря.

— Какво бе, още ли не спиш?… Я ела тук!…

Протегна ръка и почака малко. Една дребна птичка изпърха между клоните, бързо прелетя и кацна свенливо в дланта му. Андроник внимателно приближи ръката си до лицето. Птичката трепереше, но не отлетя.

— Какво става с тебе? — попита Андроник, като се преструваше на сърдит. — Ей сега ще настъпи денят…

С другата си ръка леко и нежно прихвана птичето и го погали по главичката. То се сгуши, после весело разтърси перца.

— Хайде, най-хубаво ще направиш, ако веднага си легнеш, нали не си и ти влюбен!…

Протегна ръка и птичето послушно отлетя, без да се страхува, без дори да изчурулика. Младежът се заслуша за миг в шумоленето на листата, сякаш искаше да се увери, че го е послушало.

После се поколеба. Не знаеше накъде е по-добре да тръгне. Повървя наслуки по алеята, но бързо промени решението си и се отправи към езерото.

Когато мина покрай килиите, отново се спря, за да чуе дали някой не се е събудил. Все същата тишина като в омагьосан замък. Едва когато се намери извън зидовете на манастира и се спусна към езерото, усети, че тук глъчката е в разгара си. Щурци, зелени скакалци, жаби, големи птици, които кратко изкрясквaха, събудени от луната — тук сякаш наистина животът продължаваше пълнокръвно дори и насън…

* * *

„Замълчи! Престани да плачеш! Нищо не се е случило!“ — говореше й Андроник съвсем близо до ухото. Госпожа Соломон всъщност плачеше, за да чувства още близостта му, мъжествена и топла, да чува още думите му, нашепвани с такава страст. „Много те моля!“ — продължи Андроник и докосна с устни крайчеца на ухото й. Госпожа Соломон никога досега не беше усещала такава нежност. Цялото й тяло омекна при това огнено докосване. Поиска да се защити, но ръцете на Андроник здраво я прегърнаха. „Надявам се, че в цялата

тази гора има не само един сатир“ — пламенно й прошепна той. Госпожа Соломон се усмихна. „Откъде знаеш за какво си мисля? — попита тя хем за да се брани, хем за да го подразни. — Хайде, по-добре да видим какво правят другите!“ — добави бързо. „Всички спят — прошепна Андроник, — не се безпокой. И нима не виждаш, че угасна запалката? Това е знакът, това е залогът…“ Госпожа Соломон се опита да се отскубне от ръцете му, но топлината на младежа я замайваше, омагьосваше я. „Дано само някой не щракне запалката, да ни види“ — въздъхна тя…

Лиза чу отново гласа на Стере: „Петият!“, но този път така отдалече, така приглушено, че по-скоро отгатна думата, защото я знаеше. „Сега е неговият ред“ — си каза тя. Опита се да остане спокойна, но въпреки това трепереше. А ако преди това дойде змията?… Напразно се страхуваше. Андроник тихо се появи измежду дърветата. „Чакаше ли ме?“ — попита той и се усмихна. „Да. Исках да ти кажа, че запалката угасна…“ Посочи към хралупата на дървото, но Андроник дори не проследи жеста й с очи. Приближи се до нея и смело я прегърна. Лиза трепереше, но тялото на мъжа беше така силно и така привлекателно, че не посмя да се отдръпне. „Трябва да ми дадеш залога!“ — прошепна й Андроник. Лиза се опита да се откъсне от прегръдките му. Удоволствието може би ще е по-голямо, ако я подгони сега из гората, а после диво я прегърне с железните си горещи ръце. Не успя да се освободи. Андроник я приковаваше на място, шепнейки на ухото й. „Видя ли я?“ — попита той. Лиза почувства как кръвта нахлува в лицето й и все пак слушаше с голямо наслаждение дръзките му думи. „Не те ли е страх от нея?“ — попита отново Андроник. Лиза засрамено поклати глава и поиска да скрие лицето си в рамото на младежа, но той намери устните й и ги задържа, без да й позволи да си поеме дъх. Бавно-бавно, с едно безгранично наслаждение, примесено с ужас от смъртта, Лиза почувства как губи съзнание и припадна в мига, в който видя измежду свитите длани на Андроник да се появява ужасяващата глава на змията.

Владимир случайно протегна ръка в мрака и откри близо до себе си Лиза. Беше смаян, но не се осмели да я запита какво търси там, в неговото легло. „Та това не е твоето легло!“ — възкликна Лиза, сякаш отговаряше на неговия непроизнесен въпрос. Наистина Владимир с плахо учудване забеляза, че не се намира в стаята си, а в едно дълго непознато помещение, пълно със саксии с цветя. „Кой е запалил лампата?“ — внезапно попита той. „Не свети никаква лампа, струва ти се — отговори му усмихната Лиза, — свети само луната!“ Погледна го

в очите настойчиво, предизвикателно. „Та това е грях — каза си Владимир. — Какво ще си помисли Стере?“ Лиза се доближи още повече до него и му прошепна: „Ти какво правеше в гората? Събираше змии, а?“ Владимир потрепери от страх. В същия миг забеляза с ужас как лицето на Лиза се променя, как погрознява противно и уродливо и му се зъби с огромната си синкава уста. Закри очите си с длани. Пое дъх изплашен, като трепереше целият от необясним ужас и отвращение. „Хайде, не се бой — чу той отново гласа на жената, — хайде по-добре да проследим другите!…“ Владимир отвори очи и видя пред себе си Аглая. „Убиха я — каза тя усмихната. — Нахвърлиха се всички върху нея и я убиха!“ Говореше за змията, разбира се. Владимир въздъхна облекчено. „Не беше кой знае колко голяма — продължи госпожа Соломон. — Ето, това е всичко, което остана!“ И му показа часовника. Циферблатът сега беше обсипан с блестящи мъниста. „Да не е много късно — каза Владимир. — Знаеш, че идва моят ред.“ Зачакаха и двамата да чуят сигнала. Госпожа Соломон все повече се приближаваше към него. Прегърна го през кръста и се облегна на гърдите му. Владимир чувстваше как го завладява томителна слабост, приятна топлина, от която му прималя, и той се разтрепери. „Това не е възможно — казваше си той, — не е…“ Тогава чу вика на Стере: „Вторият!“ Изплъзна се от ръцете на жената и хукна диво в нощта през топлата и приветлива гора.

12.

Няколко минути след като Дорина заспа, някой се приближи до нея, потупа я по рамото и й каза:

— Хайде! Скоро ще стане ден!…

Девойката уплашено скочи от леглото. Така бързо? А другите тук ли ще останат, сами в манастира?…

— Това беше отдавна и само насън… Как си спомняш още?…

Дорина се усмихна. Наистина. Всичко беше само сън — и неприятното празненство у Соломонови, и игрите им в гората, и змията…

— Не произнасяй никога тази дума — посъветва я гостенката, сякаш отгатваше мислите й. — Не бива да я произнасяш!…

— Добре, ще запомня… Но ако все пак…

Момичето, което я събуди и стоеше сега до нея, се навъси и опечали.

— Тогава няма да го видиш девет години… По целия свят да го търсиш, пак няма да го срещнеш…

— Кого? — потрепери Дорина.

— Твоя жених. Или може би си забравила и това, че днес е сватбата ти…

— Толкова скоро? — свенливо попита Дорина. — Че то дори не е съмнало още.

— Само сега той е мъж, докато изгрее слънцето… После ще се скрие и пак няма да го виждаш…

Дорина се огледа на всички страни. Каква голяма, разкошна стая, с изписани със злато стени, с извит като свод таван… Дори не беше разбрала, че е спала тук почти цяла нощ…

— Хайде! Хайде по-бързо — подкани я жената. — Чакат те другите, с булчинската рокля…

— Но трябва най-напред да кажа на мама! — възпротиви се Дорина.

Жената се усмихна снизходително. Хвана я за ръка и й посочи дъното на стаята. Оттам сякаш започваше друго помещение, от неговия край — друго, и така до безкрайност, като в огледала.

— Нима смяташ, че сега имаш време пак да се върнеш? Това беше отдавна… Не можеш да си представиш колко много време изтече

оттогава…

Дорина погледна без тъга редицата от стаи, която сякаш я отделяше от един друг свят. От паметта й бавно се изтриваха последните спомени. Наистина сега и тя разбираше, че е минало много време оттогава и че нищо не може да се върне, нищо не може да бъде пак така, както е било някога…

— Вземи си пръстена! — напомни й жената. — И не го сваляй от пръста си, докато не застанеш пред него…

— Пред Андроник — прошепна Дорина свенливо, разтреперана от вълнение.

— Така му казвате вие…

Жената погледна Дорина в очите и се усмихна тъжно.

— Ти познаваш ли го?

— И аз го виждам само нощем — отговори жената. — Тогава, когато е красив мъж…

— А ти как му казваш? — попита отново Дорина.

— Така, както ти не бива да му казваш…

Дорина я достраша от този чужд поглед, от това лице, което не беше срещала никога досега.

— Хайде! Чака ни…

Хвана я за ръката почти насила и я задърпа към вратата. Когато обаче стигна до прага, Дорина спря разтреперана. Стори й се, че там, отвъд прага, има вода. Добре прикрита, но дълбока, черна и студена вода, която неопитното око би взело за килим.

— Страх ме е — прошепна тя.

— Не се страхувай, няма да се удавиш — успокои я жената. — Докато си с мен, няма да се удавиш…

Дръпна я за ръката. Дорина затвори очи, ала кракът й не потъна. Стъпваше сякаш по стъкло. Само студената вода пронизваше стъпалата й — това беше всичко. Дъхът й обаче почти беше спрял в гърдите.

— Поеми дълбоко въздух — каза й пак жената. — Бъди спокойна. После ще свикнеш и тук, под водата…

— Но къде сме сега? — попита уплашено Дорина.

— В неговия палат…

— А как тогава слънцето прониква чак дотук? — попита Дорина, като се огледа внимателно наоколо.

— Щом палатът е целият от стъкло… Ето, погледни.

Жената й показа с ръка нагоре. Виждаше се небето — далечно, сребристо, блестящо като стъкло. Там горе светлината беше бледа и

сякаш идваше отнякъде другаде. А пред тях се виждаха ярки, великолепни светлини.

— Чака ни… Да не се разсърди, че закъсняваме…

Хвана я здраво за ръка и ускори крачка. Дорина гледаше смаяна блясъка пред очите си. Чуваха се много гласове и някакви странни нежни звуци, като от едва докоснати цигулки. Стигнаха до бели, сякаш мраморни стъпала. Когато трябваше да стъпи на първото, Дорина се поколеба, но придружителката й я дръпна силно след себе си.

— Качвай се! Качвай се! — й заповяда тя.

Колко трудно й беше! Сякаш на всяка стъпка невидими сили я теглеха обратно и съвсем я изтощаваха.

— Качвай се! Качвай се! — чуха се други гласове отгоре.

Почувства отново ръката на жената, която я теглеше. Затвори пълните си със сълзи очи и направи още една крачка. Призляваше й от болката, която й причиняваше това непонятно усилие.

— Защо е така трудно? — прошепна тя.

— И на него му беше трудно да дойде при тебе. Забрави ли, че не можа да отблъсне лодката? Колко време чакахте там, на брега на езерото, и лодката не можеше да потегли…

— Да, така беше — припомни си Дорина.

Припомни си и огнения поглед на Андроник, и ръката му, топла и силна, на която се беше облегнала тогава, отдавна, в съня…

— Качвай се! Качвай се! — чу пак гласовете отгоре.

— Кой вика? — попита Дорина.

— Другите. Много са. Всички идват тук… Но е трудно, нали?…

Усмивката й беше станала сякаш по-тъжна, като гледаше как се мъчи Дорина.

— Много ли има още? — попита още веднъж Дорина.

— Ако го обичаш, е малко…

Девойката стисна клепачи, прехапа устни и се напрегна. Още едно стъпало, още едно…

— Той не може да ми помогне, нали?

— По тази стълба не. Не е неговата…

Гласовете отгоре сякаш изчезнаха, а с тях и звуците на цигулките. Къде ли се изгубиха изведнъж всички тези хора, които я чакаха с приковани в нея погледи? — попита се Дорина.

— Не са изчезнали — отговори й жената. — Чакат те. Ето ги…

И наистина Дорина неочаквано се озова в средата на една безкрайна, ярко осветена зала, пълна с огледала. Приказен свят се разкриваше пред очите й. Жените бяха облечени както едно време, а

мъжете имаха дрехи, общити със златни нишки, дълги саби и шлемове.

— Само недей да говориш с тях! — бързо й прошепна жената.

Заслепена, Дорина се движеше боязливо през високата безкрайна зала. Хората я пронизваха с чужди, студени погледи и сякаш се стараеха да я спрат между тях, тъй като кръгът непрекъснато се стесняваше. И всеки й правеше знак с ръка, всеки й показваше някаква чудесия: невиждана златна птица, чаша от скъпоценни камъни или великолепна обувка. Девойката се замая и закри очите си с длани.

— Не им отговаряй, каквото и да ти казват — чу тя отново шепота на спътницата си.

В този миг почувства как ръката на жената я дръпна по-настоятелно.

— Ето я хубавата белолика Аргира! — извика някакъв младеж, който изскочи пред нея и й показа един скрит трон.

Дорина се обърна против волята си. В далечината, обляна в светлина, седеше бледа девойка с черни коси и широко отворени очи.

— И тя беше невеста — добави младежът с усмивка. — И тя дойде пак оттам, откъдето идваш и ти. Погледни я!

Дорина цялата се разтрепери. Девойката изглеждаше мъртва. Седеше неподвижно, лицето й беше бледо и безжизнено и очите й не трепваха.

— Три дни, толкова беше той с нея! — извика отново младежът, като почти й препречваше пътя. — Сега е мъртва, отдавна мъртва. Погледни я хубаво.

И без настойчивите думи на младия непознат Дорина не можеше да откъсне поглед от лицето на девойката от трона. Все по-силно я вълнуваше тайната на това вцепенено в студена печал лице.

— Хайде! — прошепна спътницата й и се опита да я дръпне за ръката.

— Коя е тя? — попита Дорина. — И тя ли е била невеста и после е умряла?

Жената се поколеба, но не й отговори. Искаше да я притегли по-близо до себе си, да я изведе по-бързо от кръга на тези хора, които продължаваха да я гледат втренчено.

— Погледни я добре и ще разбереш коя е — каза отново младежът. — И тя е облечена в булчинска рокля, не виждаш ли?

Силно развълнувана, Дорина рязко спря. В този миг девойката от трона й се стори позната, с тези широко отворени очи, със свитите устни…

— Не виждаш ли, че това там си ти?! — възкликна победоносно

младежът.

Всички цигулки замлъкнаха, сякаш ги спря невидим жест. Дълбоко мълчание вкамени залата. Дорина застина за миг с разширени от ужас очи, после изстена като ранена и се строполи.

* * *

Започваше да разбира къде е. Цялата стая беше обляна във фантастична лунна светлина. Дорина се събуди, трепереща от ужас. Дочуваше на кратки интервали дрезгаво похъркване. Отнякъде другаде до нея достигаха неясни шумове — един проточен стон, после неразбираем шепот и бръмчене на невидими буболечки. Девойката докосна с длан челото си. Опитваше се да разбере какво се беше случило с нея. Заслуша се в приглушеното дишане до себе си. Бавно обърна глава и видя Лиза, отпуснала глава в тежък сън. От другата й страна спеше Рири, свила юмруци до устните си. Стаята беше осветена и в най-скритите кътчета, но луната не се виждаше през прозореца. Очертаваше се само едно ъгълче сиво прозрачно небе.

— Сънувала съм — прошепна Дорина, за да се успокои.

И все пак се страхуваше, задето е будна само тя сред толкова потънали в сън жени. Всеки шум, който долавяше, й се струваше фантастичен, неразбираем, изпълнен със загадъчност. По-късно осъзна, че отдалече се чува крякането на жабите. Опита се да помисли. „В манастира сме. Сънувах. Всичко, което се случи досега, беше насън…“

Ала внезапно си спомни за Андроник и отново се развълнува. Нима и той беше само илюзия? И змията?…

Стоеше с отворени очи, с присвити вежди и се опитваше да си припомни всичко, което се случи. Нищо не разбираше. Само очите на Андроник я следяха отнякъде в тази светла и прохладна стая. Сякаш чувстваше, че той е съвсем наблизо, усещаше преди всичко едва доловимия мирис на чисто мъжко тяло и убийствената топлина, която извираше от очите му, от ръцете му… А змията?!… Дорина поруменя, затвори очи и ги стисна до болка. В объркаката й памет изникваше все същото смазващо отвращение, все същият безмерен ужас и мъчително желание. Събитията трудно се разграничаваха в ума й, а мислите й се раждаха безсилни, несигурни и тя не знаеше как да ги свърже помежду им. Всичко беше някак болно, изтощено, обвито с мъгла. Не можеше да се отърси обаче от магията на змията и на Андроник. Само образът на Андроник я успокояваше, когато го извикаше в ума си. Виждаше го целия, жив, просто невероятен в несравнимата си мъжественост…

Дорина дълго време се бори със съня, със спомените. Понякога чуваше отчайващо ясно хъркането от съседните стаи. Лунната светлина все така огряваше помещението. Прозорецът беше отворен, но не беше станало много студено. Дишането на жените беше дълбоко и тежко. Всички спяха с отворени уста, с опънати назад вратове и свити ръце. Виждаше как гърдите им се повдигат и отпускат шумно, свободно, как се обтягат мускулите им, а лицата им лъщят от пот. Дорина никога не беше виждала толкова много жени, заспали като пребити от умора. Умът й беше бистър и остър както никога досега, но в същото време и малко болен, готов при всеки ужас да потъне в халюцинации. Погледа известно време жените, после затвори очи и веднага заспа, като че ли леко се потопи в едно бездънно езеро.

13.

Андроник обходи голяма част от гората, преди да се върне отново на брега на езерото. Когато стигна до дърветата, между които преди няколко часа бяха играли, тръгна по-бавно и запя. Гласът му се извиси отначало боязлив и меланхоличен, после все по-силен и по-сигурен, нежен и страстен едновременно. Пееше без думи, само от време на време произнасяше някое име на девойка. Гората го слушаше сънена, ту леко зашумяваше — разтревожена, ту пък се успокояваше. Горе над дърветата понякога се разливаше безкрайна вълна от уплашено шумолене, листата се доближаваха едно до друго и затрепераха, като че ги докосваше невидима и неуморна ръка. Гласът на Андроник се носеше много надалече, стволовете на дърветата го пречупваха и го разпиляваха върху листата.

— Аооо-хаууууу!… Анаааааа…

Лунната светлина проникваше през короните на дърветата и се разстилаше по тревата. От нея навсякъде изникваха неестествени цветя със слаб и влажен блясък. Андроник гледаше внимателно къде стъпва, сякаш се боеше да не ги смачка. В такива моменти гласът му се губеше в земята и само тихи неразбираеми звуци се носеха из гората. Дори листата се обръщаха след него, толкова вълнуващо беше преминаването му край тях и толкова топъл гласът му, когато започваше да пее. Понякога невидими птици се събуждаха в гнездата си, чуваше се приглушено чуруликане и кратки боязливи крясъци. Андроник спираше усмихнат, повдигаше глава и им се заканваше с ръка.

— Няма ли да мирясате, красавици?!

Чуруликането рязко замираше в неясния шум на високите клони. Случваше се някоя голяма нощна пеперуда да излети, за да не я събори полъхът на вятъра, а после лениво да се настани върху кората на дървото и да събере крилата си. Очите на Андроник я проследяваха, проблясвайки в мрака като два запалени въглена. После се усмихваше, пронизан от незнайна радост, и тръгваше с песен по-нататък.

Пред едно старо превито дърво Андроник внимателно спря и го разгледа от долу до горе, като че искаше да разбере дали има промяна в ствола, и клоните му. Съблече сакото си, метна го на тревата и започна пъргаво и ловко да се катери. Когато стигна до последното

разклонение, Андроник разтвори листата с ръце и се опита да погледне над гората. Ала все още не беше се качил на върха, все още не можеше да обходи с очи всички дървета. Отдръпна глава и се закатери по най-високите клони. Крехките вейки потрепваха под тежестта му, но не изпращяваха. Изглежда, че се държеше повече с ръце, без да отпуска цялото си тяло върху клоните. Като че плуваше между листата и тялото му беше леко като на птица. Когато вдигна глава, небето го обгърна цял. Едно студено, бяло, окъпано в лунна светлина небе.

— Нима съм сам! — каза Андроник и се провикна.

Гласът му се понесе далече над гората и той чу как заглъхва като ехо. Никой не му отговори. Само една голяма птица излетя с разперени крила и леко изпърха над дърветата.

— Ууу! — извика още веднъж Андроник.

Все същата невероятна тишина в гората. Все същото ясно и мъртво небе над него. Замислен, Андроник започна да слиза. Спускаше се с лекота от клон на клон, като на игра, без да се колебае, без да гледа къде стъпва. Бързо скочи долу, отърси листата от главата си, облече си сакото и тръгна обратно, но по друга пътека. Когато мина през полянката, потърси за миг с очи някакъв храст и щом го откри, почти се затича към него. Просна се на тревата, сложи ухо на земята и се заслуша.

— Никой! — възкликна той усмихнат. — Къде ли са се дянали всички тази нощ?!…

Стана и нежно погали с длан стръкчетата трева, сякаш ги молеше да му простят, че ги е смачкал с тялото си.

— Може да са отишли да плуват в езерото — добави Андроник.

Ускори ход. Когато излезе от гората, вече подухваше лек вятър. Житните класове край пътя се полюляваха. Андроник вървеше и си подсвиркваше, докато стигна до езерото. Тук отново спря и се заслуша. Някъде отдалече се дочуваше сухото пращане на папура. Сънливите крясъци, квакането на жабите, цвърченето на скакалците се стопяваха в ужасяващата тишина на езерото. Дори птиците вече не се будеха изплашени в тръстиката. Андроник се опитваше да обгърне с очи небосклона. В езерото не се виждаше нищо. Само лек ветрец пробягваше по водата. Младежът направи няколко крачки, като че си търсеше подходящо място, и започна нетърпеливо да се съблича.

* * *

Дорина дълго се колеба, преди да се реши да излезе насреща му. Та той знае, че е дошла, а не я търси, не я вика. Вижда го съвсем ясно как

стои почти гол, с прихванатата около хълбоците ивица тежка коприна, обшита със сърма. А трябваше да го намери готов за тръгване, облечен. Или не е избрал нея?… Но нали на хорото сред онези непознати девойки, след като спря поглед на всяка една от тях, на нея хвърли залога — златна ябълка. Това беше знакът — нея е избрал за невеста…

— Дорина! — възкликна учуден Андроник, като я видя, че идва. — Колко хубава си станала!…

— Чаках те — прошепна девойката. — Няма ли да тръгваме?…

В този миг видя голите му рамене и наведе очи.

— Защо се страхуваш? — попита я той. — Нали знаеш, че другояче не може, само гол. Така е писано…

— И аз ли?

— И ти… но по-късно, разбира се — добави той усмихнат и я хвана за ръка.

Девойката и този път почувства, че потръпва от огненото докосване на Андроник. Същото внезапно вълнение, същото странно, непознато удоволствие.

— Можеш ли да плуваш? — попита я тихо Андроник. — Ако лодката потъне, ще можеш ли да плуваш?

Дорина уплашено се притисна до ръката му.

— Ако ме пуснеш, ще се удавя! — извика тя.

— Тогава не се страхувай, каквото и да се случи, не се страхувай — окуражи я Андроник. — Тази лодка е безсмъртна. Да знаеш само колко пъти съм кръстосал това езеро на отиване и на връщане оттам… Погледни!…

Протегна ръка и показа далечината. Дорина не видя нищо, само безкрайна, прозрачна и неподвижна водна шир.

— Далече ли е? — попита тя смирено.

Андроник се засмя и я притегли към себе си.

— Нищо не е далече, когато обичаш — прошепна той. — Ще седнеш спокойно в дъното на лодката, ще минем девет морета и девет земи. И после ще започне сватбата…

— Толкова късно — натъжи се Дорина. — Колко ли неща могат да се случат дотогава — добави тя замислено.

— Защо бързаш? — попита я нежно Андроник. — Тук при нас дните минават бързо, както и минутите. Щом си дошла, вече не можеш да се върнеш. А и тук е по-хубаво, нали?…

— Хубаво е, където си ти — отговори девойката.

После млъкна и го погледна. Колко красив, колко висок и едър е

той! Сякаш не е човек, а божество, синът на змея от приказките.

— Защо напусна двореца? — попита го тя. — Защо дойде пак тук, край езерото?…

— Ти не можеше да останеш там, страхуваше се… Защо се уплаши? Всички тези хора отдавна вече са мъртви, нищо не можеха да ти направят, не видя ли?…

— И аз бях там — прошепна с ужас момичето. — Бях на един трон, скрита от другите…

— Да — каза ведро Андроник. — Така става винаги…

Дорина почувства, че отново я обхваща същият ужас, и се притисна до него, сякаш искаше той да я успокои, да я погали…

— От нищо да не те е страх — каза той, — аз съм до тебе. Няма да се разделим…

Погледна към езерото. Лодката отдавна чакаше недалече от тях. На Дорина всичко това й изглеждаше познато. Сякаш някога, отдавна, пак беше изживяла това приготовление за път.

— Къде ще бъде сватбата? — попита тя отново.

— На другия край…

Прегърна я през кръста и бавно я заведе до водата.

— Другояче не може — успокои я той.

Андроник пристъпи напред и лодката се залюля. После вдигна на ръце Дорина и я качи в нея. Люлеенето беше така невъобразимо приятно, че девойката замаяна прихвана главата си с ръце. Андроник беше до нея. Преди да хване веслата, протегна ръка и й показа напред.

— Там, в средата, има един остров. Там живеех аз…

Изведнъж, без да знае как, Дорина си припомни змията и изтръпна цялата. Нима отново ще я види — гола, извиваща се неуморно на лунната светлина, както я беше видяла преди. И този път, в мрака, би могла неочаквано да я ухапе…

— Но на този остров е змията! — извика тя развълнувана. — Ти я изгони там, именно ти!…

В този миг видя, че Андроник се изправи в лодката — блед и разгневен. Погледът му сега искреше още по-ярко, проникваше в зениците на очите й и я ослепяваше.

— Защо каза това, любима моя?! — каза ТЪЖНО Андроник.

Думите му изпращяха в ушите, сякаш изскачаха огнени езици от устата на змей.

— Защо не се вслуша в повелята? — повтори той, треперейки.

Дорина си припомни: „Не произнасяй никога тази дума пред него!“ Беше забравила. Сега е твърде късно. Беше забравила… Гледаше го

изумена, покорена от силата му, и очакваше проклятието. Закри очите си с длан.

— Ще ме търсиш девет години и едва тогава ще ме намериш! — чу тя думите на Андроник.

Когато обаче поиска да го зърне отново и да измоли милостта му, видя, че лодката е празна. Андроник беше изчезнал. Пред нея се виждаше само безкрайната водна шир. Застина безмълвна, изтощена, без да знае какво да прави. В този миг долови как потрепват листата на брега и се обърна. Нямаше никого. Само вятърът, който се беше усилил, разклащаше високите клони на дърветата…

* * *

Събуди се със същия неприятен шум в ушите. Стаята беше наполовина в мрак. Лунната светлина се беше изтеглила зад прозореца. Дорина усети, че вятърът сега нахлува в стаята и раздвижва въздуха. Стана от леглото и отиде до прозореца. Далече, вляво, се виждаше езерото. Девойката се усмихна. Върна се до леглото, без да съзнава къде се намира. Погледна учудено жените, които спяха до нея. Бавно, но със сигурни движения, като насън, тя си проправи път между леглата. Улучи вратата веднага, без да я търси. През стената до нея достигаше странен шум, който й вдъхна страх. Дълбоко, сподавено дишане на измъчени хора… Все пак не загуби напълно смелост и със затворени очи прекоси салона до външната врата. Беше полуотворена. Излезе на двора. Не усети студа с босите си крака, нито студения вятър над полуоткритите си рамене. Все така решително се отправи към езерото.

Когато превали хълма и стигна до брега, видя, че лодката я чака. Така както я беше оставила неотдавна, в съня си.

Навлезе дълбоко в студената и влажна тиня, но краката й не почувстваха нищо. Припряно, но внимателно отвърза въжето от колчето, хвърли го в лодката и се качи в нея. Потърси с очи острова и без да се колебае, започна да гребе бавно и леко, като човек, когото води само надеждата…

14.

Лиза се събуди разтреперена от студ. Прозорецът беше широко отворен и по влажния вятър, по променения мирис на въздуха вече се усещаше настъпването на зората. Луната беше избеляла. Мракът се разсейваше и далече през прозореца се виждаше лека мъгла.

Лиза се събуди замаяна, като след дълъг гуляй. Мъчеше се да проумее къде се намира и при какви обстоятелства беше заспала полуоблечена и с толкова други хора. Дълго стоя с отворени очи, трепереща от студ, без да успее да се завие добре. Струваше й се, че в момента, в който се събуди, някъде наблизо беше звъннало дървено клепало. Беше й неприятно, че се събужда в тази чужда и неудобна стая, чувстваше се отвратена, изморена и измамена от живота. Нищо нямаше смисъл, отникъде не чакаше радост. Кратко дрезгаво чуруликане долетя като че точно от перваза на прозореца. Може би трябваше да се затвори прозорецът… Но е толкова трудно, толкова безсмислено…

Опита да се завие по-добре и дръпна силно юргана. Забеляза, че мястото отляво до нея е празно. Рири беше наместила насън главата си в това празно място и сега свиваше коленете си. Лиза обърна глава и заразглежда с учудване останалите жени. Различаваше ги едва-едва и няколко пъти разтърка очи, за да може да ги разпознае. Отделни събития започнаха да се възстановяват в паметта й. Изведнъж си припомни Серджу Андроник, гонениците в гората. После в паметта й имаше обезпокояваща празнина. Обхвана я унизителното чувство, че е губила съзнание. Имаше някаква игра… Фарс някакъв… После още нещо… Капитан Мануила… Дорина… Змията… Отново очите й се спряха на Рири, която спеше, свила юмруци до устните си, и изтръпна. Дорина?

Тогава много ясно почувства, че преди няколко минути е присъствала на излизането на Дорина от стаята. Без съмнение е отишла при Андроник, в другата стая. Тази мисъл внезапно я развълнува и събуди в нея чувство на унизителен свян, ужас, ревност и любопитство. Забрави, че Андроник не спи сам. Едва когато се изправи и седна в леглото, за да разгледа още веднъж спящите тела и да разбере дали не се лъже, си спомни за Стере и другите. Разбира се, всички спят на едно място. Тогава Дорина сигурно… Спомняше си

обаче ясно, без да може да определи точно кога се е случило това, че Дорина се беше събудила, когато другите още дълбоко спяха, и беше излязла от стаята крадешком, за да се срещне навън, на двора, вероятно с Андроник…

Вслуша се за миг да чуе някакъв шум, шепот. Долавяше само приглушеното дишане на жените и звучно хъркане от другата стая. Много развълнувана, Лиза изведнъж взе решение. Стана от леглото, като внимаваше да не докосне свитото на кравай тяло на Рири, и бързо отиде до прозореца. Наведе се силно надолу. Удари я мирисът на прясно откъснати листа, на отчупено дърво. Небето беше все още синьо, но избледняваше по краищата на небосклона. Вляво се виждаше езерото, обвито в лека мъгла. Лиза постоя малко, като се вслушваше, после се върна в стаята и се отправи към вратата. Беше полуотворена… Би могъл да влезе всеки… Някакъв стон. Потрепери, но бързо разбра, че се е уплашила напразно. Госпожа Соломон беше изстенала насън. Спеше, покрита с палтото си. Лиза я погледна бегло, с неприязън. От съседната стая се чуваше по-често и по-смешно хъркането на мъжете. Дали Андроник е там?…

Върна се в леглото разколебана и развълнувана. „В косите ми някога руси…“ Припевът нелепо звучеше в ума й, но не можеше да го прогони: „Аз детство не съм изживял…“ Отново образът на капитана, на Стамате. Целувките в гората. Стана й срамно, почувства отвращение от себе си, от всички и от всичко, което се случи: „Аз детство не съм изживял…“ В ума й прииждаха без какъвто и да е смисъл сцени и приказки от трапезата във Фиербинц, в градината. Стере, който си сваля сакото и бавно отива да го закачи на клона на една вишна. Соломон, който пита с вдигната ръка: „Кой иска да пие още едно кафе?…“ И после изведнъж, без всякаква връзка, гласът на Андроник: „Ако до една минута не се успокоите…“ Думите му, казани по-рано: „Развълнуван съм по друга причина, но ако ви я кажа, ще ми се подигравате…“ Тогава й се прииска да хване ръката му и да му прошепне: „Кълна ти се…“ Подробностите се подреждаха много точно в паметта й. Колко хладно прие той пламенното й възклицание. Сега я беше срам и в същото време яд на Андроник, изпитваше ожесточен яд към всичко, което направи той, към цялата му дръзка хубост. Дорина не се върна. Отишла е с него, разбира се. Обясни си всичко, което се е случило: през нощта те двамата са се срещнали на двора, след като другите са заспали, после са отишли сами в гората. В гората, през нощта. Любил се е с Дорина. Обхвана я необяснима ярост, желание да вдигне скандал. Разтрепери се цялата. Приближи се до госпожа

Соломон, като дишаше учестено, и я разтърси. Жената се противеше, стенеше. Лиза се върна при Рири и я събуди рязко, като й издърпа юргана. После отново отиде при госпожа Соломон.

— Ставай, мисля, че нещо се е случило с Дорина! — прошепна тя.

Госпожа Соломон се събуди трудно. Непрекъснато триеше очи.

— Не зная къде е отишла Дорина — повтори по-силно Лиза, като съвсем доближи лицето си до нейното.

Рири също не проумяваше нищо от това, което чуваше. Спеше й се, повдигаше й се, усещаше тъпа болка в темето. Притисна с ръце слепоочията си и се опита да разбере къде се намира. Видя до себе си госпожица Замфиреску. Изведнъж я обхвана страх, безсмислен страх, че девойката до нея чува всичко, което се говори, че отдавна е будна и разбира всичко, но се преструва на заспала.

— По-тихо, да не ни чуят — прошепна Рири на Лиза.

— Ти по-добре се обличай, да не се е случило нещо — каза Лиза и потърси обувките си.

— Но защо, скъпа? — учуди се госпожа Соломон.

Събуди се и госпожа Замфиреску. Вдигна глава и се опита да пооправи косите си, паднали върху очите.

— Какво се е случило? — попита тя учудено.

— Мисля, че на Дорина й е прилошало — каза отегчено Лиза — и е излязла от стаята. Искам да видя какво става с нея…

Рири се обличаше мълчаливо и дишаше дълбоко, за да се събуди. Струваше й се, че се приготвя, за да се намеси решително в странен и опасен случай. Струваше й се, че животът на Дорина зависи от нейната воля и смелост. Дожаля й за клетата Дорина и тя й стана отведнъж безкрайно скъпа…

— Хайде! — каза Лиза на госпожа Соломон. — Да видим дали не е на двора.

Госпожа Замфиреску остана в леглото учудена и объркана. Погледна с ужас към дъщеря си. Видя я, че спи дълбоко в другия край, и се успокои.

В стаята беше станало студено. Всеки миг щеше да пукне зората. Госпожа Замфиреску изведнъж си спомни за змията от тази нощ. Вече не я беше страх, но крадешком се прекръсти и се намести удобно в леглото, любопитна да чуе какво става.

* * *

В стаята на мъжете влезе само Лиза. Много внимателно отвори вратата и пъхна главата си вътре. Дъхна я тежка потискаща миризма на

винени пари. Отвратена, стисна клепачи до болка. Повика няколко пъти мъжа си. Не различаваше добре телата на мъжете. В тази стая като че ли беше по-тъмно, тъй като прозорците гледаха към двора. Известно време в отговор се чуваше само силно хъркане, идващо откъм дюшеците. После дебелият глас на Стамате:

— Кой е?

— Моля те, събуди Стере — прошепна Лиза от прага. — Трябва ми за малко…

Стамате също проумяваше трудно. Известно време не можа да се досети кой ли е този Стере. Името не му говореше нищо. Мислеше си, че е на друго място, с други хора, че е на друга възраст. Без да иска, събуди приятеля си. Капитанът се прозя шумно, без да знае, че Лиза го гледа от прага.

— Събуди, моля те, Стере — каза тя отново, по-силно.

Мануила чу гласа й и рязко се изправи, засрамен. Събуди се и господин Соломон.

— Случило ли се е нещо, госпожо? — попита капитанът.

— Мисля, че на Дорина й е прилошало — прошепна Лиза и се дръпна назад. — Моля те, опитай се да събудиш Стере…

После й дойде наум, че не е попитала за Андроник. Не знаеше дори дали е там, в стаята, дали е спал там през цялото време… Все пак я досрамя да отвори още веднъж вратата и да попита. Можеше да възникнат подозрения.

— Какво се е случило? — попита господин Соломон, като излезе полуоблечен в салона.

— Не знам къде е Дорина…

Господин Соломон застина за миг изумен, без да разбира смисъла на думите.

— Хайде да я потърсим, може да й е прилошало и да е излязла на двора — прошепна Рири.

В този момент вратата се отвори отново и се показа капитанът. Беше се опитал да пооправи набързо косите си, но главата му пак беше разчорлена.

— Странното е — каза той, — че и господин Андроник не е тук…

И погледна многозначително господин Соломон. Рири се отправи към външната врата. Намери я отворена. Излезе първа на двора. Въздухът тук беше съвсем друг. Все още много ясно се виждаха звездите, но цялата тази тишина сега имаше друг смисъл, изглеждаше като последно застиване, като последни минути на очакване: скоро всичко щеше да се заличи и да се появи нещо ново, което вече нямаше

да принадлежи на нощта.

— Не знам дори колко е часът — прошепна объркан господин Соломон, като излезе на двора.

— Три и двайсет и пет — каза Стамате, който си беше взел часовника със светещия циферблат.

Госпожа Соломон и Лиза бързо огледаха двора на манастира.

— Не е тук — каза уверено Лиза.

— Може да е отишла в парка да се поразходи — отвърна колебливо Рири.

Капитан Мануила оглеждаше спокойно всяко кътче, без да помръдва от мястото си. Изглежда, преценяваше внимателно всички кътчета, където би могла да се скрие Дорина. За миг му се стори, че всъщност той сега продължава онази игра от гората, и споменът го развълнува. Рязко се обърна към езерото.

— Трябва да потърсим най-напред там — каза той високо и посочи с ръка.

Рири потрепери. Не, това не е възможно, това би било непоносимо…

— Пази боже! — обади се господин Соломон.

Лиза не ги изчака да се решат и тръгна първа към езерото, последвана от Стамате и Рири.

Като излезе от двора на манастира, започна да тича. Струваше й се, че всяка загубена минута може да бъде фатална. Дорина би могла да намери време да се скрие…

— Аз не знам дали този Андроник изобщо е лягал при нас, или не е — чу тя отзад гласа на Мануила.

Слезе по хълма и стигна до брега на езерото. Бързо разбра, че лодката я няма. Отправи се към кривото колче, което я държеше привързана на брега.

— Тя е луда! — възкликна Лиза. — Взела е лодката…

Разбира се, отишли са да се разходят само те двамата. Разхождали са се цяла нощ, лодката ги е полюлявала и той й е нашепвал любовни думи: „Аз детство не съм изживял…“ Побледняла, Лиза затича по брега, като се опитваше да открие силуета на лодката.

— Ето я! — извика Рири откъм хълма.

Всички се обърнаха към мястото, което сочеше ръката на девойката. Сега лодката се виждаше добре. Виждаше се и Дорина, полуоблечена, сама, как гребе бавно и изморено.

— Сама е! — извика Лиза смаяна.

Тя също я виждаше много добре, но някак не й се вярваше.

Известно време дори се страхуваше да проумее станалото. Тази Дорина е луда!… Господи!… Ами ако?… Нямаше смелост да довърши мисълта си. Изтича отново горе на хълма. Останалите гледаха изумени, вперили поглед в леката диря, която оставяха веслата на лодката.

— Но тя е луда! — възкликна отново Лиза.

— Отива към острова — каза спокойно Стамате.

Господин Соломон се помъчи да вземе някакво решение. Огледа се смутено наоколо.

— Трябва да потърсим друга лодка! — прошепна той, хапейки устни. — Тук някъде трябва да има още една лодка…

Припомни си за Хараламбие и другата лодка на игуменството, с която бяха тръгнали да го търсят. Студена пот изби по челото му, по тила. И изведнъж започна диво да крещи:

— Дорина! Дорина!…

Стамате сви длани до устните си и извика:

— Доринаа!…

В този миг през ума му преминаха виковете на Владимир по време на играта: „Лизаааааа!…“ Струваше му се, че всичко това се е случило отдавна, с други хора. Сега му беше студено и трепереше. Викът му навярно не беше се чул навътре в езерото, защото девойката изобщо не се обърна.

— Я вижте там! — посочи изведнъж Лиза.

В другия край на езерото се виждаше да плува един мъж. Мяркаха се здравите мускулести ръце, които бавно и ритмично пореха водата.

— Той е, Андроник! — възкликна Мануила.

Известно време всички мълчаха вцепенени. Андроник също плуваше към острова вероятно без да вижда Дорина.

15.

Когато доплува до брега, Андроник отърси водата от тялото си и тръгна бавно към вътрешността на острова. Стъпките му оставиха няколко мокри следи върху набитата с пясък тиня, а после напълно потънаха в тревата. Андроник се движеше спокойно, без да бърза. Погледът му пробягваше по върховете на дърветата, сякаш се опитваше да отгатне приближаването на зората по трепета на листата. Тук, посред езерото, духаше слаб вятър, но младежът, изглежда, не усещаше студения полъх по голите си рамене. Птиците вече се пробуждаха в храстите и само тяхното чуруликане оживяваше острова. Андроник крачеше, омагьосан от самотата и от напрежението, което сякаш трептеше във въздуха в очакване на едно голямо чудо. Навлезе навътре между дърветата, където храстите бяха избуяли влажни, с големи разперени листа. Във вътрешността на острова миришеше на мъх и гнила кора. Клоните тук бяха натежали от капките роса, които ги свеждаха към земята. Андроник минаваше край тях, равнодушен към падащата роса, безчувствен към грубите ласки на листата. Навлизаше все по-навътре в гората. Изглежда, се мъчеше да открие нещо, което беше скрито добре, затова претърсваше с поглед храстите и дърветата. Стигна до една могила, върху която растеше само един хилав салкъм и няколко диви рожкова, и я изкачи с бързи крачки. Като се намери на върха, погледна недоумяващо към езерото. Постоя за миг неподвижен, пое дълбоко дъх и после бавно, като насън, слезе от другата страна и се отправи към езерото.

Без да бърза, внимателно си потърси място на тревата, където се отпусна на воля. Намери си удобно кътче в края на една долчинка. Тревата тук растеше висока и мека, водата проникваше между стръкчетата, сякаш извираше от неугледно изворче, готово всеки миг да пресъхне. Андроник опита леко с ходилото си докъде стига влагата, после щастливо се просна на тревата и подложи ръце под главата си. Известно време остана така — без да чувства студ, без да му се спи, а очите му си почиваха, отправени към небето.

* * *

Дорина се опомни едва когато лодката затъна в тинята и спря, като леко се заклати. Изведнъж се видя в средата на езерото, далече от

брега в този прозрачен мрак, и се разтрепери. Трепереше обаче по-скоро от вятъра и от самотата, отколкото от страх. Странно спокойствие изпълни душата й, когато напълно се събуди. Сякаш се подготвяше за голяма промяна и непознати сили извираха вътре в нея, като й известяваха преминаването в друг свят. Скочи от лодката и започна да оглежда брегова ивица. Трябваше да го намери някъде. Андроник не лъже, думите му винаги се оказват верни. Той трябва да е някъде наблизо и да я чака…

Девойката тръгна, като реши да обиколи острова. Голите й ходила не усещаха нито острите бурени, нито влажната, земя. Умората от неумелото и дълго гребане изчезна като по чудо веднага щом стъпи на острова. Очите й привикнаха бързо с избледнелия мрак на угасващата нощ. Когато закрачи твърдо по земята, не долавяше вече дори полъха на вятъра. Чувстваше само странна, опияняваща и необяснима радост, КОЯТО така и не се опитваше да проумее. Струваше й се, че неусетното преминаване от царството на съня в този действителен остров, обрасъл с треви и непознати дървета, изведнъж й открива нов, прекрасен път, по който би могла да тръгне. Всичко това можеше да бъде действителност… Тялото й, някак далечно и чуждо, можеше блажено да се отпусне на мократа трева в последните часове на нощта. Никаква болка, никакъв страх, никакъв срам, само една завладяваща, горчива радост в дълбините на нейното същество, като че се беше събудила с друга, неподозирана досега душа, в друго тяло — по-щастливо и по-прекрасно…

С всяка нова стъпка, която правеше около острова, дълбоко в нея сякаш растеше тази непозната сила, която раздвижваше кръвта и оцветяваше плътта й, променяше дишането й, ритъма й на движение, мислите й. Сега можеше да се случи всичко. Златни жар-птици можеха да излетят от заспалите клони и да я извикат по име. Стволовете на дърветата всеки миг можеха да оживеят и да се превърнат във великани и змейове. А под земята сигурно се разхождаха джуджета с бели бради и диви зверове разговаряха помежду си. Нищо нямаше да я изплаши, никаква среща, никакво чудо. Дори този мрак, който всеки миг щеше да изчезне, погълнат от земята и водата, й се струваше вълшебен. Преобразяването на света сега й изглеждаше изумително, сякаш от някакво тайнствено, непознато до този миг място струеше светлина.

Съвсем близо до нея изхвърча една птица и полетя над езерото. Дорина я проследи с очи и изведнъж сърцето й заби по-силно. Птицата леко прелетя над Андроник и очите на девойката го зърнаха изведнъж

целия, така както се беше изтегнал на тревата, с поглед в небето. Запъти се с бързи крачки към него. Възторгът в душата й растеше — тих, богат, безграничен.

— Аз дойдох — прошепна Дорина, като се приближи.

Андроник обърна глава и я погледна усмихнат, но остана да лежи неподвижен.

— Чакам те от полунощ — каза той. — Търсих те в гората, виках те…

Дорина се засмя. Погледна го още веднъж в очите, после погледът й се плъзна бавно, без страх и без свян, по тялото му. „Колко е хубав моят любим…“

— Какво прави досега? — попита я Андроник, като леко вдигна глава.

— Мисля, че сънувах — прошепна Дорина и си потърси място до него.

— Такива сте вие — каза бавно Андроник. — Трудно разбирате…

Дорина се настани съвсем близо до него и се подпря на лакът, като се опитваше да подреди косите си.

— Значи това е островът — каза тя щастлива, като се огледа наоколо.

— Нали няма по-красив от него? — попита Андроник.

Девойката кимна с глава и затвори очи. Усмивка на необикновен възторг озари лицето й.

— И ти си хубава — добави Андроник. Погледна я дълбоко в очите, сякаш се опитваше да опознае всичко, което живееше непознато за него в душата й. — Защо не хвърлиш тези дрипи?

Показа с ръка блузата й. Дорина учудено се погледна, сякаш едва сега разбра, че все още е полуоблечена.

— Прав си, забравих! — прошепна тя с усмивка.

Стана веднага и изхлузи блузата си. Остана гола, но никакъв срам не замъгли очите й, капка кръв не оцвети лицето й. Погледна се за миг, после се приближи до водата. Краката й бяха опръскани до колената със засъхнала кал и мръсен пясък. Бавно, сякаш опипваше с крак дъното на езерото, девойката навлезе във водата. Когато водата стигна до кръста й, тя се поколеба и се обърна към Андроник, който беше останал на брега и усмихнат я следеше с поглед.

— Страх ме е да вървя по-нататък — извика тя и вдигна ръка.

Андроник тутакси се изправи и влезе и той във водата. Настигна Дорина бързо, като стъпваше тежко и шумно вдигаше пръски.

— Не можеш ли да плуваш? — попита я той.

Девойката поклати глава и по детски се натъжи.

— Нищо, аз ще те науча — успокои я Андроник. — Само не трябва да се страхуваш… Дръж се за мене…

Хвана я за ръка и бавно я поведе, докато водата плисна в гърдите й. Андроник се отпусна по корем, а ръката на девойката остана подпряна на гърба му. Дорина се опита да се засмее и отпусна глава във водата, която нахлу в устата й, в ушите и носа й. Онемя от целия този натиск, но той я забавляваше.

— Страх ли те е? — попита я пак Андроник.

Дорина не го чу. Усещаше, че плува независимо от натиска на водата, че я носи една силна ръка, и тя напълно се отпусна. Чувстваше само как приятно се плъзга по повърхността на тази топла и безкрайна вода. Почти се учуди, когато се опита да се изправи и не усети земята под краката си, но учудването й бързо премина в окрилящото чувство, че е свободна и силна.

— Как се чувстваш? — попита я пак Андроник, без да получи отговор.

Тогава все така леко и сигурно я отнесе до брега. Излязоха от водата усмихнати и двамата. Дорина го погледна в очите и се притисна топла до него.

— Не беше трудно — прошепна тя.

— Ще те науча и да се катериш по дърветата — каза й Андроник, — но най-напред трябва да ги помолиш да ти позволят. Някои от тях са стари или болни и ги боли… Тогава те хвърлят на земята…

— А ти как познаваш кои са болни? — попита Дорина.

— Чувам ги как се вайкат или виждам как плачат… Клетите те… Със старите и болните е по-трудно…

Седнаха на един хълм над долчинката. Андроник подпря глава на коленете й и девойката започна прехласната да гали косите му.

— … И с цветята е трудно — добави Андроник. — Те винаги са влюбени… Да видиш само как плачат!…

Засмя се, после вдигна очи към лицето на Дорина и я погледна вече сериозен.

— Как се казваш ти? — попита той.

— Дорина.

Андроник дълбоко се замисли, сякаш се мъчеше да си припомни къде по-рано е чувал това име.

— А ти как се казваш? — попита шепнешком Дорина, галейки челото му.

Андроник тъжно се усмихна и погледът му отново се зарея. Дорина търпеливо почака да се върне.

— Казваш се Серджу, нали? — настоя тя.

— Щом ти искаш така — отговори усмихнат Андроник, като учудено я гледаше в очите.

— Серджу е хубаво име — каза Дорина. — Ако бях момче, би ми харесвало да се казвам Серджу… Като тебе — добави тя.

— Не мисли повече за това — прекъсна я той, взе ръката й и я погали. — Ти не си момче, а момиче…

— Лошо е да си момиче — каза Дорина.

Андроник звучно се засмя. Придърпа ръката й до себе си и погали косите й.

— А ако беше само една клета светулка? — попита я той, за да я подразни.

Изведнъж замълча и отново потърси очите й, сякаш искаше да разговаря направо с нейната дълбока, истинска същност.

— Ти не знаеш какво значи да бъдеш човек — добави той замислен. — Толкова е хубаво…

Разпери като крила двете си ръце и отпусна глава назад.

— Никога да не умираш — каза той с поглед в небето. — Да бъдеш като онази звезда, красива и безсмъртна…

Показа с ръка Зорницата. Дорина потрепери.

— От какво се страхуваш? — учудено я попита Андроник.

— От смъртта — прошепна Дорина.

— И там има хора — усмихна се Андроник. — Навсякъде има хора…

— Ти знаеш всичко, нали? — попита го тя успокоена. — Всичко, което казваш, е истина…

Андроник не й отговори. Продължаваше втренчено да гледа Зорницата. Вече зазоряваше. Бяха изчезнали всички други звезди и небето беше избледняло.

— Къде живееш? — попита го Дорина, за да го разбуди.

— Там — посочи Андроник гората до брега на езерото. — А ти къде живееш?

Дорина се замисли за миг. Опита се да си спомни добре, за да не каже нещо неточно от съня си.

— В Букурещ — отговори тя правилно.

— И какво правиш там?

Андроник се усмихна, когато я запита. Цялото му лице беше светнало, сякаш едва сдържаше смеха си.

— Живея — отговори Дорина объркана.

Той се засмя, окрилен от дива радост. Стана и вдигна девойката на ръце. Като че носеше клонка, толкова лек беше товарът му.

Продължаваше да се смее, вдигаше на ръце тялото й все по-високо, сякаш искаше да го покаже на небето, на гората, на светлината, която извираше вече от всички страни. Дорина се притисна към гърдите му. Андроник я подхвърли още няколко пъти в ръцете си, после затича с нея към вътрешността на острова. Прескачаше в луд бяг трънаци и ями, стъпваше върху сухи клони, удряше се във високи и дебелокори бурени, поваляше силно миришещи, гъсти и бодливи храсталаци.

Дорина затвори очи изплашена, но щастлива. Понякога усещаше парещи драскотини по тялото, но никаква болка не можеше да накърни лудия възторг от новия смисъл, който сега получаваше животът й. Долавяше как кръвта на Андроник пулсира в гърдите му, чуваше силните, оглушителни удари на сърцето му. Топлината на тялото му беше неестествена, опияняваща. От известно време тя усещаше само, че бясно се носи из въздуха към някаква бездна. Почти загуби съзнание, не се осмеляваше да отвори очи, да погледне къде се намира…

Когато най-сетне дойде на себе си, лежеше на плажа от другата страна на острова. Виждаше се лодката, с която тя беше пристигнала, останала със забит в тинята нос. Андроник стоеше до нея и я гледаше с блестящи очи, силно поруменял. Едри и бистри капки пот се стичаха по тялото му. Гърдите му силно и учестено се повдигаха, а косата му падаше мокра на челото.

— Съмва се — каза й той веднага щом девойката отвори очи.

— Колко съм уморена — прошепна Дорина. — Как можа да събереш толкова сили?…

— Хайде да видим как изгрява слънцето — каза Андроник, отминавайки въпроса й.

Помогна й да стане и я хвана за ръка. Девойката вървеше лениво, без да усеща къде стъпва. Къдриците й се спускаха по раменете, разпилени от лудия бяг. Едната й ръка кървеше.

— Да се качим на хълма — промълви Андроник.

Занесе я догоре почти на ръце, въпреки че възвишението беше съвсем ниско. Намери й удобно място и бавно, с голямо внимание, я сложи да легне.

— Спи ми се, любими — прошепна Дорина и го погледна с молба в очите.

— Нека видим по-напред как изгрява слънцето…

Седна и той до девойката и погали усмихнат косите й.

— Колко си хубава, когато ти се спи.

— Ти ме правиш хубава — каза простичко Дорина. — Когато ме избра, не бях такава…

— Тогава беше грозна — усмихна се Андроник.

Замълча умислен, с отправени на изток очи. Там небето беше кървавочервено, после взе да избледнява в очакване.

— Ти бил ли си някога на слънцето? — попита Дорина сънливо.

— Не, дотам е трудно — отговори Андроник, без да се обръща.

Дорина затвори очи щастлива. Постави едната си ръка под главата, а с другата прегърна Андроник през кръста.

— Да не заспиш — прошепна й той. — Ще бъде жалко…

— Още много ли има? — попита още по-изтощена Дорина.

— За който го обича, никога не е много — каза Андроник.

Дорина прехапа устни и решително отвори очи. Стори й се, че всичко край нея се е променило. Дърветата бяха порозовели, тревата блестеше, езерото изглеждаше като златно огледало.

— Сега… — прошепна Андроник въодушевено.

Сякаш хиляди птици зачуруликаха отведнъж. Дорина онемя. Откъде ли идваха тези вълшебни, нечувани звуци, тези високи крясъци във въздуха, този неразбираем нежен шепот в тревата и в храсталаците? Всички изведнъж ли зазвучаха, или и преди ги беше долавяла, макар и много смътно?…

— Погледни!…

Андроник се изправи на колене и остана известно време така, очарован и щастлив. Кървавото око на слънцето се разтваряше съвсем близо до тях, над равнината. Дорина го гледаше смаяна, сякаш сега за първи път виждаше изгрева на слънцето. И неочаквано й се изясни онази дълбока и съвсем логична мисъл, която толкова време носеше в себе си, без да се старае да вникне в нея. Стори й се, че се събужда в друг живот, и радостта й беше толкова голяма, че очите й се премрежиха и клепачите й натежаха за сън.

Когато Андроник отвърна очи от слънцето, я намери до себе си заспала, с озарено от детска усмивка лице. Младежът сложи ръка на косите й и я погали, опитвайки се да я събуди. Дорина едва-едва отвори очи.

— Остави ме, любими! — прошепна тя.

Стори й се, че лицето на Андроник напълно се е променило. Сега беше един тъжен, замислен, съкрушен човек.

Тя обаче нямаше сили и да се учуди, а заспа отново щастлива,

стиснала здраво ръката му.

— И на мен ми се спи — прошепна й той и доближи лицето си до нейното. — Няма да се видим повече, докато не залезе слънцето… А тогава, кой знае…

Погледна я как спи до него, гола и съвсем истинска, невъобразимо хубава в удивителната си искреност. После, сякаш искаше да прогони някаква магия, Андроник духна над челото на девойката, постоя усмихнат и легна до нея, като положи глава на гърдите й.

* * *

Слънцето се издигаше бавно и вече прежуряше. Започнаха да бръмчат пчелите и разноцветни утринни пеперуди прелитаха самотни из въздуха. Откъм гората от време на време се обаждаше кукувица и гласът й се понасяше над езерото.

Когато лодката стигна до брега на острова, господин Соломон, Владимир и Мануила скочиха припряно, затъвайки в тинята. Всички бяха с бледи от безсъние и безпокойство лица. Владимир се провикна:

— Доринааа!…

Не трябваше да търсят дълго. Както вървяха по брега развълнувани и се страхуваха да признаят мислите си един на друг, изведнъж видяха двамата млади голи, притиснати един до друг. Владимир се изчерви и прехапа устни. Мануила изостана малко назад. Само господин Соломон събра кураж да продължи, но трепереше целият.

Когато се приближи до Дорина, видя, че девойката спи дълбоко, обгърнала с двете си ръце здравата снага на Андроник.

Информация за текста

Свалено от „Моята библиотека“: http://chitanka.info/book/6181
Издание:
Мирча Елиаде. Майтреи, Змията
Издателство Народна култура, София, 1989
Румънска. Първо издание
Контролен редактор: Мирослава Хакимова
Художник: Ясен Васев
Художник-редактор: Росица Скорчева
Технически редактор: Езекил Лападатов
Коректор: Людмила Стефанова
Рецензенти: Василка Алексова, Валентин Харалампиев
Консултант-индолог: Боряна Камова
© Mircea Eliade
Maitreyi. Nuntă în cer
Ed. Minerva, Bucureşti, 1986
La ţigănci
Ed. pentru literatură, Bucureşti, 1969
Литературна група — ХЛ. 04/9536425331/5544-36-89
Дадена за набор ноември 1988 г.
Подписана за печат февруари 1989 г.
Излязла от печат април 1989 г. Формат 84×108/32
Печатни коли 17. Издателски коли 14,28. УИК 15,33
ДП „Димитър Найденов“ — В. Търново

1

Младежка християнска организация (англ.). — Б.р.

2

Воал, с който се покриват жените. — Б.пр.

3

Да, да, точно така (фр.). — Б.пр.

4

Любезно, неутрално обръщение и към омъжена, и към неомъжена жена. — Б.пр.

5

Листата на Piper betle (лат.) се приготвят по специален начин и се дъвчат. Употребяват се за ободряване и като наркотик. — Б.пр.

6

Извинете! Моля, седнете тук (неправилен фр.). — Б.пр.

7

Привърженици на свободата и самоуправлението на Индия в рамките на Британската империя. — Б.пр.

8

Дяволе, дяволе! Червено вино, бяло вино! (Фр.) — Б.пр.

9

Много добре, сахиб, младо момиче за вас (неправилен фр.). Много добре (хинди). — Б.пр.

10

Уча френски (фр.). — Б.пр.

11

Джовани Папини (1881–1956) — италиански писател. — Б.р.

12

Чайтаня (1485–1533) — вишнуитски светец. — Б.пр.

13

Член на индуистка секта, поклонници на Вишну. — Б.пр.

14

Заклинание. — Б.пр.

15

Елате утре сутринта в шест часа в библиотеката (неправилен фр.). — Б.пр.

16

Мястото, където се намира университетът „Вишва Бхарати“, основан от Рабиндранат Тагор. — Б.пр.

17

Сароджини Нанду (1879–1949) — видна писателка, общественичка, последователна на Ганди. — Б.пр.

18

Драма от Калидаса (прибл. V в.) — древноиндийски поет и драматург. — Б.пр.

19

Място за уединение и самовглъбяване, обител на отшелници, последователи на индуизма. — Б.р.

20

Свами — титла на индуистки религиозен водач, неотменна част от името на Вивекананда (1863–1902), индийски мислител-хуманист, религиозен реформатор и обществен деец. — Б.р.

21

Религиозно песнопение. — Б.пр.

22

В санскритската поезия Удхата е събирателен образ на положителна героиня. Тя е открита, умна, чаровна. — Б.пр.

23

Банким Чандра Чѝтарджи (1838–1894) — бенгалски белетрист-романтик. — Б.пр.

24

Индийска дреха от парче плат, увито около кръста и бедрата. — Б.пр.

25

Джордже Баковия (1881–1957) — румънски поет символист. — Б.пр.

26

Тудор Аргези (1880–1967) — румънски поет, писател и драматург. — Б.пр.

27

Седмичник за литература, издаван от редакцията на вестник „Универсул“, излизал с две големи прекъсвания от 1888 до 1945 г. — Б.пр.

28

Роман от Ливиу Ребряну, публикуван през 1920 г. — Б.пр.

29

„Тайнството на Исус“ (фр.). — Б.пр.

30

Стихотворение от румънския поет Михай Еминеску (1850–1889). — Б.пр.

31

Светска обиграност (фр.). — Б.пр.

32

Александър Моруци — княз на Влашко (1793–1796, 1799–1801) и на Молдова (1792, 1802–1806, 1806–1807). — Б.пр.